

Yeni İnsan Yayınevi
Ekoloji Serisi

Gary L. Francione

Rutgers Üniversitesi Hukuk Fakültesi yönetim kurulu üyesidir ve aynı fakültenin Nicolas de B. Katzenbach Hukuk ve Felsefe Kürsüsünde ordinaryus profesör ünvanı ile ders vermektedir. Kendisi aynı zamanda Norwich, Norfolk Birleşik Krallık'ta East Anglia Üniversitesi Felsefe Kürsüsünün fahri profesörüdür.

Anna Charlton

Bir avukattır ve Rutgers Üniversitesi Hukuk Fakültesinde misafir öğretim üyesidir. Gary L. Francione ile kurdukları Rutgers Hayvan Hakları Kliniğinde eş yönetici olarak çalışmıştır.

Eda Çıvaş

2001 yılında İstanbul'da doğdu. Şu anda İstanbul Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı bölümünde son sınıf öğrencisi olarak eğitim hayatına devam ediyor. 2019 yılından beri aktif olarak amatör tiyatro ile ilgileniyor ve tiyatroya ilişkin çeşitli alanlarda kendisini geliştirmeye çalışıyor. Hayvan hakları meselesine ilişkin gündemleri ve kuramsal tartışmaları yakından takip ediyor. Gönüllülük esaslı bir taban hareketi içinde veganlık odaklı hayvan hakları aktivizmi yapıyor. Sunumlar ve stantlar gibi birçok aktivizm faaliyetinde yer almanın yanı sıra yabancı kaynakları Türkçeye çevirerek Türkiye'deki hayvan meselesine ilişkin literatüre katkı sağlamayı hedefliyor.

Hayvan Haklarını Savunmak Abolisyonist Veganın El Kitabı

**Gary L. Francione
Anna Charlton**

Türkçesi: Eda Çıvaş

Yeni İnsan Yayınevi-502

Ekoloji Serisi-98

Hayvan Haklarını Savunmak: Abolisyonist Veganın El Kitabı

Orijinal adı: Advocate for Animals! An Abolitionist Vegan Handbook

Gary L. Francione, Anna Charlton

1. Baskı, İstanbul, Nisan 2024

Genel Yayın Yönetmeni: Aytaç Timur

Türkçesi: Eda Çıvaş

Editör: Şükran Akan

Kapak Tasarım: Abdullah Eşki

Dizgi: Alaz Designing

©Tohum Yayıncılık Turizm Reklam ve Sağlık Hizm. San. Tic. Ltd. Şti.

Aziz Mahmut Hüdayi Mah. Serhaseki Sk. Çam Apartmanı No:4 İç Kapı No:1

Üsküdar / İstanbul

Tel: (0 216) 489 84 08

Tüm hakları saklıdır. Yayıncının yazılı izni olmaksızın, tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında, hiçbir yolla çoğaltılamaz.

www.yeniinsanyayinevi.com

yeniinsanyayinevi@gmail.com

newhumanpublisher@yahoo.com

facebook.com/yeniinsanyayinevi

instagram.com/yeniinsanyayinevi

twitter.com/yeniinsanyayin

Baskı: Asya Basım Yayın Sanayi Tic. Ltd. Şti.

15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No: 62/B Güneşli-Bağcılar-İSTANBUL

Hayvan Haklarını Savunmak Abolisyonist Veganın El Kitabı

**Gary L. Francione
Anna Charlton**

Türkçesi: Eda Çıvaş

YENİİNSAN

İçindekiler

Çevirmenin Ön Sözü	15
“Abolisyon” Kavramının Anlamı Üzerine	16
Birtakım Çeviri Tercihleri	17
Yerelleştirme ve Ek Bölüm Üzerine	18
Başlamadan Önce	19
Giriş: Abolisyonist Veganlık	20
Problem	20
Çözüm: Abolisyon	20
Peki Veganlık Savunusu İşe Yarayabilir mi?	22
“Yaratıcı” Aktivizmle Kastedilen Nedir?	23
“Şiddetsiz” Aktivizmle Kastedilen Nedir?	25
Neden Abolisyonist?	25
“Mümkün Mertebede” Ne Anlama Geliyor?	27
Odak Noktamıza İlişkin Bir Not	29
Olay SENDE Bitiyor!	30
Tartışmayı Değiştirmek	31
Kitabın Ana Hatları	32

Birinci Kısım

Abolisyonist Vegan Aktivizmin Nasıl Yapılacağı Üzerine

1. Bölüm

Abolisyonist Vegan Aktivizm İçin On Basit Öneri	34
1. Öneri: Hayvan Haklarını Savunurken Avukat Rolünde Olun.	34
2. Öneri: İnsanların Özünde İyi Yürekli Olduklarını Varsayın.	36
3. Öneri: Sabırlı Olun. Konuştuğunuz Kişinin Daha Önce Konu Hakkında Hiç Düşünmemiş Olma İhtimalini Değerlendirin.	36
4. Öneri: Onlarla Sohbet Edin, Onlara Akıl Verip Durmayın.	37
5. Öneri: Kişileri Değil, Eylemleri Yargıladığınız Konusunda Her Zaman Açık Olun.	38
6. Öneri: Analogiler Kurarken Dikkatli Olun.	39

7. Öneri: Hayvan Sömürüsünün Yanlış, Veganlığın da Temel Ahlaki Bir Yükümlülük Olduğu Konusunda Her Zaman Net Olun.....	40
8. Öneri: İnsanların Aptal Olduğunu Varsaymayın.....	41
9. Öneri: Savunmaya Geçmeyin, Yanıt Vermeyi Seçin, Tepki Göstermeyin.....	42
10. Öneri: Temel Bilgileri Öğrenin. Öğretmen Olmadan Önce Öğrenci Olmanız Gerekıyor.	44
2. Bölüm Nerede Aktivizm Yapmalı?	45
Eş Dostla İletişim Kurmanın Önemi Asla Hafife Almayın	46
Vegan Aktivizm İçin Her Gün Fırsat Doğar.....	47
Çevrim İçi Aktivizm.....	48
Gazete Yazıları.....	51
Okuma/Çalışma Grupları	51
Stantlar	52
Yemek Aktivizmi.....	53
Sanat ve Müzik Aktivizmi	53
Çevredeki Halka Açık Alanlarda, Okullarda, Kolejlerde, Üniversitelerde Yapılan Konferanslar	53
Kütüphanelere Abolisyonist Materyaller Kazandırmak.....	54
Yürüyüşler, Gösteriler, Sokak Performansları, vb.	54
İş Yerinde Aktivizm Yapmaya İlişkin Bir Not.....	55
Mezbaha Kayıtları vb. Şiddet ve Muamele Odaklı Görsellerin Kullanımına İlişkin Bir Not	56
3. Bölüm Bazı Abolisyonist Vegan Aktivistlerden Görüşler ve Fikir Önerileri	58
Stantlar	58
Elizabeth Collins, Yeni Zelanda:	58
Vanda Kadas, Amerika Birleşik Devletleri ve Macaristan:.....	60
Andreas Månsson, İsveç:.....	62
Peggy Warren, Amerika Birleşik Devletleri:	63
Okuma/Çalışma Grupları	64
International Vegan Association (ABD ve Kanada) Dave Langlois:.....	65
Veganos pela Abolição (Abolisyon Yolunda Veganlar, Brezilya)	
Vera R. Cristofani ve Luís Martini:	66
Abolisyonist Vegan Hareket (Türkiye) Gülce Özen	
Gürkan ve Berk Efe Altınal:	67
Yemek Aktivizmi: Vegan Piknikler	68
Birkaç Fikir Daha	69
<i>Aktivizm Tüyosu: Umutsuzluğa Kapılıp Gitmeyin!</i>	
Sue Coe, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık	69
<i>Dili Dikkatli Kullanın! Cristina Cubells, İspanya .....</i>	<i>72</i>

<i>Muamele Odaklı Görseller Üzerine</i>	
Ben Frost, Birleşik Krallık	74
<i>Abolisyonist Aktivizmde Görsel Sanatlara Başvurmak</i>	
Marianna C. Gonzalez, Meksika	75
<i>Mesajı Bir Şarkıyla Vermek</i> Gülce Özen Gürkan, Türkiye	77
<i>Çocuklara Abolisyonist Veganlık Eğitimi Vermek</i>	
Vanda Kadas, Amerika Birleşik Devletleri ve Macaristan	78
<i>Aktivizm Önerisi: Meseleyi Teşhis Edin ve Basit Tutun!</i>	
Emilia Leese, Birleşik Krallık ve İskoçya	79
<i>Video Aktivizmi Ben MacEllen, Avustralya</i>	80
<i>Soru Sormanın Önemi Frances McCormack, İrlanda</i>	81
<i>Stant Çalışması: Nasıl Hazırlanmalı?</i>	
Damon McDonald, Avustralya	83
<i>Aktivizm Yapmaya Her An Hazır Olun</i>	
Anita Moos, Hindistan	84
<i>Anlık Etkileşim Almadan Çevrim İçi Aktivizim Yapmak</i>	
Alan O'Reilly, İrlanda	86
<i>Veganlık Bilgilendirmesi Yayıncılığı Jeff Perz, Avustralya</i>	87
<i>Ahlaki Temellendirme</i>	
Christian Sanchez, Amerika Birleşik Devletleri	88
<i>Mesele Sağlık Olduğunda Bill Tara, İrlanda ve İskoçya:</i>	88
<i>Veganlık Savunusu: Beklenmedik Fırsatlardan Yararlanmak</i>	
Peggy Warren, Amerika Birleşik Devletleri:	89
<i>Sağlık Meselesi ve Veganlık Aktivizmi</i>	
Marlene Watson -Tara, İrlanda ve İskoçya:	90
Herkesin Yapabileceği Bir Şey Var!	91

4. Bölüm Düşük Gelirli Topluluklarda Aktivizm	93
<i>"Hayvan Hareketi" Düşük Gelirli Topluluklarda</i>	
Neden Başarısız Olmuştur?	95
<i>Abolisyonist Veganlar Düşük Gelirli Topluluklarda</i>	
Nasıl Aktivizm Yapabilir?	97
Dördüncü Bölüme Ek: Türkiye'de Düşük Gelirli ve	
Dezavantajlı Gruplara Yönelik Vegan Aktivizm, Gülce	
Özen Gürkan	107
<i>Metropollerde Yaşayan Düşük Gelirli Gruplar</i>	108
<i>Küçük Ölçekli Yerleşim Birimlerinde Yaşayan</i>	
<i>Düşük Gelirli Gruplar</i>	112
<i>Göçmenler, Mülteciler, Sığınmacılar</i>	114
<i>Ekonomileri Çeşitli Kurumlara Bağlı Olan Dezavantajlı Kesimler</i> .	120
<i>Öngördüğümüz Çalışmaları Bir Taban Hareketi</i>	
<i>Olarak Nasıl Yürütebiliriz?</i>	127
<i>Son Birkaç Husus</i>	129

İkinci Kısım

Abolisyonist Vegan Aktivizminin Ne Olduğu Üzerine

5. Bölüm Veganlık ve Sevdığınız veya Önemseydiğiniz Hayvanlar	132
Tartışma Örneği: Veterinerde Veganlık Sohbeti	133
Tartışma Örneği: Harambe ve Vegan Aktivizm	137
Tartışma Örneği: "Ama Hayvanları Seviyorum"	139
6. Bölüm Veganlık, Gereksiz Izdırap ve Ölüm	141
Herkesin İnandığı Şey	141
Sağlık İçin "Gerekli"	143
"Doğal" Olduğu İçin "Gerekli"	145
"Gerekli" Çünkü Şimdiye Kadar Bunu Hep Yaptık.....	146
Tartışma Örneği: "Gereklilik" Konusunun Genel Bir Değerlendirmesi	147
Tartışma Örneği: Veganlık Doğaldır.....	150
Hayvan Deneylerine İlişkin Bir Not.....	151
7. Bölüm Veganlık ve Hayvan Hakları.....	153
İnsanlar ve Mülk Olarak Hayvanlar.....	155
Ortaya Çıkan Sorunlar.....	156
Tartışma Örneği.....	158
8. Bölüm Veganlığın Ahlaki Bir Yükümlülük Olduğunu Kabul Etmeyen Diğer "Hayvan Aktivistleriyle" Konuşmak	162
Bir Yere Varmayan Üç Gerekçe.....	163
Abolisyonist Olmayan "Hayvan Aktivizmi": Asıl Sebep... ..	169
Tartışma Örneği: Etsiz Pazartesi.....	170
Tartışma Örneği: Kafessiz Yumurtalar	171
Tartışma Örneği: "İnsanlar Bir Gecede Vegan Olmayacak" ...	172
Tartışma Örneği: "Bunların Tümü Bir Yolculuk"	174
Tartışma Örneği: Tek Konulu Kampanyalar- Köpek Yemek..	175
Tartışma Örneği: Kürk Karşıtı Kampanya	177
Tartışma Örneği: İnsanlar ve İnsan Harici Hayvanlar Bağlamında Tek Konulu Kampanyalar	178
Tartışma Örneği: Veganlığın "İmkânsızlığı"	181
"Bölücülük" Üzerine Bir Not.....	182
9. Bölüm Aile ve Arkadaşlarla Konuşmak Üzerine Bazı Görüşler.....	184
Aile	184
Arkadaşlar.....	186
Çocuklar ve Akranlarına İlişkin Bir Not.....	188

10. Bölüm Veganlıkla İlgili Endişeleri Yatıştırmak	190
Endişeleri Hafifletmek: Tartışma Örneği.....	191
Gerçekten Zorlu Vakalar	194
11. Bölüm Veganlığa Yönelik Yedi Yaygın İtiraz:	
Örnek Tartışmalar	198
Bitkiler	198
Gelenek.....	201
Besin Zinciri	202
Tercih.....	203
İssız Ada	204
Tanrı	207
Ahlak.....	213
12. Bölüm Abolisyonist Yaklaşımın Diğer	
Yönlerini Savunmak Üzerine Düşünceler	218
Dördüncü İlke: Hissedebilirlik.....	218
Beşinci İlke: İnsan Hakları ve Hayvan Hakları	220
Altıncı İlke: Şiddetsizlik	222
Sonuç	226
Ek 1 Abolisyonist Yaklaşımın Altı Temel İlkesi.....	228
Birinci İlke.	228
İkinci İlke.....	228
Üçüncü İlke.....	229
Dördüncü İlke	229
Beşinci İlke.....	230
Altıncı İlke.....	230
Ek 2 On Mantık Safsatası.....	231
1. Acındırma	231
2. Ortak Tutuma Başvurma	232
3. Kişiliği Hedef Alma (Ad hominem).....	233
4. Saman Adam	234
5. Kırmızı Ringa Balığı	235
6. Yetkin Olmayan Otoriteye Başvurma.....	235
7. Aceleci Genelleme	236
8. Felaket Tellallığı/ Kaygan Yokuş.....	236
9. Kısır Döngü	237
10. Hatalı İkilem	237
Diğer Kaynaklar.....	238
Kitaplar	238
Websiteler:.....	238
Videolar:	239

Teşekkür

Bu sayfalarda harika çalışmaları konu alınan tüm Abolisyonist veganlara teşekkür ederim. Ayrıca taslağı okuyup oldukça faydalı tavsiyelerde bulunan Cristina Cubells ve Frances McCormack'e ve kitabı tasarlayıp biçimlendiren Cristina'ya da teşekkürler.

*Tereddüt etmesine rağmen günün sonunda hayvanlar için ses çıkaran
tüm abolisyonistler için...*

Çevirmenin Ön Sözü

Hayvanları önemseyen kişiler, hayvan meselesine ilişkin anlayışını geliştirmesinin ve vegan olmasının hemen ardından hayvan sömürüsünün normal kabul edildiği türcü toplumumuzda hayvan meselesiyle nasıl bir ilişki kuracağı konusunda kafa karışıklığı yaşıyor. Birçok hayvan aktivisti için bu kafa karışıklığının yerini bir çeşit öfkeye, umutsuzluğa hatta yılgınlığa ve tükenmişliğe bıraktığını söylemek yanlış olmaz. Kendini hayvan meselesine adanmış ve hayvanlar için adil bir gelecek tahayyül ediyorsak hayvan hakları mücadelesinden elimizi eteğimizi çekme şansımızın olmadığına inanan bir aktivist olmakla birlikte bu tür kaygıları anladığımı söyleyebilirim.

Vegan olduktan kısa süre sonra abolisyonist yaklaşımla tanışan biri olarak, bu tür bir umutsuzluğa hiçbir zaman kapılmadım ve kendimi bu açıdan oldukça şanslı hissediyorum. Bu kitapta hayvanlara karşı sorumluluğumuzu yerine getirmenin karşılığının neden veganlık olduğu ve veganlığın neden herkes için temel bir ahlaki yükümlülük olarak kodlanması gerektiği gayet açık bir şekilde anlatılıyor. Kitabı çevirmekteki motivasyonum, Türkiye'deki hayvan hareketine katkı sağlamak ve hayvan aktivistlerine kendilerine rasyonel bir yol haritası çizmeleri için başvurabilecekleri bir materyal sağlamaktır.

Abolisyonist yaklaşım, bize ihtiyaç duyduğumuz türden bir anlayış sunmakla birlikte hem hayvan meselesini kuramsal bir zeminde inceliyor hem de pratik anlamda neler yapabileceğimiz konusunda rehberlik ediyor. Kitap, temel birtakım kavramları ele almanın yanı sıra genel olarak hayvan hakları meselesine ilişkin kaygılarımızın pratik bir alanda nasıl karşılık bulabileceğine, nasıl etkili bir aktivizm yürütebileceğimize ve (sebeple-

riyle birlikte) istemeyeceğimiz sonuçlar doğuracak eylemlerden nasıl kaçınacağımıza odaklanıyor.

Hayvan meselesi, hayvanların içinde bulunduğu vaziyet bağlamında, insan hakları hareketlerinden belli yönleriyle ayrılıyor ve kendisine has, sıklıkla göz ardı edildiğine şahit olduğum belli başlı nüanslar taşıyor. Bu sebeple hayvan meselesini ciddiye alan herkesin meseleye titizlikle yaklaşacağına ve ayakları yere sağlam basan bir kuramı arkasına alarak hayvan hakları hareketinde etkin bir rol oynayacağına inanıyorum. Meselenin üstüne eğilmeden, elimizde kuramsal bir yol haritası olmadan hareket edemeyiz, eşi benzeri olmayan boyutta bir sömürü hüküm sürerken hayvan aktivistleri olarak savrulup gidecek vaktimiz yok. Türkiye’de on yılı aşkın süredir aktif olarak faaliyet gösteren, hayvan meselesine ilişkin söylemlere kayda değer bir seviyede yön veren Abolisyonist Hareket’in büyümesini, bu çevirinin de buna katkı sunmasını umuyorum.

“Abolisyon” Kavramınının Anlamı Üzerine

Orjinal dilinde “abolisyon (abolition)” kelimesi “ortadan kaldırma, yürürlükten kaldırma, iptal etme vb.” anlamlara geliyor ve mevcut bir uygulamaya son verilmesini kastediyor. Türkiye’deki hareket olarak kelimeyi olduğu gibi kullanmayı tercih ediyoruz çünkü “abolisyonist yaklaşım”, kavramın İngilizcedeki genel kullanımındansa hayvan meselesi özelinde geliştirilmiş, bütünlüklü bir kuramı ifade ediyor.

Özellikle birtakım yaklaşımların isimleri söz konusu olduğunda, dilimize başka dilden girmiş kavramların kulağıımıza yabancı veya “tutucu” gelme ihtimalinin farkındayım, bu yüzden abolisyon kavramının, veganlar olarak arzu ettiğimiz “hayvan kullanımının sonlanması” anlamına geldiğinin altını çizmek istiyorum.

Bu kitap abolisyonist yaklaşımı doğrudan bir kuram olarak incelemek yerine aktivizm pratiklerine odaklanıyor. Bu sebeple okuyucuyu, abolisyonist yaklaşımın daha detaylı incelendiği kaynaklara yönlendiriyor. Paylaşılan bu kaynakların bir kısmının Türkçe çevirisi yok fakat Türkiye’deki Abolisyonist Hare-

ket'in web sitesinde abolisyonist kurama ilişkin birçok yazı ve Francione'un yazmış olduğu makalelerin çevirileri bulunuyor. (<https://abolisyonistveganhareket.org/>)

Birtakım Çeviri Tercihleri

Aktivizm faaliyetlerinde, kafa karışıklıklarına mahal vermemek ve konuyu anlaşılır bir zemine taşımak için dilin titizlikle kullanılması gerektiğini düşünüyorum. Kitabın üçüncü bölümünde aktivist Cristina Cubells "Dili Dikkatli Kullanın" başlığı altında bu konuya değiniyor ve bazı örnekler veriyor. Kitabın çevirmeni olarak hem dili yerelleştirmek hem de Türkiye'deki abolisyonistler olarak bu konudaki hassasiyetimizin burada da karşılık bulması için bazı tercihlerde bulundum:

Kitabın orijinalinde, aktivist/ aktivizm (activist/ activism) kelimeleri yerine "savunucu/ savunucu (advocate/ advocacy)" kelimeleriyle karşılıyoruz. Francione, kelimenin olumsuz çağrışımları sebebiyle İngilizce yazılarında "aktivizm" kelimesini ya hiç kullanmıyor ya da olumsuz bir anlamda ele alıyor. Kelimenin Türkiye'de hayvan hakları hareketi özelinde bu denli olumsuz bir çağrışım taşımadığını ve "savunucu" kavramının dilde yer etmediğinden okuyucuda karşılık bulmayacağını düşündüğüm için "aktivizm" kelimesini kullanmayı tercih ettim. Ayrıca, kelimeyi şiddetsiz hayvan hakları ve veganlık bilgilendirmesini konu alan bir bağlamda kullanmanın, kelimenin dilimizdeki anlamını olumlu bir yöne çekmek için iyi bir fırsat olduğunu düşünüyorum.

Yine kitabın orijinalinde sıklıkla karşılaştığımız kavramlardan birisi "graphic imagery" kavramı. Kelimenin kendisi "hayvanlara uygulanan olumsuz, şiddet içeren ve acımasız muameleyi" konu alan belli bir görsel türünü ifade ediyor; "violent imagery"e (şiddet görselleri) benzeyen fakat ayrı bir kullanımla karşımıza çıkıyor. Dolayısıyla hem bu ayrımı gözden kaçırmamak hem de kavramın anlamını belirginleştirmek için kelimeyi "muamele odaklı görseller" şeklinde çevirdim.

Abolisyonist kuramda yer etmiş olan "nonhuman animals" ve "nonhumans" kavramlarını, kullanımlarının nispeten daha

kritik olduğunu düşündüğüm yerlerde “insan harici hayvanlar” ve “insan harici varlıklar” şeklinde çevirirken bazı yerlerde akıcılığı sağlamak adına “hayvanlar” şeklinde çevirdim.

Kitabın orijinalinde insanlara yönelik ayrımcılıkların ele alındığı kısımlarda “people of color” kavramına sıklıkla rastlıyoruz. Bu kavram İngilizcede beyaz ırka mensup olmayan insanları ifade etmek için kullanılıyor. Bu kavramı Türkiye’deki bağlama oturtmak için “dezavantajlı etnik gruplar” şeklinde çevirdim.

“Sentience” kelimesi hayvanları ve insanları diğer varlıklardan ayıran bir kriteri kastettiği için bu kelimeyi, kafa karışıklığı yaratması muhtemel “duyarlılık, bilinçlilik vb.” gibi yanlış kullanımlardan sakınarak “hissedebilirlik” şeklinde kullanmak gerekiyor, burada da elbette buna sadık kaldım.

Yerelleştirme ve Ek Bölüm Üzerine

Kitabı Türkiye’deki okuyucu için mümkün olduğunca anlaşılır hâle getirmeye çalıştım. Yine de ABD’deki koşullar ve gündemle sınırlı kalan örneklerin anlamsız olmadığını, Türkiye’deki harekete ilham verebileceğini düşünüyorum. Bu düşüncenin ışığında, yazarlarla yaptığımız çevrim içi toplantıları takiben, kitabın “Düşük Gelirli Topluluklarda Aktivizm” isimli dördüncü bölümüne “Türkiye’de Düşük Gelirli ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Vegan Aktivizm” başlıklı, Gülce Özen Gürkan tarafından yazılmış bir ek yerleştirdik.

Çeviri sürecinde hiçbir yardımını esirgemeyen arkadaşlarım Gülce Özen Gürkan, Berk Efe Altınal ve Ceren Kaya başta olmak üzere; hayvan meselesine ilişkin vizyonumu genişleten ve şiddetsiz veganlık bilgilendirmesinde aktif rol oynayan tüm abolisyonistlere çabaları için teşekkür ederim. Çeviri süreciyle ilgili tavsiyelerini esirgemeyen İrem Nas’a ve desteğini sunan herkese teşekkürler. Kitabın Türkçeye kazandırılması konusunda bana güvendikleri ve Türkiye özelindeki meseleleri konu alan tartışmalara vakit ayırdıkları için kitabın yazarları Anna Charlton ve Gary L. Francione’a teşekkürler.

Eda Çıvaş

Başlamadan Önce

Abolisyonistler hayvan hakları hareketini, hayvan sömürüsünü daha “insani” hâle getirmeye değil, onu sonlandırmaya çalışan bir toplumsal adalet hareketi olarak görür. Toplumsal bir mesele olarak hayvan sömürüsünü sonlandırmak istiyorsak insanları, kendi hayatlarındaki sömürüye son vermeleri için ikna etmeliyiz.

Onları vegan olmaya ikna etmeliyiz.

İnsanları veganlık konusunda bilgilendiren herkes, hayvanların aksi durumda göz ardı edilen çıkarlarını dile getirme girişiminin ön saflarında yer alıyor. Mümkün olan her durumda insanlarla açıkça veganlık hakkında konuşmakla ahlaken yükümlüyük. İnsanları veganlık konusunda eğitirken elimizden gelenin en iyisini yapmak zorundayız. Başarısız olduğumuzda hareketin temelindeki ayrımcılığa maruz kalanlar tarafından uyarılıp durdurulamayacağımız tek sosyal adalet hareketinde yer alıyoruz.

Bu kitabın amacı, etkili bir Abolisyonist vegan aktiviste dönüşmenize yardımcı olmaktır.

Giriş: Abolisyonist Veganlık

Problem

Zamanın başlangıcından bu yana bu dünyadan yaklaşık yüz on milyar insan gelip geçti.

Her yıl bundan daha fazla insan harici hayvanı öldürüyoruz.

Bunu bir saniye düşünün. İnsan olmayan hayvanların sömürüsü eşî benzeri olmayan boyuttaki bir şiddeti yansıtıyor.

Hayvanları en çok yiyecek için öldürüyoruz, her yıl yaklaşık altmış milyar kara hayvanı ve en az bir trilyon deniz hayvanı öldürülüyor ve daha milyarlarca her yıl biyomedikal araştırmalar, eğlence ve spor sektörlerini de kapsayan çeşitli sebeplerle öldürülüyor.

Ortada çok açık bir gerçek var: Bu dehşet veren ve her yere nüfuz etmiş hayvan sömürüsü yakın zamanda sonlanacak gibi değil.

Öyleyse soru şu: Hayvan sömürüsü meselesini ciddiye alıyorsak– hayvanların ahlaken bir değeri olduğuna inanıyorsak– *şu an* ne yapmamız gerekiyor?

Çözüm: Abolisyon

Hayvanların ahlaken değeri olduğuna inanıyorsak tek bir cevap var: Hayvan sömürüsünü sona erdirmeye çalışmalıyız. Çözüm sömürüyü daha “insanî” hâle getirmek değildir. Sömürüyü *ortadan kaldırmaktır*.

Abolisyon ne gerektirir?

Abolisyon, tıpkı insanların menkul köleliğini¹ reddettiğimiz gibi hayvanların *eşya* statüsünü de reddettiğimiz bir *hayvan hakları* görüşü benimsemeyi ve sürdürmeyi gerektirir. Hayvanlar ancak bu şekilde insan harici kişiler olarak görülebilirler.

Abolisyon, açık ve net şekilde, hayvanlara “insani” muamele ettiğimiz sürece onları kullanmanın ahlaken kabul edilebilir olduğunu savunan *hayvan refahı* görüşünü reddetmeyi gerektirir.

Ayrıca, hayvan sömürsünü toplumsal anlamda ortadan kaldırmak için önce bireysel anlamda ortadan kaldırmamız yani hayatımızdan çıkarmamız gerekir.

Bu (hayvan sömürsünü ortadan kaldırmamız gerektiğinde hemfikir olan) *herkesin* vegan olması gerektiği anlamına gelir.

Hayvanları ve hayvansal ürünleri yemeyi, giymeyi veya kullanmayı mümkün mertebe bırakmalıyız ve başkalarını vegan olmaya ikna etmek için yaratıcı, şiddetsiz vegan aktivizmini benimsemeliyiz. Abolisyonistler, hayvan hakları hareketini bir sosyal adalet hareketi olarak görür ve veganlığa, adil oluşumuza ilişkin bir mesele olarak yaklaşır. *Veganlık bir adalet meselesidir*. Hayvanların ahlaken bir değeri varsa -hayvanlar insan harici kişilerse- gelenekselleşmiş hayvan sömürsünü reddetme ve hayvanları yememe, giymeme, kullanmama yükümlülüğümüz var demektir.

Abolisyonistler için veganlık ahlaki bir gerekliliktir. Bu, veganlığın *ahlaken yapmakla yükümlü* olduğumuz bir şey olduğu anlamına gelir. İnsan hakları ihlalinde bulunmamak nasıl bir tercih değilse aynısı hayvanlar için de geçerlidir. Abolisyonistler veganlığı, savunmasız durumdakilerin -türücü toplumumuzda “normal” sayılan- mağduriyetine karşı bir direniş olarak görürler. Şiddeti reddederler ve veganlığı şiddetsiz bir yaşamın vazgeçilmez bir parçası sayarlar.

1 Menkul kölelik, kölenin sahibinin mülkü olarak değerlendirildiği kölelik biçimidir. Bu nedenle sahibi köleyi diğer mülk parçalarında olduğu gibi satmak, takas etmek veya ona dilediği gibi muamele etmekte özgürdür. Menkul köle olan bir kişinin çocukları ve torunları da bu kölenin sahibine ait menkul kölelerdir. (ç.n.)

Abolisyonist veganlık, bireyin kendi yaşamında yaptığı köklü bir devrimdir; kendisine çocukluğundan beri bir doğa yasası gibi öğretilmiş olan şiddet ve eziyet paradigmasını tamamen reddetmesidir. Bu, bireyin kendisini ve çevresinde onunla aynı şiddetsizlik ilkesini paylaşan insanların hayatlarını değiştirir. Abolisyonist veganlık, birçok şey olabilir ama eylemsizlik değildir, aksine haksızlığın bir parçası olmanın etkin biçimde reddedilmesidir.

Abolisyonist veganlar için veganlık bir “şefkat” veya “acıma” meselesi değildir. Tıpkı insanların temel haklarına saygı duymanın adalet gerektirmesi gibi insan harici hayvanların haklarına saygı duymak da adaleti gerektirir.

Peki Veganlık Savunusu İşe Yarayabilir mi?

Elbette. Aslında işe yarayabilecek *tek* şeydir. Hayvan sömürüsünü sözde daha “insani” hâle getirerek insanların hayvanları sömürmeyi bırakmasını sağlayamayız. Bu yalnızca insanları hayvanları sömürmek konusunda daha da rahatlatır. Hayvanlar mülk statüsünde olduğu için onların çıkarlarını korumanın maliyeti vardır ve hayvanlara yapılan muamelenin standartları her hâlükârda oldukça düşük kalacaktır. “Mutlu” sömürü kavramının kendisi bir fantaziden öte değildir ve insanları hayvanları sömürmeye devam etmeye teşvik etmek için tasarlanmıştır.

İnsanlara köpek eti yemenin veya deniz memelilerini öldürmenin, inekleri ve tavukları yemekten veya başka herhangi bir hissedebilir varlığı öldürmekten daha yanlış olduğunu düşündürerek hayvan sömürüsünü sonlandıramayız. Kürk giymenin, deri veya yün giymekten ya da hayvanları yemekten daha kötü olduğu düşüncesini besleyerek bir yere varamayız.

Hayvan sömürüsünü sonlandırmanın tek bir yolu var: diğer insanları da hayvan sömürüsünün yanlışlığına ikna etmek ve onun bir parçası olmayı bırakmalarına yardımcı olmak. Bunun matematiğini yaptığımızda, yalnızca mümkün olduğunu değil, ayrıca oldukça etkili olduğunu da görüyoruz.

Amerika Birleşik Devletleri’nde bir milyon vegan olduğunu varsayalım. Bu absürt seviyede düşük bir tahmin fakat tam da

bu yüzden bu sayıyı kullanıyoruz, münakaşaya girilecek bir sayı değil. Amerika Birleşik Devletleri yaklaşık üç yüz yirmi beş milyon nüfusa sahip. Bu bir milyon veganın her biri bir sonraki yıl bir kişiyi vegan olmaya ikna ederse iki milyon olur. Ertesi yıl, bu iki milyon veganın her biri bir diğer kişiyi vegan olmaya ikna ederse dört milyon vegan olur. Sonra sekiz milyon, sonra on altı milyon, otuz iki milyon, altmış dört milyon, yüz yirmi sekiz milyon, iki yüz elli altı milyon ve onuncu yılda, insan sayısı (umamız yaşanmaz ama) beş yüz on iki milyona çıksa bile tüm nüfus vegan olur.

Birleşik Krallık'taysa beş yüz bin vegan olduğunu varsayalım. Bu yine düşük bir tahmin. Birleşik Krallık'ın nüfusu altmış beş milyon. Gelecek yıl sadece bir kişiyi vegan olmaya ikna edecek her bir vegan için aynı hesabı tekrarlayın, yedi yıl içinde Birleşik Krallık'ın tamamının vegan olduğunu göreceksiniz.

Etik sebeplerle hayvanları ve hayvansal ürünleri yemeyen, giymeyen veya kullanmayan insanlar hayvanat bahçelerine, yunus parklarına, rodeolara veya boğa güreşlerine gitmez. Atların çektiği arabalara binmez. Dolayısıyla vegan olma kararı, yalnızca yemek için öldürülen hayvanlara olan talebin azalmasıyla sonuçlanmaz, aynı zamanda diğer tüm bağlamlarda hayvan sömürüsüne duyulan rağbetin de azalması demektir.

“Yaratıcı” Aktivizmle Kastedilen Nedir?

Hayvan sömürüsü “normal”dir. Çoğu insan hayvanları yer, giyer ve kullanır. Bunu ahlaki açıdan sakıncalı görmezler. Bu, hayvanları önemsemedikleri anlamına gelmiyor. Önemsiyorlar. Birçok insan hayvanları oldukça önemsiyor. Hayvanlara “insani” biçimde -o ne demekse artık- davranılmasını istiyor fakat bu insanlar, hayvan *kullanımının* kendisini bir mesele olarak hiçbir zaman sorgulamazlar. Kimisi hayvansal ürünler yemezsek sağlığımızdan olacağımızı sanıyor. Kimileri bunun ne anlama geldiğini gerçekten düşünmeden hayvanları kullanmanın “doğal” olduğunu varsayıyor. Diğerlerinin hayvan kullanımını sorgulamalarına ve kendi hayatlarından tüm hayvan kullanımlarını çıkartmaları gerektiğini düşünmelerine engel olan başka gerekçeleri var.

“Yaratıcı” vegan aktivizminin amacı insanların, hayvanların ahlaken değeri olduğunu düşünüyorlarsa hayvanları kaynak olarak kullanmayı bırakıp vegan olmaları gerektiğini görmelerini sağlamaktır. Amaç, hayvan sömürüsü gibi bir problemin çözümü, hayvanlar için daha büyük kafesler talep eden veya Çin’deki köpek eti tüketimini hedef alan birçok büyük hayvan refahı derneğinden birine ödeme yapmaktan geçmediğini görmelerini sağlamaktır. Amaç, sorunun başka birine para vererek çözülemeyeceğini görmelerini sağlamaktır; bu, öncelikle vegan olarak ve ardından başkalarını da vegan olmaya ikna ederek çözülecek bir sorundur.

Yaratıcı vegan aktivizm, insanları hayvan sömürüsü sorununu yalnızca *muameleye* değil, hayvan *kullanımının* kendisine odaklanarak farklı bir şekilde ele almaya sevk eden *her* türlü aktivizm biçimidir. Böylelikle kendi hayatlarından hayvan sömürüsünü çıkarmak ve başkalarına da bunu yapmaları için yardım etmek üzerine düşünmeye başlarlar. Elbette, hayvanların daha az acı çekmesi daha çok acı çekmesinden yeğdir. Ancak hayvanlara yapılan muameleyi (sözde) daha “insani” hâle getirsek bile sömürünün kendisi ahlaki açıdan yanlış olmaya devam edecektir. “İnsani” kölelik, hâlâ köleliktir.

Yaratıcı vegan aktivizm pek çok biçimde olabilir ve bu kitapta bunlardan bazılarını inceleyeceğiz. Tümünün ortak paydası taşıdığı mesajdır. Abolisyonistler, hayvanlar ahlaki açıdan önemliyse onlara ahlaken değeri olmayan şeylermiş gibi davranmayı bırakmamız gerektiğini savunur. Hayvanları *insan harici kişiler*, ahlaken değeri olan varlıklar olarak görmeye başlamalıyız. Ve bu; onları yiyecek, giyecek vb. için kullanmamayı gerektirir.

Abolisyonistler, veganlıktan bahsederler. “Veg”, “vejetaryen” veya “veji” olmayı söz konusu etmezler. Kelimeyi “veg*n” şeklinde kullanmazlar. Veganlıktan ahlaki bir yükümlülük olarak bahsederler. Veganlar, savunmasız durumdakilerin mağduriyetinde rol oynamayı bıraktıkları için veganlığı fedakârlık değil, bir keyif olarak nitelendirirler.

Abolisyonistler, veganlığı kaçınılacak bir kavram olarak görmezler; hayvan hakları hareketinin *merkezindeki* kavram olarak

görürler. Veganlığı, hayvanların çıkarları uğruna yapılabilecek en önemli aktivizm hareketi olarak görürler.

Bazı insanlar sağlık nedenleri veya çevreyle ilgili kaygılardan dolayı vegan beslenmeye geçse de abolisyonist bir vegan, veganlığı her şeyden önce bir ahlaki yükümlülük olarak görür. Abolisyonist bir veganın sağlık veya çevresel kaygıları olabilir elbette ancak abolisyonist veganlar için birincil motivasyon etik kaygılarıdır.

“Şiddetsiz” Aktivizmle Kastedilen Nedir?

Abolisyonistler, şiddetsizliği benimser. Veganlığı şiddetsiz bir yaşamın önemli bir parçası olarak görürler. Abolisyonistler, vegan aktivizmin kendisinin şiddet içermemesi gerektiğini savunurlar. Asla başkalarına karşı fiziksel şiddete başvurmazlar.

Bu kitapta açıklayacağımız üzere abolisyonist aktivizmin temel ilkelerinden birisi, bireyi yargılamamamız gerektiğidir; eylemlere ve davranışlara odaklanmalıyız. Yani abolisyonistler vegan olmayanları kınamazlar; hayvanları sömürmenin, hayvanların ahlaken değerleri olduğu görüşüyle çeliştiğini görmeleri için onları bilgilendirmeye çalışırlar. Ayrıca, abolisyonistler insan hakları ile hayvan hakları arasındaki kopmaz ilişkinin farkında oldukları için insanlara yönelik her türlü ayrımcılığı hem toplumsal bir mesele olarak hem de vegan aktivizm faaliyetleri içinde reddederler.

Neden Abolisyonist?

Bunun sebebi abolisyonla ilgili belirli bir düşünme biçimine atıfta bulunmamızdır: Geçtiğimiz otuz yılda geliştirdiğimiz *Hayvan Haklarına Abolisyonist Yaklaşım*. Bu teoriyi birçok yerde ve yayında, yakın zamanda da kitabımız *Animal Rights: The Abolitionist Approach*'ta (*Hayvan Hakları: Abolisyonist Yaklaşım*) tartıştık.

Hayvan haklarına abolisyonist yaklaşımı oluşturan altı ilke vardır. Bu altı ilke, kısa bir özetle birlikte Ek 1'de yer alıyor. Bu kitap, özellikle üçüncü ilkeye odaklanacak: *Abolisyonistler, veganlığın temel ahlaki bir yükümlülük olduğunu ve yaratıcı, şiddetsiz*

veganlık bilgilendirmesinin rasyonel bir hayvan hakları aktivizminin temel yapı taşı olması gerektiğini savunurlar.

Üçüncü ilkeyi tartışırken, birinci ilkeyi de dikkate alacağız. Abolisyonistler, insan olsun ya da olmasın, hissedebilen tüm varlıkların tek bir hakkı olduğunu ileri sürerler: başkaları tarafından eşya muamelesi görmeme temel hakkı. İkinci ilkenin ortaya koyduğu üzere abolisyonistler, bu tek temel hakkı tanımamızın, yerleşik hayvan sömürsünü düzenlememiz değil, ortadan kaldırmamız gerektiği anlamına geldiğini savunurlar. Dolayısıyla abolisyonistler, refah reformu kampanyalarını veya tek konulu kampanyaları desteklememelidir. On ikinci bölümde, diğer ilkelerle ilgili bazı aktivizm önerilerini kısaca ele alacağız.

Bu kitabı okuyanların çoğunun *Animal Rights: The Abolitionist Approach* (Hayvan Hakları: Abolisyonist Yaklaşım)'u okuduğunu ve teoriyi benimsemiş olarak nasıl yaratıcı, şiddetsiz vegan aktivizmin parçası olacakları konusunda pratik bir rehber gereksinim duyduklarını varsayıyoruz. Kitabı henüz okumadıysanız okumanızı öneriyoruz çünkü bu kitap, "Abolisyonist Yaklaşımın Altı İlkesi"ni anlamana yardımcı olacaktır.

"Aktivist" olmak istedikleri için kuramla uğraşmanın zaman kaybı olduğunu düşünenler var. Bu bariz biçimde yanlış bir görüş. Kuram kesinlikle gereklidir, kuram olmadan hangi eylemleri seçeceğimizi bilemeyiz. Bir kuramın gözetilmediği koşulda seçilen eylemler, mevcut durumun yarattığı gündem doğrultusunda belirlenen eylemler olacaktır. Hayvan hareketi, mevcut durumda refahçı kurumların hâkimiyetindedir. Tam da bu sebeple çoğu "hayvan aktivisti", "mutlu" sömürü kavramını savunan veya insanlara köpek yemekle tavuk yemek arasında ahlaken fark olduğunu ve köpeklerin yenmesine odaklanan kampanyaları finanse etmek için bağış yaptıkları sürece tavuk yemeye devam edebileceklerini söyleyen bu gerici gruplara ücretsiz iş gücü sunmaktan başka bir şey yapmıyor. Başkalarını hayvanlara yardımcı olmak üzere eğitmek istiyorsanız önce kendinizi eğitmelisiniz, böylelikle veganlığın arkasındaki düşüncenin ahlaki bir yükümlülük olduğunu görebilirsiniz. Önceki kitabımız, Abolisyonist Yaklaşımın Altı İlkesi'ni tam olarak anlamana yardımcı olacaktır.

Kendilerini “abolisyonist” olarak tanımlayan ancak altı ilke-
den birine veya daha fazlasına katılmayan bazı hayvan hakları
aktivistleri var. Örneğin, birçok hayvan aktivisti, uzun vadede
hayvan sömürsünü ortadan kaldırmak istediklerini iddia
ediyor ancak veganlığı ahlaki bir zorunluluk olarak tanıtmıyor
ve bunun yerine insanları, sömürüyü daha “insani” hâle getir-
meye çalışan veya et, süt ve diğer hayvansal ürünlerin tüketi-
mini azaltan kampanyalara teşvik ediyorlar. Biz, tecavüzü sona
erdirmek için insanları “insani” tecavüze teşvik etmeyi veya
barışa kavuşmak için savaşa teşvik etmeyi yöntemden saymayı
reddettiğimiz gibi bu görüşleri de reddediyoruz. Köleliği orta-
dan kaldırmak için bir yöntem olduğunu sanarak “insani” kö-
leliğini destekleyen birisi, “abolisyon”u, köleliği tümüyle redde-
den birinden farklı bir anlamda kullanıyor demektir.

Abolisyonistler, köleliğin kalkmasını sağlamak için seçtiği-
miz yöntemlerin amacımız ile tutarlılık sağlaması gerektiğini
düşünürler. Bir yandan sömürüye ve hak ihlallerine teşvik eder-
ken bir yandan da bu sömürü ve hak ihlallerini ortadan kaldır-
maya çalıştığını iddia etmek tutarlı değildir. Amaçla tutarlılık
sağlayarak böyle bir sonuca götürecek tek yol, tüm hayvan kul-
lanımlarının ahlaken yanlış olduğu konusunda açık ve net ol-
maktır. Bu, sömürüye olan bireysel katkımızın da ahlaken yanlış
olduğunu kabul etmek anlamına gelir. Veganlığı ahlaki bir yü-
kümlülük olarak kabul etmek demektir.

“Mümkün Mertebede” Ne Anlama Geliyor?

Bir veganın hayvanları veya hayvansal ürünleri yemekten, giy-
mekten veya başka şekillerde kullanmaktan mümkün merte-
bede kaçınan kişi olduğunu söylüyoruz. Peki, “mümkün mer-
tebede” ifadesi ne anlama geliyor? Vegan olmamız gerektiği
ama öylesini daha rahat bulduğumuz durumlarda hayvanları
sömürmenin kabul edilebilir olduğu anlamına mı geliyor? El-
bette hayır. Öyle olsaydı “esnek vegan” olmak veya kimi zaman
veganken kimi zaman da hayvansal ürünleri yiyen, giyen veya
kullanan birisi olmak da kabul edilebilirdi fakat edilemez.
Mesela, milyarlarca hayvan, insanlar tarafından sömürülüyor

ve hayvansal kaynaklı yan ürünler plastiklerin içinde yolların kaplamalarında kullanılıyor. Dolayısıyla hayvansal ürünlerin tamamından kaçınmak basitçe pek mümkün değil, tıpkı aslında köleler tarafından yapılmış yolları kullanmaktan kaçınmadığımız gibi. Fakat tercihte bulunma şansımızın olduğu durumlarda -bir çöle düşmediğimiz, denizin ortasında kalmadığımız veya başka olağan dışı bir durumda bulunmadığımız her zaman; ne yiyeceğimiz, giyeceğimiz veya kullanacağımıza dair seçeneklerimiz vardır- hayvan sömürüsünün bir parçası olmamakla yükümlüyüz, tıpkı diğer insanların temel haklarını ihlal etmeme yükümlülüğümüzün olması gibi.

Hayvan sömürüsünün bir parçası olmaktan uygulanabilir her durumda kaçınmamız gerektiğini söylemenin, birtakım elverişsiz durumlarda hayvanları yiyebileceğimiz, giyebileceğimiz veya kullanabileceğimiz anlamına gelmediğini anlamak önemli. Örneğin, "Havaalanındayken yiyecek vegan hiçbir şey olmadığında ne yapıyorsunuz?" sorusunu sıkça alıyoruz. Açıkçası bilmiyoruz çünkü başka hiçbir şeye ulaşamasak bile muz veya elmanın olmadığı bir havaalanında şimdiye kadar hiç bulunmadık. İnsanlar bize havaalanındayken hayvansal ürünler tükettiklerini çünkü muz, elma veya bir paket çerezin yeterli olmadığını ve daha besleyici bir şey yemek istemiş olduklarını söylediğinde ufak çaplı zorluklarla karşılaşmanın önemli ahlaki değerleri yok saymak anlamına gelmeyeceğini açıklıyoruz. "Uygulanabilir olmayan" durum, "yeterince konforlu olmayan" durum demek değildir. Anlamsal olarak "imkânsız"a daha yakındır.

Peki ya kazein veya peynir altı suyu içeren bir paket atıştırmalık ya da içinde et pişirilmiş yağda kızartılmış patates gibi küçük miktarda hayvansal yan ürünler içeren yiyecekleri tüketmek? Hayvansal ürünleri tüketmek sırf içinde nispeten düşük miktarda hayvansal kaynak bulunduğu için kabul edilebilir olmaz. Issız bir adada açlıktan ölmek üzereyken yanınızda hayvansal ürünler içeren bir paket atıştırmalık veya içinde hayvansal yağ bulunan bir yağda pişmiş patates dışında bir şeyin olmadığı durumlar haricinde bu tür ürünlerden sakınmak, biraz meyve yemek veya yemek için eve varmayı beklemek tamamen mümkündür.

Ekinler yetiştirilirken hayvanlar zarar görmüyor mu? Evet, görüyor. Herhangi bir eylemde bulunduğumuzda -mesele bitkisel ürünler yetiştirmek ya da başka bir şey- tesadüfen ve istemeden insanlara ve insan harici hayvanlara zarar vereceğiz. Örneğin, kullandığımız her ürünün üretim aşamasında insanlar kazara yaralanıyor ve ölüyor. Fakat insanların kazara yaralanması ve ölmesiyle kasten bir insanı öldürmek arasında fark olduğunu biliyoruz. Aynı şekilde, abolisyonistler davranışlarımızda dikkatli olmayı gözetmemiz gerektiği ama kaçınılmaz olarak tesadüfen ve istemeden hayvanlara zararımızın dokunacağı görüşünü paylaşır. Abolisyonistler kasti zararların tümünü ve hayvan sömürüsünün herhangi bir şekilde parçası olmayı reddederler. Abolisyonistler gelenekselleşmiş hayvan sömürüsünün bütünüyle karşısında dururlar. Yani hayvanları meta-laştıran her kullanıma ve hayvanların insanların malıymış gibi kullanılması sonucunda üretilen eşyalara karşı çıkarlar.

Odak Noktamıza İlişkin Bir Not

Veganlık, hayvanları mümkün mertebede yememek, giymek veya kullanmamaktır. Yani veganlık sadece ne yediğimizle ilgili değildir fakat burada verdiğimiz birçok örnek yemekle ilgili olacak.

Yemeğe odaklanmamızın nedeni hem vegan hem de hayvan hakları aktivistleri olarak otuz beş yıllık deneyimimiz boyunca insanlar için kafalarında bir ampul yanana ve insan harici hayvanlarla birincil etkileşim biçimlerinin (onları yiyecek olarak görmenin) sorunlu olduğunu görene kadar hiçbir şeyin değişmesidir. Dolayısıyla insanlar hayvanları ve hayvansal ürünleri yemeye devam ettikleri müddetçe en belirgin hayvan sömürü biçimini hayatlarının bir parçası olarak sürdürürler ve neredeyse her zaman başka sömürü biçimlerinin de parçası olurlar. Artık insan harici hayvanları yiyecek olarak görmeyi meşrulaştırmayacaklarını bir kez anladıklarında her şey değişir. Veganlığın temel haklara ilişkin ahlaki bir yükümlülük olduğunu anladığı için hayvanları yemeyi bırakan birisi, gidip de deri ayakkabılar almaz veya hayvanların kullanıldığı sirlere gitmez.

Olay SENDE Bitiyor!

Abolisyonist görüş, esasen, toplumun parçası olan hayvan hakları aktivistleri tarafından desteklenir. Yani bu aktivistler kurumsallaşmış hayvan dernekleri tarafından görevlendirilmez, desteklenmez veya bu kuruluşları desteklemezler. Dahası, çoğu abolisyonist, insanlardan bağış toplamaz. Maliyeti düşük aktivizm metotlarını kullanır ve aktivizm faaliyetlerini kendileri karşılarlar ya da finansal destek arıyorlarsa bunu yalnızca diğer abolisyonistlerden sağlarlar. Ne yaparlarsa yapsınlar, bağış bulmak uğruna, vermek istedikleri mesajı değiştirmez veya uyarlamazlar.

Eğer paradigma değişecekse basit, açık ve anlaşılır bir mesaj yayan taban hareketi sayesinde olacak. Hayvanların ahlaken biraz olsun değeri varsa onları yiyemez, giyemez veya başka biçimlerde insanlar için kaynak olarak kullanamayız. Bu mesajın merkezinde basit bir düşünce yatıyor: Vegan ol ve savunmasız durumdaki insan harici hayvanların mağduriyetinde rol oynamayı bırak.

Ama bir taban hareketi için sana ihtiyaç var.

Bu, bizim başkalarının elçiliğini yapamayacağımız anlamına gelir. Meseleyi önemseyen her birimiz, bunun gerçekleşmesi için bir şeyler yapmalıyız. Her birimiz farklı şekillerde katkı sağlayabiliriz. Aslında bu kitap katkı sağlayabileceğimiz çeşitli yöntemlerle ilgili. Hepimiz katkıda bulunmalıyız. Bu bizim müşterek yükümlülüğümüz.

Gücünü asla küçümsememen gereken biri var: O sensin!

Abolisyonist taban hareketinde önemli bir rol oynayabilirsin. Dahası, bunun işe yaramasının tek yolu; sen ve seninle aynı fikirde olan diğer kişilerin, hayvanların birer eşya olmadığı kabul edildiğinde, veganlığın tek mantıklı cevap olduğunu başkalarının görmesine yardımcı olmalarıdır. Yukarıda söylediğimizi yineliyoruz: Şu anda vegan olan herkes bir sene sonra bir başkasını vegan olmaya ikna etse ve bu durum tekrarlırsa dünya çok kısa bir sürede vegan olur. Bu ne yazık ki bu şekilde yaşanmaya-

cak ancak bireysel olarak ne kadar güçlü olduğunuzu fark etmenizi sağlıyor olsa gerek.

Fark yaratabilirsin!

Fark yaratmak zorundasın!

Tartışmayı Değiştirmek

Şu anda hayvan meselesine ilişkin toplumsal tartışma; hayvanlara yapılan muameleye ve hayvan sömürüsünü nasıl "iyileştirebileceğimize" odaklanmış durumda. Yani, çoğu insan hayvan refahı görüşünü benimsiyor ve hayvanlara "insani" biçimde davrandığımız müddetçe onları kullanmanın ahlaken kabul edilebilir olduğunu varsayıyor. Hak temelli yaklaşımı destekleyen abolisyonistler, insanların hayvan kullanımının kendisini sorgulamalarını ve sömürdüğümüz hayvanlara "insani" biçimde davransak bile hayvanları kullanmanın haklılaştırılıp haklılaştırılamayacağını düşünmelerini sağlamaya çalışıyor. Sosyal bilimcilere göre nüfusun %10'u, hayvan kullanımının hiçbir şekilde haklı gösterilmeyeceğine kesin biçimde ikna olsaydı nihayetinde bu fikir yayılırdı ve farklı bir sosyal tartışma yürütüyor olurduk. (Bkz. bit.ly/paradigmshift10) Hayvan refahını değil, hayvan haklarını konuşuyor olurduk nasıl daha "şefkatli" sömürücüler olabileceğimizi değil. Madem hayvanların ahlaken değerli olduğunu düşünüyoruz, benimsememiz gereken duruşun veganlık olup olmadığını konuşuyor olurduk ve değişim kendini hızla göstermeye başlardı. Yapılması gereken tek şey, nüfusun %10'unu -yani hayvanları sahiden önemseyen insanların küçük bir bölümünü- bu görüşün yayılmasını sağlamak üzere ikna etmek. Böylece başka bir sosyal tartışma yürütüyor olacağız. Paradigma kaymaya başlayacak. Öyleyse haydi tartışma konusunu değiştirelim: Yine, bireysel katkıyla bizi bu %10'luk orana götürebilirsin, böylelikle gerçekten başarabiliriz. Olabileceğini bildiğimiz o dört dörtlük abolisyonist vegan aktiviste dönüşmen için sana yardımcı olmak istiyoruz.

Kitabın Ana Hatları

Kitap iki kısımdan oluşuyor:

İlk kısım “nasıl aktivizm” yapacağımız üzerine.

1. Bölümde aktivizminize ilham verecek on basit öneriyi inceliyoruz.
2. Bölümde nerede aktivizm yapılabileceğini tartışıyoruz.
3. Bölümde vegan taban hareketi içindeki aktivistlerin görüş ve önerilerini ortaya koyuyoruz.
4. Bölümde zorlu ekonomik koşulların bulunduğu durumlarda veganlık aktivizmi yapma konusunu ele alıyoruz.

İkinci kısım aktivizmin “ne olduğu” -aktivizmin temeli- üzerine.

5. Bölümde insanların, sevdikleri veya önemsedikleri hayvanlarla yedikleri veya giydikleri hayvanlar arasında bir fark olmadığını görmelerini sağlamak üzerine konuşuyoruz.
6. Bölümde veganlık ve “gereksiz acı” kavramını tartışıyoruz.
7. Bölümde veganlık ve hak kavramına odaklanıyoruz.
8. Bölümde veganlığın ahlaki temel bir yükümlülük olduğunu reddeden diğer aktivistlerle nasıl iletişim kurulacağını tartışıyoruz.
9. Bölümde eş dostla nasıl iletişim kurulacağına dair birkaç kısa not paylaşıyoruz.
10. Bölümde vegan olmak isteyen ama bunu yapmak konusunda endişeli olanlarla nasıl ilgileneceğinizi ele alıyoruz.
11. Bölümde aktivizm yaparken karşılaşacağınız veganlık karşıtı itirazlarla nasıl baş edileceğini tartışıyoruz.
12. Bölümde abolisyonist yaklaşımın diğer yönlerini savunmak üzerine fikirleri ele alıyoruz.

Ek 1’de kısa bir özetin ardından “Abolisyonist Yaklaşımın Altı Prensibi”ni kısa birer özetle inceliyoruz.

Ek 2’de mantıklı kanıtlar ortaya koymak üzere daha donanımlı olmanız için on mantık safsatasını tanımlıyoruz.

Birinci Kısım

Abolisyonist Vegan Aktivizmin Nasıl Yapılacağı Üzerine

Kitabın bu kısmında, aktivizmin temel bazı unsurları üzerine konuşacağız:

1. Bölümde aktivizminizi şekillendireceğini umduğumuz on genel ilkeyi tartışacağız.
2. Bölümde nerede aktivizm yapabileceğinizi konuşacağız. Önden kopya verelim: her yerde!
3. Bölümde birkaç abolisyonist vegan aktivist, kullandıkları çeşitli aktivizm biçimlerine dair düşüncelerini bizimle paylaşacak.
4. Bölümde ekonomik zorlukların söz konusu olduğu durumlarda abolisyonist veganlık aktivizmi yapmanın zorluklarını inceleyeceğiz.

1. Bölüm

Abolisyonist Vegan Aktivizm İçin On Basit Öneri

Bu bölümde, abolisyonist vegan olarak aktivizme başlamanın uygulamalı yönüne odaklanmak istiyoruz. Hayvan hakları aktivizminden bahsettiğimizde, insanlar bize sık sık “Harika ama ben bunu asla yapamam.” diyor. Cevabımız çok basit: “Gayet de yapabilirsin ve ayrıca yapmalısın da!” İster bir arkadaşınızla veya aile üyenizle birebir tartışırken ister standınıza gelen insanlarla sohbet ederken sınıfta ders verirken veya online bir tartışmadayken aktivizm faaliyetlerinize bu on basit ipucunu dâhil etmenizi ısrarla öneriyoruz.

1. Öneri: Hayvan Haklarını Savunurken Avukat Rolünde Olun.

Çoğu insan topluluk önünde konuşmaya alışık değil. Hatta topluluk önünde konuşmak sosyal fobilerin en başında geliyor. Birçoğunun topluluk önünde konuşurken hissettiği kaygıya ek olarak, hayvanları önemseyen insanlar, küçük aile ve arkadaş grupları içinde bile hayvan hakları ve veganlık hakkında konuşurken kendilerini duygusal anlamda kaptırıyorlar ve bu da kurdukları iletişimi baltalıyor.

Bizim önerimiz şu: Hayvan haklarını savunurken kendinizi mevzunun dışında tutun. Mesele sizinle ilgili değil. Ses çıkaramayan ve adına konuştuğunuz hayvanlarla ilgili. Hayvan haklarını savunurken müvekkilini savunan bir avukatın rolüne girin. Çoğu insan, en başarılı duruşma avukatlarından bazıları-

nın kişisel hayatlarında pek çekingen insanlar olduğunu bilmiyor. Avukat kimliklerindeyken başkalarını temsil edebiliyorlar çünkü o anda başka birisini savunuyorlar. Müvekkilleri adına, bir role girerek konuşuyorlar.

Hayvan hareketinde başarılı bir hak savunucusu olmak için -yani aslında herhangi bir adalet hareketinde başarılı bir hak savunucusu olmak için- ruh hâlinizi bahane ederek ahlaki sorumluluğunuzdan kaçmama kararı vermeniz gerekiyor. Meselenin sizinle ilgili olmadığının farkına varmalısınız. Mesele başkalarıyla ilgili. Kendinizi, yardımınıza ihtiyacı olan bir müvekkil size başvurmuşçasına avukatmış gibi hayal edin. Müvekkilinizi savunmamak gibi bir seçeneğiniz yok, savunmakla *yükümlüsünüz*. Onun savunmasını yapmak sizin sorumluluğunuz. "Müvekkilinizin" hayatı tehlikede. Bu bir miktar dikkat ve adanmışlık gerektirmiyor mu? Elbette. Ancak kanıksanmış şiddet ve adaletsizliği -hayvan sömürüsü dediğimiz, savunmasız varlıkların devamlı mağduriyetini- irdelemek adına bir şeyler yapmak niyetindeyseniz, başka seçeneğiniz yok. Her birimiz konfor alanımızın dışına çıkma kararlılığını göstermeliyiz. Çekingenliği bırakmalıyız. Kaygılarımızdan sıyrılmalı, utangaçlığımızı aşmalıyız.

Mizacımız veya kişisel duygularımız, herhangi bir iletişim yolunu ve aktivizm biçimini bir diğerine tercih etmemize neden olabilir; böylelikle hepimiz güçlü yönlerimizi ve en etkili olduğumuz alanı keşfedebiliriz. Ama ne olursa olsun kendimizi hareketin dışında tutamayız. Etkili bir aktiviste dönüşmeye çalışırken başlarda gergin, utangaç, içe kapanık veya çekingen olabilirsiniz. Fakat bu duyguların arkasına sığınıp da onları, tüm kalbinizle benimsediğiniz (sizi siz yapan) ahlaki değerlerinize göre hareket etmemek için birer bahane olarak sunamazsınız. Görünüşe göre yaşadığımız çağda davranışlarımızı duygularımız belirliyor. Ancak bizim hislerimizin, hayvanların içinde bulundukları vaziyetle bir alakası yok. Bu tür olumsuz duygularımız, hayvanların vaziyetinin yanında hiçbir şey.

Bir de şu açıdan bakın: Peyniri gerçekten özlemenin vegan olmamak için geçerli bir mazeret olmadığını düşünüyorsa-

nız, neden konuşurken utanç veya gerginlik duymak hayvanlar adına ses çıkarmamak için iyi bir bahane olsun? Başkalarından sürekli duyduğumuz şu “Peynirsiz yapamam.” bahanesini kabul etmiyorsanız kendinizden gelen “Utaniyorum, geriliyorum.” bahanesini neden kabul edesiniz? Kendinize özgü, başlangıçta öz güvenli olmasa da kararlı bir ses bulun ve konuşun.

2. Öneri: İnsanların Özünde İyi Yürekli Olduklarını Varsayın.

İnsanlarla konuşurken varsayımımız iyi yürekli oldukları, ahlaki meselelerle ilgilendikleri ve bu meseleler hakkında bilgilenebilir olduklarıdır. Doğru olanı seçmeye çalıştıklarını düşünürüz. Hayvan hakları aktivistleri arasındaki bazı kişilerin, diğer insanlara dair oldukça mizantropik bir görüşü ve onları, doğaları gereği ahlaksız veya ahlaki meseleleri umursamayan kişiler olarak görme eğilimi vardır. Biz bu görüşe katılmıyoruz.

Ahlaki meselelere gerçekten ilgisi olmayan birinin gelip de sizinle konuşma ihtimali zaten düşüktür. Bu yüzden, sizinle konuşmaya kalkıştıysalar ilgili olduklarını, öğrenmek istediklerini ve doğru şeyi yapmaya çalıştıklarını varsayın. Onları bilgilendirin. Hayvanların kaderi bunu yapmanıza bağlı.

3. Öneri: Sabırlı Olun. Konuştuğunuz Kişinin Daha Önce Konu Hakkında Hiç Düşünmemiş Olma İhtimalini Değerlendirin.

Hayvan sömürüsü, temel hakların ihlaline sebep olur. Bu anlamda, temel insan hakları ihlalleriyle benzerlik gösterir. Sıkıntı şu ki birçok insan için bu benzerlik bariz olmaktan çok uzaktır. Ancak bunun sebebi, bazı hayvan hakları aktivistlerinin iddia ettiği gibi hayvan sömürüsünün “gizli saklı” olması değildir. Hayvan sömürüsüne dair “gizli saklı” hiçbir şey yok. Aksine, hayvan sömürüsü *oldukça* göz önündedir. Problem, birçok insa-

nın, hayvan sömürsünün normal olduğunu, dolayısıyla bunun hayvan hakları ihlali olmadığını söyleyen ve hayvanlara sözde “insani” bir şekilde davranıldığı sürece insanların hayvanları kullanma haklarını onaylayan refahçı düşünceyi benimsemele-ridir. İnsanların çoğu *bizim* (insanların) *onları* (diğer hayvanla-rı) kullanmamızın gayet uygun olduğunu düşünür. Hayvanla-ra “insani” biçimde davranılmamasıyla ilgili endişeleri olabilir fakat hayvan kullanımının kendisine karşı çıkmazlar. Aslında, kullanımın kendisinin ahlaken kabul edilebilir olup olmadığını hiç sorgulamamışlardır.

Bu meseleyi hayatının şu noktasına kadar hiç sorgulama-mış birisiyle konuşuyorsanız, insan haklarının ve insan harici hayvan haklarının ihlali arasındaki benzerliği ve ikincisinin va-hametini daha en başta anlamalarını bekleyemezsiniz. İnsan-ları bilgilendirirken bunun bilincinde olmalısınız. Çocuklara matematik öğretirken türev integralden başlamıyorsunuz. Bir eğitmenin sahip olabileceği *en* önemli özelliğın sabır olduğuna inanıyoruz. Çoğu kişi, eğitmen sabırsızsa hiçbir şey öğrenmez; eğitmen sabrederse o zaman öğrenirler. Sabırlı olmak, hayvan sömürsünün -her ne kadar sözde “insani” de olsa- haksızlık olduğú mesajından taviz vermek anlamına *gelmez*; mesajınızı ta-vizsizce iletirken sabır göstermeniz anlamına gelir.

Her zaman sabırlı olun. Aynı soruyu defalarca duyacaksınız; sıfırdan başlamanızı gerektirecek sorular alacaksınız. Fakat etkili bir eğitmen olmak istiyorsanız her soruyu ilk kez duyuyormuşçasına cevaplamalısınız. Başka insanların vereceğınız mesaj için hevesli olmalarını istiyorsanız önce *siz* cevap için he-vesli olmalısınız. Bir şeyleri yeniden -veya defalarca- açıklama-nız gerekirse bunu istekli bir şekilde yapın.

4. Öneri: Onlarla Sohbet Edin, Onlara Akıl Verip Durmayın.

Konuştüğunuz kişileri “vegan adayı” olarak görün. “Onlara karşı” akıl veren konumda almayın, “onlarla” bir sohbet edin çünkü benimsediğı düşünceyi ve deneyimi anlayıp saygı gös-

terdiğiniz birisiyle daha etkili iletişim kurarsınız. Hepimiz bir zamanlar onların şu an bulundukları noktadaydık.

Onlara, mesajınızı kavrayacak ahlaki dürtüye ve bu mesajı kendi etik bakış açılarıyla birleştirecek ahlaki temele sahip kişiler olarak muamele edin. Bu, tüm hayvan sömürüsünün ahlaken yanlış olduğu ve veganlığın ahlaki yükümlülük olduğu konusunda net olmamanız gerektiği anlamına *gelmez*. Bu konularda net olmalısınız. Fakat insanlarla onları içtenlikle anlamaya çalışarak konuşmak anlamına gelir. Bunun bilgi aktarma ve tartışma sürecine zararı değil, faydası dokunur.

5. Öneri: Kişileri Değil, Eylemleri Yargıladığınız Konusunda Her Zaman Açık Olun.

5. yüzyılda, Aziz Augustine "*Cum dilectione hominum et odio vitiorum*," diye yazdı: "İnsanlara sevgi ve günaha nefretle..." Bu söz Gandhi'yle birlikte "Günahtan nefret et, günahkârı sev." şekliyle tanınır hâle geldi. İyi bir tavsiye: Yüreğinde yatanı gerçekten bilemediğimize göre, başka bir insanı yargılayamayız. Ancak davranışı doğru veya yanlış olarak yargılayabiliriz. Ve bir davranış başkalarının acı çekmesine ve ölmesine sebep oluyorsa bu yalnızca yargılayabileceğimiz değil, yargılamamız *gereken* de bir davranıştır. Ahlaki meseleleri ciddiye almak böyle bir şeydir. Bunu hayvan meselesine uyarladığımızda, hayvan sömürüsünün parçası olan insanları yargılamayacağımızı ama hayvanları sömürmelerinin ahlaken yanlış olduğu konusunda açık ve net olacağımızı söyleyebiliriz. Hayvan sömürüsünün adaletsizlik olduğu hususunda net olmamız gerekmesine rağmen insanların, yaptıkları şeylere dair eleştirileri *kendilerine* yapılan eleştiriler olarak algılamaya meylettği bir dönemde yaşadığımızı kabul etmeliyiz. Yani, mesela "Hayvanları yiyecek olarak kullanmak ahlaken yanlıştır." dediğinizde hayvan yiyen birçok insan bunu "Seni kötü bir insan olmakla itham ediyorum." şeklinde duyabilir. Dolayısıyla vegan olmayan birisiyle veganlık hakkında tartışırken her zaman, onları yargılamadığımızı belli etmeliyiz. Yargıladığımız şey *eylemlerdir*. İnsan harici hayvanla-

rın gelenekselleşmiş sömürüsünü yargılıyoruz. Ve bunun yanlış olduğu kanaatindeyiz. Hayvanlara karşı ahlaki bir yükümlülüğümüz olduğu ve hayvan kullanımının ahlaken kabul edilebilir olmadığı mesajını verdiğimiz için hiçbir zaman özür dilemememiz gerektiğini asla unutmamalıyız.

6. Öneri: Analogiler Kurarken Dikkatli Olun.

Analogiler, (birbirinden ayrı şeyler arasında kurulan benzerlikler) bir tartışmayı aydınlatmaya yardımcı oluyorsa faydalıdır. Ancak acemice veya zayıf biçimde kurulmuş analogiler ters tepebilir. İnsanlara ilişkin değer yargılarında bulunmamak adına, temel insan hakkı ihlalleri içeren benzetmeler kullandığınızda, bu analogileri kullanırken “naveganları” bahsi geçen temel insan haklarını ihlal etmekle suçlamadığınızı belirttiğinizden emin olun. Yüzeysel bir tartışmada, bu tarz analogiler kullanmakta acele etmek çoğunlukla faydalı bir yere çıkmaz; bir şey öğretmek bir yana, dinleyicinizi uzaklaştırabilir. Örneğin cinayet, tecavüz ve pedofili temel hak ihlalleridir. İnsanlara, eşya gibi davranılması anlamına gelir. Hayvan sömürüsünün parçası olmak da benzer şekilde temel hak ihlalleri barındırır ve insan harici kişilere eşya muamelesi yapılmasını kapsar. Fakat arada bir fark var. *Ahlaki* olmasa da *psikolojik* bir fark. Ne olursa olsun, bu psikolojik fark önemlidir. Bu nedenle hayvanları kullanmayı ve öldürmeyi tecavüz, cinayet, pedofili vb. ile karşılaştırırsanız vegan olmayanları katil, tecavüzcü, çocuk tacizcisi vb. olmakla *suçlamadığınızı* her zaman açıkça belirtin. Yıllardır aileniz için Şükran Günü yemeği yapan sevgili nineniz ve dedenizi ele alalım. O akşam yemeğinin en önemli parçası ölü bir kuştur ve masadaki birçok şey yumurta, süt ürünleri vb. içerir. O Şükran Günü yemeği temel hak ihlalleri barındırıyor mudur? Evet, kesinlikle. Nineniz, dedeniz veya ailenizin bu gıdaları tüketen herhangi bir üyesi, insan harici hayvanlara ahlaki açıdan değeri olmayan eşyalardan ötesi değillermiş gibi davranıyor mu? Evet, kesinlikle. Bu Şükran Günü yemeği cinayet, tecavüz veya pedofili gibi diğer temel hak ihlalleriyle benzerlik gösteriyor mu? Evet, kesinlikle. Bu eylemlerin tümü, insanlara eşya muamelesi yapılmasını barındırır. Yani bu, ninenizin ve dedenizin Karındaşen Jack’ten hiçbir farkı olmadığı anlamına mı geliyor? Hayır, gelmiyor.

Ahlaki suçluluk büyük ölçüde *niyet* meselesidir. Birisi; cina-
yet, tecavüz veya pedofiliye karıştığında kurbanlarının temel
haklarını ihlal edeceğini bildiği eylemlerde kasten bulunur.
Yaptıkları şeyin belli başlı durumlarda kabul edilebilir olduğu-
nu düşünmeleri için her türden sebepleri olabilir. Fakat başkala-
rının temel haklarını ihlal edeceğini *bildikleri* eylemlerde kasten
bulunurlar. Çoğu insan hayvan kullanımının kendisinin hak
ihlali olduğunun farkında değil. Problem bu. İnsanların kafası
hayvan etiği konusunda çok karışık. Çoğu insan hayvanların
ahlaken değeri olduğuna inanmakla birlikte kabul edilebilir
refah seviyesinde muamele ettiğimiz müddetçe hayvanları kul-
lanmanın veya öldürmenin makul olduğunu düşünüyor. İnsan-
ların kafası sağlık sebebiyle hayvanları yememiz gerekip gerek-
mediği konusunda karışık. Sözde “uzmanlar” (“insani” hayvan
sömürüsünü, azaltmacılığı vb. teşvik eden büyük hayvan refahı
dernekleri) insanların kafasını karıştırıyor. Çoğu kişi, hayvan
kullanımını şimdiye kadar adalet meselesi olarak değerlendiri-
medi. Çoğu kişi hayvan kullanımının, hayvanlara nasıl davran-
dığımızdan bağımsız olarak, ahlaken yanlış olduğu iddiasıyla
karşılaşmadı.

Bize düşen insanları bilgilendirmektir. Bize düşen; onların,
tüm temel hak ihlallerinin yanlış olduğunu ve tıpkı cinayet, te-
cavüz ve pedofilinin insanların temel haklarını ihlal etmesi gibi
insan harici hayvanları yemenin, giymenin ve başka şekiller-
de kullanmanın da temel hakları ihlal ettiğini görmelerini sağ-
lamaktır. Ama birine katil veya tecavüzcü (ya da bunun gibi
başka korkunç bir şey) dersin esasen onun başkalarının hakları-
nı kasten ihlal eden ahlaksız birisi olduğunu söylemiş olursun.
Bunu yaparsan o kişiyi kaybedersin.

7. Öneri: Hayvan Sömürüsünün Yanlış, Veganlığın da Temel Ahlaki Bir Yükümlülük Olduğu Konusunda Her Zaman Net Olun.

Pek çok sözde “hayvan aktivisti”, hayvan sömürüsünün ahlaken
yanlış olduğunu ve veganlığın temel bir ahlaki yükümlülük ol-
duğunu savunamayacağımızı çünkü birçok insanın aynı fikirde
olmadığını ve insanlara ne yapacaklarını söyleyemeyeceğimiz

görüşünü benimsiyor. Fakat bu, ırkçılığın ahlaken yanlış olduğunu söyleyemeyeceğimizi, zira ırkçı insanların da olduğunu belirtmeye benziyor.

Eğer insan harici hayvanlar için bir adalet hareketi içindeyseniz adaletsizliği kınama konusunda *asla* gönülsüz olamayız. “Hayvan Hareketi”, insanlık tarihinde, sözde aktivistlerin hakları savunmak konusunda isteksiz olduğu tek harekettir.

Mesajımızda, hayvan kullanımının, ne kadar “insani” olursa olsun, meşrulaştırılamayacağını açıkça belirtmeliyiz. Hayvanların ahlaken değeri varsa onları yemeyi, giymeyi veya başka şekillerde kullanmayı haklı çıkaramayacağımız konusunda net olmalıyız. Herhangi bir hayvan kullanımı, hayvanların eşya veya kaynak olarak kullanılmama temel haklarını ihlal eder.

“Hayvan aktivistleri” dünyanın bir gecede vegan olması beklenemeyeceği için “Veganların insanları “bebek adımları”na teşvik etmesi gerekir,” diye tuttursa da biz her zaman net olmalıyız: *Veganlık temel ahlaki bir yükümlülüktür, veganlık bir gerekliliktir.* Hayvanları önemseyen ama bir an önce vegan olmaya yanaşmayan biri, dilediği ara adımları tercih edebilir. Fakat hayvan hakları aktivistleri asla bu tür aşamalı yaklaşımları savunan veya takdir eden bir noktada durmamalı.

Birtakım “hayvan aktivistleri”, hayvanları sömürme *davranışının* ahlaken yanlış olduğunu söylemenin doğru olmadığını iddia ediyor. Bu yüzden yalnızca kafessiz yumurta tüketen insanları yargılamamız gerektiğini değil, ayrıca “kafessiz” yumurtalara da karşı çıkmamız gerektiğini çünkü bunun “mutlu” sömürü ürünü yumurtalar tüketen kişileri utandıracağından “şefkatli” bir davranış olmayacağını söylüyorlar. “Günahıktan nefret et, günahkârı sev.” söylemini alıp “Günahkârı sevmek için günahı da sevmeliyiz.” e dönüştürüyorlar. *Bu görüş çok saçma ve bariz biçimde hayvan sömürsünü teşvik ediyor.* Abolisyonistler bunu kesinlikle reddediyor.

8. Öneri: İnsanların Aptal Olduğunu Varsaymayın.

Birçok hayvan aktivisti, halkın genelinin veganlık lehine argümanları anlayamayacağına ve bu varsayımsal yetersizlikten

dolayı insanları veganlığa doğrudan teşvik etmememiz gerektiğine inanıyor. Veganlık yerine vejetaryenlikten, etsiz pazartesiden, “mutlu” sömürü ürünü et ve diğer hayvansal ürünlerden ve veganlık dışında başka ne varsa ondan bahsetmemiz gerektiğini iddia ediyorlar.

Katılmıyoruz! İnsanlar aptal değil. Bazılarının resmî anlamda yüksek eğitim düzeyi olmayabilir ancak bundan, veganlığın neden ahlaki bir yükümlülük olduğunu anlayamayacakları sonucu çıkmaz. Hayvan aktivistlerinin, veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğunu anlamak için gereken “entelektüel ve ahlaki becerilere” sahip olmadığı varsayılan “sıradan insanların sınırlarının” bilincinde olunması gerektiğini veya bazı insanların kafasının ahlaki değerlere basmayacağını söylediklerini duyduk. Bu elitist bir saçmalık. Biz -bu işi otuz beş yıldır yapıyor oluşumuza dayanarak- abolisyonist veganlığı şekillendiren fikirleri herkesin anlayabileceğine inanıyoruz.

İnsanların bilgilendirme çabası içindeyken her zaman açık olmalarının ve kiminle konuştuklarından bağımsız, jargon veya gereksiz karmaşık ifadeler kullanmaktan kaçınmalarının daha iyi olacağını düşünüyoruz. Hayvan hakları aktivizmi içinde gösterdiğimiz çaba, akademik sunumlarla aynı yerde durmuyor. Konuştuğumuz biri, hayvan etiği konusunu daha felsefi, hukuksal veya teorik olarak tartışmak isterse bunu yapmaktan memnuniyet duyarız. Ancak çoğunlukla düşünceleri basit tutmak en iyi yoldur. Ortada gizem yok, karmaşık hiçbir şey yok. İnsanlar, biz onları etkili biçimde bilgilendirdiğimiz müddetçe anlayabilirler. Eğer anlamıyorlarsa bunun nedeni genellikle bizim iyi eğitmenler olmamamızdır.

9. Öneri: Savunmaya Geçmeyin, Yanıt Vermeyi Seçin, Tepki Göstermeyin.

Evet, bazı insanlar bizi kışkırtmaya çalışacak, küçük düşürücü bulacağımız veya ciddiye almayacağımız sorular sorup yorumlar yapacaklar. Örneğin, beş dakikadan uzun süredir vegan olup da şu soruyu ya da başka benzeri saçma bir soruyu duy-

mamış *kimse* yoktur: “Ya bitkiler ne olacak? Salata yediğindese onları öldürüyorsun.” Böyle sorular aldığımızda bozulmak bir yana dursun, bu soruları, soran kişinin gerçekten de konuya dair söyleyecek çok az şeyi olduğunun ve meseleyle nasıl ilişki kuracağını bilmediğinin bir göstergesi olarak algılamalıyız. Kişi belki de kendisini rahat hissetmediği için saçma sorular soruyordur. Tam da bu tür kişiler bilgilendirilmeye açık olanlardır; bu noktada saçma soruların sohbeti sonlandırmasına izin vermemeniz önemli.

Konuyu ciddiye almayan ve ciddi bir tartışma yapmaya niyeti olmayan insanlar olduğunu inkâr etmiyoruz. Aptalca bir soru soruyorlar çünkü bunun komik olduğu yanlışlığına düşüyorlar ve sordukları soruyu daha önce birçok kez duyduğunuzun farkında değiller. Ama konuyla ilgileniyor ve böyle bir soru soruyorlarsa bu kişileri bilgilendirmeye sandığınızdan daha yakın olabilirsiniz.

Bazen insanlar kaba ve alaycı yorumlar yaparlar. Yaptıkları yorum gerçekten saldırgansa sohbeti sonlandırmaya karar verebilirsiniz. Fakat genellikle bu tarz yorumlar, konunun kişiyi rahatsız ettiğinin ve bu rahatsızlık hissiyle tuhaf veya uygunsuz bir biçimde baş ettiklerinin belirtisidir. Bu tür durumlarda (alınmadığınızı ve konuşmayı bitirmeye karar vermediğinizi varsayarsak) kişinin sahiden ciddi bir tartışmaya girmekle ilgilenip ilgilenmediğinin muhakemesini yapmanız gerekiyor, öyleyse yorumunu gözden geçirip ciddi bir tartışma başlatın. Doğru tepitte bulunup bulunmadığınızı hemen anlayacaksınız.

Başvurduğumuz genel bir kurala göre kişi, söylediklerimizle gerçekten ilgilenmiyorsa muhtemelen uzaklaşacaktır. Yorumcu, kaba veya alaycı bulduğunuz her bir yorum ve soruyu, sizin tarafınızdan (olumlu anlamda) daha da kışkırtılmış ve düşündüğünüzden çok daha ilgili biri tarafından sunulan bir davet olarak değerlendirin.

İnsanlarla hassas bir konu konuştuğunuzu aklınızdan çıkarmayın. Onlara bir şey anlatıyormuş gibi algılandığınız sürece kendilerine vaaz verildiğini düşünme ihtimalleri artar ve ilgilerini kaybederler. *Onlarla* sohbet edin. Onları tartışmaya dâhil edin.

Ne olursa olsun, tepenizin atmasına izin vermeyin. Bunun hiçbir faydası yoktur.

10. Öneri: Temel Bilgileri Öğrenin. Öğretmen Olmadan Önce Öğrenci Olmanız Gerekliyor.

Birçok hayvan hakları aktivisti, abolisyonist veganlığa dair hevese kapılır ve sonrasında yaşanan şey, doğru duygularla yola çıkılmış ama anlaşılır ifadelerle hazırlanmamış bir web sitesi veya blog açmalarıdır. *Başkalarını eğitmeden önce temel bilgileri öğrenin!*

Akılda tutulması gereken en önemli bilgi şudur: Abolisyonist yaklaşım bir taban hareketidir. Veganlığı temel bir adalet meselesi olarak savunmak, büyük ve varlıklı hayır kurumları veya kurumsal “liderler” gerektirmez. Bir *taban hareketi* olarak gerçekleştirebileceğimiz ve öyle de gerçekleştirmemiz gereken bir şeydir. Her birimiz, açık ve anlaşılır biçimde veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak tanıtarak sömürünün sonlandırılmasının, hissedebilen varlıkların eşya muamelesi görmeme temel hakkına ilişkin bir mesele olarak görülmesinde birer öncü olmalıyız.

Her birimiz, etkili eğitimci olmak için gereken zamanı ayırmalıyız. Örneğin, altıncı bölümde göreceğimiz üzere sağlıklı olmak için hayvansal ürünler tüketmenin neden gerekmediği konusunda insanları bilgilendirirken etkili olmak istiyorsak en azından veganların tüm besin ihtiyaçlarını yalnızca bitkileri tüketerek nasıl karşılayabileceklerine dair temel bilgilere sahip olmamız gerekiyor.

Genel bir mesele olarak, etkili bir biçimde abolisyonist veganlık bilgilendirmesi yapmak istiyorsak abolisyonist teori hakkında en azından temel bir anlayış edinmeliyiz.

Mantık ürünü iddiaların nasıl ortaya konulacağını anlayabilecek hâle gelmek de iyi bir fikir. Ek 2’de on mantık safatasını tartışıyoruz, bu sayede sorunlu argümanları saptamada ve yanıtlamada çok daha iyi hâle gelebilirsiniz.

***

Bir sonraki bölümde hangi ortamlarda aktivizm yapılabileceğini konuşacağız.

2. Bölüm

Nerede Aktivizm Yapmalı?

Nerede aktivizm yapılacağı sorusuna kısa yanıt: *her yerde.*

Çok ciddiyyiz.

Herhangi bir durumda veganlık anlatabilirsiniz.

Nelson Mandela, “Eğitim, dünyayı değiştirmek üzere kullanılabileceğiniz en güçlü silahtır.” demiştir. Katlıyoruz. Dünyayı değiştirmek istiyorsanız, insanları eğitin, eğitin, eğitin ve ardından biraz daha eğitin. Ayrıca eğitim her yerde ve her koşulda gerçekleştirilebilir. Aktivizminizi her yerde gerçekleştirebilecek olsanız da aktivizminizin daima şiddetsiz ve saygılı olması gerektiğini asla unutmayın; konuştuğunuz insanlarla her seferinde yaratıcı yollarla ilişki kurmayı denemeli ve her zaman veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu konusunda net olmalısınız, hayvanların ahlaken değeri olduğuna inanıyorsa yapmamız gereken bu.

Bazı hayvan aktivistleri, abolisyonist öğretiyi kötülüyor ve “aktivizm” olmadığını iddia ediyor. Sadece işin içinde bir karmaşa, çatışma veya sokak gösterisi varsa “aktivistler”den söz edilebileceğini savunuyorlar. Bizse yaratıcı, şiddetsiz veganlık savunusunun insan harici hayvanlar için yapabileceğiniz en “aktivist” şey olduğunu düşünüyoruz.

Bu bölümde, aktivizm yapabileceğiniz çeşitli ortamları tartışacağız. Bir sonraki bölümdeyse farklı ülkelerden, bu ve başka bağlamlardaki aktivizm deneyimlerini paylaşacak abolisyonist veganlarla tanışacağız.

Eş Dostla İletişim Kurmanın Önemini Asla Hafife Almayın

Eş dostla iletişim kurmanın değerini hafife almamak şarttır. Giriş bölümünde söylediğimizi hatırlayın: Herkes bir yıl içinde sadece bir kişiyi bilgilendirerek vegan olmasını sağlasaydı çok kısa sürede vegan bir dünyamız olabilirdi. Dolayısıyla tek yaptığınız şey, eşinizle dostunuzla veganlık konuşmak olmasına rağmen önümüzdeki yıl en azından bir kişiyi vegan olmaya ikna etseniz vegan devrimi getirmek üzere üstünüze düşeni yapmış olursunuz. Tek dileğimiz diğer hayvan hakları aktivistlerinin de bunu yapması.

Daha da iyisi, eş dostla yürütülen muhabbetlerin, sohbetin devamını getirme ve iletişimi sürdürme fırsatını daha kolay sunmak gibi bir avantajı var. Ve bir arkadaşınızı veya tanıdığınızı vegan olmaya ikna ettiğinizde, bu kişi çok büyük olasılıkla başkalarını da etkileyecektir. Bunu kendi arkadaşları ve tanıdıklarıyla tartışarak yapabilir veya harekete başka bir seviyede dâhil olarak büyük gruplara konuşma yapmaya veya okullara gitmeye başlayabilir. Yani, birebir tartışmaların etkisinin ne olacağını hiç bilemezsiniz.

Aynı şekilde, tanımadığınız kişilerle aranızda geçen konuşmaları da asla hafife almamalısınız. Mesela, bir bakkalda ödeme yaparken sepetiniz meyve ve sebzelerle doluysa bu bir yorumun tetikleyicisi olup sohbet başlatabilir. Benzer şekilde, bir veteriner muayenehanesinde bulunmak, bazı hayvanları severken diğerlerini neden yediğimize dair bir tartışmayı tetikleyebilir. İkimiz de markette ve veteriner muayenehanelerinde veganlıkla ilgili ilginç tartışmalar yaşadık.

Yanımızda her zaman üzerinde www.howdoigovegan.com² web sitemizin adresinin yazdığı (kartvizit boyutundaki) kartlardan taşıyoruz. Bu kartlar, kısa laf alışverişlerinde, insanlara vegan olan her şeye “tek elden” ulaşmalarını sağlamak için mükemmel bir olanak tanıyor. Sitemizde etik ve beslenme ile ilgili bilgilerin

2 Türkiye'deki abolisyonist vegan aktivistler tarafından oluşturulmuş benzer bir site: VeganOluyorum.com (ç.n.)

yanı sıra oldukça çeşitli, kolay ve ucuz tarifler de var. Abolisyonist veganlar soruları çevrim içi olarak yanıtlatabiliyorlar.

Vegan Aktivizm İçin Her Gün Fırsat Doğar

Gary bir video mağazasındaydı. Dükkânın sahibi başka bir müşteriye tavsiye ettiği filmi beğenip beğenmediğini soruyordu. Müşteri, filmi sevmesine rağmen vejetaryen olduğunu ve domuz katledilen bir sahneden rahatsız olduğunu söyledi. Tezgâhın yakınlarında olan Gary, yaklaştı ve aralarındaki sohbeti böldüğü için özür dileyerek kadına neden vegan değil de vejetaryen olduğunu sordu. Bir süre boyunca muhabbet ettiler ve kadına www.howdoigovegan.com adresini verdi. Kadın ona veganlık üzerine düşünmesini sağladığı için bir teşekkür maili attı. Peki vegan olacak mı? Belki de. Mesele şu ki gündelik hayat-size tamamen yabancı insanlarla dahi- veganlık konuşmak için birçok fırsat doğurur. Bu insanların bir kısmı vegan olacak. Bizlerse hangileri olduğunu hiç bilemeyeceğiz. Bu sebeple konuşabildiğimiz herkesle konuşmalıyız.

Benzer şekilde, Anna yakın zamanlarda bir marketteyken fırındaki görevliye belli bir tür ekmeğin vegan olup olmadığını sordu. Başka bir müşteri Anna'nın sorusuna kulak misafiri oldu ve ona ekmeğin vegan olmayan ne içerebileceğini sordu. Anna ekmekte süt, bal, yumurta gibi hayvansal içerikler bulunabileceğini ve bazen ekmeğe parlak görüntü kazandırmak için yumurta kullanıldığını anlattı. Sonrasında kadın Anna'yla bir süre sohbet etti. Anna kadına web sitesi linkini verip onu birkaç yemek tarifi sitesine yönlendirdi. Yaklaşık iki hafta sonra o kadından, vegan olduğunu ve nereden deri olmayan ayakkabılar bulabileceğini öğrenmek istediğini öğrendik.

Her yeni gün, bize yaratıcı ve şiddetsiz veganlık aktivizmi için fırsatlar sunuyor. İster bir markette ister veteriner muayenehanesinde olun -her neredeyseniz- **veganlıktan bahsetme** fırsatı bulabilirsiniz. Beşinci bölümde, bir veteriner muayenehanesinde yaşadığımız tartışmadan bahsedeceğiz. Şunu bir düşünün: İnsanlar genellikle insan olmayan dostlarını sevdikleri için veteriner muayenehanesinde olurlar. Sevgi beslediğimiz ve yediği-

miz hayvanlar arasında hiçbir fark olmadığı düşüncesini ortaya atmak için daha iyi bir yer olabilir mi?

Üzerinde yazı yazan tişörtler veya başka kıyafetler giyiyorsanız, bir spor takımını veya rock grubunu tanıtmak yerine vegan mesaj taşıyan bir şey giyin. Üzerinde slogan veya bilgilendirmeler bulunan bir çanta takıyorsanız “Ben veganım” minvalinde şeyler yazan bir tane takın. Bu sohbet açmayı sağlayabilir. Ne yaparsanız yapın, abolisyonist olmayan herhangi bir hayvan derneğini tanıtan giysiler giymeyin veya eşyalar taşımayın. Sloganınız ne olursa olsun, açık ve net şekilde veganlık mesajı verdiğinizden emin olun.

Çevrim İçi Aktivizm

İnternet birkaç yıl öncesine kadar mümkün olmayan bir şeyi mümkün kılıyor: Dünyanın dört bir yanından insanlar, bir bilgisayar bağlantısıyla diğer insanlarla doğrudan iletişim kurabiliyor ve ortak çıkarları paylaşan büyük kitlelerle konuşabiliyor. Ayrıca internet aktivizmi, başka aktivizm biçimlerini yürütürken fiziksel engellerle mücadele etmesi gerekebilenler için önemli fırsatlar sunuyor. Evinizden ayrılamıyorsanız bile, herhangi bir yerden çevrim içi olarak dünyayı dolaşabilirsiniz. İnternetle büyüyen insanlar genellikle bunun ne kadar büyük bir şey olduğunu anlamıyor.

İnternetin doğuşundan önce, hayvan meselesine dair iletişim çoğunlukla büyük hayvan hakları gruplarının kontrolü altındaydı. Bu grupların haber bültenleri ve dergileri olurdu, konferanslar ve etkinlikler düzenler veya birkaç grubu içeren büyük “çatı” konferanslarından birine katılırlardı. Hayvanlarla ilgili meseleleri tartışıyor gibi görünen birkaç dergi vardı ama onlar da büyük hayır kurumlarının tutumlarını yansıtıyordu. Bu dergilerde yayın yapan kurumsal dernekleri eleştiren görüşlere rastlamak, imkânsız değilse bile, oldukça zordu. Dernekler, hayvan hakları aktivistleri arasındaki iletişimi denetliyordu. İşin aslı, bu gruplar, birinin sahip olduğu görüşleri beğenmezlerse bastırabilirlerdi.

Büyük kurumsal dernekler, abolisyonist harekete her zaman düşmanca yaklaştı. İnternet çıkmasaydı her şey tam olarak 1990'lardaki gibi kalacaktı: "Hareket" hâlâ, refah reformunu ve tek konulu kampanyaları destekleyen ve veganlığı mutlak ahlaki bir yükümlülük olarak kabul etmeyi reddeden büyük kurumsal dernekler anlamına gelecekti. Bugün kurumsal dernekler düzeyinde örgütlü hareket tam olarak bu anlama gelse de fark şu ki artık abolisyonist hareket var *ve bu internet olmadan gerçekleşemezdi*. Bugün dünyanın dört bir yanında veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak benimseyen insanlar var. Başkalarıyla konuşmakla meşguller. Bu iyi bir şey.

İnsanlarla buluşup konuşmaktan keyif almanız bile vaktinizin bir kısmını çevrim içi iletişime ayırırsanız hiç fena olmaz. Kısa sürede *binlerce* insana ulaşabilirsiniz. İnternetin ve onu başkalarını eğitmek için bir araç olarak kullanmanın gücünü asla hafife almayın. İnternetin; kadın düşmanlığı, cinsiyetçilik, ırkçılık ve her türlü nefret söylemleriyle şiddeti teşvik etmekle kalmayıp hayvan etiğiyle ilgilenen birçok kişinin "aktivizm" in refah reformunu veya tek konulu kampanyaları destekleyen *dilekçeler* imzalama meselesi olduğuna inanmasında payı olduğuna göre hem iyi hem kötü tarafları olduğu doğrudur.

Ancak buradaki sorun internette değil; sorun, refahçı mesajda. İnternet, işe yaramaz kampanyaları imzalamanın ve hayvan sömürüsünü sürdüren yozlaşmış ve şişirilmiş derneklere bağış yapmanın birer aktivizm biçimi olduğu yanılsamasını yayıyor. Fakat bu, internet ortaya çıkmadan önce de yaşanıyordu. İnternet yalnızca refahçıların mesajlarını daha kolay yaymalarını sağlıyor. Ancak hayvan etiğiyle ilgilenen kişiler bu konularda daha bilgili olsaydı kurumsallaşmış refahçıların cazibesi azalırdı. İşte bu noktada devreye *sen* giriyorsun!

Haftanın yedi günü, yirmi dört saat internet başında oturup da abolisyonistlere gerçek "aktivistler" olmadıklarını çünkü internet üzerinden verilen eğitiminin aktivizme girmediğini söyleyen birtakım sözde "hayvan aktivisleri" var. İnternet üzerinden kurulan iletişimin faydasız olduğunu söyleyenlerin bunu internet kullanarak yapmasındaki ironiyi bir kenara bırakırsak

internet aktivizminin "gerçek" aktivizm olmadığını söylemeleri saçmalık. İnsanları internet üzerinden eğitmekle başka herhangi bir mecrada eğitmek arasında hiçbir fark yok. Aynı mesajı verdiğiniz sürece internet aktivizmi sizi stantlarda, büyük dinleyici gruplarına konuşurken veya abolisyonist bir etkinlikteyken olduğunuzdan daha az abolisyonist vegan aktivisti yapmaz.

İnternet aktivizmi çeşitli seçenekler sunar: web siteleri, sosyal medya siteleri, bloglar, videolar gibi. Podcastler yapabilirsiniz. Çeşitli çevrim içi yayınlardan birisi için deneme ve makaleler yazabilirsiniz. Seçenekler, kelimenin tam anlamıyla sınırsız. Yani abolisyonist veganlığı tanıtmak üzere bir blog veya Facebook tartışma grubu açmak, podcast kaydetmek ya da YouTube videoları çekmek istiyorsanız, bunu yapın. Yaptığınız işler abolisyonist veganlığın bütününe odaklanabilir veya önceliğiniz başka bir şey -mesela düşük bütçeli, kolay ve pratik vegan tarifler- olup da sunumlarınızın bir kısmında abolisyonist veganlığı tartışabilirsiniz.

İyi içeriğe sonsuz ihtiyaç duyan birçok site var. Bu sitelerle iletişime geçin ve onlara abolisyonist veganlık üzerine makaleler yazmayı teklif edin. Belki de abolisyonist veganlığı desteklemeyen sayfalara katılmayı ve onlara meydan okumayı istersiniz. Aslında refah reformlarını, tek konulu kampanyaları, azaltmacılığı vs. destekleyenlerle tartışmak oldukça kıymetli bir eylemdir. Hevesle ve iyi düşünülüp paylaşılan yorumlarla çıkagelin, böylelikle iletişim kurduğunuz insanları meseleleri düşünmeye ikna edebilirsiniz. Düşünmelerini sağlayamasanız bile (birçok "aktivist" için bu ilkelerle ilgili bir şey değil de âdeta bir iş gibidir) bu sayfaları okuyan çok sayıda insanı yine de bilgilendirmiş olursunuz. Fakat hangi yolla iletişim kurarsanız kurun, her zaman yaratıcı, şiddetsiz davranışınızı koruyun. İnternet zorlu bir mecra. Refahçılar ve veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak kabul etmeyen diğerleri de dâhil abolisyonist yaklaşıma katılmayanlar, oldukça agresif olabilirler ve büyük ihtimalle size ad hominem bir şekilde saldırırlar. Taklaya gelmeyin! İnsanlar sizi suistimal etmeye kalkışırsa siz de onları suistimal etmeye kalkışmayın. Birinci bölümde çizdiğimiz kuralları takip edin. Gidip başkalarını eğitmeye kalkışmadan önce kendinizi eğitin.

Veganlıktan ahlaki bir yükümlülük olarak bahsettiğiniz konusunda açık ve anlaşılır olun ama tepki göstermeyin veya çileden çıkmayın. Yaratıcı, şiddetsiz yaklaşımınızı koruyun.

Gazete Yazıları

Birçok gazete var ve hepsinin çevrim içi versiyonları mevcut. Bu yayınlardan birine bir yazı yazın. Birçoğunun gönderi teslimi için kendi kuralları vardır ve bunlara uymayan herhangi bir şeyi nadiren önemserler. Bu kuralları inceleyin ve teslim edeceğiniz metni her yayın için özelleştirin.

Okuma/Çalışma Grupları

Bir başka harika aktivizm aracı da okuma/ çalışma gruplarıdır. Okuma/çalışma grupları, bireysel toplantıları ya da bazıları ücretsiz olan ve birkaç kişinin aynı anda grup tartışmalarına katılmasını sağlayan çeşitli platformlarda çevrim içi olarak düzenlenir. Bu tarz grupların ana fikri grup üyelerinin belli başlı materyalleri okumasını sağlamak ve daha sonra bu materyalleri tartışmaktır. Bu gruplar tek bir materyale -bir kitap, deneme veya blog yazısına- odaklanabilir veya çok daha kapsayıcı hâle gelip bir tür kurs veya seminere benzerlik gösterebilir. Kısa veya uzun süreli olabilirler.

Örneğin, www.abolitionistapproach.com web sitesindeki belli bir makaleye odaklanıp yalnızca bir-iki oturum gerçekleştiren birkaç okuma/ çalışma grubu oldu. *İnsan Neden Vegan Olur? (Eat Like You Care)* veya *Animal Rights: The Abolitionist Approach* kitabını odağına alıp beş veya daha fazla oturum gerçekleştiren gruplar da oldu.³

Okuma grubunun kapsamı veya odak noktası ne olursa olsun, ana fikri aynıdır: katılımcıları, önceden ayarlanmış **belirli** metinleri veya konuları tartışabilmeleri için ister yüz yüze ister

³ Türkiye’de de yıllardır bu kapsamda vegan aktivizm atölyeleri yapılıyor. Bu atölyelerde abolisyonist yaklaşımı ve veganlık odaklı yaratıcı ve şiddetsiz aktivizmin nasıl mümkün olacağını anlatan sunumlar gerçekleştiriliyor. Atölyelere katılmak için @vegan.atolye veya @abolisyonistvegan Instagram hesabıyla bağlantıya geçebilirsiniz. (ç.n.)

gerçek zamanlı olarak etkileşime girebilecekleri bir platformda bir araya getirmek.

Stantlar

Çevrim içi aktivizm, büyük kitlelere ulaşmanızı sağlasa da eğitimin önemli bir parçasını oluşturan bireysel iletişim açısından eksik kalır. Stantlar bu türden bireysel etkileşimi mümkün kılar.

Bireysel iletişim çevrim içi aktivizmden daha mı önemlidir?

İletişimin etkileyciliği pek çok değişkene bağlı olduğundan genelleme yapmak mümkün değil. Fakat kimi insanlar için işin anahtarı bireysel iletişimdedir. Mesela, veganlık ve hayvan haklarıyla ilgili bilgilerle bezenmiş bir stant, internette veganlık hakkında araştırma yapmaya meyilli olmayan birisinin oldukça dikkatini çekebilir. Çoğu “hayvanseverin” vegan olmadığını biliyoruz. Bu kişilerin veganlıkla ilgili bilgilerin peşinde olması pek olası değil. Fakat çarşıda veya halka açık başka bir mekânda yürürken hayvanlarla ilgili bilgiler vadeden bir stant görseleler belki de uğrayıp hayvanları “sevmenin” ayrıca neden onlara zarar vermemek anlamına geldiği konusunda kendilerini bilgilendirmeniz için size harika bir fırsat sunarlar.

Stantlarda şu üç şeyi aklınızda tutun: Öncelikle, stant kurmak için gereken tüm izinlere sahip olduğunuzdan emin olun. Çoğu yerde öylece stant kurup da insanlarla konuşmaya başlayamazsınız. İzne ihtiyacınız olabilir veya şu ya da bu yetkili kuruma kayıt yaptırmanız gerekebilir. Bazı aktivistler yerel işletmelerle iletişime geçip mekânlarını ve masalarını kullanmak için izin alıyor. İkincisi, ilgi çekici ve insanların durup yanaşmak isteyebilecekleri stantlar oluşturun. Farklı aktivistler farklı yaklaşımlar benimsiyor. Kimileri “hayvan severleri” çekmeye ve bu kişilerle hayvanları sevmenin, onları yemek, giymek ve kullanmakla nasıl çeliştiğini konuşmaya çalışıyor. Örnek verecek olursak “Hayvanları seviyor musun?” yazan bir pankartla stant yapan bir aktivist tanıyoruz. Birisi yanaşınca bu aktivist veganlıkla alakalı bir tartışma başlatıyor. Başkalıysa veganlığı açıkça davetin merkezine koyuyor. Üçüncüsü, oldukça etkili bir aktivizm biçimi de insanlara vegan yiyecek çeşitleri tattırmak. Bu

sayede veganların tuhaf ve iştah kaçıracı maddeler tükettikleri düşüncesini gideriyorlar. Yani kap kekler, kurabiyeler ve başka yiyecek örnekleri bulundurmamak insanları tartışmaya çekmenin kolay bir yolu olabilir. Bazı yerlerde, yiyecek dağıtımını için sağlık departmanı veya benzeri bir denetleyici kurumdan onay alınması gerekir. Diğer bazı yerler, yalnızca yiyecek satışı olacağına kısıtlamalar getirir. Yine de her durumda, alerjisi veya başka hassasiyeti olan herkesin paylaştığınız ürünlerden kaçınabilmesi için içerikleri açıkladığınızdan emin olmalısınız.

Yemek Aktivizmi

Vegan aktivizmin büyük bir bölümü insanların vegan yiyeceklerin korkulacak şeyler olmadığını, aslında son derece lezzetli olduklarını görmelerini sağlamaktır. İşin aslı, birçok vegan olma kararı, vegan yiyeceklerden alınan keyifle başlıyor.

Stantlarınızın bir kısmında vegan yiyeceklere yer verebilirsiniz ya da vegan yiyecekler daha temel bir işlev üstlenebilir. Örneğin, veganlığı öğrenmeye istekli kişileri davet edeceğiniz grup yemekleri düzenleyebilirsiniz, burada abolisyonistlerle veganlık hakkında tartışabilirler.

Sanat ve Müzik Aktivizmi

Sanatsal veya müzikal yeteneğiniz mi var? Öyleyse bunu hayvanlar için kullanın! Sanat eserlerinizde ve şarkılarınızda abolisyonist veganlık mesajları paylaşabilirsiniz.

Çevredeki Halka Açık Alanlarda, Okullarda, Kolejlerde, Üniversitelerde Yapılan Konferanslar

Topluluklara hayvan etiğiyle ilgili konuşma yapmakta istekliyseniz sonsuz fırsatınız olduğunu göreceksiniz. Topluluklar, hayvan grupları, çevre grupları, okullar, kolejler, üniversiteler ve eğitim kurumlarındaki öğrenci organizasyonları her

zaman konuşmacı arayışındadır. Birçok ilköğretim kurumu yaşça küçük çocukları ("iyi muamele"nin karşısında) veganlığa teşvik eden birisini çağırmak konusunda gönülsüzdür. Fakat liseler abolisyonist konuşmacılara genellikle ilgi gösterir. Çevrenizdeki topluluklarla iletişime geçip onlara veganlık hakkında konuşma yapmak için uygun olduğunuzu bildirmelisiniz. Başlangıç için iyi bir yer, yerel kolejiniz veya üniversitenizdir. Kampüsteki hayvan gruplarının iletişim bilgilerini isteyin. Bu gruplardan bazıları, yeni refahçı bakış açılarını destekledikleri için konuşmanızı istemeyecektir. Aslında, bazı öğrenci gruplarının büyük kurumsal gruplarla şu ya da bu şekilde resmî bağlantıları vardır. Ancak birçok öğrenci grubu sizi hoş karşılayacaktır ve hatta bazıları veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğuna karşı çıkan refahçılarla tartışmanızı bile isteyebilirler. Bunlar insanları bilgilendirmek için mükemmel fırsatlar.

Kütüphanelere Abolisyonist Materyaller Kazandırmak

İnsanların abolisyonist düşüncelere temas edebilmesi için lise ve halk kütüphanelerine yazdığımız kitapların nüshalarını gönderdik. Aynısını siz de kendi bölgenizde yapabilirsiniz. Kütüphanelerin, materyalin fazla "radikal" olduğunu söylediği durumlarda, koleksiyonlarında hayvan sömürüsüne teşvik eden çok sayıda materyal bulunduğu ve abolisyonist materyallerin hayvan kullanımına dair ahlaki bakış açısını dengelemeye yardımcı olacağına dikkat çektik.

Yürüyüşler, Gösteriler, Sokak Performansları, vb.

Peki, ya yürüyüşler, gösteriler ya da sokak performansları? Veya yukarıda tartıştıklarımız dışında *herhangi* bir aktivizm biçimine ne demeli?

Cevap her zaman aynı: Eğer şiddetsizce insanları yaratıcı bir biçimde kendisine çekiyorsa ve veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu hususunda gayet netse yapın gitsin. Öyle değil mi? Yapmayın öyleyse. Yürüyüşler ve gösterilerle ilgili temel sorun

bariz biçimde, çoğunlukla abolisyonist olmamalarıdır. İşin aslı, çoğu refahçıdır, tek konulu kampanyaları desteklerler veya abolisyonist olmayan başka şeyler yaparlar. Örneğin, “mezbahalara karşı bir yürüyüş”, sorunun et ve et tedarikçileri olduğu izlenimini yaratır. Aslında sorun, hayvansal ürünlerin tümü ve onları tüketerek talep yaratan herkeştir.

Hayvan aktivistlerinin, sömürülerine “şahitlik” edebilecekleri ve hayvanları rahatlatabilecekleri düşüncesiyle hayvanları taşıyan kamyonların yolunu kestiği vakalar büyük oranda problemlidir çünkü hayvanlar zaten korkunç bir stres altındayken aktivistlerin buna “tanıklık etmek” için kamyonları durdurmaları, hayvanların hissettikleri stresi artırmaktan başka bir işe yaramaz. Aktivistler, hayvanlara su vermek ve fotoğraf çekmek için sıklıkla kamyonlara kollarını sokarlar. Bunun hayvanlara yardımı dokunmuyor. Aktivistler genellikle bu olaylar sırasında oldukça duygusaldır. Bunun da hayvanlara yardımı dokunmuyor. Böyle olayların çoğu, hiçbir surette, net bir veganlık mesajı taşımaz.

Çoğu “aktivizm” eylemi, hayvan kullanımına değil, muameleye odaklanması ve veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu mesajını net bir şekilde taşınamamasıyla abolisyonist olmadığından, sokak performansından ötesi değildir. Sahiden de bu tür aktivizmi teşvik edenlerin bir kısmı veganlık hakkında konuşmamak için ellerinden geleni yapıyorlar. Bu gruptan bazıları sokak performanslarıyla veganlığı teşvik ettiklerini iddia ediyorlar fakat aynı zamanda büyük kurumsal refahçı dernekleri de destekliyor hatta onlarla etkinlikler düzenliyorlar ve böylelikle çok karışık bir mesaj veriyorlar. Dahası, bu sokak performanslarının çoğu cinsiyetçi teşhirler gibi başka sorunları da içeriyor.

İş Yerinde Aktivizm Yapmaya İlişkin Bir Not

Bu noktaya dikkat: Birçok işveren, iş yerinde etik veya politik görüşlerin teşvik edilmesini yasaklar. Yani dikkat edin de işinizden olmayın! İş yerinde aktivizm yapabildiğiniz durumlarda, başka herhangi bir ortamda uygulayacağınız ilkeleri takip

edin. Anlatımınız basit ve dolaysız olsun. Tutarlı bir mesaj vermeyi hedefleyin ve iş arkadaşlarınızı kırmamaya veya yöneticinizi kızdırmamaya özen gösterin. Amacınız, veganlığı sorular sorma isteği uyandıracak ve daha fazla bilgi için iştah kabartacak arkadaşça bir tavırla tanıtmak olmalı. Masanızda veganlık mesajı taşıyan bir çay kupası veya takvim, insan harici dostlarınızın bazı fotoğrafları olabilir ve belki de merak uyandırmak amacıyla kendi alanınıza veganlık hakkında birtakım ifadelerin bulunduğu çıktılar asabilirsiniz. İkramlara kimse hayır demez, dolayısıyla iş arkadaşlarınızla ev yapımı kurabiyeler veya başka hoş atıştırmalıklar paylaşın. Tarifin bir kopyasını elinizin altında bulundurun ve malzemeleri açıklayın. Veganlık hakkında ek tarifler ve bilgiler bulabilecekleri www.howdoigovegan.com web sitesinden bahsedin onlara. Yanınızda *İnsan Neden Vegan Olur? Hayvan Kullanımı Tartışmasına Bir Giriş* kitabından bir tane bulundurun, böylelikle iş arkadaşlarınıza ödünç verebilirsiniz. Kapıyı biraz araladıktan sonra, profesyonelliğinizi korumayı unutmadığınız ve girişimlerinizin işinizi etkilemesine izin vermediğiniz müddetçe, iş yerinde aktivizm yapmanın, başka herhangi bir yerdekenden gerçekten hiç farkı yoktur.

Mezbaha Kayıtları vb. Şiddet ve Muamele Odaklı Görsellerin Kullanımına İlişkin Bir Not

İnsanlar bize sürekli çalışmalarımızda neden şiddet görüntüleri kullanmadığımızı soruyor. Basit bir cevabı var: Hayvan kullanımı çoğu insan tarafından olağan kabul ediliyor. Bunun nedeni, hayvanlar hakkındaki gelenekselleşmiş görüşümüzün, onlara “insani” biçimde muamele ettiğimiz sürece hayvan kullanmanın ahlaken kabul edilebilir olduğu yönünde olması. İnsanların ezici bir çoğunluğu buna inanıyor. Hayvan kullanımı içeren bir muamele görüntüsü gördüklerinde zihinleri hemen şu düşünceye gidiyor: “Berbat bir şey bu; bu tür istismarlar yasa dışı hâle getirilmeli ve hayvanlara düzgün davranılıp davranılmadığından emin olunmalı.” Dahası, muamele odaklı görsellerin kullanımı insanları bağış yapmaya sevk eder çünkü psikolojik açıdan, şahit oldukları korkunç durumun bir şekilde düzeltilmesini is-

terler. Sorunun sistematik olarak nasıl ele alınacağına herhangi bir şekilde dikkatlerini vermezler. Büyük hayvan derneklerinin tümü bu nedenlerle şiddet içeren görüntüler kullanır: Bu görüntüler refahçı ve tek konulu kampanyalar için destek sağlar; sorunun hayvanlara yapılan muamelede olduğu ve amacın sömürünün daha “insani” hâlini aramak olduğu fikrini güçlendirir.

Abolisyonist veganlığın paradigma hâline gelmesi için basit bir düşünceye odaklanmamız gerekiyor: Hayvan sömürüsü -sözde her ne kadar “insani” olursa olsun- adaletsiz, haksız ve yanlıştır. Abolisyonistler başış peşinde koşmazlar. Tek bir şey isterler: insanların vegan olmasını.

***

Bir sonraki bölümde, bu bölümde tartıştığımız türden aktivizm ve bilgilendirme yapan bazı abolisyonist vegan aktivistlerle tanışacağız.

3. Bölüm

Bazı Abolisyonist Vegan Aktivistlerden Görüşler ve Fikir Önerileri

Bu bölümde, dünyanın dört bir yanındaki abolisyonist vegan aktivistlerden bazı görüş ve fikirleri tanıtacağız. Hepsi *taban hareketi* aktivistleridir. Büyük hayvan refahı derneklerine üye değiller, onlarla çalışmıyor ve onları desteklemiyorlar.

Stant, okuma/ çalışma grupları ve yemek etkinlikleri gerçekleştiren abolisyonist veganların bazı önerilerini inceleyeceğiz. Son kısımdaysa dünyanın dört bir yanındaki abolisyonist vegan aktivistlerden gelen bir dizi denenmiş ve güvenilir fikir önerisini ele alacağız.

Stantlar

Stant yapan birçok abolisyonist var ve çalışmalarını kısaca tanıtmaları için dördünü seçtik -Yeni Zelanda'dan Elizabeth Collins, Kaliforniya'dan Vanda Kadas, İsveç'ten Andreas Månsson ve Amerika Birleşik Devletleri'nden Peggy Warren. Diğer birkaç abolisyonist vegan aktivist de *World Vegan Summit* (Dünya Veganlık Zirvesi)'teki sunumlarda yaptıkları stantlara odaklandı, bu yorumlar son kısımda yer alacak.

Elizabeth Collins, Yeni Zelanda:

Yeni Zelanda, Auckland'de neredeyse sekiz yıldır stant yapıyorum. Otobüs yolculuklarında yanımda taşıdığım oldukça küçük, katlanabilir bir masayla başlamıştım. Şu an bir arabam var; daha büyük bir masa ve yiyecekler (genellikle kapkekler) gibi malze-

meleri daha rahat taşıyabiliyorum. Genellikle yanımda benimle birlikte çalışan bir iki kişi oluyor. İşte izlediğim pratik adımlar ve bazı uygulama önerileri:

1. Auckland Belediyesine yazarak stantları Auckland'da yapmak için izin alıp alamayacağımı sordum. Polis memurları birkaç kez yanıma geldi ama onlara sokak satıcılığı ruhsatımı gösterir göstermez sakinleyip beni rahat bıraktılar. Üç yerde stant kurmama izin verildi. Bunlardan biri, Aotea Meydanı'nın hemen yanındaki, Auckland'daki tüm etkinlikler için kullanılan en önemli noktaydı, bu yüzden sürekli gittiğim yer orası oldu. Şehrin çeşitli yerlerindeki pazarlar ve festivallere de katılıyorum.
2. Bir masam ve masanın ön tarafında "Şiddeti Durdurun. Vegan olun." yazan büyük, göz alıcı bir pankartım var. Ayrıca yanlara abolisyonist temalı başka posterler de asıyorum, böylece yan taraflardan gelen insanlar da bir şeyler görüyor. Masada "Veganlık = Saygı ve Şiddetsizlik" gibi mesajlar var. Böyle şeylerin sohbet başlatma gücü yüksektir. Gary Francione ve Anna Charlton tarafından yazılmış bir dizi kitap ve materyalim var, ayrıca www.howdoigovegan.com web sitesinin linkinin yazdığı kartvizitler, abolisyonist broşürler, tarif kitapçıkları, "vegan pasaportlar" (ziyaretçilerin nerede vegan yemek bulabilecekleri hakkında bilgi veriyorlar) ve "Sohbetin Yanında Bedava Kapkek" yazan bir afişle birlikte kapkekler bulunduruyorum.
3. Pek çok insan gelip ne yaptığımızı öğrenmek istiyor, posterlerdeki mesajlardan biri hakkında yorum yapıyor ya da soru soruyor. Kimi zaman vegan tarifler ve başka bilgilere ulaşmak için geliyorlar. Tartışmak ya da bir konuya değinmek üzere geldikleri de oluyor. Bunlar üzerinden ilerliyoruz.
4. Başlangıçta yani 2009'da henüz hiçbir veganla tanışmamıştım ve insanlarla konuştuğumda çoğunlukla bana "vegan"ın ne demek olduğunu soruyorlardı. Önceleri, insanlara bariz gelen bir kelime değildi; şimdiyse dilde yaygın hâle geldi. İnsanlar nasıl vegan olacaklarına dair tavsiye ve rehberlik arıyorlar; ailesinde veganlar olduğu ve genellikle de

hayvan refahıyla -hayvanlara daha “insani” davranmakla- ilgili daha çok şey öğrenmek istedikleri için konuşmaya geliyorlar. Abolisyonist yaklaşımla ilgili konuşmaya başladığımızda sohbet derinleşiyor, yine de muamele odaklı tartışmalardan daha basit ve daha az karmaşık oluyor. İnsanların kafasında yanan ampulü görebiliyorsunuz; zihinlerinin kavramları özümselediğini. Bu hoş bir şey.

5. İnsanlar abolisyonist stantlar yapmaya başladıklarında ve muamele odaklı görseller kullanmadıklarında harika deneyimler yaşayabilecekleri bir platform kurmuş oluyorlar. Mükemmel bir uygulama ve aktivistlerin benimsedikleri düşüncelere açıklık kazandırabilecekleri, kendi seslerini ve aktivizm tarzlarını keşfedebilecekleri harikulade bir yol. Hayvan hareketinin on yıllardır çizdiği portrenin aksine aktivizmin bağırıp çağırmaktan, öfkeden ve çatışmadan geçmesi gerekmiyor. Aktivizmin tek yolu insanlara slogan atmak, onlara bağışlamak, sessiz protestolarda pankartlar tutmak, insanlara videolar izletmek değil ya! İnsanlarla etkileşim içinde olmalıyız. Abolisyonist kuramla kendisini desteklemiş olup da bunu yapanlar, bunun ne kadar etkili ve harika bir yol olduğunu doğrulayabilirler.
6. Ya olumsuz deneyimler? Çeşitli biçimlerini yaşarsınız; olumlu deneyimlerin arasındaysa açık farkla kaybolur giderler. Kişisel olarak benim için en kötüsü “bitkiler hissedebilir” laf kalabalığı olsa gerek. Ne can sıkıcı!

Vanda Kadas, Amerika Birleşik Devletleri ve Macaristan:

Yirmi yıldan uzun zamandır veganım ve çevremdeki insanlarla (ayrıca çevrim içi olarak da) veganlığın önemi hakkında her zaman konuştum. Bunu ekonomik anlamda dezavantajlı bölgelerde stant yapma noktasına getirdim çünkü veganlığın “elitist” olduğu fikrine karşıyım. Ayrıca veganlık mesajını, birçok kişinin bu mesaja çok az ilgi olacağını varsaydığı yerlere taşımanın çok önemli olduğunu düşünüyorum. Stantlarımın çoğunu Kaliforniya’daki Doğu Palo Alto’da ve çevresinde yapıyorum. Arkadaşlarımla beraber düzenli olarak stant yapıyor ve her seferinde yüzlerce insana ulaşıyoruz.

Stant yaptığım yerlerde veganlığa olan ilgi olağanüstü! İnsanlar sorularla ve empati duygusuyla dolu, "Hiç bu şekilde düşünmemiştim!" gibi şeyler söylüyorlar. Birçok kişi stantlardaki konuşmaların sonucunda vegan olmaya karar verdi. İnsanlar, beslenmeye ayırabildikleri sınırlı bütçeyi doğru şekilde idare ederken hayvanlar için doğru olanı nasıl yapacaklarını öğrenmek istediler. Vegan olmadığımız sürece hayvanları tamamen gereksiz biçimde kesime göndermeye devam edeceğimiz fikrini sahiden anladıklarını görmek çok sevindirici oldu.

Ben ayrıca çocukları veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu konusunda eğitmekle de ilgileniyorum. Kilit nokta, şiddeti teşhir etmemek ama dürüst olmak. Birçoğumuzun, toplumsal koşullandırmaların var olan inançlarımızı bulandırmadığı genç bir yaşta veganlığın önemini gördüğüne samimiyetle inanıyorum. Bir çocuğun "Oley, harika! Bir tavuğu öldürdüler, böylece şu an tavuk çorbası içebiliyoruz." dediğini hiç duymadım. Hepsi değilse bile, çoğu, hayvanların bedenleri veya salgılarının tabaklarımıza tam olarak nasıl geldiğini anlattığımızda sahiden endişelenirler. Küçük çocuklarda adalet duygusu güçlü olduğu için abolisyonist yaklaşım, çocuklarla diyalogumuzu da destekler. Küçük çocuklarlayken genellikle sorular üzerinden giden bir aktivizm anlayışı benimsiyorum ve "Elmayı ısırduğumuzda ağlar mı?", "Öyleyse, neden ağlamıyor?", "Peki ya bir kediye ısırma kalkışsaydık o ağlar mıydı?" gibi kısa, basit, dolambaçsız sorular soruyorum. Çocuklar hissedebilirlik kavramını, bitkilerin hissedebilir varlıklar olmadığını ve adaletli tavrın veganlık olduğunu yani hayvanlara kasten zarar vermemiz gerektiğini öğreniyorlar. Ayrıca stantlarda çoğunlukla daha büyük çocuklarla ve zaman zaman yetişkinlerle de kullandığımız "Vegan Gerçekler" kartları bulunduruyoruz. Kartlarda veganlıkla ilgili bilgiler bulunuyor ve bu bilgiler sohbet başlatmak için harika. Örneğin, kartların birinde "Her yıl ne kadar hayvanı katlediyoruz?" yazıyor. Bu yaklaşım bizi hızlı bir şekilde tartışmanın içine sokuyor. İlginçtir ki çocuklar ebeveynlerine veganlığa ilgi duymaları konusunda ilham veriyor.

Tüm kalbimle, kalkıp da başkalarını eğitmeden önce kendimizi eğitmemiz gerektiğine inanıyorum. Abolisyonist yaklaşımı öğrenmesi ve takip etmesi kolaydır. Daha da önemlisi: bütün-

lkl bir hayvan hakları kuramı hakkında bilgili olmamız gerekiyor, böylece hayatın her kesiminden insanı bilgilendirirken rasyonel anlamda, oldukça ikna edici olabiliriz.

Andreas Mnsson, İsveç:

Stantlar, taban hareketi düzleminde bir abolisyonist olarak yapılabilecek en tesirli aktivizm biçimlerinden birisidir. Abolisyonist yaklaşımları ve altı prensibini tanıtırken bu veganlık bilgilendirmesinin, abolisyonist olmayan (refahçı) aktivistlerin yaptığın-dan *farklı olduğunu* anlayacaksınız. Aslında, bu yaklaşım diğere-rinin tam tersidir.

Abolisyonist veganlar olarak kendimize *neden, ne zaman ve nasıl* aktivizm yapacağımız gibi düşünmemiz gereken sorular sorarız. Veganlık mesajı net, anlaşılır ve şiddetsizdir. Veganlık bir yükümlülüktür; hâlihazırda bulunmamız gereken noktadır.

Birebir sohbetlerde toplumdaki insanlarla nasıl konuştuğumuz (ya da daha önemlisi, onların bize nasıl yaklaştıkları ve bizimle nasıl konuştukları), iletmeye çalıştığımız veganlık mesajının ne kadar ilgi çekici olduğuna dair pek çok şey ortaya koyar.

İşte vegan stantlar için bazı ipuçları:

1. İnsanlar iyi yürekli, hayvanları ahlaki açıdan önemser ve onlara gereksiz yere şiddet uygulamak istemezler. Tanıştığınız her insan potansiyel vegandır.
2. Vegan stantları günlük yaşamınızdaki bir rutin hâline getirin, ileriye dönük plan yapın ve sürekliliğini sağlayın.
3. Abolisyonist yaklaşımın web sayfasındaki ücretsiz kaynaklarından faydalanın ve onları özgün biçimde kullanın. Örneğın, *Abolisyonist Yaklaşım* kitapçığının ş anda yirmi sekiz dilde çevirisi var. Materyalleri özenle kullanın ve içeriklerin önemine saygı gsterin⁴.
4. Standınızda çok fazla eşya bulundurmayın. Kitapçıklar, (*İnsan Neden Vegan Olur?* gibi) kitaplar, iletişim detaylarını kaydetmek için bir kâğıt ve belki biraz vegan kurabiye bulundurabilirsiniz.

⁴ Buna benzer Türkçe materyallere abolisyonistveganhareket.org/abolisyonistmateryaller adresinden ulaşabilirsiniz. (.n.)

5. Size yavaş insanları dinlemeli ve onlara ilgili davranmalısınız, fakat her zaman veganlığa temel bir ahlaki yükümlülük olarak odaklanmalı ve sorular *sormalısınız*.
6. Aktivizminiz için hedefler belirleyin. Üzerinde düşünün ve değerlendirmeler yapın. Sohbeti nasıl şekillendirdiniz? Argümanlarınızın zayıf/ güçlü yönleri nelerdi? Profesör Francione'un kitapları, makaleleri, podcast'leri ve diğer materyaller aracılığıyla kendinizi eğitin.
7. Hayvan organizasyonlarını, markalaşmayı, üyelikleri, maddi bağışları veya tişört, rozet, bez çanta gibi ticari malları satmayı reddedin.
8. Muamele odaklı görseller kullanmayın.
9. Türcü bir dil kullanmaktan sakının.
10. Çevrenizdeki insanlara kitaplar ödünç verin. Bunun en az iki amacı var: Naveganlar bilgilerini artırabilir ve eleştirel bir gözle ahlaki bir yükümlülük olarak veganlığın anlamını düşünebilirler. Çevrenizdeki veganlara ilham verebilir, onlara hayvan hakları kuramı ve Profesör Francione'un eserleri üzerine çalışan bir okuma grubuna katılma fırsatı sunabilirsiniz.
11. Süreçlerin takipçisi olun.

Peggy Warren, Amerika Birleşik Devletleri:

Genellikle, ticari olmayan stantlar için izin gerektirmeyen yerel Eyalet Kolejinde stant yaparım. Standımı yaya trafiğinin yoğun olduğu bir binanın önüne, öğrencilerin uğrama olasılığının daha yüksek olduğu bir zamanda kurarım. Portatif olması adına, (küçük katlanır bir masa, açılır- kapanır sandalye, "VEGAN OL" yazılı büyük bir afiş ve ayaklıktan oluşan) ekipmanlarımı *park* alanından taşımak için küçük, sağlam, açılır-kapanır bir el arabası kullanıyorum. Ayrıca yanımda masa örtüsü, abolisyonist yaklaşım destek materyalleri, kitaplar ve vegan ikramlar götürüyorum.

İnsanlar standa yaşadıklarında onları arkadaş canlısı bir "Merhaba" ve gülümsemeyle karşılıyorum, ardından vegan

olmayı düşünüyörler mı diye soruyorum. Sonrasında dikkatimi onları dinlemeye veriyorum ki sorularını yanıtlayabileyim; hayvanlar hakkındaki düşüncelerine ve merak ettiklerine dair bilgi koparmaya çalışıyorum. Hayvan kullanımının kendisine ve veganlıktan yapmamız gereken ilk şey olarak bahsetmeye odaklanırsanız, insanlar, ahlaki kaygılarının varlığını kabul ettiklerinde, veganlıktan başka hiçbir şeyin hayvanlara karşı ahlaki yükümlülüklerini karşılamayacağını çabucak fark edebilirler. Kendi çabalarımın bahsederken net, tutarlı, faydalı ve dürüst olmaya çalışıyorum.

Stantların pratik yaptıkça kolaylaştığını unutmamak gerekiyor. Dışarı her çıktığınızda size meydan okuyan ve sizi dinlemiyormuş gibi görünen insanlara denk gelebilirsiniz ama aynı zamanda, sorularını yanıtlamak, kendilerine veganlığı anlamak ve vegan olmak konusunda yardım etmek üzere orada olduğunuz için hakikaten heyecanlanan bir sürü insanla tanışacaksınız.

Son stant günümün en keyifli kısmı, söylediğine göre “hayvanlara zarar verme fikrine daha fazla katlanamadığı” için vegan olmuş on üç yaşında bir kızı olan bir adamla tanışmamdı. Bana kızının kendisini, tüm ev ahalisini ve hatta akrabalarını vegan olmaları için ikna etmeye çalıştığını söyledi. Bu adam kızını desteklemek ve nasıl vegan olacağını öğrenmek için kendisini eğitmeye hevesliydi. İhtiyaç duyduğu bilgileri sunmak ve sorularını yanıtlamak üzere orada olduğum için heyecanlı ve müteşekkirdi. Ben de ona teşekkür ettim ve hikâyesinin günümü renklendirdiğini söyledim.

Her yerde veganlık hakkında bilgilendirilmeye can atan insanlar var. Tek yapmamız gereken onlarla bağlantı kurmak için elimizi uzatmak. Dünya vegandır! Yeter ki isteyin.

Okuma/Çalışma Grupları

Okuma/ çalışma grupları çeşitli şekillerde olabilir. Haftalarca veya aylarca sürebilir. Bir veya birden fazla kişinin yürütücü-

lüğünü yaptığı seminerleri özveriyle takip eden katılımcılardan oluşabilir. Grup bir araya gelir ve önceden belirlenmiş okumaları tartışır. Başka bir model, yine belli başlı konuların tartışıldığı, insanların toplantıların birinde varken diğerinde olmasının gerekmediği, önceden bir okumanın belirlenebileceği veya belirlenmeyebileceği toplantılar yapmaktır. Bu tür toplantılar yüz yüze veya çevrim içi yapılabilir.

Daha resmî bir model kullanan abolisyonist gruplardan birisi International Vegan Association (Uluslararası Vegan Topluluğu, www.internationalvegan.org)'dır. Yürüttükleri diğer projelerin yanında katılımcılarının, hayvan etiğini tartışmak ve antik zamanlardan günümüze felsefe tarihine ilişkin materyaller okumak üzere bir araya geldiği çevrim içi ve yüz yüze okuma grupları oluşturuyorlar. Benzer çalışmalar yapanlar arasında Brezilya'daki bir taban hareketi olan Veganos pela Abolição (Abolisyon Yolunda Veganlar, www.veganospelaabolicao.org/vegan) ve Türkiye'deki Abolisyonist Vegan Hareket (<http://abolisyonistveganhareket.org/>) var. Aşağıdaki açıklamalar aktivistlerin kendileri tarafından yazıldı.

International Vegan Association (ABD ve Kanada)

Dave Langlois:

International Vegan Association (IVA) (Uluslararası Vegan Derneği), Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulmuş ancak dünya çapında Abolisyonist Taban Hareketi'ndeki aktivistleri destekleyen, yalnızca gönüllüler tarafından yürütülen küçük bir kuruluştur. IVA, yasal düzlemde kurulmuş bir dernek olmasına rağmen halktan bağış istemez veya kabul etmez.

IVA'nın amacı, tüm dünyada taban hareketi içindeki aktivistlerin kendi bağımsız abolisyonist eğitimlerini oluşturmalarına yardım etmektir.

IVA hem yüz yüze hem de çevrim içi olarak, "deneyim aktarımı" tarzında okuma ve tartışma atölyeleri düzenler. Bu atölyeler eğitimcilere etik kuram, hayvan hakları felsefesi, hayvan hakları hareketi tarihi, refah- abolisyon tartışması ve abolisyo-

nist metodolojideki güncel meselelere derinlemesine dalma fırsatı sunar⁵.

Bu grupların amacı, aktivistleri kendi eğitimsel girişimlerinde daha rahat ve öz güvenli hâle getirmek ve kendi okuma- tartışma atölyelerini yürütme konusunda onları desteklemektir.

IVA, okuma gruplarının yanı sıra, (abolisyonist etik argümanlar, kapsamlı bir beslenme kılavuzu ve yemek tariflerinden oluşan) yirmi sekiz sayfalık renkli bir Vegan Başlangıç Kiti'nin de içinde bulunduğu dijital ve basılı kaynaklar sağlar. Dünyanın dört bir yanındaki Abolisyonistler, bu kitlerin, aktivizm faaliyetlerinde kullanılmak üzere kapılarına kadar ücretsiz olarak gönderilmesi için başvuruda bulunabilirler.

Son olarak, IVA zaman zaman abolisyonist teori ve uygulamalar üzerine "çalışma grubu" mantığında ortaya konmuş görüş yazıları yayınlar. Hareket stratejileri, abolisyonistler gruplar oluşturmali mı oluşturmamali mı ve hayvansal kaynaklı içerikleri çok az miktarda tüketmenin neden ahlaken sorunlu olduğu gibi konuları da kapsayan bu yazılar, abolisyonist aktivistler için bir başka destekleyici eğitim aracıdır.

Veganos pela Abolição (Abolisyon Yolunda Veganlar, Brezilya) Vera R. Cristofani ve Luís Martini:

Açılımı, Grupo de Estudos da Teoria de Gary Francione (Türkçe: Gary Francione'un Teorisi Üzerine Çalışma Grubu) şeklindeki GEFRAN, Veganos pela Abolição'nun projelerinden birisi olan okuma grubudur. Veganos pela Abolição, Brezilya'da, São Paulo'daki bir taban hareketidir. GEFRAN'ı veganların ve naveganların hayvan hakları ve abolisyonist yaklaşımın tarihine dair doğru bilgi ve eğitime ulaşmaya ihtiyaçları olduğunu fark etmemizin ardından kurduk.

GEFRAN'ın ilk buluşması 17 Nisan 2010'da São Paulo'daki bir restoranda gerçekleşti. Grubun başlangıcından bu yana, toplantılar, doğrudan Gary Francione ve Anna Charlton'un çalışmaları üzerine yapılıyor. Sık sık, abolisyonist kuramın ışığında, büyük

5 Bu atölyeler artık aktif olarak düzenlenmiyor fakat geçmişte, bugün Türkiye'deki abolisyonistlerin düzenledikleri aktivizm atölyelerine ilham verdiler ve katkıda bulundular. (ç.n.)

hayvan grupları tarafından desteklenen çeşitli kampanyaları inceleyip analiz ediyoruz.

Toplantılar kamuya açık ve ücretsiz. Haftada bir, pazar günleri öğleden sonra oluyor ve yaklaşık üç saat sürüyor. Şu sıralar São Paulo'daki Lar Vegan ismindeki vegan bir kafede gerçekleştiriyoruz. GEFRAN, rastgele katılımcıların varlığını kabul etmesi gerektiğinden gelenekselleşmiş akademik ders formatını benimsemiyor. Konunun teorik ilerlemesi büyük oranda toplantının yürütücülüğünü üstlenen birinin sorumluluğunda oluyor. Çoğunlukla insanlarla çevrim içi olarak önceden okunacak materyalleri paylaştık da yürütücü konuya hazırlanıyor ve gruba bir sunum yapıyor. Ara sıra konuşma veya yürütücülük yapması için belli konularda uzmanlaşmış kişileri davet ediyoruz.

Hedeflerimizden birisi de insanlara daha faal olmaları ve toplumdaki kişilerle iletişim kurma açısından abolisyonist eğitimcilere dönüşebilmeleri için yol yordam göstermek. Böylelikle başkalarıyla bizim onlar için düzenlediğimiz toplantıların benzerlerini gerçekleştirerek daha fazla eğitimciye yol gösterebilirler. Bu şekilde gitgide daha fazla kişi insan harici hayvanların ahlaki ve içkin değerlerine dair bilinçleniyor. Türcülük sorununun ve çözümünün -abolisyonist veganlığın- farkına varıyorlar.

Abolisyonist Vegan Hareket (Türkiye) Gülce Özen Gürkan ve Berk Efe Altınal:

Hâlihazırda abolisyonist yaklaşımı yakından tanıyan ve aktif biçimde veganlık aktivizmi yapan insanlarla topluluk temelinde eğitim çalışmaları yürütüyoruz. Belli vakitlerde bir araya geliyoruz ve her seferinde birimiz gönüllü olarak otuz dakika civarında sunumlar yapıyor. Bazen okuma materyalleri önceden paylaşılabiliyor, ardından konuşmacı bir konuyu sunuyor ve sorular sorup o konuyu tartışmaya açıyor. Topluluk içinden seçilmiş bir moderatör de tartışmayı yürütüyor.

Sırf bu toplantılar ve toplantı notları üzerine iletişim kurmak amacıyla kullandığımız bir sosyal medya grubumuz var. Toplantıların kayıtlarını da alıyoruz ama bu kayıtlar yalnızca arşiv

tutmak için insanları asıl toplantılara gelip katılmak yerine sonradan kayıtları dinlemeye yönlendirmek istemiyoruz.

Bu proje, şimdiye kadar gayet iyi gitti. Toplantıların bir diğer getirisi de çoğumuzun veganlık savunusu ve abolisyonist vegan aktivizm konusunda daha öz güvenli hâle gelmesi. Bu toplantılar, yürütücüleri olarak deneyimlediğimiz en verimli eğitim tecrübesi.⁶

Yemek Aktivizmi: Vegan Piknikler

Ayrıca, Türkiye’den Gülce Özen Gürkan ve Berk Efe Altınal’ın da içinde bulunduğu bir grup abolisyonist, aralarında görevleri paylaşarak yemekler hazırlıyor (grubun her üyesi bir yemek yapıyor) ve veganlıkla ilgilenen insanlarla bir araya gelip bu yiyecekleri paylaşıyorlar. Piknik boyunca abolisyonist organizasyon ekibi etkinliğe katılanlarla veganlık üzerine konuşuyor. Yani düzenledikleri bu pikniklerde aktivizm yapıyorlar.

Piknikler, insanları bilgilendirmenin *oldukça* etkili bir yolu.⁷ İşte, Gülce ve Efe tarafından yazılmış bir kesit:

“Vegan piknikler hem veganlara hem de naveganlara açık. Veganları, navegan arkadaşlarını ve aile üyelerini yanlarında getirmeye teşvik ediyoruz. Her vegan yanında (tarif paylaşabilmek için) mümkünse ev yapımı bir şeyler, hiç olmazsa biraz meyve veya yemiş ya da restoranlardan alınmış lezzetli vegan yiyecekler getiriyor. İlk kez katıldıklarında naveganlardan yemek getirmelerini beklemiyoruz fakat piknikten vegan olmaya ikna olmadan ayrılırlarsa bir sonraki pikniğe vegan bir yiyecek getirerek katılmalarını bekliyoruz, böylelikle vegan yiyecekler hazırlamanın da en az navegan yiyecekler hazırlamak kadar kolay olduğunu görüyorlar. Piknikler abolisyonist vegan-

6 Bu toplantılar ilerleyen yıllarda çevrim içi hayvan hakları atölyelerine dönüşmüştür. Veganları kuramsal ve pratik anlamda vegan aktivizme hazırlamaya yönelik olarak yılda üç kez düzenlenen bu atölyeler, Türkiye’nin her yerinden veganları abolisyonist hayvan hakları eğitimi çatısı altında toplamaya başlamıştır. (ç.n.)

7 2013’te Özlem Yağan tarafından başlatılan Vegan Piknik Organizasyonu hâlâ devam ediyor. Etkinlikleri @veganpiknik Instagram hesabından güncel olarak takip edebilirsiniz. (ç.n.)

lar tarafından yürütülüyor. Önceliğimiz naveganlarla veganlığın ahlaki bir yükümlülük ve uygulaması çok kolay bir şey olduğunu konuşmak. Yanımızda her zaman broşürler taşıyıp naveganlara veriyoruz, böylelikle ellerinde piknikten ayrıldıktan sonra da okuyup üzerine düşünebilecekleri bir şey oluyor. Birçok navegan pikniklere katıldıktan sonra vegan oluyor.

Pikniklerin devamlılığını sağlamak oldukça önemli, bu yüzden hem kendi hayatlarımızda rutine bağlamak hem de yeni vegan olmuş veya veganlık konusunda hevesli kişilere sürekli destek ve bilgi sunabilmek için piknikleri haftalık bir rutinde gerçekleştiriyoruz. Kış boyunca çeşitli kapalı mekânlarla konuşuyor, içecekleri mekândan almak üzere anlaşarak yiyeceklerimizi kendimiz götürüyoruz. Havaalar yeniden ısındığıdaysa piknikleri park ve sahil gibi açık alanlarda gerçekleştiriyoruz. Her pikniği sosyal medya üzerinden duyuruyoruz; genellikle her hafta aynı gün ve saatte oluyor. Oldukça kozmopolit bir şehirde piknikler düzenliyor olduğumuzdan, ayrımcılık ya da şiddet içeren herhangi bir davranış veya tutumun hoş karşılanmayacağını açıkça belirten bir güvenli alan politikası uyguluyoruz.”

Birkaç Fikir Daha

Abolisyonist veganlar dünyanın dört bir yanında hayvanların sesi oluyor. İşte taban hareketi içindeki aktivistlerden birkaç fikir önerisi daha. Aşağıdaki açıklamaların büyük kısmı, Bob Linden (www.goveganradio.com) tarafından düzenlenen ve 2016'da Berkeley'de, Kaliforniya Üniversitesinde gerçekleşen *World Vegan Summit*'teki sunumların birer parçasıydı.

Aktivizm Tüyosu: Umutsuzluğa Kapılıp Gitmeyin!

Sue Coe, Amerika Birleşik Devletleri ve Birleşik Krallık:

Ne olup bittiğini doğrudan kendi gözlerimle görmek muazzam önem taşıyor; mezbaha ya da hapishane, laboratuvar ya da hayvan kurtarma merkezi, fark etmez. Girmeme izin verilmiyorsa bu durumun kendisinin hikâye değeri var: Ne gizleni-

yor, neden gizleniyor? Sanat işlerimin meselesi gözümün içine bakmak, gözüme bakıp mavi olduğunu fark etmek değil. Suç teşkil eden unsurlara dair araştırma önemli ama bu araştırmayı gerektiğinde çıkarmak üzere zihnimde depoluyorum. Gerçeklerin insanları değişim için nadiren harekete geçirdiğini keşfettim ama gerçekler davayı inşa etmenin gerekli tuğlaları.

İnsanlar gerçeklerin peşine düşmeden önce duygusal bağ kurarlar. Eğer “iklim değişikliği” veya hayvanların insanların kullanımına sürülecek ürünlere dönüştürülmek için nasıl bir kıyım-dan geçtikleri hakkında konuşursam bunlar kulağa kaçınılmaz gelecektir; böylesi, pasif bir umutsuzluk aşılar. Fakat bunları farklı bir şekilde -hastalık değil de birer semptom olarak- ifade edersem insanlar anlarlar. Öteki tür-lüsü, birinin öldürülmesine tanık olduğumuzu, vücudunun morardığını fark ettiğimizi ve ardından sorunu çözmek için mor rengin yasaklanması gerektiği sonucuna vardığımızı söylemek gibi bir şeydir. Veya hayvanlar kıyılırken kanlarının nasıl akıtıldığını anlattıktan sonra çözümün kırmızı rengi yasaklamak olduğunu söylemek gibi... Cinayet, bizim gibi bu dünyadan geçen birinin (bir şair, müzisyen veya sanatçının) bakış açısından dünyanın feci bir şekilde katledilmesi olarak betimlendiğinde ortaya insanların ilişki kurduğu özel bir bakış açısı çıkar. Sanat, dijital psikozun panzehridir. Zamanı yavaşlatır. Sanat, alıcısı onu kendi benzersiz bakış açısıyla tercüme edene kadar sanat hâline gelmez. İnsan harici hayvanlar dünyayı güç, kontrol, sahiplik ve isim takma düşkünlüğünün ayırık ve bireysel penceresinden görmezler. Hayvanlar ne bir otun ne bir damla suyun ne bir nefeslik havanın ne de tek bir ağaç yaprağının sahibidir; yine de tüm bu unsurların bir parçası olduklarını hissederler ve özgürlüklerine her şeyden çok değer verirler.

Semptomu değil de hastalığı ortaya koymak, suçu (menfaatleri tüm hayatların üstünde tutan) kapitalizme yüklemektir. Bizler kapitalizmin karşısında derin bir uykuya dalmak, onu kaçınılmaz kabul etmek ve o uykudan uyanıp da -yaşamı menfaatlerin üstünde tutan- başka bir dünya talep etmemek üzere yetmişmişizdir. Bir mezbaha ziyaretini betimlersem sözlerimle ve sanatımla insanları yeniden travmatize ederim. Hayvan hakları aktivistleri berbat hiss ediyorlar, kimi zaman ümitsizliğe ka-

pılıyor ve kendilerini soyutluyorlar çünkü hayvanların maruz bırakıldığı zulme şahit olmak gravür plakasının üstüne asit dökülmesine benziyor; derin kesikler oluşuyor fakat asit renksiz ve gözle görünmüyor, ta ki plaka boyanıp da mürekkep derin kesikleri görünür hâle getirene ve kâğıda basılana kadar ancak o zaman başkaları da görebiliyor. Adaletsizlik fark ediliyor ve bir kez fark edildiğinde değiştirilebilir oluyor. Hayvan hakları hareketi de tarihteki başka herhangi bir sosyal adalet hareketlerinden farksız biçimde, bir sosyal adalet hareketidir.

Vegan olmak, hayvanlara yardım etmek için yapabileceklerimizin en azı. Çiftlik hayvanları sırf öldürülmek için üretiliyor, okyanuslardaki yaşam yok ediliyor, milyarlarca hayvan kavramamızın neredeyse imkânsız olduğu büyüklükte bir acı çekiyor. Bu, suça ortaklığımızı veya ses çıkarmayışımızı fark etmek için somut ya da zihinsel anlamda bir mezbahayı ziyaret etmemizi gerektiren, ciddi bir tartışma. Ben abolisyonist yaklaşımdan faydalaniyorum çünkü işe yarıyor; basit ve derli toplu, ayrıca siyah-beyaz, ben siyah-beyazı sanatta olduğu gibi diğer her şeyde de severim, böylesi iş görür. Abolisyonist yaklaşım insanlara vizyon katıyor. Yaşamın tahrip edilmesini durdurma, cesur adımlar atma gücüne bugün sahibiz; manipülasyona başvurmaya, para veya yetki kazanmaya da gerek yok. Yalnızsak ve diğer veganları tanımıyorsak bile her saniye büyüyen küresel şiddetsizlik hareketine katılabiliriz. Benim aktivizm taktiğim şu: insanlarla veganlık hakkında konuşup tartıştıktan ve insanlar bunu yapabileceklerine ikna olduktan sonra pozitif bir adım olarak "Kim vegan olmayı düşünmüyor?" diye soruyorum. Birkaç kişi ellerini kaldırıyor. Onlara hayvanlara yardım etmenin hayatım boyunca sürdüreceğim bir misyon olduğunu ve benim için çok şey ifade ettiğini, insanlar vegan olmadıklarında hayvanları yüzüstü bıraktığını söylüyorum. Kendimi nasıl geliştirebileceğimi soruyorum. Bana kendilerini ikna etmek için nasıl yardımcı olabilirler? Sunumumda gözden kaçırdığım bir şey mi vardı? Neyi daha iyi yapabilirim? Yanıtlar şimdiye kadar oldukça hoş oldu. Bu soruları sorarak çok şey öğrendim çünkü herkesi hayvanlar için gerçekleşen bir devrime etkin güçler olarak dâhil ediyorlar; böylelikle kimse dışarıda kalmıyor.

Dili Dikkatli Kullanın!

Cristina Cubells, İspanya:

Günümüzün sözde “Hayvan Hareketi” abolisyonist değil.

Büyük hayvan organizasyonları veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak kabul etmiyor ve hayvan kullanımı etiği konusunda insanların kafalarını karıştırıyorlar. Genellikle veganlıktan bahsetmiyorlar, bahsettiklerindeyse veganlığı bir “yaşam biçimi” veya hayvanların çektiği ızdırabı azaltmanın bir yolu olarak ele alıyorlar. İnsanları hayvan refahı reformlarına ve tek konulu kampanyalara teşvik ediyorlar. Hayvanlara yardım etmek şöyle dursun, onların sömürülmesini geçerli kılıyor, türcülüğü pekiştiriyor ve hayvan haklarını savunmayı daha karmaşık hâle getiren problemli bir mesaj veriyorlar.

Ne yazık ki bunun yaşanmasının önüne geçemeyiz. Fakat elimizden gelebilecek ve yapmamız gereken bir şey var. Hayvanları açık, net ve şüphe bırakmayacak abolisyonist bir mesajla savunabiliriz: *Onlara nasıl davrandığımızdan bağımsız biçimde, hayvanları kullanmak yanlıştır.* Bunu gerçekleştirmek için kullandığımız dile özen göstermek çok önemlidir. Anlaşılması kolay ve tutarlı bir hayvan *hakları* görüşünü desteklediğimizden emin olmalıyız. Kafa karıştırıcı bir mesajla net bir mesaj arasındaki ayrım ıskalanırsa hayvanlar için korkunç sonuçlar ortaya çıkabilir. Kafa karıştırıcı bir dil kullanımına birkaç örnek vereyim.

1. “*Hayvan zulmüne karşı*”: Bu kavram yaygın biçimde hayvan organizasyonları tarafından kullanılıyor. “Hayvan zulmü” kavramı, hayvan kullanımının kendisini sorgulamazken odağı *muamelede* tutar ve hayvanları kullanmanın doğru bir yolu olabileceği fikrini onaylar. Hâlbuki bunun doğru yolu yoktur: *tüm* hayvan kullanımları yanlıştır ve hepsine karşı çıkılmalıdır.
2. *Veg/ Vejetaryen/ Veji*: Birçok kişi, “vegan” kelimesini kullanmaktan kaçınmak için “veg”, “vejetaryen”, “veji” vb. kelimelere başvuruyor. Bu bir sorun çünkü bunları kullandığımızda veganlıktan azının ahlaken kabul edilebilir bir seçenek olduğunu onaylamış oluyoruz. Öyle değil. Eğer hayvanla-

rın ahlaken değeri varsa veganlık tek seçenektir. Veganlığı yaymak için de “vegan” kelimesini kullanmalıyız, bunda yanlış bir şey yok. İnsanların vegan olmasını istiyorsak onlarla gerçekten veganlık hakkında konuşmalıyız!

3. *Karnistler/ Etoburlar*: Bu ifadelerin kullanımı et tüketmenin diğer hayvansal ürünler tüketmekten ahlaken farklı olduğunu ima eder, bunun sonucundaysa vejetaryenliğin kabul edilebilir bir seçenek olduğu fikrini destekler.
4. *Şefkat/Acıma/ Merhamet*: Tüm bu sözcükler, birinin acı çekmesine şahit olmanın getirdiği üzüntü hissini barındırır. Adalet hareketleri, insanların *hissettikleri* üzerine değil, hislerinden bağımsız olarak başkalarına saygı duyma ahlaki yükümlülükleri üzerine kuruludur. Kadınların erkeklerden -şefkat göstermelerini, acımalarını veya merhamet etmelerini değil- saygılarını talep etmesi gibi hayvanlar için de saygıdan daha azını istememeliyiz. Hayvanların çektiği acının karşısında kötü hissetmek normaldir fakat duygularımız, hissedebilen diğer varlıklara eşya muamelesi yapmanın ahlaken kabul edilemez olduğunun fark edilmesini hedefleyen bir adalet hareketinin temeli olamaz.
5. *%100 vegan*: Veganlıktan bahsederken oranlar kullanmak “%50 vegan” olmak gibi bir ihtimalin varlığını ima eder. Bu hatalıdır, tıpkı birinin %50’lik oranda ırkçı olmadığını söylemekteki yanlışlık gibi. Veganlıktan bahsettiğimizde, Profesör Gary Francione’un da belirttiği gibi yalnızca iki seçenek vardır: ya vegansındır ya da hayvan sömürüsünde doğrudan rol oynarsın. Üçüncü bir seçenek yoktur.

Kafa karıştırabilecek başka sözcükler ve kavramlar da var. Her hâlükârda eğitimlerdeki ana fikir bellidir: Hayvan kullanımını sorgulayan ve herhangi biçimde kafa karıştırmaktan sakındığımız bir dil benimsemeliyiz. Her bir kişiye, mesajı açık biçimde anladıklarından emin olmanız için gerekli vakti ayırın. Vegan olmak kolaydır. Doğru şekilde açıklandığında veganlığı anlamak da öyle. İyi birer aktivist olmak için kendimizi eğitelim ve veganlığı tanıtılabileceğimiz tek bir fırsatı bile kaçırmayalım. İnsanları bilgilendirirken her zaman saygılı ve şiddetsiz yollar kullanmalıyız ama bir konuda her zaman net olmamız gerekiyor: *Hayvanları kullanmak adil değildir; hayvanlara karşı adil olmak, her şeyden önce vegan olmayı gerektirir.*

Muamele Odaklı Görseller Üzerine

Ben Frost, Birleşik Krallık:

Toplumumuz, iki yüz yıldır hayvan refahı anlayışı üzerine kurulu, öyle ki bu, vegan olmayan herkesin varsayılan görüşü hâline geldi. Herkes hayvanların ahlaken değerli olduğuna katılıyor. Fakat vegan olmayan herhangi bir kişi, hayvanlara “insani” muamele edildiği takdirde hayvan kullanımının ahlaken kabul edilebileceğini savunacaktır. Bu refahçılığın uygulamadaki karşılığıdır. Refahçılık toplumumuzun hamuruna işlemiştir ve insanlar temel ahlaki görüşlerini bunun üzerinden şekillendirir. Muamele odaklı görseller işte bu bağlamda anlaşılmalı ve incelenmelidir. Temelde, bir naveganın, muamele odaklı bir görseli veya (monitörlerden veya bilgisayar ekranlarından muamele odaklı görsellerin izletildiği) bir sokak gösterisini sahip olduğu refahçı bakış açısından bağımsız yorumlamasına olanak yoktur. Bunlar, naveganların hayvanları kullanmanın kabul edilebileceğine dair temel ahlaki inançlarını sarsmaz. Aksine, temel problemin kullanımın kendisi değil, muamele olduğunu yeniden doğrular. Bu yapıldığında, insan harici hayvanların tek temel çıkarının acı çekmemek olduğu düşüncesi sürdürülür. Muamele odaklı görsellerin ya da bu tarz gösterilerin kendisi, hayvanların hayatta kalmaktan yana çıkarlara sahip olduğunu reddetmez fakat naveganların dikkatlerini muameleye çektikleri için (şiddet görüntülerinin tümü bunu yapar) hayvan refahının temel prensibini sürdürmeye hizmet ederler. Bu da hayvanların hayatta kalmaktan yana çıkarları olmadığından yalnızca muamele biçiminin önemli olduğu görüşü.

Tacize uğrayan bedenlerini sokak gösterilerinin bir parçası olarak veya insanları şoka sokup akıllarını çelmek amacıyla kullandığımızda hayvanlara yaptığımız saygısızlık da dâhil olmak üzere (ama bununla da bitmeyen) daha birçok mesele var. Eşit gözetilme ilkesini ciddiye almalıyız, hayvan bedenlerini veya hayvanların çektiği ızdırabı aktivizmde başvurabileceğimiz bir araç olarak görmemeliyiz. İnsanlar söz konusu olsaydı bunu asla yapmazdık, dolayısıyla söz konusu hayvanlar olduğunda da yapmamalıyız. Pratikte, şiddet görüntüleri, fayda sağlamak

şöyle dursun, tamamen ters bir etki yaratır. Hayvan kullanımının -muamele biçiminden bağımsız- ahlaken kabul edilemeyeceği konusunda net olmalıyız. Aktivizmimiz içinde de şiddet görüntülerine yer vermek, hâkim refahçı paradigmayı sürdürmekten başka bir işe yaramayacaktır. Belirsizliğe değil, netliğe -her zamankinden- daha fazla ihtiyacımız var. Çoğunlukla Manchester Abolitionist Vegans (Manchesterlı Abolisyonist Veganlar)'dan arkadaşım Jenny Trigg'le birlikte çalışıyorum. Asla muamele odaklı görüntüler kullanmıyoruz, insanları tartışmalara dâhil etmekte ve veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğunu görmelerini sağlamakta büyük başarı elde ettik.

Abolisyonist Aktivizmde Görsel Sanatlara Başvurmak

Marianna C. Gonzalez, Meksika:

Çevrim içi veya yüz yüze abolisyonist aktivizm yapanların şu ya da bu şekilde görsel materyaller kullanmak zorunda kaldığını söyleyebilirim. Çoğumuz, özellikle abolisyonist aktivizm yaparken bir görselin sözlü veya yazılı iletilere değer ve çarpıcılık kattığını birebir tecrübe etmişizdir. Bu sebeple basıma hazır çevrim içi posterler, karikatürler, resimler, çizimler, fotoğraflar vb.'nin yaygın kullanımı da göz önünde bulundurulduğunda görsel sanatların yaratıcı ve şiddetsiz abolisyonist veganlık aktivizmindeki rolü bariz görünebilir. Yine de açık bir abolisyonist veganlık mesajıyla birlikte kendini yaratıcı bir biçimde ifade etmek için sonsuz ihtimaller sunan bir araç olduğunu ve iletişimini imaj yaratımı üzerinden şekillendirmekle ilgilenenler için ideal olduğunu söylemek gerekir. Bana sorarsanız, sanat ve tasarım becerilerini eğitim faaliyetlerinin ayrılmaz bir parçası hâline getirmek isteyen abolisyonistlerin aşağıdaki tavsiyeleri dikkate almaları çok iyi olur.

Öncelikle, abolisyonist veganlık bağlamında sanat yapmanın üç amacı olduğunu düşünüyorum:

1. Sanatsal yatkınlığı olan aktivistlerin, kişisel ve çoğunlukla köklü hâle gelmiş sanatsal anlatı ihtiyacını karşılamasına olanak verir. Bana göre sanatın özünde yaratmanın verdiği keyif ve haz yatıyor, aktivizm bağlamındaysa bu keyif, insan harici hayvanlar için adaleti sağlama gayesi ve acili-

yet duygusuyla katlanıyor. Kişisel düzlemde, sanat yapmak kendi başına yeterince tatmin edici olabilir fakat abolisyonist aktivizm bağlamında, *birlikte şekilleneceği önemli bir varlık sebebi kazanıyor.*

2. İnsanları bilgilendirmek veya abolisyonist veganlığı yaymak üzere oluşturulan söz konusu görseller, metin içeriğinde veya metinle sunulduğunda çoğu zaman etkileyici bir abolisyonist mesaj ortaya koyar. Bu anlamda, görsel ve metin bir arada, bilgiye görsel yolla ulaşmaya alışık alıcıların abolisyonist kuramdan “tek lokmalık” parçalar kapmasını sağlar. Çeşitli alıcıların farklı şekillerde öğrendiklerini ve aktivizm içinde sanattan en çok faydalananların görsel yollarla öğrenmeye meyledenler ve bunu tercih edenler olduğunu belirtmekte fayda var.
3. Yine bu görseller, alıcılarının şahit oldukları fikirlerin kaynağına gitmeleri ve kendilerini abolisyonist kurama dair eğitmeleri için bir *davet* işlevi görür. Başka bir deyişle görsel algısı yüksek alıcılar için hazırlanan bu görsel bilgi materyalleri, Gary Francione ve Anna Charlton’ın kitapları ve deneyimlerine yönlendiren bir “kapı” rolü oynar.

İkincisi, yukarıda bahsettiğim gibi aktivizm bağlamında sanat yapmanın amaçlarını göz önünde bulundurduğumuzda, sanatsal eğilimleri olan aktivistlere etkili iletişim ve bilgilendirme için şunları öneriyorum:

1. Kendinizi abolisyonist kuram açısından eğitin: Aktivistler, istemeden ideolojik anlamda kafa karıştırıcı veya düpedüz abolisyonist kuramla uyuşmayan görseller tasarlamaktan kaçınmak için abolisyonist kuramı derinlemesine kavramalıdır. Profesör Francione’un hep söylediği gibi öğretmeye kalkışmadan önce kendiniz öğrenci olun!
2. Aynı şekilde, sanat/ tasarım açısından da kendinizi eğitin: Bir aktivistin öğrenmek ve kendi işçiliğini elinden geldiğince geliştirmek üzere çabalaması, olabileceği en iyi tasarımcı ve sanatçı olmaya can atması gerektiğini düşünüyorum.
3. Çeşitli görsel ifade biçimlerini keşfedin: Bu önceki söylediğimle alakalı ama altını çizmeye değer. Aktivistle-

rin farklı sanatsal üslupları ve materyalleri (tabii ki hayvansal ürünler içermeyen materyallerden bahsediyorum) denemeleri gerektiğini düşünüyorum. Böylelikle imgesel bagajlarını genişletebilir ve eserlerini daha ilgi çekici ve çeşitli hâle getirebilirler. Bu ayrıca, tasarlamaktan en keyif aldıkları ve kendilerine en anlamlı gelen görsel türlerini belirlemelerine yardım eder.

Üçüncüsü, görsel sanatlarla ilgilenen aktivistler ayrıca diğer beceriler ve sanatsal ifadelerle harmanlayacakları yaratıcı eğitim materyalleri üretmek için müzikle ve/ veya yazarlıkla ilgilenen diğer abolisyonist aktivistlerle birlikte çalışabilirler. Ortaya oldukça ilginç sonuçlar çıkabilir.

Dördüncüsü, abolisyonist aktivistlere (sanatsal yatkınlığı olsun olmasın) esas önerim, genel olarak iyi oldukları şeye kanalize olsunlar ve bununla aktivizm yaparken keyfini çıkarsınlar. Bu aktivizm faaliyetlerini zenginleştirecek, daha yaratıcı ve kendileri için kişisel olarak daha tatmin edici hâle getirecek; nihayetinde, abolisyonist bir mesaj duymak için hazırda bekleyenlerde daha çarpıcı bir etki yaratacak. Yaratıcı ve şiddetsiz abolisyonist aktivizm, bizi hayvanlar için adaleti sağlamak üzere yeteneklerimizi en iyi şekilde kullanmaya itiyor. Bana öyle geliyor ki yeteneklerimizi, gücü elinden alınıp sömürülenlerin yararına kullanmak gibi bir ahlaki yükümlülüğümüz var; hangi yolla iletişim kurarsak kuralım, hayvanların eşya statüsününün değişmesi ve insan harici kişiler olarak algılanmalarını sağlamak için sesimizi çıkarmamıza ihtiyaçları var.

Mesajı Bir Şarkıyla Vermek

Gülce Özen Gürkan, Türkiye:

Vegan bir söz yazarıysanız veganlık ve hayvan hakları konulu şarkılar yazmak aktivizmin oldukça iyi bir yoludur. Fakat doğru ahlaki mesaj kadar iyi müzik de şart. İnsanların, müzik dinlerlerken beyinleri yıkanıyormuş gibi hissetmelerine sebep olmamalı-sınız. Ayrıca, insanlarda belli başlı fikirleri kullanarak müziğinizi pazarlamaya çalıştığınız hissi de uyandırmamalısınız. *Yalnızca* müziğinizin aracılığıyla duygularınızı açığa vurduğunuzu anlamlarını sağlarsanız ancak o zaman istediğiniz tepkiyi alırsınız.

Unutmayın, referans noktanız sizinle aynı şekilde düşünen kişiler değil, şarkılarınızı dinledikten sonra vegan olmaya karar verecek veya bunun üzerine düşünecek naveganlar. Bir şarkıyla insanlara ulaşp temas etmeye çalışmadan önce düşüncele- rinizi ve duygularınızı kendi hayatınıza dâhil etmiş olmanız önemli. Kendiniz veganlığı adalete ilişkin bir ilke olarak algıla- yan bir vegan değilseniz insanları veganlık üzerine düşünmeye itecek bir şarkı yazamazsınız. Parçalarınızı sosyal medya üze- rinden paylaşabilir, bir albüme dönüştürebilir veya farklı tema- larda şarkılar içeren bir albüme koyabilirsiniz (böylelikle şarkı- nız albümdeki diğer parçalarla yumuşamış yüreklerle ulaşır). Bir diğer seçenek de konserlerde, hayvan hakları etkinliklerinde ya da vegan stantlarda şarkılarınızı canlı olarak söylemek veya ka- yıtlarını çalmak. İyi bir konuşmadan sonra bu şarkılar, vegan olmak için gereken ahlaki etkiyi yaratabilir. Şarkılarınızı video kliplerle paylaşmak çok daha iyidir. Sevimli hayvan görselleri- yle hazırlanmış basit bir video bile iş görür. Şarkınız birçok kişiye ulaştıktan sonra bir başkası şarkınız için istemeyeceğiniz gör- seller veya hayvanlara yapılan kötü muameleyi gösteren görün- tülerle rastgele bir video hazırlayabilir. Şarkınızın hâlihazırda güzel bir video klibi yoksa insanlar şarkınızı o görüntülerle ha- tırlayabilir ve bu aktivizminizin etkisini azaltabilir.

Çocuklara Abolisyonist Veganlık Eğitimi Vermek

Vanda Kadas, Amerika Birleşik Devletleri ve Macaristan:

Perşembe günleri yaptığımız vegan stantlara gelen çocukla- ra minnettarız. İlgilerini korumak ve onları veganlık hakkında bilgilenmeye teşvik etmek için yaratıcı vegan aktivizmden fay- dalanıyoruz. Stantları bir sürü taze meyve sebze, tam tahıllı kra- kerler, mezeler ve biraz şekerlemeyle kasten renkli hâle getiriyö- ruz. Örneğin, anne inek ve buzağı veya inekle etkileşim kuran bir çocuk görseli gibi, bilinçli şekilde çocuklar için düzenlenmiş bir sürü abolisyonist veganlık posterine yer veriyoruz. Çocuk- lar göz alıcı stantlarımızdan etkileniyor ve oyun oynamak veya sadece ahlaki bir temel olarak veganlık hakkında konuştuğu- muz ilgi çekici ve düşündürücü sohbetler için kalıyor.

Onları en çok cezbeden şeylerden birisi karpuz oyunu. Onlara, biri karpuzu keserse ne olacağını ve bir domuzu keserse ne olacağını soruyorum. Çocuklar karpuzların bitki olduklarını ve hissedemediklerini hâlihazırda biliyorlar. Öte yandan, domuzların, birisi onları incitirse "ağlayacaklarını ve koşarak kaçmaya çalışacaklarını" da biliyorlar. Ardından hayvanlar hissedebildikleri ve bitkiler hissedemedikleri için bitkileri yememiz, hayvanlarıysa rahat bırakmamız gerektiğini belirtiyorum. Bana sorarsanız, çocuklar abolisyonist veganlık fikirlerini yetişkinlerden bile hızlı anlıyor!

Çocuklar stant faaliyetlerimi izlemekle meşgulken ve/ veya harika vegan yiyeceklerin keyfini sürerken onların veganlığın ne anlama geldiğini ve tüm hayvan kullanımlarının neden sonlanması gerektiğini anlamalarına yardımcı oluyoruz. Bugüne kadar birçok çocuk vegan olmaya karar verdi ve ebeveynlerinin de fikrini değiştirdi!

Çocuklar eğitilmeye özellikle açık ve aynı şekilde, duyarlı ve pozitif veganlık aktivizmi için doğru adaylar. Vegan bir dünya yaratmalıyız ve bunu hemen şimdi yapmamız gerekiyor. Francione ve Charlton'ın söylediği gibi "Dünya vegandır! Yeter ki isteyin."

Aktivizm Önerisi: Meseleyi Teşhis Edin ve Basit Tutun!

Emilia Leese, Birleşik Krallık ve İskoçya:

Ne zaman veganlıkla ilgili bir soruyu cevaplama durumunda kalsam veya veganlığın herhangi bir yönüyle ilgili yazacak olsam iki şey yapıyorum: Öncelikle meseleyi teşhis ediyorum ve ardından mümkün olduğunca basit tutuyorum.

Meseleleri teşhis etmek önemlidir, bu odağımızı asıl söz konusu olan şeyde tutar. Kimi zaman birçok konuyu birbirine katan sorular alırız. Bunun sebebi, çoğu kişinin gündelik yaşamının parçası olan bir şeye karşı çıkışımızın yanlış anlamaları karıştırmasıdır. Başka bir ihtimal de bu tarz soruların diğer veganlardan gelmesidir. Aklıma üç örnek geliyor, bunlardan ilki hakkında daha önce *Ecorazzi'*de yazdım. İkinci, fakirlik ve veganlığın tek bir noktada ilişkilendirilmesi (<https://goo.gl/vBJ1tb>); yani ahlaki bir yükümlülük olarak veganlığın karşısında gelir

eşitsizliğinin veya fakirliğin bir sonucu olarak vegan olmanın “imkânsızlığı”. Bu ikisi birbirinden ayrı mevzulardır ve farklı şekillerde ele alınmaları gerekir. Elbette, iki mesele arasında birtakım bağlantılar var ama bu birinin diğerini boşa çıkardığı anlamına gelmez.

İkincisi, insanların veganlıktan bir yolculuk olarak bahsetmesi (<https://goo.gl/zs7MLw>). Hepimiz birtakım deneyimlerin sonucunda vegan olduk, yine de veganlık bizimle ilgili bir mesele değil. Veganlığın odağında “biz” yokuz. Tabii ki veganlığın insanlarla ilgili yönleri var ama veganlık *sırf* insanlarla ilgili değil. Hayatından olan biz değiliz.

Üçüncüsü, hayvan refahı standartlarına -yani sözde insani muamele veya organik, mutlu, sevgi dolu, romantik sömürüye- dair soru ve tartışmalara ilişkin. Bu başlıkların tümü tek bir soruya indirgenebilir: Hayvanları *kullanmak* için iyi bir nedeni-miz var mı?

Nihayetinde, kritik nokta hayvanları veganlık aktivizmimizin odağında tutmaktır. Merkez kısmında hayvanların olduğu ve diğer tüm meselelerin tellerini oluşturduğu bir teker hayal edin. Teller merkezden dışarı doğru uzanır. Yine de her öge aynı anda hem kendisine has hem de birbirine bağlıdır. Bir kez meseleleri teşhis ettikten sonra diyalogu basit, kısa ve dosdoğru tutun. Aynı sohbetin içinde konuların derinliklerine inme fırsatımız da olabilir. Yine de sıklıkla birisi bize dikkatinin küçük bir kısmını verir ve o andan faydalanmamız gerekir. Konular hakkında bilgili olmak son derece önemlidir çünkü bu bize herhangi bir durumla başa çıkma konusunda öz güven verecektir. Tam olarak kavradığımız konuları tartıştığımızda mesajı kendi basit ve özgün tarzımızla iletebildiğimiz için söylediklerimiz çok güçlü bir araç hâline gelir. İnsanları her zaman ikna edemeyebiliriz ama en azından mümkün olan en iyi ve en güçlü tohumları ekmiş oluruz.

Hemen bugün vegan olabilirsiniz.

Video Aktivizmi

Ben MacEllen, Avustralya:

Kimi zaman insanlarla bağlantımızın koptuğunu hissettiğimiz bir dönemde yaşıyoruz. Neyseki akıllı telefonlarımız, tabletleri-

miz, laptoplarımız ve kişisel bilgisayarlarımız sağ olsun, dünyanın dört bir yanından daha fazla insana video kayıtları veya canlı yayınlar vasıtasıyla ulaşabiliriz.

Belki de stant yapacak veya birebir diyaloglara girecek vaktiniz yoktur ama şurada burada bir video çekmek için üç beş dakikanızı ayırabilirsiniz ve bu aktivizm yöntemi de aynı etkiyi yaratabilir.

Veganlık aktivizmi yapmanın şarkılara, şiirlere başvurmak-tan vegan tarifler yaratmaya hatta “Günün Düşüncesi” başlıklı yazılar yayınlamaya kadar uzanan bir sürü yolu olduğu gibi video aktivizmi kapsamında da yapabileceğiniz çok şey var. Taban hareketi aktivizmi için gününüzün birkaç dakikasını ayırarak hem tanıdığınız naveganlara hem de veganlara temas etmek ve ilham vermek için harika bir fırsat.

YouTube ve Facebook Live dâhil, video kaydetmek veya canlı yayın yapmak için kullanabileceğiniz sayısız uygulama ve program var. İster bir teknoloji dehası ister ortalama bir kullanıcı olun, size uygun bir program vardır.

İnsan Neden Vegan olur? gibi kitaplardan, makalelerden, sosyal medyada paylaşılan gönderilerden; ilginizi çeken, insanları bilgilendiren, eğlendiren ve hatta tartışmaya iten konulardan ilham alabilirsiniz.

İhtiyaç duyduğunuz tek şey; kararlılık, heves ve veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak tanıtan abolisyonist mesajı paylaşmak için birkaç dakika.

Işıklar! Kamera! MOTOR!

Soru Sormanın Önemi

Frances McCormack, İrlanda:

Aktivizmde sorulara başvurmanın önemi asla küçümsenemez: dostça ilişki kurmak olsun geniş bir düzlemde anlaşmaya varmak olsun sorular sormak muhatabınızın konuşmaya yön verdiğini hissetmesine yardım eder ve muhatabınızın, veganlığı gerektiren etik ilkeler konusunda kendi kendisini ikna edecek biçimde sorularınızı cevapladığı, benim “kendine karşı aktivizm” diye isimlendirdiğim şeye kapılması için bir iskelet sağlar.

Özet niteliğindeki hap bilgiler, hazır cevaplara sahip olma rahatlığı sebebiyle yeni bir aktivistin işine yarasa da yapmacık görünebilir ve bizi savunma moduna geçmeye itebilir. İnsanlara neden vegan olduğunuzu sorma fırsatı vermektense onlara neden kendilerinin vegan olmadıklarını sorun; bu, sorgulanması gerekenin barış ve adalet fikirleri değil, hayvan sömürüsü olduğu düşüncesini aktarmaya yardım edecektir.

Muhatabınıza sorular sormak aynı zamanda, hayvanları neden ve nasıl kullandığını düşünmelerini sağlayarak, hayvanlara yönelik mevcut düşünme biçimini de alt üst edecektir. Hatta onu hayvan yediğini keşfettiği ilk ana ve verdiği tepkiye geri götürebilir, böylelikle bu pratiği kendisinin de her zaman kabul etmediğini hatırlatabilirsiniz. Sorabileceğiniz soru türlerinden bazıları şunlardır: Karşı taraftan teyit bekleyen sorular yakınlık kurmayı ve anlaşmaya götürmeyi sağlayabilir: “Köpekler ne cana yakın, değil mi?”, “Kedin ne kadar da sevecen, değil mi?” Hayvanlarla ilgili açık uçlu sorular ahlaki kaygı uyandırabilir. Evcil hayvanlar hakkında soru sormak bu yönden özellikle faydalıdır; muhatabınızın uzun uzadıya yanıt vermesine müsaade edin ve davranış biçimi, tercihleri, ilgi alanları vb. açılardan o hayvanı diğerlerinden ayıran şeyin ne olduğuna dair düşünmesi için onu yönlendirin. Bu, hayvanların birer kişi olduğu fikrini güçlendirmeye yarar.

Kapalı uçlu sorularsa ahlaki kaygıları paylaşma fırsatı sunabilir: “Hayvanlara gereksiz yere şiddet uygulamanın yanlış olduğunu düşünüyor musun?” Bu tür sorular, muhatabınızı ahlaki yükümlülüğüne ikna etmeye çalışırken tartışmayı üzerine inşa edebileceğiniz sağlam bir ahlaki temel oluşturabilir.

Konuşmayı derinleştiren sorular sorarak herhangi bir potansiyel itirazı keşfedebilirsiniz. Böylece, muhatabınızın bir görüşü açıklığa kavuşturmasına (“bana bir örnek verebilir misin?”), varsayımları ve bakış açılarını araştırmasına (“neden böyle düşünüyorsun?”), gerekçeleri üzerine düşünmesine (“Bunlar hayvanları kullanmaya devam etmek için geçerli itirazlar mı?”; “Sence böyle yapmamızın sebebi ne?”) yardımcı olabilirsiniz. Bu tür sorular, daha sonra irdelenebilecek potansiyel itirazları ortaya çıkarmayı sağlar.

Konunun üstünden geçmeye ve özetlemeye yönelik sorular, muhatabınızın vegan olmasının önüne geçen herhangi bir noktayı açıklığa kavuşturmaya yarayabilir. (Tartıştıklarımız arasında hâlâ kafanda netleşmemiş bir şey var mı?).

Sorulara başvurmak, muhatabımızı dikkatle dinlememizi ve konuşma boyunca devamlı bunu belli edip uyum sağlamamızı gerektirir. Sabırlı olmak şarttır ancak bu sayede, muhatabımızı hayvan kullanımıyla ilgili mevcut tüm varsayımlarını alt üst etmeye zorlayarak büyük kazanımlar elde edebiliriz.

Stant Çalışması: Nasıl Hazırlanmalı?

Damon McDonald, Avustralya:

Stantlar insanları veganlık hakkında bilgilendirmek için oldukça etkili ve çok yönlü bir yöntem olabilir. İnsanlar, birisiyle hemen oracıkta yüz yüze konuşup sorularına yanıt alabildiklerinde, bu durum karşılık bulur.

Nerede stant yapacağınızı netleştirdiğinizde, bu standınızın yapısını da belirleyecektir. Kendinize insan trafiğinin yüksek olduğu bir yer bulmaya çalışmanızı kesinlikle öneriyorum.

Çarpıcı bir tabela bulundurmayı önemli buluyorum. Eğer insanların yanınıza gelip de sizinle kendilerini kaptıracakları konuşmalar yapmalarını istiyorsanız ana göstergenizde veganlık kelimesini mutlaka kullanmanız gerektiğine inanıyorum.

Konu materyaller olduğunda, başlangıçta çok fazla şeye ihtiyaç duymayacağınızı düşünüyorum. El broşürleri insanların alıp götürmeleri için harikadır fakat onları doğru bilgiye götürecekt, doğru broşürler olmalı. Yine de stantlarda asıl önemli bulduğum şey materyaller değil de diyaloglardır. Materyaller konuşmayı başlatabilir ve belli işaretler insanları standı getirebilir ama insanları veganlık konusunda bilgilendirirken ne kadar etkili olduğumuzu belirleyen şey söylediklerimiz ve onlarla nasıl iletişim kurduğumuzdur.

Eğer sabit bir yerdeyseniz, insanlar yanınıza yeniden gelip diyalogu sürdürürler. İhtiyaç duyduğunuz her şeyi yanınızda getirin fakat en önemlisinin kendinizi eğitmek olacağını ve öyle

de olması gerektiğini unutmayın. En azından *Eat Like You Care* ve *The Abolitionist Approach to Animal Rights* kitaplarını okuduğunuzdan emin olun. Ahlaki bir yükümlülük olarak veganlığın ne anlama geldiğini ve bunu insanlara nasıl anlatabileceğinizi sahiden anlamak için (abolisyonit yaklaşımın web sitesi gibi)⁸ diğer kaynakları da kullanın.

İnsanları dinlememiz, konuşmalarına müsaade etmemiz, onlara sorular sormamız, sahiden ilgilerini çekmemiz ama bir yandan da dikkatlerini insan harici hayvanlara karşı kendi bireysel ahlakî sorumluluklarında tutmamız çok önemlidir. Odağınızı daima sohbeti ahlaki mesaja çekmeye verin. Ne kadar çok konuşma yaparsanız o kadar gelişirsiniz.

Herhangi bir şekilde aktivizm yapmaya başlayabiliyorsanız, hayvanları abolisyonist bir eğitimin perspektifinden savunun -işe yarıyor- ve hemen başlayın! Kendileri adına bunu yaptığı-mız hayvanların, ayağa kalkıp insanlara vegan olmaları ve paradigmayı gerçekten değiştirmeleri için yardım etmemize ve onları eğitmek için elimizden geleni ardımıza koymamamıza ihtiyacı var. Ancak açık, tutarlı ve tavizsiz bir adalet mesajı bizi başarıya götürebilir.

Aktivizm Yapmaya Her An Hazır Olun

Anita Moos, Hindistan:

Aktivizm bireysel hazırlık gerektirir. Ahlaki görüşümüzden emin olabiliriz fakat başkalarını ikna etmekteki becerimiz etkili aktivizmin oldukça önemli bir parçasıdır.

Aktivizm yapmayı seçtiğimiz kişi, başlangıçta veganlığı benimsemesinin önüne geçen ön yargılara sahip olabilir. Bu sebeple ne diyeceğimiz konusunda kendimiz çok net olmalıyız.

Aralayacak bir kapı bulduğunuzu ve sohbeti doğru yere yönlendirdiğinizi varsayarsak bunun peşinden bazı insanların duyabileceği beslenme, sağlık ve bütçe gibi kaygıları hafifletmeye hizmet edecek cevaplarınız olmalı. Onlarla kendilerine rehber-

8 <https://www.abolitionistapproach.com> Türkiye'deki bir benzeri: abolisyonistveganhareket.org (ç.n.)

lik sağlayıp başka işe yarar bilgiler sunacak www.howdoigovegan.com'a ulaşacakları bir link paylaşmak iyi fikirdir.

Her zaman, veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğunu vurgulamalı ve bu nedenle ahlaki bir ilke olarak benimsenmesinin, "ikame" vegan ürünleri temin etme rahatlığına dayandırılama-yacağını vurgulamalıyız. Tüm hayvansal ürünlerin vegan benzerlerinin her zaman mevcut olması gerektiği fikri sıkıntılıdır:

1. Bu, hayvanların kaynak olduğu düşüncesini sürdürür. Asıl besin kaynaklarımızın hissedebilen varlıklar değil de bitkiler olduğu konusunda açık olmalıyız.
2. Bitkisel et gibi "ikame" vegan ürünler, dönüşümü desteklese de yüksek seviyelerde sodyum ve yağ içerdiklerinden genellikle sağlıklı değildir. Ayrıca, aslında oldukça bütçe dostu olabilecek vegan diyetin maliyetini yükseltirler.

Aktivizm yaparken öz güvenli hissetmek için neden bahsettiğimizi bilmeliyiz. Bunu yapmanın en kolay yolu kendimizi okuyarak eğitmektir. IVA'nın (internationalvegan.org) düzenlediği türden çevrim içi okuma grupları bu konuda yardımcı olabilir. Aktivizm yaparken öz güvenli olmak insanları ikna etmek için uzun vadede büyük fayda sağlayacaktır.

Kendi argümanlarınızı ortaya koyup birçok soru cevapladığınız fakat cevaplayamayacağınız bir soruyla karşı karşıya kaldığınız, doğru cevabı bulup o kişiye ulaştırmayı teklif edin. İletişim bilgilerini almak harika bir fikir çünkü veganlık anlattığınız kişilerin takibini sağlamalısınız. Bu aynı zamanda haklılığınıza dair inancınızı ve yardım etme arzunuzu kanıtlar.

Eğer yılğınlık hissederseniz bunu hayvanlar için yaptığınızı hatırlayın. Onlar adına konuşuyorsunuz ve kulağa mantıklı, akli başında ve yardım etmeye hazır gelmeniz gerekiyor.

İnsanlar vegan olmanın çevresel ve sağliksal sonuçları hakkında konuşmak isteyebilir. Bu da sizi veganlığı bu gerekçelerle anlatmaya itebilir. Fakat unutmayın, kimileri bu sebeplerle bir süreliğine "vegan" olurken vegan kalanlar bunu etik sebeplerle yapıp veganlığı bir sosyal adalet ve hayvan hakları meselesi olarak algılayanlardır. Veganlık ahlaki bir temeldir ve her daim dile getirmemiz gereken de budur.

Her birimiz kendine has koşullarda aktivizm yapıyoruz, aktivizmimiz de bu sebeple birçok farklı biçim kazanıyor. Yine de bilgimiz, insanları eğitme isteğımız ve donanımlılık seviyemiz farklı olmamalıdır. Kendimiz donanımlıysak diğerlerini de donanımlı hâle getirmek kolaylaşır. O yüzden her birimiz kendimizi eğitelim, sonra çıkıp hayvan haklarını savunalım ve harika vegan dünyamıza başkalarını da memnuniyetle kabul edelim.

Anlık Etkileşim Almadan Çevrim İçi Aktivizim Yapmak

Alan O'Reilly, İrlanda:

Facebook gibi sosyal medya platformlarında aktivizmle ilgilenirken neredeyse her zaman, tartışmanın bir parçası olmayan ancak yine de söylenenlerden etkilenebilecek insanlardan oluşan görünmez bir alıcı kitlesi vardır. Aktivizm yaparken konuya ilgili olmaya meyilli "gizli takipçiler" denilen kitlenin her zaman bilincinde olmalıyız. Veganları ve veganlığı sosyal medyada her zaman olumlu bir şekilde temsil etmemizi garantileyecek birkaç ipucu:

Agresif ve alıngan kişilerle karşı karşıya olsanız bile yorumlarınızı her zaman tereddüt etmeden fakat kibar bir şekilde paylaşın. Kararsız kişi, medeni biriyle itici ve saygısız biri arasındaki fikir alışverişine şahit olduğunda içerikten bağımsız, otomatik olarak ilkinden yana olacaktır.

Konuşmanın kontrolünü sürdürün. Tartışılan konulara sadık kalın ve rayından çıkan argümanlardan kaçının. Saman adam safsatası ve diğer mantık safsatalarını belirtin ve bunlara kapılıp gitmeyi reddedin. (Mantık safsataları tartışması için Ek 2'ye bakınız.)

Her soruyu size ilk kez sorulmuşçasına yanıtlayın. Bitkilerden protein alınabildiğini veya bitkilerin hissedemediğini bilmeyenler olabilir!

Mümkün olduğu kadar çok bilgi sunun. Henüz konuya hâkim olmayan kişilerin kendi kendilerine araştırma yapabilecekleri kaynaklar verin. Aynı yerde dönüp dolaşan veya başka türlü verimsizleşen konuşmalarda ne zaman geri çekileceğinizi bilin. Argümanları "alt etmeye" veya son sözü söylemeye çalışmayın.

Adaletsiz bir durumun mağdurları adına aktivizm yaptığınızı unutmayın. Aktivizmimiz, insanlara, neden vegan olmaları gerektiğini anlamalarını sağlayacak ve vegan olmalarına yardım edecek bilgileri sunmalı. Bizim yaptığımız zengin bir toprağa tohumlar ekmektir; çoğunlukla da ileride başkaları tarafından beslenmeleri için: onları göremesek de sosyal medya sitelerinde bu tohumlardan olduğunu bilin.

Veganlık Bilgilendirmesi Yayıncılığı

Jeff Perz, Avustralya:

Yaratıcı ve şiddetsiz veganlık bilgilendirmesi yapmanın bir yolu da podcast/ vodcast/ FM-radyo programı düzenlemektir. Programın odak noktası, ilerici siyasetle birlikte insan hakları ve çevre olup abolisyonist veganlık tartışması içerebilir.

World Vegan Summit'in organizatörü Bob Linden, uzun yıllardır mükemmel bir radyo programı olan Go Vegan Radio'nun yapımcılığını ve sunuculuğunu üstleniyor. Bu program vegan hareketinin önemli bir parçası oldu. Ama benim fikrim farklı bir format içeriyor.

Fikrim, olabildiğince çok navegan dinleyiciye ulaşmak amacıyla vegan olduğu bariz bir program yapmaktan uzak durmak. Programın dört sekansı varsa bunlardan birisi, her zaman açık ve ikna edici bir şekilde abolisyonist yaklaşım perspektifinden veganlığı tartışan bir sekans olabilir. Veganlıkla ilgili kısmın yeri programdan programa değişebilir.

Böyle bir yayının küçük bir iş olarak başlayıp zamanla çok daha büyük bir dinleyici kitlesine ulaşabileceğini umuyorum. Yerel radyo istasyonları genellikle insanların yayıncılık eğitimi alıp yeni programlar başlatmasından memnundur. Aynı radyo programları, podcast'ler ve vodcast'ler şeklinde de sunulabilir.

Bir başka fikir de abolisyonist vegan bir editörle bağımsız haber yayınları yapmak. Program, geliştikçe röportajlar veya navegan ve vegan eğitimciler arasında gerçekleşen canlı tartışmalar içerebilir.

Kendi yayınızı yapıyorsanız, tutkulu olduğunuz herhangi bir konuda yapabilirsiniz. Vegan olduğunuz, kendinizi abolisyonist yaklaşıma dair eğittiğiniz ve programınızın amacı yeni

veganlar var etmek olduğu müddetçe bu türden bir aktivizm faaliyeti güçlü bir araç olabilir. Amaç, mümkün olduğu kadar çok ilerici fikirli navegana ulaşmaktır.

Ahlaki Temellendirme

Christian Sanchez, Amerika Birleşik Devletleri

Veganlık aşırıya kaçan veya imkânsız bir düşünce değildir. Aslında, veganlık birçoğumuzun hâlihazırda katıldığı bir düşüncedir. Yani çoğumuz zaten veganlıkla ileri sürülen şeyi kabul ediyoruz. Her zaman sorabileceğiniz bir soru var: “Hayvanlara gereksiz yere acı çektirmek veya ölümlerine sebep olmanın yanlış olduğunu düşünüyor musun?” Bu soruyu neredeyse naveganlarla her etkileşime geçtiğimde soruyorum. İnsanların çoğu hayvanlara gereksiz yere acı çektirmenin veya ölümlerine sebep olmanın yanlış olduğuna katılıyor, buna rağmen hâlâ vegan değiller.

Bir navegan sorunuzu yanıtladıktan sonra devamını getirmek ve hayvanlara acı çektirdiğimiz veya ölümlerine sebep olduğumuz durumların yüzde 99.999%'unun *tamamen* gereksiz olduğuna çünkü hayvanları kullanmadan da mutlu ve sağlıklı hayatlar yaşayabileceğimize dair o kişiyi bilgilendirmek önemlidir. Yaşamak için hayvanları kullanmamız gerekmiyor.

Ahlaki sezgilere dayanan bu soruyu sorup devamını getirdiğimizde naveganların, ahlaken yapılması gerekenin sahiden ne olduğu ve kendilerinin şu anda ahlaken nerede durdukları arasında bir köprü kurmalarına yardım ediyoruz. Bu soruyu sohbetin herhangi bir yerinde sorun. Bunu konuşmayı başlatmak için kullanırsanız kendinizi etikle hiçbir ilgisi olmayan konuları tartışma zahmetinden kurtarırsınız! Ne kadar erken sorarsanız, sohbeti o kadar çabuk yönlendirir ve doğru adrese götürürsünüz.

Biz yapıyoruz.

Mesele Sağlık Olduğunda

Bill Tara, İrlanda ve İskoçya:

Haydi, şununla yüzleşelim: insanların çoğu benmerkezcidir. Bu, onların kötü oldukları anlamına gelmez, sadece hakkında

kaygı duydukları şeyler sınırlı bir alandır. Bakış açılarını genişletmelerine yardım etmek görevimin ve aldığım zevkin bir parçası.

Hayvanların besin kaynağı olarak varsayılması meselesi, modern aklın derinliklerine kadar inmiştir. Çoğu insan süt ve etin insan sağlığı için şart olduğunu düşünür; bu ortadan kalkmamakta direten bir mit. Bu fikri tersine çevirmemizin birkaç yolu var.

Beslenme tercihlerimizin bireylere, topluma ve çevreye zarar vermenin yanı sıra hayvanların gereksiz yere acı çekmesine ve öldürülmesine dayandığına dair artık çok sayıda kanıt var. Bu durum artık uç bir inanç değil, kanıtlanabilir ve inkâr edilemez bir gerçek. Sadece herhangi bir toplumsal değişime direnenlerin çocukça alayları iletişime kapalıdır. Bu husus en iyi şekilde, aktivistlerin bilgilenmiş olması ve sağlık açısından maksimum potansiyeli sağlayan bir diyeti takip etmeleriyle ele alınabilir. Sağlıklı bir diyeti, sadece ne yemediğimiz değil ne yediğimiz de belirler.

İşlenmemiş tam gıdalara, yerel gıdalara, mevsimlik gıdalara, tahıllara, baklagillere, sebzelere, meyvelere ve kuruyemişlere yapılan vurgu, bu yoldaki ilk adımları belirler. Bu beslenme şekli, insanların beslenme değişikliğinden bekledikleri sağlık ve zindelik için en iyi yolu tayin eder. Nihai hedef olmayabilir ama her zaman doğru yönde atılmış bir adımdır.

Veganlık Savunusu: Beklenmedik Fırsatlardan Yararlanmak

Peggy Warren, Amerika Birleşik Devletleri:

Küçük bir hazırlıkla her gün başka bir fırsattan yararlanmaya hazır olmak kolaydır. Bu herkesin yapabileceği ve yapması gereken bir şey. Peki nasıl işliyor?

Hazırlanmanın ilk adımı, aktivizm materyallerini hazır ve ulaşılabilir tutmaktır. Üzerimde her zaman www.howdoigovegan.com kartvizitleri ve abolisyonist yaklaşım broşürleri bulundururum. Bunlar evde veya profesyonel olarak basılabilir. Pozitif olmalısınız. İnsanların veganlığı öğrenmek istedikleri-

ne inanın. Onlara yaklaşırken bunu aklınızdan çıkarmayın ve gülümsemekten korkmayın. Ardından, aşağıdaki durumlarda fırsat kovalayın:

Çalışırken, yürüyüş yaparken, sosyalleşirken, oyun oynarken; bankada işinizi hallederken, alışveriş yaparken, benzin alırken; satıcıyla veya müşteri hizmetleri elemanlarıyla konuşurken, toplu taşıma kullanırken; dışarıda yemek yerken; aşevlerini ziyaret ettiğinizde vs. Kısa sürede, bu fırsatların herhangi bir yerde ve herhangi bir zamanda ortaya çıkabileceğini göreceksiniz. Fırsatlar için hazırlıklı olun.

Üçüncüsü, yapmanız gereken en önemli şey, bir kapı aralandığında *harekete geçmek*. “Senin için yapabileceğim başka bir şey var mı?” sorusunu duyduğunuzda “Evet, vegan olabilirsin.” deyin ve basılı kaynakları paylaşın. Birinin hayvan dostlarını ne kadar sevdiğinden bahsettiğini duyarsanız, bunu takdir edin ve vegan olmayı düşünüp düşünmediğini sorun.

Hayvanları önemsiyorsa yapabileceğimiz ilk şeyin onları yememek, giymemek veya kullanmamak olduğundan; sevgi gösterdiğimiz ve yediğimiz hayvanlar arasında hiçbir fark olmadığını bahsedin. Ne anlatırsanız anlatın, insanlara her zaman nasıl ve neden hepimizin vegan olması gerektiğine dair bilgilенmeye devam edebilecekleri kaynaklar sunun.

Kendinizi farkında olmadan bir aktivizm fırsatıyla karşı karşıya bulabilirsiniz. Bu yüzden hazırlıklı olun, fırsatları kovalayın ve harekete geçin. Birine sadece broşür veya kartvizit verrebiliyorsanız bile, lütfen bunu *yapın*. Sadece, hayvanlar onlar için sesimizi çıkarmamıza ihtiyaç duyduklarından değil, bunu onlara *borçluyuz*.

Sağlık Meselesi ve Veganlık Aktivizmi

Marlene Watson -Tara, İrlanda ve İskoçya:

Gezegeni paylaştığımız tüm türler için sağlıklı bir dünya yaratma misyonum ve vizyonum kırk yılı aşkın süredir kuvvetleniyor. Sağlıklı bireyler, sağlıklı bir dünya yaratır; hastalıklı bireylerse hastalıklı bir dünya.

Veganlık bir diyet değildir; dünyayı bir bütün olarak görme biçimidir. Bunun sadece bireysel anlamda kim olduğumuz üze-

rinde değil, karşılaştığımız her şey ve herkes üzerinde derin etkisi vardır.

İnsanlar bana her zaman, "Marlene, hayatımı değiştirip veganlığı benimsediğimden beri sanki gözümün önünden bir perde kalktı. Başka şekilde görüyorum, başka şekilde hissediyorum, artık bambaşkayım." diyor. Neden bilinçlerinde böyle bir değişim hissediyorlar? Çünkü başkalarına acı ve ızdırap çekirmeden yaşıyorlar. Noktaları birleştirin. Hepimiz bir bütündür.

Bu sebeple benim aktivizmim, yemek aktivizminden ve büyük kitlelere hepimizin, her gün çatalımızın ucunda ne tutacağımızı seçerek zihnimiz, bedenimiz ve ruhumuza sağlık kazandırabileceğini anlatmaktan geçiyor. Sağlıklı bir insansanız, kalbiniz başkalarını veganlığa yönlendirmek ve değişmelerine yardım etmek için tamamen açık olur. Sevgili Nelson Mandela'nın dediği gibi, "Eğitim, dünyayı değiştirmek için kullanılabileceğiniz en güçlü silahtır."

Size Makrobiyotik Sağlık Koçluğu kursumuzdan mezun olan öğrenciler aracılığıyla yirmi beş ülkeye ulaşan mini tekerleme mi gösteriyorum. Nefes aldığım müddetçe gezegenin etrafında "deniz fenerleri" yakmaya devam edeceğim. Bu yüzden lütfen tekrarlarlarken bana eşlik edin:

*Yemek kan yapar,
Kan hücre yapar,
Hücreler doku,
Dokular organ,
İşte biz olduk.*

Herkesin Yapabileceği Bir şey Var!

Herkesin kendi yetenekleri ve ilgi alanları vardır ve herkes bu yeteneklerini abolisyonist aktivizme uyarlayabilir.

İkinci bölümde internet aktivizminin öneminden bahsettik. İnternette her gün hayvan etiği üzerine birçok yazı yayımlanıyor. Bu yazıların büyük kısmı yaygın hayvan refahı görüşünü yansıtır fakat abolisyonistlerin çıkıp da abolisyonist bakış açır

sını tartışabilecekleri ve okuyanları refahçı yaklaşımdaki ahlaki ve pratik sorunlarla ilgilenmeye itebilecekleri yorum kısımları mevcut. Bu bölümdeki abolisyonistlere ek olarak; Balint Balasa, Linda McKenzie (www.voxvegan.com) ve Carter Felder gibi başkaları da bu sitelerdeki tartışmalara dâhil oluyor ve abolisyonist yaklaşım hakkında insanları eğitmekte harika bir iş çıkarıyorlar. Carter ve Jeffrey Coolwater, Twitter ve Instagram'da birkaç abolisyonist sayfayı yönetiyorlar.

İnsanları, hayvansal ürünleri beslenmelerinden nasıl çıkaracakları konusunda eğitmek de oldukça önemli. Bu bölüme de katkı sunmuş olan Frances McCormack ve Marlene Watson-Tara ucuz ve basit vegan tarifler geliştirmekte muhteşem bir iş çıkardılar. Abolisyonist Vincent Guihan, basit tariflerden kendini işine adanmış vegan şeflere özel tariflere kadar bir dizi tarif içeren New American Vegan'ı (<https://goo.gl/Ddj1RP>) yazdı.

Üniversitelerde, kolejlerde ve diğer akademik ortamlarda öğretmenlik yapanlar, öğrencilerini eğitmek için harika bir fırsata sahipler. Paradigmayı refahçılıktan ve hayvanların eşya statüsünden uzaklaştırıp abolisyona ve insan harici hayvanların birey statüsüne çekmeye çalışan bilimsel çalışmalar da aktivizmin bir başka yüzüdür. Ortaya koyduğumuz çalışmalara (www.abolitionistapproach.com/books) ek olarak, abolisyonist gelecekte müthiş akademik yazılar kaleme alan Profesör Gary Steiner'in (www.facstaff.bucknell.edu/gsteiner) çalışmalarına da dikkat çekiyoruz.

Abolisyonist felsefeyi benimseyen herkes eşsiz katkılar sunabilir. Bütün mesele abolisyonist aktivizm yapmaya karar vermek.

***

Bir sonraki bölümde, abolisyonist vegan aktivizmi oldukça zorlu bir bağlamda ele alacağız: ekonomik yoksulluğun olduğu yerler.

4. Bölüm

Düşük Gelirli Topluluklarda Aktivizm

Hayvan hakları hareketi şimdiye kadar düşük gelirli topluluklara pek hizmet etmedi. Düşük gelirli topluluklar (özellikle de kentte yaşayanlar) büyük oranda dezavantajlı etnik grupları barındırdığından, hareketin dezavantajlı etnik gruplara da pek hizmet etmediğini söylemek gerekir.

Abolisyonist veganlığın taban hareketi temelli yaklaşımı yoksul topluluklara ulaşmak için özellikle uygundur. Mühim miktarda para harcanmasını ve kurumların desteğini gerektirmez, yalnızca insanların insanlarla konuşmasını ve konunun takipçisi olmayı gerektirir.

Öncelikle şu yorumu yapalım: Abolisyonist veganlığın insanların çok büyük kısmı için kolay olduğu görüşünü savunuyor ve tekrarlıyoruz. Düşük gelirli topluluklardaki insanların da bu dönüşümü kalıcı biçimde gerçekleştirebileceğini savunuyoruz. Fakat düşük gelirli toplulukların içinde bolca vakit geçirdiğimizden, bu toplulukların yüzleştiği belli başlı zorlukların bilincindeyiz. Yoksulsanız -çocuk yetiştirmekten tutun, iş bulmaya, yolculuk etmeye, eğitime ve kişisel güvenliğe kadar- her şey çok daha zordur. Bir dezavantajınız varsa her şey daha zordur. Yaşadığınız çevrede güvende hissetmiyorsanız her şey daha zordur. Bu yüzden, toplumun çoğu için kolay olan veganlığa geçiş, zor şartlar altındakiler için mücadele edilmesi gereken kendine özgü zorluklar doğurabilir.

Diğer taraftan manevi veya ruhsal “yolculuklarında” bulundukları konum sebebiyle kendilerini veganlığa adayamayan kişilerden *bahsetmiyoruz*; fiziksel ve sosyal anlamda bulundukları yerden bahsediyoruz.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki, insanların uygun fiyatlı, besleyici gıdaya düzenli veya rahat erişiminin olmadığı "gıda çöllerine" odaklanacağız fakat dünyanın birçok yerinde (kendine has nedenleri ve zorluklarıyla) benzer problemler olabilir. Gıda çölünün farklı tanımları vardır fakat ABD Hükûmeti, altı buçuk milyonu çocuk olmak üzere yirmi üç buçuk milyon insanın, bir süpermarkete ulaşmaya elverişsiz bir mesafede yaşadığını ve genellikle de arabaları olmadığı için gıdaya erişim sorunlarıyla karşı karşıya kaldığını tahmin ediyor. Bu insanların yarısı -ki bu fazlasıyla yüksek bir oran- dezavantajlı etnik gruplara mensup. Dahası, yaklaşık 2,3 milyon insan, bir markete on milden daha uzak mesafede bulunan düşük gelirli kırsal alanlarda yaşıyor. Kırsal alanlardaki sınırlı toplu taşıma olanakları, gıdaya erişimi özellikle zorlaştırıyor. Uygun fiyatlı, sağlıklı gıdaya kolay erişim olmadığında, şehirlerde yaşayan pek çok kişi fast food bayilerine bel bağlıyor. ABD'nin en yoksul bölgelerinde yaşayanlar, en varlıklı bölgelerinde yaşayanlardan iki buçuk kat daha fazla fast food restoranına maruz kalıyor.

Gıda çölleri, bölge sakinlerini başka koşullara da bağlı olarak farklı şekillerde etkileyecek en az iki sorun (erişim ve maliyet) doğurur. Vegan olduğumuz ilk zamanlarda ABD'nin en büyük şehirlerinden ikisinde, en kalabalık kentsel alanlara süpermarketlerin iyi hizmet vermediği bir dönemde yaşadık. O yılların çoğunda arabamız yoktu. Çeşitli vegan yiyecekler bulmak, üzerine düşünmeyi ve plan yapmayı gerektirirdi. Fakat vegan yiyeceklerle ulaşım sağlaması gereken iki genç şehirli profesyonelin durumu; stokları sağlam bir süpermarkete ulaşımı veya kolaylıkla yolculuk edecek kaynağı olmayan yoksul, yaşlı veya fiziksel dezavantajlı bölge sakinlerinden oldukça farklıdır. Uzun bir otobüs yolculuğuyla karşı karşıyaysanız, muhtemelen sınırlı çeşitte ürün sunan, erişmesi daha kolay marketlere veya yerel dükkânlara bel bağlayabilirsiniz ve bu, sağlıklı beslenmeyi olduğu gibi sağlıklı vegan beslenmeyi de çok daha zor hâle getirebilir. Kısıtlı gıda erişimi hem yüksek obezite oranları hem de diyabet vakalarıyla ilişkilidir ve çocuk sağlığı için ciddi bir sorun teşkil eder.

Gıda çölleri, yoksul topluluklardaki vegan olmayı düşünen insanların önüne hususi bir engel koyar. Yoksul topluluk-

larda yaşayanlar, aileleri için sağlıklı yiyecek temin etmek konusunda hâlihazırda kaygılıdır. Vegan aktivistler, onların vegan beslenmeye geçmek için gerekli bilgileri edindiklerinden emin olmalarına yardım edebilirler. Kimse, çocuklarını beslemek için yoksulluk içindeki ebeveynlerden daha çok mücadele vermez. Yoksul insanların sağlıklı beslenmeyi umursamadığı fikri, Ronald Reagan'ın ortaya attığı "refah kraliçesi"⁹ kavramı kadar çabuk terk edilmesi gereken bir klişedir.

Ana akım veganlık kuruluşları yoksul toplulukları büyük oranda göz ardı etmiştir; hâlbuki bunlar veganlığı benimseme konusunda yardıma ihtiyaç duyabilecek ve sağlıklı vegan bir diyetten en fazla faydalanabilecek topluluklardır. Bu bölümde iki soruyu inceleyeceğiz: İlk olarak bunun neden yaşandığını araştıracağız. Neden ana akım "hayvan hareketi" yoksul topluluklara ulaşmak ve onları desteklemek konusunda böyle kötü bir iş çıkarmıştır? Ardından, bu problemi çözmek için neler yapılabileceğini inceleyeceğiz.

"Hayvan Hareketi" Düşük Gelirli Topluluklarda Neden Başarısız Olmuştur?

Cevap elbette çok yönlüdür fakat iki sebep açık ve nettir.

İlk olarak, büyük kurumsal derneklerden oluşan ana akım "Hayvan Hareketi", yoksul topluluklar şöyle dursun, genel olarak hiçbir topluluğa veganlık anlatmaz. Büyük gruplar refah reformlarını destekler: daha büyük kafeslere ve sözde daha "insani" olan eziyete yönlendirirler. Kürke, balinaların öldürülmesine, köpeklerin yenmesine ve yabani hayvanların sirklerde kullanılmasına odaklanan tek konulu kampanyaları destekler. Bu gruplar, veganlık anlattıkları durumlarda bile veganlığı kafessiz yumurtalar ve sandıksız domuz etiyle birlikte hayvanlara çektirilen acıyı azaltmanın bir yolu olarak tanıtır. Yani Hayvan Hareketi, yoksul topluluklara net bir veganlık mesajıyla ulaşmamıştır çünkü Hayvan Hareketi, herhangi bir topluluğa

9 Eski ABD başkanlarından Ronald Reagan, "refah kraliçeleri" ifadesini, hak ettiklerinden fazla devlet yardımı aldıklarını düşündüğü bekâr siyahî anneleri kastederek kullanmıştır. (ç.n.)

net bir veganlık mesajını tanıtmak üzere ulaşmamıştır. Aksine “ana akım”, veganlığın ahlaki bir zorunluluk olduğu görüşünü açıkça reddeder.

İkincisi, büyük kurumsallaşmış gruplar, yoksul toplulukları zaten hiçbir durumda hedeflemez. Bağış toplamak için profesyonellerle çalışan bu şirket tipi dernekler, kimi hedeflemeleri gerektiğini bilirler ve yoksul bölgelerin posta kodlarına bağış talep eden postalar yollamazlar. Yoksul bölgelerdeki insanlar derneklere katkı sağlamadığı için mi? Hayır. Aksine, düşük gelirli kişiler, kiliselerin de dâhil olduğu hayır kurumlarına, gelirlerinin daha büyük bir kısmını vermeye meyillidirler. Fakat yoksul topluluklardaki insanların, bu kurumsal hayvan derneklerinin tanıttığı türden kampanyalara yanıt verme olasılığı daha düşük olabilir. Yılın “en seksi” vejetaryeninin/ veganının kim olduğuyla veya Çinlilerin köpek yiyip yemediğiyle daha az ilgilenilirler.

Onlarca yıldır düşük gelirli kentsel bir bölgede (Newark, New Jersey) insanları veganlık hakkında bilgilendiriyoruz. Birçok kez öğrencilerimiz bize, New York/ New Jersey bölgesinin her yerinde inekleri, koyunları ve tavukları öldüren mezbahalar varken hayvanseverlerin neden Çin’de olup bitenlerden endişe duyduğunu sordu. Onlara verebileceğimiz şundan daha iyi bir cevap yok: Bu gruplar, Asya’da köpek yiyen insanları şeytanlaştırdıklarında, diğer hayvanları yiyen insanlardan bağış toplamının kolaylaştığını düşünürler.

Büyük hayvan derneklerinin hedeflediği ana grup, kendilerini “Hayvan Hareketi”nin bir parçası olarak tanımlayan gruptur. Bunlar genellikle çoğu vegan olmayan, hayvanlarla ilgili bir tür endişeleri bulunan ve hayvanları yemeye, giymeye veya kullanmaya devam ederken aynı zamanda, kendilerine “hareketin” bir parçası olduklarının söylenebilmesi için bağış yapmaktan fazlasıyla memnun olan orta sınıf insanlardır. Bireyler olarak, veganlığı benimseyerek ve başkalarını da vegan olmaya teşvik ederek değişim yaratamayacaklarının; bu sebeple yalnızca, onları kalplerinden vurup cüzdanlarını açtırmakta en etkili korku hikâyesini içeren tek konulu kampanya her neyse, onu yapmaları için

“gerçek” profesyonelleri destekleyecek bağışlar yollamaları gerektiğinin söylenmesinden son derece memnundurlar.

Bu bağışçı grup, tam olarak büyük hayvan derneklerinin reklamını yaptığı şeye çok açık: daha “insani” muamele; kürkü, Çinlileri, sirkleri konu alan tek konulu kampanyalar; azaltmacılık. Bu dernekler veganlık anlattıkları durumlarda bile genellikle veganlığı yüksek fiyatlı işlenmiş et, süt ikameleri veya ünlü tasarımcıların elinden çıkmış pahalı giysilerle tanıtırlar. Bunlar, düşük gelirli topluluklarda karşılık bulan türden kampanyalar değildir.

İlginç ama belki de günün sonunda şaşırtmayan bir şekilde, taban hareketi aktivistleri bir yaşam biçimi olarak abolisyonist veganlığa geçiş hakkında birebir tartışmalara girdiğinde, bunun dezavantajlı topluluklarda karşılık bulduğunu ve onlara daha çok hitap ettiğini keşfetti.

Abolisyonist Veganlar Düşük Gelirli Topluluklarda Nasıl Aktivizm Yapabilir?

Veganlığın ahlaki temel olması gerektiği konusunda hemfikiriz. Sistematik hayvan kullanımına abolisyonist veganlık çerçevesinde meydan okumadıkça hayvanlara yapılan muamelelerin herhangi bir özel örneğini ele almaya çalışmanın anlamsız olduğunda da hemfikiriz. Bu durumda, abolisyonist aktivistler olarak, dezavantajlı topluluklar içinde veganlık anlatımını nasıl daha etkili hâle getirebiliriz?

Çok yönlü bir toplumsal eşitsizlik sorunuyla karşı karşıyayız; bu sorun yalnızca finansal değil, yoksul insanların siyasette daha az söz sahibi olduğunu da ortaya koyuyor. Fakat ahlaki bir ilke, birçok farklı toplulukta karşılık bulabilir. Gıda güvencesizliğinin ve gıdaya erişimdeki zorluğun, yoksul topluluklarda veganlığı uygulanamaz hâle getirebileceği ve kentlerdeki yoksul mahallelerde dezavantajlı etnik gruplara mensup daha fazla insan olduğu için veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğunda ısrar etmenin ırkçılık olduğu suçlamasını sık sık duyuyoruz. Bu görüşü reddediyoruz. Dezavantajlı etnik gruplar da dâhil olmak

üzere, yoksul insanların veganlığı kavrayamayacağını veya çok zor bulacağını öne sürmek, bu insanlar için aşağılayıcıdır, ayrıca çok az avantajı olan insanların, hayatlarını, daha fazla avantajı olanları utandıracak şekilde seçtikleri açık yürekli ve özverili yaşamı küçümser. Yani bir şeyi savunacaksak onu tam anlamıyla ortaya atmayı önemseyelim. Dahası, hayvanları kullanmamızın ahlaki açıdan sorunlara yol açtığı, hâlihazırda pek çok hararetli tartışmanın sürmekte olduğu düşük gelirli topluluklarda iyi bilinmekte ve kabul edilmektedir. Rastafaryan veya Budist geleneklerde olsun modern müzik ve şiirde olsun hayvan konusuna zaten odaklanılıyor.

Yoksulluk *her şeye* nüfuz eder. Ekonomik açıdan dezavantajlı, baskı altında, güvencesiz olduğunuzda her şey daha zordur. Ancak herhangi bir alanda kaydedilen ilerleme, çoğu zaman bir ilke uğruna ortaya konan muazzam çabanın sonucunda olmuştur. Dr. Martin Luther King'i Amerika Birleşik Devletleri'nde ulusal sahneye taşıyan Montgomery Otobüs Boykotu buna iyi bir örnektir. Bir gün sürecek boykot, bir yıldan fazla sürdü. Israrlı bir kararlılık gerektirdi ve güçlülere sebebiyet verdi. Yoksul ve dezavantajlı insanların ilkeleri için ısrarlı bir şekilde harekete geçmeyeceklerine inanmayın. Bu hem adil değil hem de gerçekleri referans alırsak yanlış.

Abolisyonist veganlık bir taban hareketi faaliyetidir. Şirketleşmiş hayvan derneklerinin yaptığından çok farklı bir şey içeriyor. İnsanlardan bağış istemeyi reddediyor. Onlara, eğitim ve uygulamalarla ilgili pratik fikirlerle yardımcı olmayı merkeze alıyor. Abolisyonistler, hedef kitlelerini o kitleden ne alabileceklerine göre değil, o kitleye ne sunabileceklerine göre belirliyor. Abolisyonistlerin cesareti, bunun bir şekilde eleştirilmesi hatta kınanması gereken bir "misyonerlik işi" olduğu suçlamasıyla asla kırılmamalıdır. Biz abolisyonistler, konuşabildiğimiz herkesle konuşabildiğimiz her yerde veganlık hakkında konuşmalıyız, bunu yapmak zorundayız. Birilerinin, yoksul topluluklara ulaşamayan hayvan derneklerinin geçmişini eleştirecekken başkalarına elini kolunu uzatan bireysel aktivistleri eleştirmesi çok tuhaf.

Yoksul bir toplulukta yaşıyorsanız, ele alınması gereken pratik zorlukların üstesinden gelmede başkalarına yardımcı olmak için ideal bir konumdasınız demektir. Bunu yapabilirsiniz başkaları da bunu yapabileceklerini görecektir. Şu anda yoksul bir toplulukta yaşamıyorsanız birlikte çalışabileceğiniz mevcut bir bölge sakiniyle ilişki kurup kuramayacağınızı araştırın. Yerel aktivistler, ekiplerine yardımcı olabilecek; ulaşım, malzeme, yemek numuneleri ve tedarik sağlayarak lojistiği kolaylaştırabilecek arkadaşlarından yararlanabilir.

Yoksul bölgelerde veganlık aktivizmi yapan ve veganlık konusunda destek veren herkesin, o bölgede ikamet etsin ya da etmesin, birkaç şeyi akılda tutması gerektiğini düşünüyoruz.

Öncelikle tanıştığınız kişilerin deneyimlerine saygı gösterin. Onların hayatları ve yaşam öyküleri sizinkinden çok farklı olabilir. Nasıl yardım edebileceğinizi ancak sorarak bulabilirsiniz. Pratik anlamda nasıl yardımcı olabileceğinizi sorun: hangi bilgilerin işe yarayacağını sorun. Elinizdeki kaynakların, bilginizin, daha önce başkalarına yardım etmiş oluşunuzun onlara fayda sağlayıp sağlamayacağını sorun. Yardım ve hizmet teklif ettiğiniz bir anlayışı benimseyin. Hâlihazırda çalışmakta olan topluluk örgütleri ve yapılanmaları olsa gerek bu çerçevede nasıl yardım edebileceğinizi öğrenin. Öğretmenler, din görevlileri, sosyal hizmet görevlileri, nineler ve dedeler çok kıymetli tecrübeye ve bakış açısına sahiptir.

Birinci bölümde vurguladığımız gibi aktivizm gösteriş yapma veya her türden jargonu kullanma hadisesi olmamalı. En iyi fikirler gayet basittir. Basit, sade bir dille iletilebilirler. Her nerede aktivizm yaparsanız yapın ama belki de en önemlisi eğitimsel açıdan dezavantajı bulunan yoksul topluluklarda veya muhatabınızla aynı ana dili paylaşmadığınızda bu fikirleri açık ve anlaşılır biçimde ortaya koyun.

Birakalım da bütün şu “izmler”, “lojiler” ve ağır, yüklü cümleler mesaja engel olmasın. Sıkıcı şeyler bunlar! Dinleyicimize, sanki bir MR raporu okuyormuşçasına söylediklerimizin tercümesini düşündürüp durmayalım. Sade bir dil kullandığınızda karşınızdakini küçük düşürmüyorsunuz aslında tam tersi. Eğer

sokaktayken epistomolojiden, “özgürleştiren praksis”ten (aslında herhangi bir “praksis”ten) ve şunun veya bunun “kritiğinden” bahsediyorsanız, boğazınızı temizleyin, derin bir nefes alın ve yeniden başlayın. Bu tür şeyler otuz kadar kişinin okuyacağı makalelere ve bir sürü öğrenci tezine giriyor. “Hişt parlak zekâlı, buraya bak!” diyorlar. İletişim kurmuyorlar ve birçok durumda küçük düşürücüler.

İkincisi, kendinizi eğitin!

Başlangıçta, veganlık, hâlihazırda pek çok sosyal ve ekonomik sorunu olan insanlar için altında ezilecekleri veya fazla külfetli bir değişikliği gerektiriyor gibi görünebilir. İnsanlar, yalnızca koşullar göz önünde bulundurulduğunda mümkün görünüyorsa sizin aracılığınızla veganlık olasılığıyla bağ kuracaktır. Aktivistlerin hem yoksul toplulukların karşılaşabilecekleri pratik sorunlara hem de gerekli düzenlemeleri yapmayı kolaylaştırabilecek bazı hazır çözümlere dair fikirler paylaşmaya ve cesaret vermeye hazırlıklı olmaları gerekir.

Yoksul toplulukların vegan olmak için yardıma ihtiyaç duyabilecekleri bazı alanları düşünelim.

1. *Sağlıklı vegan yiyeceklerin pahalı olması gerekmez, genellikle daha ucuzdur.*

Birçok kişi vegan beslenmenin masraflı olmasından endişe eder. Büyük ve şirketleşmiş dernekler -ki kendileri nadiren veganlık savunusu yaparlar- vegan diyeti zor ve pahalı bir şey olarak tanıtmakla müthiş bir iş çıkarmışlardır, dolayısıyla abolisyonist vegan aktivistler acilen bu algıyı kırmak durumundadır. Vegan yiyeceklerin pahalı olmadığının teminatını vermek için bazı bilgileri ve çözüm önerilerini el altında bulundurun. Besleyici, sağlıklı, bitki temelli, iştah açıcı yiyecekler genellikle hayvansal ürünlerden çok çok daha ucuzdur. Bu tür yiyecekler www.howdoigovegan.com’da paylaşıyor; sitede, kasten sadece bilindik malzemelerin kullanıldığı ve kolayca hazırlanan masrafsız yemek tarifleri var. Yoksul bölgelerde stant çalışması yaptığınızda, yanınıza bu web sitesi adresinin yazılı olduğu kartlar veya bir ailenin hemen o akşam yemek için hazırlayabileceği tariflerin bulunduğu broşürler alın. Mesajınızın, o gün bir sonraki öğünde masaya konacak şey kadar pratik olduğundan emin

olun. Sizi dinleyenlere, pahalı (ve bilhassa besleyici olmayan) işlenmiş hayvansal ürün ikamelerine yönelmelerinin gerekmeceğinin teminatını verin. Organik, mevsimi dışındaki sebze ve meyveler pahalı olmakla birlikte vegan öğünlerini planlamak için bu yiyecekleri satın almalarının gerekmeceğinin teminatını verin.

2. *Vegan yiyeceklere erişimi nasıl iyileştirebiliriz?*¹⁰

Biraz daha parayla birçok problem hafifletilebilir — buna veganlıkla ilgili olanlar da dâhil. Yoksul topluluklara gıda güvencesi sağlamak için hangi yardımların sunulduğuna dair bir takım temel bilgileri edinin. Çalışmak için bariz bir alan, bölgenizdeki devlet yardım programlarını öğrenmeye başlamaktır. Amerika Birleşik Devletleri'ndeki SNAP programını yakından tanıyın. Bu birçok kişinin “Yiyecek Kuponları”yla tanıdığı Supplemental Nutrition Assistance Program (Tamamlayıcı Beslenme Yardım Programı)'dır.

New Jersey'de uzun yıllardır çalıştığımız Newark şehri, her türlü suç oranının çok yüksek olduğu oldukça yoksul bir şehir. 1960'lardaki sivil hak çatışmaları sırasında yakılıp yıkılmış bir sürü bina hâlâ orada— boş kabuklar gibiler, çalı çırpıya boğulmuş ufalanıyorlar. Okula giderken yanlarından geçen her çocuğa “Seni umursamıyoruz,” diyorlar. Yine de üniversite camiasındaki pek çok kişinin sivil haklar, çevresel ırkçılık (zira DDT'den tutun portakal gazına kadar aklınıza gelebilecek her türlü zehirli madde Newark bölgesinde üretiliyor) ve yoksulluk meseleleriyle aktif olarak ilgilenmeleri bizi sevindiriyor. Rutgers'daki hukuk klinikleri, bu insanların hakları olan sosyal yardımlardan (eğitim, mental sağlığı da kapsayacak şekilde her türlü sağlık hizmeti, barınma ve SNAP yardımları vb.) faydalanabildiklerini garantilemek için yerel toplulukları devlet kurumları karşısında temsil ediyor. Ayrıca insanların formları doldurmalarına veya iletişim kurmaları gereken kurumların adreslerini bulmalarına yardımcı oluyoruz. Öğrencilerimiz tüm bunları öğrenebiliyor, demek ki siz de yapabilirsiniz.

10 Bu kısım Türkiye'deki durumla doğrudan ilgili olmamakla birlikte yapılacak çalışmalara ilham verebilir. Türkiye'deki durum ve yapılabileceklerle dair öneriler, bu bölümün sonunda ek bir bölüm olarak sunulmuştur. (ç.n.)

Eğer birinin dil engeli varsa veya okuryazarlığı zayıfsa sosyal yardımlarla ilgili belgeler kafa karıştırıcı veya ürkütücü gelebilir. Bu kitabı okuyan herkes böyle bir durumda yardımcı olabilir. Öğretmenler, sosyal hizmetler çalışanları, hemşireler, topluluk organizatörleri veya din görevlileri gibi özel becerileri olan insanlar bilhassa yardımcı olsa da herkes desteğini ortaya koyabilir. Abolisyonist veganlar, ayrıca, doğal afet mağdurlarına, mahkûmlara, evlerinden çıkamayan yaşlılara veya engelli kişilerin gıdaya erişimlerine yardımcı olmak konusunda uzmanlık kazanabilirler.

SNAP yardımları yüklü miktarda para sağlamaz ve sağlanan paranın da uzun bir yol kat etmesi gerektiğinden, yeterli beslenmek zor olabilir. Unutmayın, bu -vegan olsun veya olmasın- ailesi için besleyici öğünler temin etmeye çalışan herkes için geçerli bir sorundur. Bu yüzden www.howdoigovegan.com sitesindeki tariflerin birçoğu kolayca planlanabilecek düşük masraflı yiyecekleri odağına alır. Besin gereksinimlerinin, vegan beslenme uygulandığında hayvansal beslenmeye nazaran daha ucuza karşılanabileceğinin altını çizin.

Diğer taraftan coğrafi açıdan hâlâ gıdaya erişim sorunumuz var. Yiyecek tedariki için kullandığımız geleneksel iş modeli, gıda çöllerinin nedenlerinden biridir. ABD'deki yiyecek çölleri, büyük oranda 1950'ler ve 1960'lardaki "beyaz göç"ün bir sonucudur. Çoğu beyaz olan orta sınıf bölge sakinleri, şehrin merkezindeki bölgelerden kaçıp gittiğinde vergilerden tahsil edilen bolca dolar da onlarla birlikte gitti. Konut kredisi şirketleri, kredi vermek istemedikleri bölgeleri "kırmızıyla işaretleyerek" dışarıda bıraktı ve bu bölgelerdeki yatırımları durdurdu; iş yerleri kapandılar ve bölgeyi terk ettiler: marketler de aynı şekilde. Sonuç, çeşitli ırklardan insanları barındıran toplulukların, düşük gelirli bölgelerde gıda güvencesizliği ile karşı karşıya kalması oldu.

Bugün, birçok grup ve hatta federal hükûmetin kendisi, bu bölgelere sağlıklı besinleri yeniden getirmenin yollarını arıyor fakat sürmekte olan bu sorun hızlı bir çözüme mahal veremeyecek. Örneğin, Newark'ta, 2013 yılında, büyük bir tantanayla şehrin göbeğinde yeni bir süpermarket açıldı. Belediye başkanı,

şehrin yeniden canlandırılmasına yönelik yeni bir adım olarak, marketin gelişiyse övündü. O mağaza bir yıl sonra kapandı. İnşaatın gecikmesi sorunlu bir başlangıca katkıda bulunsa da asıl problemin, mağazanın Women, Infants and Children (WIC) (Kadın, Bebek ve Çocuk) programından gelen kupon ödemelerini kabul edebilmesi için gereken lisansı almaması olduğı ortaya çıktı ve aslında işletmenin gelirinin %15'inin bu kuponlardan gelmesi gerekiyordu. Hâlihazırdaki gerçek sorunları dikkate alan girişimlere ihtiyaç var. O kadar basit olsaydı, uzun zaman önce çözüldü.

Coğrafi ulaşım sorununu çözenin iki yolu var: mevcut satıcılara, bayilerine sebze meyve mahsulleri eklemeleri için teşvik ve destekte bulunmak veya güncel bir model kapsamında yeni sebze meyve satıcıları getirmek. Önemli olan, çalıştığınız yoksul toplulukların taze meyve sebzeye ve geniş gıda seçeneklerine erişimin artmasından nasıl faydalanabileceklerini bilmektir.

Haydi biraz pazar övelim! Hiç beklemediğiniz yerlerde bile ortaya çıkıyorlar ve yeni veganlar için devasa bir fark yaratabilirler. Yerel çiftçilerin ürünlerini sattıkları yerleri biliyor musunuz? İşte ABD genelinde bulunan pazarların web sitesi: <https://goo.gl/f9osfp>, ve işte Ulusal Çiftçi Pazarı Rehberi, konumları, rotaları, çalışma saatleri, ürün seçenekleri ve ödeme yöntemleriyle birlikte: <https://goo.gl/oV6tD1>.

ABD'nin neresinde olursanız olun, posta kodunuzu girin. Herkese bu harika kaynaklardan bahsedin ve onları kendiniz de destekleyin. Köşe başındaki mağazada kurumuş marulu seçme veya muz dışında taze meyve bulamama günleri geride kaldı. Besleyici vegan gıdaya kolay erişim talebini arttırın ve yerel topluluğunuzu bu pazarları daha iyi hâle getirmeye teşvik edin, örneğin kışın korunaklı satış alanı sağlanan süre uzatılabilir veya devlet yardımlarından faydalanan müşterilerin alışverişlerini buradan yapabilmeleri sağlanabilir.

Amerika Birleşik Devletleri'ndeki ve muhtemelen aktivizm yapıyor olabileceğiniz diğer ülkelerdeki birçok hükûmet programı, fonların onaylanmış satın alımlar için kullanılmasını sağlamak için beslenme yardımını bir kart veya fiş aracılığıyla verir.

The Farmers Market Nutrition Program (Çiftçi Pazarı Beslenme Programı), düşük gelirli annelere ve yaşlılara pazarlarda kullanılabilecek kuponlar sağlar. Ekolojik pazarlar, devletin Elektronik Yardım Transferi (EYT) sistemini kullanarak SNAP hesap kartlarını kabul edebilirler. Online alışveriş hizmeti de veren satış noktaları tarafından ücretsiz şekilde kullanılabilir. Bu sistem pazarları düşük gelirli için daha ulaşılabilir hâle getirebilir ve veganlar için ek bir fayda sağlar: aileler, pazarlarda E.Y.T. satışlarından her beş dolar için iki dolarlık kupon alırlar — bu da alım güçlerinde %40'lık bir artış anlamına gelir. Ayrıca, E.Y.T. işlemlerini kabul edecek terminaller olması yerel satıcılara da fayda sağlar: Yerel satıcılar, E.Y.T. işlemlerini kabul edebildiklerinde aylık gıda kartı satışlarında neredeyse %40'lık bir artış bildiriyorlar.

Yoksulluğa sebebiyet veren koşulları ve bu koşulların yakın dostu olan yapısal ırkçılığı düzeltmediği için hükûmeti kesinlikle suçlayabiliriz ancak artık gıda çöllerindeki makro koşullara rağmen veganlığı biraz daha kolaylaştırabilecek hükûmet programları var. USDA'nın¹¹, taze meyve ve sebzeleri SNAP yardımlarından yararlananlar için daha erişilebilir hâle getirme konusunda açık bir politikası var ve bu politikayı uyguluyor. Kent sel bölgelerde insanları pazarlara yönlendirme gayreti var ve az önce dikkat çektiğimiz program, SNAP yardımlarının meyve ve sebze satın almak için kullanılması durumunda alıcı harcamak için fazladan %40 aldığından dolayı hane bütçesi için önemli bir nimettir. Bu veganlığı seçenler için iyi bir haber: Seçtikleri yiyeceklerin önceden tükettikleri hayvansal ürünlerden daha ucuz olmasının yanı sıra harcamak için %40 daha fazla bonus alıyorlar. Eh, duyduğumuza göre veganlık çok pahalıymış, öyle mi?

Anaokullarına, tüm seviyelerdeki eğitim sınıflarına, bakıcıların eline daha fazla taze yiyecek ve sebze ulaştırmak için programlar var, bunlar aynı zamanda her açıdan utanç verici seviyede yetersiz hizmet alan, ciddi sağlık ve sosyal durumları olan ABD yerlilerine de gönderiliyor. Bu -her ne kadar geç ve küçük de olsa- bir başlangıç ve veganlık bilgilendirmesi yapanlar, bu

11 Amerika Birleşik Devletleri Tarım Bakanlığı (United States Department of Agriculture) (ç.n.)

ciddi sosyal sorunları çözmekle uğraşırken bu topluluklar için hangi yiyeceklerin ulaşılabilir olduğunu bilmeli.

Belli ki gıda güvencesizliği yaygın bir sorun ama vegan aktivistler, değişen gıda tedariki sisteminde mesafe kat ederken yeni veganlara yardım teklif edip cesaret verebilir. Birebir abolisyonist veganlık bilgilendirmeleri dışında, durumu iyileştirmek için mevcut ve önerilen topluluk girişimlerinden ve yasal girişimlerden haberdar olmanız önemli. Sürdürmekte oldukları çalışmalar; kendi tecrübelerinden ve verebilecekleri örneklerden neler öğrenebileceğinize dair sizi eğitebilecek organizasyonlar ve kişiler; yardım eli uzatabileceğiniz sosyal adalet kampanyaları var. Taze meyve ve sebzelerle birlikte diğer sağlıklı vegan gıda ürünlerini yetersiz hizmet sağlanan bölgelere ulaştıran topluluk örgütlenmelerinden yapı adası girişimlerine kadar ulusal ve yerel düzeylerde yaratıcı girişimler var.

Yukarıda bahsettiğimiz üzere, erişim problemlerinin üzerine iki şekilde gidilebilir: taze gıda teslimatı için yeni satış noktaları bularak veya mevcut satış noktalarındaki taze ürünleri artırarak. New York City’de şu anda çiftlik ürünleri satılan elliden fazla pazar var ve Green Cart girişimi, -küçük işletmelere, taze meyve ve sebze satılan taşınabilir tezgâhlarını işletmek için gereken başlangıç maliyetini (yaklaşık 1800 \$) karşılamak üzere hibeler sunulması neticesinde- çoğu yeni göçmen olan yerel işçilere istihdam ve kendi kendine yetme şansı sağlamanın yanı sıra taze ürünlerin makul bir fiyata güvenli teslimatını sağlamada da büyük başarı elde etti. Bu girişim, böyle ürünlere erişimin çok sınırlı olduğu geleneksel süpermarketlerin yetersiz kaldığı bölgelerde, yalnızca çiğ meyve sebze satabilen bin yeni sokak satıcısına izin sunuyor. Hayırsever kuruluşlar ve şehir yönetimi arasında başarılı bir ortaklıktan doğan bu girişim modeli, Washington, D.C. ve Philadelphia dâhil olmak üzere başka şehirlerde de benzer girişimlerin önünü açtı.

İkinci yaklaşım (mevcut satış noktalarına daha fazla taze seçenek getirmek) New York’s Healthy Bodegas Initiative (New York’taki Sağlık Dostu Bodega’lar¹² Girişimi) gibi girişimlere

12 Özellikle İspanyol mahallelerinde hizmet veren, şarap ve meyve sebze satan dükkânlar. (ç.n.)

yol açmıştır (<https://goo.gl/pkntEq>). Daha geniş sağlıklı yiyecek yelpazesine sahip olan Bodega'lar, işletme ve pazarlama danışmanlığı gibi yardımlara ek olarak, buzdolapları ve raf kurulumları için hibeler alabilir. Benzer şekilde, Philadelphia'da gıda çölleriyle çeşitli yaklaşımlarla mücadele eden The Food Trust, Healthy Corner Store Initiative (Sağlık dostu Köşebaşı Mağazası Girişimi)'ni başlattı. (<https://goo.gl/N9ZoB7>)

Soğutucu eksikliği, gıdaların bozulma hızını artırdığı için yerel Bodega'ların ve mevcut dükkânların sağlıklı ve taze yiyecekleri stoklamamasının ana sebeplerinden birini oluşturuyor. Ulusal Sağlık Enstitüleri, ülke çapındaki benzer diğer programların, yeterli hizmetin ulaşmadığı mahallelerde beslenme yelpazesini önemli ölçüde iyileştirdiğini, olumlu sağlık sonuçları ve pozitif bir manzara ortaya koyduğunu belirtti. Mutlu veganlar da var. Bu tür girişimlerin çalışması için geleneksel modellerin başarısız olduğu yerlerde yenilikçi yaklaşım izlemeye hevesli iş insanlarına ve ekonomiyi hareketlendirmek için özenle düşünülmüş hükûmet sübvansiyonlarına ihtiyacımız var.

Ayrıca gıda güvencesizliğinin birçok insanı aş evlerine, ortak mutfaklara veya toplanan artık gıdaların dağıtıldığı yerlere bel bağlamalarına sebep olacak derecede etkilediğini unutmamalıyız.

New York'ta City Harvest'ın, aksi hâlde israf edilecek olan gıdaları, bütçeleri ay sonunu getirmeye yetmeyen insanlara ulaştırma konusunda uzun bir geçmişi var. Philadelphia'da Philabundance, benzer şekilde toplama ve dağıtım yapıyor; yiyeceğe en çok ihtiyaç duyulan bölgelere ulaşmada dikkate değer seviyede yaratıcı. Gıdalar, açlık ve gıda güvencesizliğinin en fena olduğu yerlere gitmeli. Philabundance, mali durum araştırması yapmadan veya aldıkları diğer sosyal yardımlarını etkilemeden, ziyaretçilere ücretsiz ürünlerin sunulduğu gezici pazarlar kuruyor. Yemek dağıtımları her hafta aynı saatte Pennsylvania ve New Jersey'daki birbirinden farklı dokuz sabit konumda yapılıyor; saat ve konum bilgileri web sitelerinde yayınlanıyor.

Philabundance, yakın zamanda, yoksul bir nüfusu olan Chester, Pensilvanya'da kâr amacı gütmeyen ilk süpermarketini açarak geleneksel süpermarket dağıtım modeline meydan okudu. Chester'da 2001'den beri bir market yoktu ve yapılan

ankete katılan sakinlerin %54'ü, bir market için çok uzaklara gitmeleri gerektiğini söyledi. Chester'da yaşayanların yüzde yirmi dördü, eyalet çapında yaklaşık %4'e kıyasla, kendilerini gıda açısından çok güvencesiz buluyor. Yeni mağaza haftanın yedi günü, günde on iki saat açık olduğundan, vardiyalı çalışanlar ve çalışan anne babalar da kolayca erişebiliyor. SNAP yardımları geçerli. Benzer mağazalar planlanıyor.

Başka yeni bir çözüm ortaya koymak için Philabundance gönüllüleri, mahsuller hasat edildikten sonra tarlada kalanları toplamak için yerel çiftçilerle iş birliği yapıyor aksi takdirde öylece toprağa sürülüp gidecek olan ürünleri topluyorlar. Bu ne kadar etkili? Philabundance, 2016'da topladıklarıyla açlık sorunu çeken ailelere iki yüz yirmi bin pound taze ürün ulaştırdı. Bu, birinin parlak bir fikri, bir "Neden ...mayalım ki?" anıydı, ardından etkili bir eyleme dönüştürüldü. Bu eylem ülke genelinde, gerçek ihtiyaçlara yönelik pratik adımlar atmak isteyen okul çocukları, lise öğrencileri veya emekliler tarafından, büyük veya küçük çapta tekrarlanabilir. Gönüllüler, web sitelerinden hasat sonrası toplama etkinliklerinin zamanları ve konumları hakkında bilgi alabilir ve birine kaydolabilirler, işte size egzersiz, temiz hava ve iyi bir amaç!

Gıda güvencesizliği yaygın, köklü ve zorlu bir sorundur ama abolisyonist veganlığı insan harici hayvanların temel haklarına saygı duymanın imkânsız olduğu bölgelerde savunmadığımız konusunda açık olmalıyız. Teorik bilgiden daha fazlasıyla yani pratik tavsiyelerle ve çözümlerle donanmış aktivistler, yoksul topluluklardaki insanları yüreklendirebilir, bilgilendirebilir ve onlara yardım edebilir.

Bölgenizi tanıyın, programları bilin, aktivizm yaparken kalpleri beslediğiniz gibi karınları da doyurun.

Dördüncü Bölüme Ek: Türkiye'de Düşük Gelirli ve Dezavantajlı Gruplara Yönelik Vegan Aktivizm, Gülce Özen Gürkan

Dördüncü bölüme ek olarak yazdığımız bu bölümü, kitabın çevirmeni Eda Çıvaş'ın girişimi ve kitabın yazarları Gary L. Fran-

cione ve Anna Charlton'ın teşvikiyle oluşturduk. Bölüm içeriğini abolisyonist vegan bir ekip olarak, Eda Çıvaş, Berk Efe Altınal, Ceren Kaya ve İrem Zeyneloğlu'yla yaptığımız toplantılar sonucunda belirledik. Buna göre, Türkiye'de yaşayan düşük gelirli ve dezavantajlı grupları, metropollerde yaşayanlar, küçük ölçekli yerleşim birimlerinde yaşayanlar, göçmenler/ mülteciler/ sığınmacılar ve yaşam şartlarını çeşitli kurumların belirlediği gruplar olmak üzere dört konu başlığı altında inceledik. Bu meselelere dair hâlihazırda yapılan çalışmaların yanı sıra bu kesimlere yönelik vegan aktivizmi daha verimli kılabileceğini düşündüğümüz çalışma önerilerine de yer verdik.

Francione ve Charlton, kitabın genelinde aktivistlere bireysel olarak yapabileceklerine dair fikirler veriyor ancak düşük gelirli ve dezavantajlı gruplarla ilgili yapılabilecek etkili çalışmaların, en azından Türkiye'deki dinamikler düşünüldüğünde, ekip çalışmaları ve bu çalışmalarla koordineli yürütülebilecek bireysel çalışmalar olduğunu düşünüyoruz. Bu yüzden, bu bölümü sizin tek başınıza ne yapabileceğinizden ziyade birlikte neler yapabileceğimiz üzerine kurmayı tercih ettik.

Metropollerde Yaşayan Düşük Gelirli Gruplar

Metropollerde yaşayan düşük gelirli grupların yaşam şartları, gıdaya erişimleri ve vegan yaşamla ilişkilenme biçimleri, orta sınıfa göre farklılıklar gösterebiliyor. Metropollerde, vegan yaşam dâhil olmak üzere birçok imkân açısından, merkez ve çevre olarak kategorilendirilebilecek farklı bölgeler söz konusu. Orta ve üst orta sınıf daha ziyade merkezde, düşük gelirli gruplar ise çevrede konuşlanıyor. Düşük gelirli grupların merkez ilçelerde yaşamaları durumunda dahi gelirleri ancak bu ilçelerin çeperlerinde kalmış ve orta sınıfla ilişkisi oldukça zayıf semtlerinde yaşamaya yetiyor. Örneğin, İstanbul'da doğrudan veganlıkla özdeşleştirilen ürünler ve vegan ya da vegan seçenepli menülere sahip restoranlar, Kadıköy, Beşiktaş ve Beyoğlu gibi merkez ilçelerin merkez semtlerinde ağırlıktadır. Veganlıkla ilgili çalışmalar da genelde bu semtlerde yürütülüyor. Merkezleri birbirine komşu olarak konuşlanmış bu ilçelerden çevre ilçe-

lere doğru yol alındığında hem vegan seçenekler azalıyor hem de hayvan meselesine dair bilinç ve veganlığa bakış açısı keskin biçimde değişiyor.

Gelir seviyesi düşük grupların muhafazakâr düşünceye daha yatkın olması, veganlığa dair ön yargıları ve komplo teorilerini benimsemelerini de kolaylaştırıyor. Örneğin, naveganlarla iletişim kurduğumuz yüz yüze ve çevrim içi hayvan hakları aktivizmi ortamlarında, veganlıkla ilgili “bunlar din düşmanlarının oyunu” ya da “bize yapay et yedirmeye çalışıyorlar” gibi önermeler ortaya atan naveganların bu önermelerini çürütmemizin hemen ardından, bu kişilerin “zaten bizde et alacak para ne gezer?” şeklindeki ifadelerle ekonomik bağlama vurgu yaptıklarına oldukça sık rastlıyoruz. Bu ifadeler ilk etapta veganlığa doğru bir adım olarak görünse de bir yandan da hayvansal ürünleri sosyoekonomik birer arzu nesnesi olarak tanımladıklarından, veganların düşük gelirli grupların elinden arada sırada bile olsa yaşadıkları bir tatmini almaya çalıştığına dair bakış açısını da destekliyor. Böylece veganlık düşük gelirli gruplar tarafından bir orta sınıf lüksü olarak görülüp hayvan haklarıyla olan bağlantısının tamamen göz ardı edildiği bir söylemin içinde konumlandırılıyor.

Metropollerde yaşayan düşük gelirli gruplara yönelik veganlık aktivizmini geliştirmek için öncelikle bu kişilerin yaşadıkları şehir ve bu şehirdeki yaşam koşullarına dair verilere ihtiyacımız var. Ankara’nın Bağlarbaşı mahallesiyle İstanbul’un Yedikule mahallesinden elde edilecek verilere göre yapılacak çalışmalar muhtemelen birbirinden farklı olacaktır. Ancak her durumda, veganların ve vegan aktivizmin yoğunlukta olduğu yerler merkez ilçeler ise buralarda yaşayan veganların bahsettiğimiz çalışmaları yapması nasıl mümkün olacak? Bu konuyla ilgili birkaç fikrimiz var.

Öncelikle yaptığımız vegan stant çalışmalarını veri toplamaya yönelik de aktifleştirebiliriz. Vegan stantları, daha fazla kişiye ulaşabilmek adına, insan akışının yoğun olduğu noktalarda yapmaya çalışıyoruz. Örneğin Kadıköy, İstanbul’un ulaşım, gezi ve eğlence merkezlerinden biri olduğu için yıllardır Kadı-

köy Surp Takavor kilise meydanında yaptığımız stant çalışmalarında İstanbul'un hemen her yerinden insanlarla karşılaşma ve konuşma fırsatı buluyoruz. Şimdiye kadar bu stantları sadece ilk elden iletişim için kullanarak, standa gelenlerle sadece veganlık tartışma yoluna gittik. Bu tartışmalarda kişilerin yaşadıkları yerleri özel olarak sormadık; yine de tartışmalarda sıklıkla demografik ve sosyoekonomik durumlarına dair bilgiler paylaştılar. Bunların kaydını şimdiye kadar tutmadık ancak bundan sonrası için örneğin stantlarda üzerine not düşebileceğimiz tablolar ve bu tablolara not düşme alışkanlığı geliştirebilirsek zamanla ortaya üzerine düşünüp tartışabileceğimiz bir veri tabanı çıkarabiliriz.

Bir diğer fikrimiz, gelir seviyesi düşük bölgelerdeki dayanışma ve yardımlaşma ağlarıyla iletişime geçmek. Bu dayanışma ve yardımlaşma ağlarına sosyal medya üzerinden ulaşabilir ya da bu ağların kayıtlarını tutuyor olabilecek belediye birimlerinden, parti çalışma birimlerinden ve sivil toplum kuruluşlarından yardım alabiliriz. Elde edeceğimiz verileri veganlığa dair o bölgeye yönelik zorluk ve kolaylıkları anlamak için kullanabilir, bir yandan da bu oluşumları ve oluşumlarda çalışanları veganlık fikriyle tanıştırebiliriz. Zaman içinde oluşumların kendilerinde aktif olarak çalışan kişiler vegan olabilir ve ihtiyaç duyduğumuz çalışmaları saha içinden yürütebilir. Vegan akademisyenlerin bu konulara yönelik saha çalışmaları varsa onlardan da faydalanabilir, vegan akademisyenleri bu konuda çalışma yapmaya teşvik edebiliriz.

Metropollerde yaşayan düşük gelirli grupların vegan yaşam pratiklerine yönelik ekonomik seçeneklerle tanışmalarını kolaylaştırabiliriz. Sosyal medya üzerinden düşük gelirli veganların sıklıkla kullandıkları ürünlere vurgu yapabilir, bu veganların sosyal medya hesaplarında yaptıkları uygun fiyatlı önerileri yaygınlaştırabiliriz. Bunun yanında, yine yerel kurum ve kuruluşlarla iletişime geçerek, ucuz vegan yiyeceklerin yapımına yönelik atölyeler organize edebiliriz. Bu atölyelerde soya kıymalı vegan köfte, badem sütü ve peyniri, pirinç yoğurdu gibi uygun fiyatlı alternatiflerin yanı sıra, günlük besin ihtiyacımızı karşılayan ve kendiliğinden vegan olan günlük yemeklere de vurgu yapabiliriz. Böylece bütçeyi zorlamayan bir vegan yaşamı tahayyül etmelerine yardımcı olabiliriz.

Veganların orta sınıf ağırlıklı olduğu göze çarpsa da özellikle de metropollerde yaşayan düşük gelirli gruplar arasında veganlar olduğunu biliyoruz. Bu veganlardan şimdiye kadar duyduğumuz başlıca serzeniş vegan ürünlere ulaşım zorluğu değil, yaşadıkları ortamdan gördükleri sosyal baskı ve destek bulamama yönünde oluyor. O yüzden de bu gruplara yönelik çalışmalarda hâlihazırda vegan olanları destekleyecek çevrim içi ve yüz yüze ortamlar yaratmayı ihmal etmememiz gerekiyor. Buralarda yaşayan vegan tanıdıklarımız, bir yandan da yukarıda bahsettiğimiz çalışmalarda ağırlıklı rol oynayabilecek bir konumda olabilirler. Tüm bunları konuşabilmek ve onlarla dayanışabilmek için işlevselleşen en önemli yüz yüze vegan aktivizm ortamımız, vegan piknikler. Zaman zaman başka şehirlerde de yapılmakla birlikte vegan piknikleri düzenli olarak henüz sadece İstanbul'da organize etmeyi başarabildik. Pikniklerde bu meseleleri tartışıp bir aşamada organizasyonu için de harekete geçebilirsek hem İstanbul'un merkez olmayan mahallelerinde yaşayan veganlarla dayanışmayı sürdürebilir hem de zamanla piknikleri bu mahallelere ve başka şehirlere taşıyacak fikirler geliştirebiliriz.

Çevrim içi olarak ise yıllardır pratik bilgi paylaşım grupları yürütüyoruz. Bu grupları barındıran sosyal medya platformlarının eskisi kadar aktif olmamasının da etkisiyle Discord platformu üzerinde Vegan Yaşam adında bir sunucu açtık. Bu sunucuda, her şehir ve gelir grubundan veganları buluşturacak yazılı ve sesli buluşma kanalları açtık. Bir yandan hayvan hakları ve veganlığa dair pratik ve kuramsal bilgiler arşivlenirken bir yandan da yüz yüze buluşma imkânı olmayan birçok vegan burada buluşup sohbet edebiliyor. Sunucuya gelen naveganlara ise sadece vegan olmalarını kolaylaştıracak kanallar açık; vegan olduklarında diğer dayanışma ve destek kanalları onlara da açılıyor. İleride bu kanallar üzerinden sesli ve görüntülü sohbet ortamları yaratarak, iletişimi güçlendirmeyi amaçlıyoruz. Çevrim içi vegan aktivizm atölyelerimiz de hem eğitim çalışması olarak hem de her şehir ve kesimden veganın ortak bir mesele üzerinden birbiriyle bağ kurduğu ortamlar olarak işlevselleşiyor.

Tüm bu fikirleri hayata geçirmek için bu fikirleri aktivizminin merkezine alan, dernek hiyerarşisinden uzak yatay bir ör-

gütlenmeyi benimseyen çalışma gruplarına ihtiyacımız olacak. Bu çalışma gruplarını oluşturmak için sosyal medya üzerinden çağrı yapılabilir, böylece hem çalışmaya gönüllü veganlar kazanabilir hem de veganlık temelli hayvan hakları aktivizmi çevresinde bu meseleyi önemli bir konu başlığı olarak gündeme taşıyabiliriz.

Küçük Ölçekli Yerleşim Birimlerinde Yaşayan Düşük Gelirli Gruplar

Türkiye köy hayvancılığının son derece yaygın olduğu ve büyük hayvan işletmelerinin bir kısmının da yine köy hayvancılığına dayalı ticaret ilişkileri üzerine kurulu olduğu bir ülke. Birçok küçük kent, kasaba ve köyün hayvansal yiyecekleri o yerleşim yeri bünyesindeki hayvancılık üzerinden karşılanıyor. Birçok küçük yerleşim yerinde büyük ve/veya küçükbaş hayvancılık evde yapılıp evin talebini karşılıyor. Hayvan refahı önlemleri yoluyla tüketicinin hayvanlara karşı duygularından faydalanan üretici dinamiği yerine hayvanlarla daha doğrudan bir ilişki söz konusu. Hayvanın bakımı, hayvanla iyi ilişkiler kurma, ona isim verme ama bir yandan da yavrusu, yavrunun bakımı, ineğin/koyunun/keçinin sütünü kısmen yavrusuyla ve beslenen diğer hayvanlarla paylaşma, tavuğa ve civcivlerine rahat edebilecekleri imkânlar sağlarken yumurtalarını alma, yaylada sütü alınan inekle arkadaşlık edip yayladan inerken ineği kesme gibi üretim ve tüketim arasında refahçı derneklerin iddia ettiği görünmezlik duvarının olmadığı bir ilişkilendirme bu.

Bu tip yerleşim birimlerinde vegan olmak, markette bir ürünle diğeri arasında tercih yapmaktan oldukça farklı; evin geçim ve beslenme kaynaklarının radikal biçimde değişmesini gerektiriyor. Evin vegan olması, evdeki hayvanların gelir ya da yiyecek kaynağından gelir ve yiyecek tüketen üyelere dönüşmesi anlamına geliyor. Bazı bölgelerde coğrafya ve iklim şartları sebebiyle çeşitli mevsimlerde gıdaya erişimin kısıtlı olması, yaşayan bir yiyecek kaynağı olarak görülen hayvanları kullanmayı oldukça konforlu bir hâle getiriyor. Bu şartlarda yaşayan kişilerin vegan

olmaya karar vermeleri ise beslenme, yiyecek taşıma ve depolama planlarını detaylı ve en azından mevsimlik olacak biçimde planlamaları gerektiği anlamına gelebiliyor.

Küçük yerlerde yaşayan düşük gelirli grupların muhafazakârlık biçimleri, metropollerde yaşayanlar kadar geçirgen ve anlaşılır değil; her bölgenin kendi kültürel kodları var ve bu kodlar bölgenin dışından olan kişilere kolayca açılmıyor. Örneğin, metropolde yaşayan bir vegan bu şartlarda yaşayan bir navegana veganlık anlattığında navegan, kendi şartlarını ve düşüncelerini genelde kolayca tartışmaya açmıyor. Vegan taraf hayvan hakları ve veganlığın neden herkesi ilgilendiren bir mesele olduğunu anlattığında, o fikre bir iki küçük muhalefet dışında katılıyor; tartışmada neredeyse veganın tarafını tuttuğu düşünülüyor. Vegan olan taraf, özellikle de kendi metropol yaşantısını kıstas alarak veganlığın çok kolay ve mümkün olduğunu savunduğunda, navegan kişi ya başını sallayıp gülümseyerek bitmesini bekliyor ya da hayvan üretim ve tüketimiyle iç içe şartlarını anlatarak, karşısındaki veganı çaresiz bırakıyor. Veganın anlatımı bitince de teşekkür edip konu değiştiriyor ya da yoluna gidiyor.

Bu bölgelerle ilgili veganlık çalışması yapmak oldukça çetrefilli görünüyor. Öncelikle bu bölgelerdeki durumu anlayıp veganlık temelli hayvan haklarına kültürel bağlamın içinden bir yol açmak, metropollerde yaşayan veganların yapabileceği bir şey değil. Bu yerelerde yaşayan ve komüniteden farklılaşmayı göze alıp vegan olmuş kişilerin yapabileceği bir çalışma. Ancak buralarda yaşayan veganlar da komünitenin geri kalanı tarafından tamamen ya da kısmen yalnızlaştırıldıkları için genelde sosyal medya üzerinden metropol ve diğer şehirlerdeki veganları bulup onlarla sosyalleşmeyi tercih ediyorlar.

Bu durumda, yine bu bölgelerden veri toplamak ve toplanacak nitel ve nicel verileri sosyoloji, sosyal psikoloji ve antropoloji gibi disiplinler ışığında analiz ederek çözüm aramak gerektiğini düşünüyoruz. Bunun için yapılabilecek bir çalışma, yine belediye, muhtarlık ve yerel yardım kuruluşlarıyla iletişime geçerek onların verilerinden faydalanmak. Benzer biçimde, yerellerin sosyoekonomik durumlarıyla ilgili yapılan tez çalışmalarından

ve diğerk akademik araştırmalardan faydalanmak. Bir diğeri, vegan antropologların bu bölgelerde saha çalışması yürüterek veri toplaması. Toplanan verileri yerellerdeki veganların da olduğu vegan toplantılarında tartışmaya açarak çözüm aramak. Yerellerdeki veganların yalnızlık hislerini sosyal medyadaki vegan komünite içinde mümkün olduğuunca gidererek, hayvan haklarına dair kuramsal ve pratik bilgi eksikliklerini sürdürdüğümüz eğitim çalışmalarıyla tamamlayarak, onları yerellerinde çalışma yapmaları için cesaretlendirmek. Bu çalışmalar da son derece uzun soluklu olacak ama bir yerinden başlamak durumundayız; küçük ölçekli yerleşim birimlerinde hayvanlarla kurulan ilişkileri anlamadan veganlık fikrini bu bölgelerde yaymamız zor olacaktır.

Göçmenler, Mülteciler, Sığınmacılar

Türkiye, gerek coğrafi anlamda kıtalar arası bir geçiş konumunda bulunmasıyla gerekse yine coğrafi konumu gereği Avrupa, Asya ve Kuzey Afrika kültürleriyle alışveriş hâlinde olmasıyla özellikle Kuzey Afrika ve Asya'dan yoğun biçimde savaş göçü, iklim göçü ve ekonomik göç alıyor. Özellikle 2011'de başlayıp hâlen devam eden Suriye İç Savaşı sırasında Türkiye'nin göç alımına dair bilinirliğinin artması ve bu bilinirlik doğrultusunda diğerk ülkelerle yaptığı sözleşmeler, Türkiye'de göçmen ve mülteci sayısını bu insanların yaşamlarına dair kalıcı çözümler düşünülmesini gerektirecek kadar artırdı. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğinin (UNHCR) verilerine göre Türkiye'de hâlihazırda kayıtlı olarak 3,6 milyon Suriyeli ve 320.000 kadar diğerk uyruklardan mülteci yaşıyor. Kayıtlı olmayanların sayısını bilmiyoruz ama gerek haberler gerekse çeşitli karşılaşmalar yoluyla varlıklarından ve hiç de az olmadıklarından haberdar oluyoruz.

Türkiye'deki mültecilerin önemli bir kısmı, diğerk ülkelerdeki mültecilerin çoğu için de söz konusu olduğu biçimde, ağır şartlar altında yaşamlarını sürdürmeye çalışıyor. Bu şartlar altında yaşayan insanlara veganlık anlatmak birçok kişiye itici ya da elitist bir fikir gibi gelebilir ancak saniyede binlerce hayva-

nın insan toplumunun yerleşik alışkanlıkları için katledildiği bir dünyada, bu adaletsizliğe mahal vermeyen bir yaşamı bilinir ve ulaşılır hâle getirmek, herkesi kapsamaması gereken, son derece önemli, öncelikli ve acil bir mesele. Ötesinde, insanların başka bir ülkede göçmen, mülteci ya da sığınmacı olmasının hayvanlara dair ahlaki değerlere sahip olamayacağı anlamına geldiğini düşünmek, bu insanların ülke yurttaşları tarafından eşit şartlar alanından dışlanmasından hem kaynaklanır hem de bu dışlanmayı besler. Örneğin, Afganistan'da veterinerlik yüksek lisansı yaparken Türkiye'ye iltica etmek ve hayatına fabrika işçisi olarak devam etmek durumunda kalmış, buna rağmen birlikte yaşadığı insanlara sürekli veganlık anlatan ve çoğunun vegan olmasına vesile olan bir vegan aktivist arkadaşımız var; onun kendi yaşam şartlarına veganlığın ötesinde vegan aktivizmi dahi böyle doğallıkla dâhil edebilmesi, Türkiye yurttaşı olanlarımızın bu konuda yapabileceği birçok şey olduğuna işaret ediyor. Hayvan hakları aktivistleri olarak bizlere düşen, bu kişilere hayvan hakları ve veganlık arasındaki bağlantıyı anlatmak ve vegan yaşamı benimsemeye dair koşulları gereği herhangi bir zorluk yaşıyorlarsa aynı coğrafyada göçmen değil, yurttaş olmakla gelen avantajlarımızı bu zorluklara birlikte çözüm üretmek için işlevselleştirmek.

Göçmen, mülteci ve sığınmacılarla vegan yaşam arasındaki bağlantıyı kurmak adına karşılaştığımız ilk problem, dil oluyor. Türkiye coğrafyasında ülke kurulumunun uzun zaman öncesinden itibaren Türkler, Kürtler, Ermeniler, Rumlar, Çerkezler, Araplar gibi birçok etnik grup bir arada yaşayagelmiş. Gelgelelim, resmî dilin Türkçe olmasına yapılan vurgu, diğer etnik kökenlerden yurttaşların zorunlu olarak Türkçe öğrenmesine, anadili Türkçe olanların ise diğer etnik kökenlerden olan toplulukların dillerini öğrenmeye ihtiyaç duymamasına sebep olmuş. Dolayısıyla Türkiye'de, Kanada, Güney Afrika ya da İsviçre gibi çok dilli ülkelerden farklı olarak, hâkim dillerden birkaçını öğrenme ya da eğitim dili seçeneği hâline getirme geleneği yok. Bu durum, ciddi büyüklükte bir nüfusa dönüşen göçmen, sığınmacı ve mültecilere de yansıyor. Üstelik, göçmen ve mülteciler yurttaş azınlıklar gibi Türkçe'yle örülü bir yaşam alanına asimile

le olmadıkları için iş yurttaşlıktan çıkıp göçmenliğe ve mülteciliğe gelince asıl zorluk başlıyor. İletişim yolları genelde göçmen ve mültecilerin kısa zamanda öğrendikleri az miktarda Türkçeden ya da iki tarafın da dile hâkim olduğu görece nadir durumlarda İngilizceden ibaret.

Bir diğer mesele, göçmen ve mültecilerin öncelikle Türkiye’de sosyoekonomik anlamda hayatta kalmayı hedeflemeleri. Örneğin, kendisine veganlık anlatmayı bir şekilde başardığımız ve vegan olması gerektiği konusunda anlaştığımız bir göçmen işçinin kendi yiyeceklerini seçme konusunda ne derece özgür olduğunu bilemiyoruz. Gıda ihtiyacını fabrika ya da atölyenin yemekhanesindeki kısıtlı seçenekle topluca yaşanan evlerde pişirilen yemek o gün hangisiyse onunla yapılan yiyecek yardımlarıyla karşılıyor olabilir. Tahıllar ve baklagillerle beslenmek hayvansal beslenmekten daha ucuz olsa da makarna, bulgur, pirinç ve baklagiller üzerine kurulu yiyecekler düşük gelirli evlerde beslenmenin önemli bir kısmını oluştursa da vegan beslenmeyi “tercih etmek” gibi bir seçeneği olduğunu, nasıl besleneceğini kendisinin seçebileceğini tahayyül etmek kolay olmayabilir. İşvereni kendisini diğer işçilerle birlikte yemeğe götürdüğünde ya da bir ikramda bulunduğunda, kendisini ona sunulan hayvansal yiyeceği reddedecek konumda göremeyebilir; işverenini gücendirerek işini riske atmak istemeyebilir.

Göçmenler, mülteciler ve sığınmacılarla veganlığa dair iletişime geçerken yaşayabileceğimiz bir başka sorun da şu ana kadar bir arada yaşarken sıklıkla gözlemlediğimiz kültürel farklar. Kuzey Afrika ve Asya göçmenlerinin tamamıyla bu problemi yaşamıyoruz; hayvan hakları ve veganlığa dair rahatça iletişim kurabildiğimiz göçmen ve mülteciler de var. Sayısı oldukça az olan bu kişilerle genelde dil problemi de yaşamıyoruz; ya kolayca İngilizce anlaşabildiğimiz bir sosyoekonomik statüleri oluyor ya da Türkiye’de yaşama Türkçeyi iyi kullanabilecek kadar entegre olmuş oluyorlar. Merkezde sayabileceğimiz şehir ve ilçelerin dışında yaşasalar dahi seçeneklerinin ve *seçenekleri olduğunun* farkında oluyorlar. Göçmen, mülteci ve sığınmacıların vegan yaşayabilmesine dair olası problemleri değerlendirirken az sayıda ve görece avantajlı durumdaki bu göçmenleri kıstas

almak bazı noktaları gözden kaçırmaya sebep olabileceğinden, şimdilik bu kesimi dışarıda bırakalım.

Türkiye’de mülteciler ve yurttaşlar arasındaki keskin kültürel farklar, özellikle metropollerde ve diğer büyük şehirlerde göçmenlerin kendi kapalı komünitelerini oluşturmalarıyla sonuçlandı. Suriyeli ve Afgan mahalleleri, Rusların ağırlıklı olduğu ilçeler hatta kentler oluştu. Bu bölgelerde dükkân isimleri ve tabelalara kadar birçok şey o kültüre hâkim dilde. O dili bilmeyen biri için o bölgelerde herhangi bir çalışma yapmak pek olası görünmüyor; ötesinde daha karma yaşanan bölgelerde kültürel alışveriş de kimi zaman barışçıl kimi zaman çatışmalı bir biçimde devam ederken o mahalleler tek kültürün hâkim olduğu kapalı komünitelere dönüşmüş durumda. Devlet şimdiye kadar yurttaşlar ve göçmenler arasında düzenli ve kapsamlı bir entegrasyon çalışması yürütmediği için bilmedikleri ve toplum genelinde kendilerine sıcak bakmadığı bir ülkede kendi kapalı komünitelerini ve ekonomilerini oluşturmaları kaçınılmaz görünüyor. Bununla birlikte kültürel alışveriş durduğu için buralarda veganlık çalışması yapmak, seyahat edilen başka bir ülkede veganlık çalışması yapmakla benzer zorlukları taşır hâle geliyor.

Aynı ülke içinde farklı yerel birimler oluşturmuş olsak dahi Türkiye’de yurttaş, göçmen veya mülteci statüsünde yaşayanlar olarak, aynı yasaları paylaşıyoruz ve ekonomik olarak birtakım bağlarımız var. Örneğin, Türkiye’de oldukça yaygın olan zincir marketlerde satılan vegan ürünler, ülkenin her yerine yaklaşık olarak aynı çeşitlilik ve miktarlarda gönderiliyor. Zincir marketin bir biriminde satılan konserve baklagiller, makarnalar, tahıllar hatta veganlıkla bir arada anılan badem sütü ve yulaf sütü gibi içecekler, diğer birimlerine de gönderiliyor ve bu birimlere yakın yerlerde yaşayanlara erişime açılıyor. Türkiye’de merkez ve çevre olarak tanımladığımız yaşam alanlarında vegan yiyeceklere erişimi birbirine bağlayan ve eşitleyen bu tip uygulamalar, bu bölgelerde veganlıkla ilgili çalışma yürütmeyi başka bir ülkede çalışma yürütmeye göre daha olası kılabiliyor.

Radikal kültürel farklar bu bölgelerde düzenli ve sistematik biçimde veganlık anlatmayı o kültürün bir parçası olan ya

da o kültürle yakın ilişkide olan veganların yürüteceği çalışmalarla sınırlandırıyor. Bununla birlikte bu veganlara kullanabilecekleri verileri sağlama konusunda yardımcı olabilir ya da lojistik destek ağıları yapılandırabiliriz. Öncelikle düşük gelirli gruplara dair yapılacak çalışmalardaki gibi bu çalışmada da çeşitli göçmen gruplarına ve yaşadıkları bölgelerin imkânlarına dair nicel ve nitel veri desteğine ihtiyacımız olacaktır. Bu verileri bu kesimlerle ilgili çalışma yürüten devlet kurumları ve STK'larla iletişime geçmek suretiyle elde edebiliriz. Buraları ziyaret etmek, aynı zamanda çalışmanın yürütüldüğü bölgelerde insanlarla rahatça iletişim kurabilecek vegan çalışanlara ya da vegan olmaya yatkın olan ve vegan olmasına yardımcı olabileceğimiz çalışanlara ulaşmamızı sağlayabilir. Böylece, o bölgelerde yaşayan veganlara ya da vegan olmayı düşünebilecek kişilere ulaşmamızın yolu açılabilir.

Ulaşım ve iletişim imkânlarımız çerçevesinde, bu bölgeleri ziyaret ederek, vegan seçenekleri bir vegan gözüyle değerlendirilir ve ilk elden veri toplayabiliriz. Bu veriler ışığında, vegan bir yaşamı tahayyül etmelerini kolaylaştıracak vegan ürün ve yemek listeleri, yemek alışkanlıklarını ellerindeki imkânlarla veganize etmelerini sağlayacak pratik bilgi derlemeleri oluşturabiliriz. Bunları o yerelde konuşulan dile çevirerek, basılı hâle getirebilir ya da kolayca ulaşabilecekleri bir internet sayfasında toplayabiliriz. Bu kaynakları tepki çekmeyecek bir biçimde bu mahallelerde uygun konumlara bırakabilir, oralarda çalışma yürütecek kültürel arka plana sahip ya da hâkim veganların kullanımına açabiliriz. Bu veganlarla iletişimde kalarak yaptıkları çalışmaların geri bildirimlerinden haberdar olabilir, vegan yaşama erişime dair yaptığımız çalışmaları bu geri bildirimler doğrultusunda geliştirebiliriz.

Çalışma alanımız gelişip derinleştikçe ve bunun bir sonucu olarak Türkiye'deki göçmen ve mülteci vegan sayısı arttıkça vegan göçmen dayanışma ağıları yapılandırma şansımız da olacaktır. Bu dayanışma ağıları yoluyla vegan komünitedeki imkân sahibi veganlarla imkânları kısıtlı göçmen ve mülteci veganlar arasında iletişim sağlayabilir, birbirimizin ihtiyaçlarından haberdar olabilir, yeri geldiğinde imkânlarımızı birbirimizle

paylaşabiliriz. Buna benzer bir çalışmanın küçük bir örneğini, yakın zamanda yaşadığımız Kahramanmaraş depremi esnasında, oldukça kısa bir zamanda yapılandırdık. Türkiye’de on şehirde büyük yıkım ve can kaybına yol açan, on yedi şehirde olağanüstü hâl ilan edilen bu depremlerden bir hafta sonra bu bölgelerde yaşayan veganlarla iletişime geçmek üzere bir Vegan Afet Dayanışma Ağı oluşturduk. Depremde yaşadıkları mağduriyetin üzerine bir de vegan yaşamlarından vazgeçmeye zorlanma mağduriyeti yaşamamaları adına, depremzede veganların ihtiyaç duydukları vegan yiyecek, giyecek, hijyen ve ısınma ihtiyaçlarını karşılamak üzere vegan dayanışma kolileri hazırlayarak onlara yolladık. Bu kolileri hazırlamak için ulaşabildiğimiz veganların bildirdikleri ihtiyaçlardan listeler oluşturduk; listedeki ürünleri depremzedelerle dayanışmaya ayırdığımız kişisel bütçelerimizle satın aldık; dayanışmaya mekân sağlayan bir kafede kişilere özel koliler hazırladık; deprem bölgesine indirimli ulaşım sağlayan otobüs firmaları yoluyla ulaşım sağladık. Bazı veganları yerellerine yakın olan ve dayanışma için deprem bölgesine ücretsiz olarak vegan ürün yollayan firmalarla iletişime geçirdik; bazı depremzede vegan öğrencileri bu öğrencilerle dayanışmak için burs sağlayan kişi ve kurumlarla buluşturduk. Ötesinde, bir sonraki depreme hazırlıklı olabilmek adına haftalık çevrim içi ve çevrim dışı buluşmalar gerçekleştirdik; bu buluşmalarda alanında uzman vegan arkadaşlarımız bir sonraki afet için önlem almamızı ve daha hızlı hareket edebilmemizi sağlayacak bilgiler verdikleri sunumlar yaptılar.

Tüm bunları bir iki ay içinde, hiçbir kurum ya da dernek çatısı altında olmaya ihtiyaç duymadan gerçekleştirmemiz, vegan bir taban hareketinin sağladığı imkânlarla dair vizyonumuzu genişletmemize yardımcı oldu, bir dayanışma ağını nasıl oluşturabileceğimize dair değerli gözlem ve deneyimler elde ettik. Biriktirdiğimiz bu gözlem ve deneyimleri, daha geniş bir zaman aralığında ve daha kapsamlı bir biçimde yapılandırabileceğimiz bir göçmen dayanışma ağı için de kullanabiliriz. Bu ve benzeri dayanışma ağları, vegan aktivizmi bir taban hareketi olarak yürütmenin bize sağladığı avantajlardan biri olacaktır.

Ekonomileri Çeşitli Kurumlara Bağlı Olan Dezavantajlı Kesimler

Gelir seviyelerinin yüksek ya da düşük olması dışında vegan yaşamlarını da ilgilendiren ekonomileri tamamen ya da kısmen birtakım kurumlara bağlı olmanın dezavantajını yaşayan kesimler de mevcut. Öğrenci yurtlarında yaşayan üniversite öğrencileri, en az bir öğünleri iş yeri yemekhaneleri tarafından temin edilen çalışanlar, yatılı olan ve doktor tavsiyesiyle hastane yemekleri tüketmek durumunda kalan hastalar, hapishanelerdeki tutuklular, askerliğini yapan ya da mesleği askerlik olan kişiler, bu kapsamda düşünülmesi gerekenlerden bazıları. Böyle durumlarda, taban hareketi olarak dışarıdan müdahale edebileceğimiz alan ve kapsamda değişiyor. Bu dezavantajlı kesimlerin sorunlarına ve bu kesimlerden veganların buldukları kişisel ve kurumsal çözümlere dair belli bir bilgi birikimimiz olmakla birlikte bu birikim henüz yeterli olmaktan çok uzak. Zaman içinde hangi kesim için neler yapabileceğimizi tartışmamız ve bu tartışmalar ışığında çözüm önerilerimizi hayata geçirmek adına harekete geçmemiz gerekiyor.

Üniversitelerde ve öğrenci yurtlarında vegan yaşam: Üniversite öğrencileri ders aralarında yemekhanelerde sabit menü olarak çıkan yemeklerle üniversite bünyesindeki kantin ve kafeteryalardaki yiyeceklerle ya da üniversite yakınlarındaki kafe ve restoranlardaki yiyeceklerle besleniyor. Türkiye'deki birçok öğrencinin bütçesi oldukça kısıtlı; o yüzden hesaplı, dengeli ve sürdürülebilir bir beslenme için yemekhane menüsüne güvenmek durumundalar. Türkiye'deki üniversitelerde aktivizm için bir araya gelen vegan öğrencilerin oluşturduğu öğrenci kulüplerinin sayısı gittikçe artsa da vegan menü çıkaran üniversite sayısı oldukça sınırlı. Birkaç istisna dışında vegan kulüplerin büyük şehirlerdeki üniversitelerde olduğunu görüyoruz. Bununla birlikte özellikle son on beş yirmi yılda Türkiye'nin her şehrinde en az bir üniversite, fakülte ya da yüksekokul açıldı; buralarda okuyan birçok vegan ya da vegan olmayı düşünebilecek öğrenci var. Henüz vegan menü çıkaran üniversite sayısı oldukça yeter-

siz olmakla birlikte üniversitelerinde vegan menü çıkması için çalışma yürüten vegan öğrenci sayısı gittikçe artıyor. Sayı arttıkça üniversitelerinde vegan menü çıkmayan vegan öğrenciler için de norm değişiyor; şartlara katlanmak yerine üniversitelerindeki diğer vegan öğrencilerle iletişim kurup vegan menü için harekete geçmek gittikçe refleks hâline geliyor.

Öğrencilerin bir kısmı aile ya da öğrenci evlerinden okula gidip geliyor dolayısıyla vegan menüsü olmayan bir üniversitedeki vegan ya da vegan olmayı düşünen bir öğrenci, öğle yemeğinde yemekhane menüsünde vegan bir seçeneğe rastlarsa onu yiyerek, yoksa da evde yemek hazırlayıp götürerek günü geçirebiliyor. Vegan üniversite öğrencisi Arda Aksoy'un "Öğrenciler için Veganlık" ve yine vegan üniversite öğrencisi İris Mozalar'ın "Veganlık Okulda da Mümkün!" yazıları vegan üniversite öğrencileri için birçok pratik bilgi içeriyor. Bu yazılara internet üzerinden ulaşabilirsiniz.

Öğrenci yurtlarında, özellikle de devlet yurtlarında kalan öğrenciler için bu durum da geçerli değil. Devlet yurdunda ikamet eden vegan üniversite öğrencisi İrem Sezen'in yine internet üzerinden erişebileceğiniz "Yurt Yaşamında Veganlık: Şartlar Mükemmel Değilken Vegan Olmak" adlı yazısında aktardığına göre, devlet yurtlarında birkaç yıl önce seçenekli bir yemek sistemi benimseniyorken şu an bu yurtlar sabit menü sistemine geçmiş. Odalara yemek getirilebiliyor ancak birçok yurttta öğrencilerin kendi odalarında yemek pişirmesi için gereken donanım yok. Öğrencilerin kendi imkânlarıyla yemek pişirmek için elektrikli ev aletleri bulundurmaları yasak. Tüm bunları bir şekilde halletseler dahi devlet yurtlarında sunulan kahvaltı ve akşam yemeği yardımından faydalanmak yerine malzemeleri kendi kısıtlı bütçeleriyle almak ya da dışarıda yemek yeme maliyetinin oldukça arttığı bir Türkiye ekonomisinde dışarıdan beslenmek durumunda kalıyorlar.

Sezen'in bu konudaki önerisi, yurtlardaki diğer veganlarla iletişime geçip dayanışmak, deneyim ve pratik bilgi paylaşmak. Yeterince vegan öğrenci bir dayanışma ağı oluşturursa yurtlarda vegan menüye dair kampanya yürütmeleri de mümkün olacak-

tır. Dengeli bir vegan beslenmenin hayvansal beslenmeye nazaran çok daha sağlıklı ve hesaplı olabildiği; Türkiye’de hayvansal içerik barındırmayan birçok vegan yiyecek seçeneğinin olduğu; vegan olmayan seçeneklerin kolayca veganize edilebildiği, hayvansal yiyecekleri veganlar yiyemese de vegan yiyecekleri herkesin yiyebildiği hesaba katılırsa uzun vadede Kredi Yurtlar Kurumunu yurtlar için öngördüğü sabit menünün vegan olmasına ikna etmek dahi mümkün olabilir.

İş yeri yemekhaneleri: Vegan yaşamı kısmen bağlayabilecek bir unsur da iş yeri yemekhanelerinin sabit ya da seçenekli menüleri. Fabrikalar, atölyeler, hastaneler, okullar, adliyeler, hapis-haneler ve benzeri birçok kurum ve işletmeyi bu iş yerleri kapsamında düşünebiliriz. Türkiye’de şimdiye kadar bu ve benzeri işletmelerin çalışanları için vegan menü çıkardığına dair bir duyumumuz olmadı ancak bazılarının seçenekli menülerinde hayvansal içerik barındırmayan yiyecekler olabiliyor. Bu seçeneklerin varlığı, mevsime, şehre ve kültüre göre değişebiliyor. Vegan çalışanların arasından daha yüksek gelirli olanlar yemekhane yemeği yerine yakındaki kafe ve restoranları tercih etme avantajına sahip olabiliyor. İş yoğunluğu elveren vegan çalışanlar, yemeklerini evde hazırlayıp getirebiliyorlar. Vegan olmayan ancak vegan olmayı düşünebilecek çalışanlar ise yemekhanelerinde vegan seçenek bulamamayı “vegan yaşam zor” söylemini destekleyen bir veri olarak görüp veganlık fikrinden uzaklaşabiliyorlar. Hayvanlar için doğru olanı yaptığımız hâlde Türkiye’de zaten çoğunlukla zor şartlarda süren çalışma hayatlarımızdan bir de yemekhanedeki öğle yemeğimizin eksilmesi, toplum tarafından bir çeşit dışlanma ve cezalandırılma hissi yaratıyor olabilir; böyle durumlarda birçok kişinin çoğunlukla aynı tarafta yer almanın konforunu tercih etmesi kaçınılmaz hâle gelebilir. Ahlak temelli bir hareket olmamıza rağmen insanların vegan olmadan önce yaşamlarındaki tüm ayrımcılıkları sonlandırmalarını beklemiyorsak vegan olma ve vegan kalma kararı vermeleri için de sadece ahlaki dirayetlerine güvenemeyiz. Yaşam koşullarını geliştirmek adına yapacağımız çalışmalar, hayvanlar için doğru olanı yapıp vegan olma fikrine daha sıcak bakmalarını sağlayacaktır.

İlk aşamada bu işletmelerin yapıları hakkında teker teker bilgi edinebiliriz. Fabrikalarda işçilerin performanslarını yüksek tutmak için belli bir minimumda hayvansal yiyecek gerektiği inancıyla hareket ediliyor olabilir; belli bir şehirlerdeki kurumların yemekhane menüleri o şehirlerin yiyecek kültürlerindeki hayvansal yiyecek ağırlığına göre düzenleniyor olabilir; ya da bazı kurumlar bir prestij meselesi olarak hayvansal yiyecek ağırlıklı menüler tercih ediyor olabilir. Elde ettiğimiz veriler ışığında, bu işletmelerin vegan bir menüye sıcak bakmalarını sağlayacak argümanları bir araya getirebilir; yetkililerle görüşebilir ya da kamuya açık kampanyalar başlatabiliriz. Kurumlardan birinde vegan menü çıkmaya başladığında süreçlerini takip edip aynı kategorideki diğer kurumlara örnek olarak sunabiliriz. Böylece veganlığı bireysel olarak yaygınlaştırmaya yönelik geliştirdiğimiz yöntemleri bir nevi kurumsal olarak yaygınlaştırmak için de kullanmış oluruz.

Hastaneler: Türkiye’de hastanede kısa ya da uzun süreli olarak yatan bir vegan hastanın, sınırlı sayıda özel hastanede özellikle talep etmesi dışında hastane yemekleri yoluyla vegan beslenme şansı yok. Veganlar genelde hastaneye yatacaklarında kendi yiyeceklerini getiriyorlar ya da yakınları tarafından doktorun genel talimatlarına uygun biçimde hazırlanan vegan yiyecekler getiriliyor. Etraftaki kafe ve marketlerdeki vegan seçenekler ise genelde hayvansal içeriği olmayan atıştırmalıkların ötesine geçmiyor. Örneğin, bir devlet hastanesinde birkaç hafta yatmak durumundaysanız ve sizinle sürekli ilgilenecek bir yakınınız yoksa hastane öğünlerinde hayvansal içeriği olmayan bir yiyecek denk gelirse ona tabi olabilirsiniz. Etrafınızdaki hemşire, doktor ve hastaların yiyecek bir şey bulamadığınızı gördükçe artacak sosyal baskısı da cabası. Üstelik, dışarıdan vegan yiyecek getirmeyi sorunsuz biçimde halletseniz bile yattığınız hastanede çıkan yemeği yiyememek, yine bir hakkınızdan mahrum bırakılmanız anlamına geliyor. Bir vegan olarak, hayvanların yaşamları söz konusu olduğunda böyle küçük bir bedel ödemenin lafını etmek dahi hoşunuza gitmiyor olabilir ancak böyle durumlara bulacağımız vegan çözümler yalnızca bizim yaşamımızı kolaylaştırmakla kalmayacak, veganlığı toplumda daha yerleşik bir fikir ve pratik hâline de getirecektir.

Böyle durumlar için Vegan Afet Dayanışmasındakine benzer çözümler üretilebilir. Örneğin, “Vegan Hasta Dayanışması” gibi bir ağ kurulup hastanede yatan ve refakatçisi olmayan veganlar için diğer veganlar evlerinde yemek yapıp getirebilirler. Bununla birlikte hastanelerde vegan beslenmeye özel beslenme kategorilerinin içinde yer verilip çalışanlar bu konuda bilgilendirilmediği sürece bu sorunun kalıcı ve sürdürülebilir bir biçimde çözülmesi zor olabilir. Bunun için önce sosyal hizmet uzmanları ve bu konuda çalışan akademisyenlerle iletişime geçip hastanelerde vegan seçenek ihtiyacını kurumların sorunu dikkate almasını sağlayacak bir biçimde ve dikkate aldıkları kişi, kurum ve kuruluşlar aracılığıyla dile getirmek gerekecektir. Örneğin, vegan yiyeceğe erişime dair çalışmalar yürüten Avrupa Birliği ve benzeri kurumların maddi desteğiyle yürütülecek bir araştırmayla Türkiye’deki hastanelerde vegan öğün ihtiyacının nitelik ve niceliğine, hastanelerin vegan öğün ihtiyacını karşılayacak altyapıya ne derece sahip olduğuna ve durumun nasıl geliştirilebileceğine dair akademik çalışmalar yürütülebilir. Vegan sayısı arttıkça bu ve benzeri ihtiyaçlar da artacağından, belli bir sıklıkla veri toplamak, bir noktada yetkililerin dikkate alacağı bir çoğunluğu ortaya koyan bir çalışmayla sonlanacak bir süreç anlamına gelecektir.

Hapishaneler: Türkiye’de, özellikle siyasî gözaltı ve tutukluların arasında veganların da olduğunu ya da bazı tutukluların hapishanede geçirdikleri süreçte vegan olduklarını zaman zaman duyuyoruz. Hapishane menüleri sabit menüler olduğundan, üstelik günde üç öğün verilen yemek dışında kantinde yiyecek ulaşımı son derece kısıtlı olduğundan, tutuklu yakınlarının haftada bir tedarik ettiği sınırlı miktarda yiyecek (ceza ağırlaştırılmış müebbetse görüşme sıklığı ayda ikiye iner), yiyecek muhafaza edebileceği alanın da kısıtlı olduğu vegan bir tutuklunun ihtiyaçlarını karşılamaya yetmeyecektir.

Bununla birlikte vegan tutuklu Osman Evcan’ın 2011 yılında yaptığı kırk üç gün süren açlık grevi sonucunda, 28 Mart 2012’de Hükümlü ve Tutuklular ile Ceza İnfaz Kurumları Personeli İşe Yönetmeliğinin 9. Maddesi yeniden düzenlendi. Maddede şu ifade geçiyor:

“İnancı gereği veya vegan, vejetaryen türü özel bir beslenme şekline sahip hükümlü ve tutukluların talepleri, iâşe miktarı ile sınırlı kalmak üzere karşılanır.

Eğitim merkezlerinde de bu uygulama yapılır.”

Hapisanelerde vegan beslenmeye dair elde edilen en önemli kazanımlardan biri olan bu madde, birçok hapishanede bilinmiyor ya da dikkate alınmıyor. Osman Evcan dahi kazandığı bu haklardan daha sonra nakledildiği diğer hapishanelerde faydalanamadığı için 2015 ve 2018’de yine açlık grevi yaparak vegan menü hakkını tekrar elde etti. O yüzden veganlar olarak, büyük emekle kazanılan bu hakkı mümkün olduğunca duyurmamız ve gereken her durumda devreye sokmak adına sahip olduğumuz iletişim kanallarını aktif biçimde kullanmamız büyük önem taşıyor.

Osman Evcan, 2012’de resmî hâle gelen vegan menü kazanımının ardından taze meyve sebzeye ulaşım için otuz üç günlük bir açlık grevi daha yaptı ve onu da kazandı. Buradan her hakkı kazanmak için vegan tutukluların açlık grevine başvurması gerektiği sonucu çıkmıyor elbette -ki Osman Evcan’ın açlık grevlerinin başarılı olmasında da kamusal alanda aldığı desteğin önemli payı var- ama vegan tutuklularla vegan yiyeceğe erişim haklarının teslim edilmediği durumlarda dayanışmamız, her dayanışma süreciyle bu hakları daha bilinir ve işler hâle getirmemiz, bir noktada tutukluların vegan menü hakkına diğer yâşamsal haklarıyla benzer bir muamele yapılmasını sağlayacaktır.

Askeriye: Türkiye’de erkekler için altı ay askerlik ya da bir ay bedelli askerlik zorunlu. Üstelik, bedelli askerlik ücreti 2023 Temmuz itibarıyla 122 bin 351 liraya çıkarıldı. Zaman zaman vicdani ret gibi kampanyalarla askere gitmeyi reddedenler olsa da Türkiye vicdani reddi bir hak olarak kabul etmeyen tek Avrupa Konseyi ülkesi olduğundan, vicdani ret bildirenler önce kâğıt üzerinde silah altına alınıyor; gitmeyi reddettiklerinde askeri hapishanelerde üç yıla varan hapis cezasına ek olarak para cezası; kamu görevinden ve memuriyetten, seçme ve seçilme hakkından, velayet ve vesayet hakkından men cezası;

vakıf, dernek, şirket ve siyasi parti yöneticisi veya denetçisi olma yasağı ve bir meslek kuruluşu iznine tabi meslek ve sanatı icra etme yasağı alıyor. Bu şartlar altında kimliğinde T.C. vatandaşı erkek olduğu belirtilen ve askerliğe dair bedensel ve zihinsel donanımına sahip hemen herkesin askerlik yapması gerekiyor. Ancak Türkiye’de vegan menü ya da bilinçli olarak vegan seçeneği çıkaran kışla henüz yok.

Türkiye’de vegan hareket yükseldiğinden beri askere giden birçok veganın haberini aldık. Bu kişiler arasından askerde veganlığa “ara verdiğini” duyuranlar oldu, “mümkün olduğunda vegan kaldığını” duyuranlar oldu, bir de askerliği boyunca vegan yaşamı için çözümler üreterek vegan yaşamından taviz vermeyenler oldu. Bu son kesimden olan vegan aktivist Emre Yavuz, 2021’de Van’da yaptığı askerliğinde vegan kalma deneyimini ve ürettiği çözümleri, “Askerde Vegan Olmak” adlı yazısında topladı. İnternet üzerinden erişebileceğiniz bu yazıda, askerde çıkan sabit menülerdeki vegan yiyeceklerden nasıl azami ölçüde faydalandığı, dışarıdan koğuşa ne derece vegan yiyecek sokabildiği gibi deneyimlerini paylaşarak, askere gitmek durumunda olan veganların işlerini bir nebze de olsa kolaylaştırma-yı amaçlıyor.

Askere giden veganların birbirleriyle deneyim paylaşmaları işleri bir nebze kolaylaştırır da askere alınan veganların vegan yiyecek haklarından mahrum bırakılmaları oldukça problemli bir durum. Askeriyenin vegan menüye dair kurumsal olarak harekete geçmesini sağlamak gerekiyor. Bu konuda, hapishane yönetmeliğindeki madde örnek gösterilerek bir kampanya başlatılabilir, bu kampanyayı askere giden veganların veganlıklarına yönelik yaşadıkları hak ihlali deneyimleriyle güçlendirebiliriz. Askeriye Türkiye’nin her yerinden farklı kültürel arka planlara sahip insanların toplanarak askerî eğitim potasında eritildiği bir kurum; zor şartlar altında hayatta kalma, savunma ve saldırı eğitimi veriliyor. Bununla birlikte süte alerjisi olana zorla süt içirili-p öldürüldüğünü görmüyoruz. Askeriyenin Türkiye’de gittikçe daha fazla insanın benimsediği veganlık temelli hayvan hakları fikrine saygı duyarak bünyesindeki veganlar için vegan menü çıkarması ideali olurdu ancak en azından ilk etapta, vegan bes-

lenme vücut alışkanlıklarını değiştirdiği için bir süredir vegan olan bir kişinin hayvansal yiyeceklere alerjiyle kıyaslanabilecek reaksiyonlar verebildiği argümanını kullanabiliriz. Zamanla askeriyeye bunu İsrail ordusunun vegan askerleri ve vegan menüsü-nü duyurduğu şekilde propaganda amaçlı da kullanabilir ancak bu durum bir veganın herhangi bir koşulda vegan beslenme hakkının teslim edildiği gerçeğini değiştirmeyecektir. Hayvan hakları mücadelesi barışıl ve diğer hak mücadeleleri gibi politik olduğundan bu konuda kampanya yapmak yerine askerlik ve savaş karşıtı kampanya yapmak gerektiğini savunanlar da olacaktır ancak tüm dünyada benimsenen ulus-devlet-ordu düzeni kısa vadede değişmeyeceği için meseleyi hayvan haklarının yayılmasının önündeki bir engeli daha kaldırma zorunluluğu olarak ele almak şu an için daha faydalı görünüyor.

Öngördüğümüz Çalışmaları Bir Taban Hareketi Olarak Nasıl Yürütebiliriz?

Burada bahsettiğimiz çalışmalara benzer çalışmalar şimdiye kadar Türkiye’de çoğunlukla dernekler ve STK’ler tarafından yürütölmüş olsa da taban hareketinin çoğulcu ve hızlı hareket geçen yapısı, derneklerin hiyerarşik ve bürokratik yapısına nazaran avantajlı olabilir. Benzer avantajları daha önce “Vegan Afet Dayanışması”nda deneyimledik. Bununla birlikte her konu başlığı için çalışma grupları oluşturmak ve bu çalışma gruplarına gittikçe daha fazla veganın katılması da bu çalışmalarda derinleşmeye yardımcı olabilir. Dikkat etmek gereken önemli bir husus, bu çalışma gruplarının veganlar arası oluşturulması gerekliliğidir. Bunun birkaç sebebi var.

Öncelikle vegan olmayan ve veganlar için çalışma yürüten kişiler, hayvan hareketini “veganlar ve onlara yardımcı olan normal kişiler” olarak görmeye açıktırlar. Veganların işlerini kolaylaştıracak çalışmalar yürüterek, hayvan meselesine gereken katkıyı yaptıkları yanılığına kolayca düşebilirler. Böylece, vegan olma fikrine kendilerini sürekli açık tuttıkları gibi bir izlenim verip veganların arasında yıllarca vegan olmadan çalışma

yapabilirler. Bahsettiğimiz tüm bu çalışmaları daha fazla insanın vegan olması için yaptığımız hesaba katıldığında, bu durum bizim daha temeli kurarken başarısız olduğumuzu gösterecektir.

İkincisi, birçok veganın deneyimlediği üzere hayvan meselesi ve ilgili meseleleri vegan olmadan önceki değerlendirme biçimimizle vegan olduktan sonraki değerlendirme biçimimiz oldukça farklılaşıyor. Vegan yaşamın bir miktar zorlaştığı çeşitli durumlarda, vegan olmayan biri veganlıktan taviz vermeyi doğal karşılayabilirken hemen her veganın ilk tepkisi bu durumu nasıl çözeceği ya da kolaylaştıracağına yönelik oluyor. Bu yazı boyunca ele aldığımız konular, çalışma grubunda bu perspektifin hâkim olmasını şart kılıyor.

Üçüncüsü, vegan olmayanların çoğunlukta olduğu bir toplumda vegan olmak genelde vegan olarak kimliklenip vegan komünitenin bir parçası olma hissini de beraberinde getirdiği için ele alınan meselelerin bir veganın yaşamında öncelikli olması ve öncelikli kalması çok daha olası. Öte yandan, veganlığa dair problemleri çözme üzerine yapılandırılan bir çalışma grubunun vegan olmayan birinin hayatında öncelikli bir yer edinmesini beklemek hayalcilik olacaktır. Meseleyi hayatında gönüllü olarak düzenli yer ayıracak kadar önemseyen insanlar zaten vegan oluyor.

Türkiye’de veganların sayısı gittikçe artıyor; vegan piknikler ve stantlar gibi düzenli olarak gerçekleştirmeye çalıştığımız etkinliklerde bu veganların ancak bir kısmına ulaşabiliyoruz. Diğer veganlarla iletişimde kalmak isteyen ancak zamansal ya da mekânsal imkânsızlıklar sebebiyle ayrı düştüğümüz birçok vegan var. Bahsettiğimiz meselelerde yol almak üzere veganlar olarak bir araya gelip oluşturacağımız çalışma grupları, bir yandan da ulaşamadığımız veganlarla bir araya gelip hayvan hakları hareketine birlikte katkı yapmamızı, hareketi daha da aktifleştirmemizi sağlayabilir. Böylece, Türkiye’de her kesimden vegan sayısını artırmanın alt yapısını inşa ettiğimiz gibi Türkiye’nin herhangi bir yerinde vegan olan ve hayvan hakları aktivizmi yapmak isteyen veganların da zaman ve çabalarını işlev-

selleştirebilecekleri yeni aktivizm platformları ortaya koymuş oluruz.

Son Birkaç Husus

Bu bölümün düşük gelirli topluluklarda abolisyonist veganlık aktivizmi yapmaya dair size fikir verdiğini umuyoruz. Burada yer alan programlarla ilgili bilgiler zamanla değişebilir elbette bizim amacımız, bu konular üzerine verimli bir şekilde düşünmeniz için çerçeve sunmaktır. Belli başlı programları ele aldığımız durumlarda kendi bölgemizdeki yerel programlara başvurduk. Bu kuruluşlarla herhangi bir bağlantımız yok ve abolisyonist ilkeleri savunmuyorlar. Onlardan bitkisel gıdaya erişim problemine dair birtakım çözümler önerdikleri için bahsettik. Ana fikir, bu programlara odaklanmak değil, size kendi bölgelerinizde var olabilecek benzer çözümler ve fırsatlar hakkında fikir vermektir. Her hâlükârda, değişmeyen şey, nerede olursanız olun, düşük gelirli insanların faydalanabileceği benzer kaynaklar ve fırsatlar hakkında kendinizi eğitmenize dair ihtiyaçtır.

Bazı “hayvan aktivistleri”, yoksul kimselerin hayvanları sömürmeme ahlaki zorunluluğunun olmadığını iddia ediyor. Veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğunu reddetmeye yönelik bir başka girişim olduğu için bunu reddediyoruz. Yoksul birinin, yiyecek elde etmek için komşusuna saldırmama yükümlülüğünün olması gibi hayvanları sömürmeme temel yükümlülüğü de vardır. Düşük gelirli bölgelerdeki insanların bunu anlamakta en ufak bir sorun yaşamadığını gözlemledik. Bize, genellikle orta sınıf “hayvan aktivistleri” düşük gelirli insanların veya bekâr annelerin veganlığı ahlaki bir zorunluluk olarak anlamalarının beklenemeyeceğini söylüyor. Bu görüş ahlaken yanlış ve bu topluluklardaki insanları küçük düşürüyor.

Son olarak, bölümün başlarında, düşük gelirli topluluklarda aktivizm yapan abolisyonist veganların “misyonerlik çalışması” yürüttüğü ve bunun kınanması gerektiği iddiasından bahsetmiştik. Böyle iddialar, yine genellikle orta sınıf “hayvan aktivistlerinden” çıkar, onların bu topluluklardan dem vurmak

dışında pek bir şey yaptıkları yoktur. Yine de kim tarafından ortaya konduğundan bağımsız, bu iddia yanlıştır ve veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak tanıtmanın önüne geçmeye yönelik bir başka girişimdir. Veganlığı, ahlaki bir mesele olarak ve sağlık açısından herkesle konuşma yükümlülüğümüz var.

***

Şimdi kitabın ikinci kısmına geçiyoruz.

İkinci Kısım

Abolisyonist Vegan Aktivizminin Ne Olduğu Üzerine

Bu ikinci kısımda farklı bağlamlardaki önemli aktivizm konularını, aktivizm yaparken *neler* söyleyeceğinizi ele alacağız.

5. Bölümde insanların, sevdikleri veya önemsedikleri hayvanlarla yedikleri veya giydikleri hayvanlar arasında bir fark olmadığını görmelerini sağlamak üzerine konuşuyoruz.
6. Bölümde veganlık ve “gereksiz acı” kavramını tartışıyoruz.
7. Bölümde veganlık ve hak kavramına odaklanıyoruz.
8. Bölümde veganlığın ahlaki temel bir yükümlülük olduğunu reddeden diğer aktivistlerle nasıl iletişim kurulacağını tartışıyoruz.
9. Bölümde eş dostla nasıl iletişim kurulacağına dair birkaç kısa not paylaşıyoruz.
10. Bölümde vegan olmak isteyen ama bunu yapmak konusunda endişeli olanlarla nasıl ilgileneceğinizi ele alıyoruz.
11. Bölümde aktivizm yaparken karşılaşacağınız veganlık karşıtı itirazlarla nasıl baş edileceğini tartışıyoruz.
12. Bölümde abolisyonist yaklaşımın diğer yönlerini savunmak üzerine fikirleri ele alıyoruz.

5. Bölüm

Veganlık ve Sevdığınız veya Önemsediğiniz Hayvanlar

Birinin veganlığı uygulaması mantıklı bir şey olarak düşünmesi için insan harici hayvanları yenebilir, giyilebilir veya başka şekilde kullanılabilir şeyler olarak görmeyi bırakması gerekir. Hayvanların *ahlakî açıdan* değerli olduklarını görmesi gerekir.

Birçok kişi için bu, hayvanlara dair düşünme biçimlerinde anlamlı bir değişimdir. Onları bu değişimi gerçekleştirmeye ikna etmenin en etkili yolu, dikkatlerini bu farkındalığı zaten deneyimledikleri durumlara çekip farkındalıklarını genele yaymalarını sağlamaktır.

Vegan olduğunuzu bilsinler veya bilmesinler, insanlar sizin “hayvan aktivisti” olduğunuzu öğrendikleri anda size neler söylemeye başlarlar?

Öncelikle hayvanları sevdiklerini söylerler.

İkincisi, şu anda veya geçmişte ilişkilendikleri hayvanlardan bahsetmeye başlarlar: o zamanki veya geçmişteki köpekleri, kedileri, kemirgenleri, tavşanları vs. Belki fotoğraflarını bile gösterirler! Neredeyse her zaman size hayvan dostlarını ne kadar sevdiklerini anlatırlar.

Üçüncüsü, hayvanların acı çekmesi veya öldürülmesiyle ilgili yakın zamanda okudukları veya duydukları bir şeyi anlatırlar. Mesela, Asya’da köpeklerin yenmesinden, Japonya’da yunusların öldürülmesinden, avcılar tarafından bir kaplanın vurulmasından veya hayvanat bahçesinde çitle hayvanlara ayrılmış bölgeye giren bir çocuğu korumak için bir hayvanın öldürülmesinden bahsederler. Bu tür hikâyeler birçok naveganı öfkeliyor.

Ne zaman insanlardan şu üç şeyden birini duysak -ve inanın ki çok sık duyuyoruz- her seferinde aynı şekilde yanıt veriyoruz: konuya ilgi duymalarını takdir ediyoruz; hayvanları “sevmele-
rinin”, hayvanlarla harika ilişkiler kurmalarının, televizyonda veya internette gördükleri, duydukları bir şeyin onları öfkelen-
dirmesinin bizi mutlu ettiğini ifade ediyoruz. Fakat ardından, bir önceki yorumdan hemen sonra, onlara basit ve apaçık bir soru soruyoruz: *Sevdiğin veya hakkında endişelendiğin hayvanlar-
la yediğin, giydiğin veya başka şekillerde eşya veya kaynak muamelesi
yaptığın hayvanlar arasındaki fark nedir?*

Bu her zaman ilginç bir tartışma başlatıyor. İlginç olmasının sebebi bu sorunun iyi *hiçbir* cevabının olmaması. Ahlaki açıdan, yediğimiz veya başka şekillerde sömürdüğümüz hayvanlarla sevdiğimiz veya ahlaki kaygılar duyduğumuz hayvanlar arasın-
da hiçbir fark yoktur. Bu nedenle bu tartışma, kişiyi hayvanların ahlaki kişi statülerini tanımaya yönlendirmekten başka bir şey yapamaz. Buradaki maharet, bu ahlaki kişi statüsünü daha de-
rinden kavramaları için onlara rehberlik etmekte yatar.

Ne yapmaya çalıştığımızı aklınızda tutun: İnsanları hayvan-
ların ahlaken değerli olduğu ve bu sebeple onları sömürmeme-
leri gerektiği sonucuna getirmeye çalışıyoruz. Bu stratejinin güzelliği insanların *bazı* hayvanların ahlaken değerli olduğu fikrini *zaten* benimsemiş olmaları üzerine kurulmasıdır. Ahlaki kaygılarını, tüm hayvanları kapsayacak şekilde genele yayma-
larını sağlamalısınız. Yine de başlangıçtaki fikri ikiniz de pay-
laştığınız için muhataplarınız bu sorgulamada sizin müttefikle-
rinizdir.

İşte bu stratejiye odaklanan bazı tartışma örnekleri. Bu tür fikir alışverişlerini her gün gerçekleştirebilirsiniz. Bir fark ya-
ratabilirsiniz.

Tartışma Örneği: Veterinerde Veganlık Sohbeti

Veteriner hekim muayenehanelerinde veganlık hakkında *birçok* konuşma yaşadık ve hepsi aşağı yukarı aynı şekilde ilerliyor.

Bu özel örnekte, Anna, o zamanlar yaklaşık on dokuz yaşında olan, kurtarılmış border collie'miz Katie'yi ziyarete götürmüştü. Randevular gecikiyordu, bu yüzden o ve Katie'nin çağrılmasına birkaç dakika vardı. Ofiste onunla birlikte oturan başka biri daha vardı. Diğer kişi, çok yaşlı görünen bir golden retriever'laydı. Kurtardığımız golden retriever'ımızı yakın zamanda kaybetmiştik. Aşağıda, hatırladığımız kadarıyla Anna'nın aynı gün aldığı notlardan bazı alıntılar var:

Anna: "Küçük dostunuzun yüzü ne sevimli öyle. Bana yakın zamanda kaybettiğimiz retriever'ımızı hatırlattı. On dört yaşındaydı. Burnuna tıpkı onunki gibi aklar düşmüş."

Öteki: "Şimdi on iki yaşında. Nispeten iyi durumda ama işitme duyusu neredeyse yok oldu ve giderek uyuşuklaşıyor. Çok vakti kalmadığını biliyorum ve bundan gerçekten korkuyorum."

"Evet, gerçekten hepsi ailenin birer parçası, değil mi?"

"Kesinlikle öyle. Hayatım boyunca köpeklerim oldu. Kedilerim de. Şimdi iki kedim, iki de köpeğim var. Gerçek bir hayvan severim."

"İlginç gerçekten. Hayvanlarla kafamız çok karışık bir şekilde ilişki kuruyoruz."

"Ne demek istiyorsun?"

"Yani, köpeklerimizle ve kedilerimizle oldukça anlamlı bir ilişki kuruyoruz ve onları sahiden sevdiğimiz kişiler olarak görüyoruz. Ama çoğumuz hayvanları yiyoruz. Aslında sevdiğimiz hayvanlarla yediğimiz hayvanlar arasında hiçbir fark yok."

"Şey, evet ama hayvanlara pek iyi davranmadığımız ve bunun doğru olmadığı konusunda sana hak versem de bir şeyler yememiz gerekiyor işte."

"Hayır, o iş öyle değil. Hayvansal gıdalar tüketmek gerekmiyor. Otuz yıldan fazla oldu, ben de partnerim de hiç hayvansal ürün tüketmiyoruz ve ikimiz de gayet iyiyiz."

"Vejetaryen misiniz yani?"

"Veganız aslında. Hayvanları yemiyoruz, giymiyoruz, hayvanat bahçelerine gitmiyoruz veya bu tarz şeyler yapmıyoruz."

"Sea World hakkındaki o tartışmaları gördüm. Asla böyle bir yere gitmem. Zavallı hayvanlar."

"Kesinlikle. Biz de öyle. Ama asıl problem şu ki hayvanları yiyoruz. Bu ülkede sadece yenmek için kaç hayvanın öldürüldüğünü biliyor musun?"

"Hayır. Eminim milyonlarcadır."

"Milyarlarca. Sırf ABD'de yaklaşık on dört milyar, dünya çapındaysa altmış milyar hayvanı öldürüyoruz. Balıklar dâhil değil buna. Onlar dâhil olunca trilyonlar ediyor."

"Balık da mı yemiyorsunuz?"

"Yemiyoruz. Çok basit düşünüyoruz aslında. Hiçbir hayvanı kasten öldürmeden sağlıklı -hatta daha sağlıklı- bir hayat yaşayabiliyoruz. Bunu neden yapmayalım ki?"

"Peki ne yiyorsunuz?"

"Sizin yediklerinizi. Sadece yediklerinizin bir kısmını daha fazla yiyoruz ve diğer şeyleri hiç yemiyoruz. Meyve sebze yiyorsunuz herhâlde, değil mi?"

"Elbette. Çok severim."

"Güzel. Tahıl ve baklagil yiyor musunuz?"

"Bunları da çok severim!"

"Ya kuruyemişler, tohumlar? Ceviz, kaju, susam ve bunun gibi şeyleri seviyor musunuz?"

"Tabii ki."

"İşte bu kadar, hiçbir problem yaşamadan vegan beslenebilirsin öyleyse. Sadece geri kalanları çıkar gitsin."

"Ve bu sağlıklı, öyle mi?"

"Doktor değilim ama okuduğum her şey vegan beslenmenin sadece gayet yeterli olduğunu değil, aynı zamanda kalp hastalıkları ve kanserle ilişkilendirilen hayvansal yağları içeren bir diyetten daha iyi olabileceğini söylüyor. Sana kendimi harika hissettiğimi de söyleyebilirim! Buyur, izin verirsen seni bir siteye yönlendireyim. Bir grup arkadaşla geliştirdik ve tamamen vegan olmakla ilgili. İçinde tarifler ve diğer şeyler var."

Anna ona üstünde www.howdigo vegan.com adresinin yazılı olduğu bir kart verdi ve ekledi:

“Bu arada, aynı şekilde köpeklerimiz de vegan. Bak bu Katie. Şimdi on dokuz yaşında aslında belki de daha yaşlı ama en az on dokuz yaşında. On üç yıl önce onu sahiplendiğimizden beri vegan.”

“Onları neyle besliyorsunuz?”

“Evolution adında çok yüksek kaliteli bir kuru mama kullanıyoruz. Sebzeleri, mercimekleri, bunun gibi şeyleri karıştırıyoruz. Yıllar boyunca çok sayıda hasta köpeği kurtardık ve hepsi vegan beslenip bir güzel serpildi.”

“Harikaymış. Bunu daha önce duymamıştım. Ya kediler? Onlar da vegan olabilirler mi?”

“Hiç kediyle yaşamadık ama kedilerini etle beslemeyen arkadaşlarımız var. Yine de sana hayvansal ürünler içermeyen bir beslenmeyle yeterince gelişmeyen hiçbir köpeğimiz olmadığını söyleyebilirim. Ama şu an önemli olan şey *senin için* vegan olmanın ne kadar kolay olduğunu görmek.”

“Ama ailemde kalp hastalıkları var.”

“Aslında hepsi hayvansal yağları hayatımızdan çıkarmak için daha çok neden oluşturuyor. Ama en önemli sebep daha evvel söylediğin şey, hayvanları seviyor olduğunu ve bugüne kadar, hayatın boyunca da sevdiğini söyledin. Ee, hayvanları gerçekten seviyorsan hiç gereği yokken onları öldürmek veya yemek iyi bir fikir değil.”

“Evet, anlıyorum.”

“Köpeğinle yediğin inek, domuz veya tavuk arasında hiçbir fark yok.”

“Pek biftek veya domuz eti yemem ama ama çok fazla tavuk yiyorum.”

“İnsanlar tavukları birey olarak görmüyor. Sırf kuş oldukları ve insanlar diğer memelilerle kuşlardan daha fazla özdeşleştikleri için. Ama tavuklar da harika küçük bireyler. Mesele şu, eğer hayvanları gerçekten seviyorsan, hiçbirini yemiyor olman gerekiyor.”

“Süt içmiyor veya yumurta da mı yemiyorsunuz? Böyle şeyler için hayvanları öldürmüyorlar, değil mi?”

“Hayır, tüm hayvansal ürünler hayvanların öldürülmesine ve korkunç şekilde acı çekmelerine sebep olur. Süt ürünleri için kullanılar inekler her zaman hamile tutuluyorlar ve yavruları onlardan zorla ayrılıyor, bu hem anne hem de bebek için fena hâlde acı çekmek demek. Buzağılar süt danası olmak için satılıyor ve anne inekler yaklaşık beş yıl sonra kendilerini mezbahada buluyorlar. Erkek civcivler -yani civcivlerin %50’si- dünyaya geldikleri gibi öldürülüyor ve tavuklar, sözde ne kadar “insani” olduklarından bağımsız, korkunç koşullarda hapsediliyor ve tavuklar her türlü bir veya iki yumurtlamadan sonra öldürülüyor. Yumurta mevsuzu korkunç. Süt mevsuzu da öyle. Hepsi gerçekten korkunç. Hayvanları seviyorsun, değil mi?”

“Çok seviyorum.”

“Yani onlara zarar vermek onları sevmekle tutarlı değil.”

Bu noktada Anna veterineri görmek için içeri çağrıldı. Bütün bu fikir alışverişi yaklaşık yedi dakika sürdü.

Bu tür durumlarda kilit nokta kibar ve saygılı olmak, diğer kişinin konuyla ne kadar ilişkilendiğinden ipuçları çıkarmaktır. Bu örnekteki kişi randevusu için sizinle aynı alanda beklemek zorunda olduğundan “köşeye sıkışmış” hissedebilir veya hayvan dostunun sağlık durumu yüzünden stresli olabilir. Gö-nüllülük gösterdikleri konularla ilgilenirseniz veya sorularını yanıtlarsanız, aranızdaki fikir alışverişini rahatlatırsınız çünkü ilgilendikleri konular onları savunmaya geçirmez. Bu yalnızca hayvanları önemseyen iki insan arasında geçen bir konuşma. Bu olaydaki kadın sonrasında daha fazla bilgi için Anna’yla iletişime geçti ve bu bilgileri rica ettikten haftalar sonra Anna kadının vegan olduğunu ve deri olmayan ayakkabıları nereden bulabileceğini öğrenmek istediğini söyledi.

Tartışma Örneği: Harambe ve Vegan Aktivizm

2016’nın Mayıs ayında, küçük bir çocuk Cincinnati Hayvanat Bahçesindeki Harambe isimindeki gümüş sırtlı gorilin barındığı çevrili alana girdi, hayvanat bahçesi görevlileri Harambe’yi

vurarak öldürdü (<https://goo.gl/FqkUvg>). Hayvanat bahçesi çalışanlarına ve çocuğa sahip çıkamadığı için çocuğun annesine karşı koparılan yaygara kulakları sağır edecek seviyedeydi. Fakat aslanların veya fillerin vurulduğu, yunusların veya balinaların öldürüldüğü durumlarla birlikte bunun gibi olaylar, abolisyonist veganlık eğitimiyle ilgilenmek için harika bir fırsat sunuyor.

İşte Gary'nin bir öğrenciyle yaşadığı diyalog:

Öğrenci: "Şu Harambe olayı çok korkunç değil miydi? Aklıma siz geldiniz çünkü bayağı büyük bir hayvan hakları vakası gibi görünüyor."

Gary: "Evet, berbattı gerçekten. Fakat gorilin zaten hayvanat bahçesinde olmaması gerekiyordu."

"Haklısınız sanırım. Ama yine de yaşanan şeye üzüldüm. Onu vurmaları hiç adil değildi. Onun suçu değildi. Zavallı şey, ölmeyi hak etmedi."

"Böyle hissetmene sevindim. Belli ki düşünceli birisin. Ama Harambe için düşündüğün şey tüm hayvanlar için geçerli değil mi?"

"Ne demek istiyorsunuz?"

"Pekâlâ, dün ne yemiştin?"

"Tavuk. Neden ki?"

"Bu hayvanlardan birinin tavuk, diğerinin goril olması dışındayla ne fark var?"

"Gorilin nesli tükeniyor sanırım ya da en azından o daha ender bulunan bir hayvan."

"Ne fark eder ki? Harambe tehlikede olmasaydı aynı şekilde üzülmeyiz miydin?"

"Evet, öyle sanırım."

"Belli ki Harambe'nin değerli olduğunu düşünüyorsun. Hayatının değerli olduğunu, ölmemesi gerektiğini düşünüyorsun. Mesele, tavuğun neden farklı olduğunu düşündüğün."

"Farklı hissettiriyor. Harambe'nin bir adı vardı."

"Ama bu, onu hayvanat bahçesinde hapseden insanların ona seslenmek için söylediği bir şeydi. Adı bu değildi. Fakat yoru-

mun, bu konular hakkında nasıl düşündüğünle ilgili çok önemli bir şey söylüyor.”

“Nedir, profesör?”

“Harambe’nin bir isminin olması onu bir kişi olarak görmeni sağladı. Onu *biri* olarak gördün, bir şey olarak değil. Ama tavuk da biriydi. Sadece adı yoktu.”

“Hiç bu şekilde düşünmemiştim.”

“Görüyor musun, tavuk da hayatına Harambe’nin kendi hayatına değer verdiği kadar değer veriyordu, bu açıdan Harambe ve tavuk arasında ne fark var? İkisi de yaşamak istiyordu. İkisi de insanlar tarafından öldürüldü.”

“Evet, görüyorum. Ama bir hayvanı yemek farklı değil mi sonuçta bunu beslenmek için yapıyorsun?”

“Doktor ya da beslenme uzmanı değilim ama 1982’den beri vegan olduğumu ve herhangi bir hayvansal ürün yemenin kesinlikle gereksiz olduğunu söyleyebilirim. www.howdoigovegan.com adresindeki web sitemize bir göz at, bak bakalım ne düşüneceksin. İstersen bi ara uğra, daha fazla konuşalım.”

O öğrencinin bir hafta sonra vegan olmasına yol açan tartışmanın başlangıcı buydu.

Tartışma Örneği: “Ama Hayvanları Seviyorum”

Tipik bir fikir alışverişi:

“Ah, demek hayvan haklarıyla ilgileniyorsun. Hayvanları severim.”

“Hayvanları sevmene sevindim. Öyleyse sana bir soru sorayım: onları yiyor musun?”

“Şey, evet.”

“Yani bilfiil onların zarar görmesinde rol oynuyorsun?”

“Yani yemek yemem gerekiyor.”

“Elbette gerekiyor ama hayvanları yemek zorunda değilsin. Herhangi bir hayvansal ürünü tüketmeye kesinlikle gerek yoktur. www.howdoigovegan.com adresindeki web sitemize bir

göz at istersen ve bak bakalım ne düşüneceksin? Soruların için bize e-posta göndermekten hiç çekinme.”

Kısa süreli fikir alışverişleri bile hayvan hakları meselesiyle ilgilenmek için anlamlı bir başlangıç olabilir.

Vakit azsa üstünde web adresinin yazdığı bir kart çok yardımcı olur!

***

Altıncı bölümde, “gereksiz yere” acı çektirmeye karşı çıkmak da dâhil olmak üzere farklı bir bakış açısından neyin savunulacağını tartışacağız.

6. Bölüm

Veganlık, Gereksiz Izdırap ve Ölüm

Herkesin İnandığı Şey

Genel olarak, insanlar hayvanlara gereksiz yere acı çektirmenin yanlış olduğunu düşünür.

Otuz beş yıldır hayvan hakları için çalışıyoruz ve bu fikre katılmayan pek az insanla tanıştık. Bu ahlaki ilkenin oldukça yaygın olduğunu kesinlikle söyleyebiliriz. Bunu aktivizminizde kullanabileceğinizin ve harika sonuçlar alacağınızın garantisini verebiliriz.

Hayvanlara gereksiz yere acı çektirmememiz gerektiğini söylemek ne anlama geliyor?

Pekâlâ, bu ilkenin herhangi bir anlamı varsa bu, hayvanlara zevk, eğlence ya da elverişlilik sebepleriyle acı çektirmememiz gerektiği anlamına gelmelidir. Hayvanlara acı çektireceksek bunun için geçerli bir sebebe ihtiyacımız var. Zevk, eğlence ve elverişlilik geçerli sebepler değildir, *olamaz*.

İnsanlar bunu tam olarak böyle yorumluyorlar. İnsanlar, zevk veya eğlence amacıyla hayvanlara acı çektirilen durumlara çok sert tepki verme eğilimindedir. Örneğin, hayvana zulüm olayları her zaman güçlü bir kamuoyu tepkisi uyandırır. Köpeklerle, kedilere veya diğer evcil hayvanlara işkence eden insanlarla ilgili hikâyeler her zaman görkemli bir ifşayla ve cezalandırma çağrılılarıyla sonuçlanır. İspanya'dakiler de dâhil olmak üzere çoğu insan boğa güreşine karşı çıkıyor. Birleşik Krallık'ta, muhafazakârlar da dâhil olmak üzere çoğu insan tilki avına karşı çıkıyor. Köpek dövüşüne karışan ABD'li futbol oyuncusu Mic-

hael Vick'e tüm dünyadan yağan tepkilerin ne kadar büyük olduğunu bir düşünün.

Bize inanmıyorsanız, karşınıza çıkan ilk beş kişiye sorun: "Sence insanların, bundan bir tür eğlence ve zevk duydukları için hayvanlara acı çektirmesi doğru mu?" Eğer beşi de bunun doğru olmadığını söylemezse ve açıkçası, neden böyle tuhaf bir soru sorduğunuzu sormazsa lütfen hemen bize yazıp haber verin çünkü şimdiye kadar böyle kişilerle hiç karşılaşmadık.

Dahası, insanlar gereksiz yere çektirilen acının, köpek dövüş-türme örneğindeki gibi yalnızca zevk, eğlence veya elverişlilik gerekçeleriyle meşrulaştırılamayacağına göre gereksiz olduğunu algıladıklarında, bu gereksiz yere uygulanan eziyetin daha insani hâle getirilmesini talep etmezler; *sonlandırılmasını* isterler. İnsanlar, hayvanlara yapılan muamelenin daha "insani" hâle getirilmesinden yalnızca hayvan kullanımının gerekli olduğunu düşündüklerinde bahsederler, işte o zaman muamelenin ola-bildiğince az eziyet içermesini isterler.

İnsanların hayvanlara gereksiz yere acı çektirmenin yanlış olduğunu kabul ettiğini ve aynı zamandan et, süt ürünleri, yumurta vs. yediklerini düşünürsek net bir sonuca varıyoruz: *İnsanlar hayvansal ürünler tüketmenin gerekli olduğunu düşünüyor.*

Eğer etkili bir vegan aktivist olacaksanız insanların neden hayvanları sömürmenin gerekli olduğunu düşündüğünü ve onları, bunu yapmanın doğru olmadığı konusunda nasıl bilgilendireceğinizi anlamanız gerekiyor. Onları, vegan olmamalarının, kendi yaptıklarının da başkalarını zalimlikle suçladıkları şeyle aynı olduğu anlamına geldiğine ikna etmelisiniz. Geçerli bir sebep olmadan, hayvanların acı çekmesinde ve öldürülmesinde doğrudan rol oynamak... İnadıklarını iddia ettikleri şeyle çelişen bir şekilde hareket ediyorlar.

Öyleyse insanların hayvanları gereksiz acıya ve ölüme maruz bırakmanın gereksiz olduğuna inandıkları düşüncesiyle başlayalım ve şunu soralım: İnsanlar neden hayvanları yemenin gerekli olduğuna inanıyor?

Üç ana sebebi var. Üçüne de değinebilmeniz gerekiyor. Yapabilirsiniz.

Sağlık İçin “Gerekli”

Pek çok insan hâlâ hayvansal ürün yemezse sağlığının bozulacağını düşünüyor. Bu inanç muhtemelen aşmamız gereken *en* önemli engel.

Birçok hayvan aktivisti, çoğu kişinin, ideal insan sağlığı için hayvansal ürünler tüketmenin gerekli olmadığını işaret eden çok fazla bilgi olmasına rağmen hâlâ hayvansal yiyecekler yemezlerse sağlıksız olacaklarını düşündüklerini anlamıyor. Vegan aktivistler buna yanıt vermeye hazır olmalı. Ne olursa olsun, insanlar onlara zarar verecek bir şeyi yapmanın ahlaki yükümlülükleri olduğunu söylediğinizi düşünürlerse pek ilgilerini çekmeyecektir.

Yanıtınız: Şu konuda net olun: *Bilimi temel alan hiçbir kuruluş, hayvansal gıdaları yemenin tıbbi açıdan gerekli olduğunu savunmaz. İhtiyacınız olan tüm bilgiler www.howdoigovegan.com adresinde mevcuttur.*

Bu web sitesinde açıkça belirttiğimiz gibi Beslenme ve Diyetetik Akademisi (ABD), Amerikan Diyabet Derneği, Amerikan Kalp Derneği, İngiliz Diyetisyenler Derneği, İngiliz Beslenme Vakfı, Avustralya Diyetisyenler Derneği, Kanada Diyetisyenleri ve Kalp ve İnme Vakfı (ABD) dâhil olmak üzere dünyanın dört bir yanındaki ana akım profesyonel kuruluşlar; Mayo Clinic, UCLA Sağlık Merkezi, Pennsylvania Üniversitesi Tıp Fakültesi ve Pittsburgh Üniversitesi Tıp Fakültesi dâhil olmak üzere araştırma ve öğretim kurumları; İngiliz Ulusal Sağlık Servisi, ABD Ulusal Sağlık Enstitüleri, ABD Tarım Bakanlığı ve ABD Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı gibi devlet kurumları ve hatta Kaiser Permanente gibi büyük sağlık kuruluşları bile dengeli bir vegan beslenmenin insan sağlığı için tamamen yeterli olduğunu kabul ediyor¹³.

Bu grupların bazıları vegan beslenmenin, hayvansal ürünler içeren bir beslenmeye nazaran sağlık açısından kayda değer faydaları olabileceğini de iddia ediyor. **Fakat ana fikri ortaya**

13 Bu kurumların vegan beslenme hakkındaki raporlarının bir kısmı tam metin ya da özet olarak Türkçe'ye çevrildi. bit.ly/veganrapor adresinden ulaşabilirsiniz. (ç.n.)

koymak için kimseyi buna ikna etmek zorunda değilsiniz, hayvansal gıdaları tüketmek gerekli değildir. Hayvanları yemeyi bırakıp makul bir vegan beslenmeyi benimseyenler daha az sağlıklı olmazlar. *Daha* sağlıklı olabilirler ama kesinlikle *daha az* sağlıklı olmazlar.

Her hâlükârda, veganların ihtiyaçları olan *her şeyi* bitkilerden alabildikleri teminatını vermelisiniz: protein, kalsiyum, demir, çinko vs. Veganların, insanların üretemediği ya da en azından güvenilir miktarda üretemediği B12 vitaminini aldıklarından emin olmaları gerekiyor. Fakat tüm insanlar B12 vitaminini bir yerlerden almalı. Naveganlar onu etten alıyorlar; veganlarsa besin mayasından, diğer zenginleştirilmiş gıdalardan veya takviyelerden. Fakat bütün B12, mikroorganizmalardan gelir. Veganlar kendilerinininkini doğrudan bitkisel kaynaklardan alıyorlar, tıpkı hayvanların yaptığı gibi.

İnsanlar ayrıca kendilerinin üretemedikleri yağ asitlerine de ihtiyaç duyarlar. Çoğu insan esansiyel yağ asitlerini balık yiyerek alır. Balıklar yosun yiyerek alıyor. Veganlar bu yağ asitlerini doğrudan bir alg takviyesiyle alıyorlar. B12 örneğinde olduğu gibi, veganlar bu yağ asitlerini, başkalarının yediği hayvanların bizzat aldığı yerden alıyorlar. Bu şekilde daha bile etkililer! Veganlar, ayrıca, bu besinleri sağlamak için keten tohumu ve ceviz de yiyebilirler.

Dolayısıyla hayvansal gıdaların insan sağlığına zarar verdiğine dair önemli kanıtlar olsa da insanları hayvansal ürünler yememenin daha sağlıklı olduğuna ikna etmek için bir tıbbi çalışmalar savaşına girmeye gerek yok. Tek yapmanız gereken onları vegan olmanın vegan olmamak kadar sağlıklı olduğuna ikna etmek.

Kendinizi eğitirken bunu beslenme veya sağlıkla ilgili tavsiyeler vermek için *yapmamanız* gerekiyor, zaten yetkili değilseniz bunu hiçbir durumda yapmamanız gerekiyor. Bunun yerine temel bilgilere hâkim olmanız ve insanları, ideal insan sağlığı için hayvansal ürünlerin gerekli olduğu şeklindeki oldukça yanlış fikirden kendilerini kurtarmak için bilgi alabilecekleri kaynaklara yönlendirebilmeniz gerekiyor.

Daha önce bahsettiğimiz gibi web sitemizde (www.howdoi-govegan.com), hayvansal ürünlerin ideal sağlık için gerekli olmadığını açıkça ortaya koyan profesyonel ve resmî kurumlara yönlendiren bağlantılar da dâhil, sağlık ve beslenme üzerine çeşitli kaynaklar var, ayrıca bazı abolisyonist vegan aktivistler yanlarında sayfanın URL'sinin basılı olduğu (kartvizit boyutunda) kartlar taşıyorlar.

Not: Bu konuda yetkili olmadığınız sürece kimseye özel olarak sağlık veya beslenme tavsiyesi vermemelisiniz. Konuşmanızı, incelemeleri için herkese açık materyaller sağlamakla sınırlandırmalısınız.

“Doğal” Olduğu İçin “Gerekli”

Sağlıkla ilgili kaygılarla ilintili olarak, hayvan tüketmenin “doğal” olduğu için gerekli olduğu fikri var. Birçok kişi hayvanları yemezsek doğaya karşı davranacağımızı çünkü fiziksel olarak et ve diğer hayvansal ürünleri yemek için adapte olduğumuzu düşünüyor.

Yanıtınız: Hepçil olduğumuz ve hayvansal ürünleri de bitkiler kadar iyi tüketebileceğimiz gerçeği, bunu yapmanın ahlaken doğru olup olmadığı sorusunu cevaplamıyor. Birçok insanın laktoz intoleransı olmasına ve pek çok hekimin hayvansal ürünlerin insan sağlığı için zararlı olduğuna dikkat çektiği tartışmasız gerçeğinin yanı sıra söyleyebileceğimiz *en fazla şey*, hayvansal ürünleri *yiyebileceğimizdir* ancak bedenimizin hayvansal ürünlere ihtiyaç duyacak şekilde tasarlandığını gösteren hiçbir şey yoktur.

İnsanlar fiziksel olarak etçillerden çok otçullara benziyor. Etçiller iyi gelişmiş pençelere sahiptir. Bizim pençelerimiz yok. Ayrıca etçil hayvanların ihtiyaç duyduğu keskin ön dişlere de sahip değiliz. Hâlâ köpek dişlerimiz olmasına rağmen keskin değiller ve etçil hayvanların keskin köpek dişlerini kullandıkları şekilde kullanılamazlar. Birçok otçulunkine benzeyen yassı azı dişlerimiz var ve o otçullar gibi biz de bu dişleri öğütmek için kullanıyoruz.

Etçiller aynı zamanda kısa bağırsak yoluna sahiptir, böylelikle çürümekte olan eti çabuk bir şekilde vücutlarından atabilirler. Otçullarınsa insanlarda olduğu gibi çok daha uzun bir bağırsak yolu vardır. Otçullar ve insanlar, midelerinde eti sindirmek için güçlü hidroklorik asit bulunan etçillere göre zayıf mide asidine sahiptir.

Otçul hayvanlar, meyveleri ve tahılları önceden sindirmek için iyi gelişmiş tükürük bezlerine ve insanlar gibi tahılları önceden sindirmek için gerekli olan alkali tükürüğe sahiptir. Etçil hayvanların tükürüğüse genelde asidiktir.

Yani fizyolojiye bakarsak bitki yemeye hayvansal ürünler yemekten daha iyi adapte olmuşuz gibi görünüyor.

“Gerekli” Çünkü Şimdiye Kadar Bunu Hep Yaptık

İnsanlar çoğunlukla hayatları boyunca yedikleri şeyleri yememeyi düşündüklerinde şaşkına dönerler. Hayatları boyunca yapmış oldukları şeyin *gerekli* olduğunu düşünürler. Büyük bir değişiklik olarak gördükleri bir şeyi düşündüklerinde genellikle endişelenirler. Bu onları şaşkına çevirir. Alışılmadık bir durum değil. Örneğin, taşınmak -insanlar taşınmaya hevesli olsalar bile- streslidir. Bu nedenle diyetlerinde radikal bir değişiklik yapmayı düşündüklerinde stres yaşamaları beklenmedik bir şey değildir.

Yanıtınız: Onlara vegan olmanın kolay olduğunun güvencesini vermelisiniz. İnsanların büyük çoğunluğu için zaten öyle. Ne yazık ki daha önce gördüğümüz gibi büyük hayvan refahı kurumlarının çoğu veganlığa yönlendirmeyi zorlaştırıyor. İnsanlara bunun hiç de zor olmadığını gösterin.

İnsanlara vegan beslenmenin sebze, meyve, tahıl, baklagil, tohum ve yemiş yemekten başka bir şey olmadığını belirtin. Herkes bu yiyecekleri daha önce yemiştir. Hayvansal yiyecekler yeseler bile şu an herkes bu bitkisel yiyeceklerin bir kısmını yiyor. Sadece, bunları hâlihazırda yediklerinden daha fazla yiyecekler. Korkutucu bir şey yok. Tuhaf bir şey yok.

Üstelik masraflı da değil. Sıklıkla insanların veganlığın pahalı olmasından endişe duyduğunu işitiyoruz.

İnsanların pahalı, hazır vegan ürünler almak zorunda olmadıklarını vurgulamak çok önemlidir. Yani örneğin hamburgerin yerine vegan “hamburger” koymak zorunda değiller. Birçok vegan çok az hazır gıda tüketir. Biz çok pahalı olmalarının yanı sıra tuzla dolu oldukları ve besin değerlerinin çok düşük olduğu sonucuna vardık.

Mantra şu: sebzeler, meyveler, tahıllar, baklagiller, tohumlar ve yemişler. Bunlar, herkesin bildiği gıdalar ve herkes bunları zaten tüketmiştir. Her zaman altını çizim: *kolay, kolay, kolay...*

İnsanları her zaman (en basit olanlardan resmî akşam yemeği partisi seviyesindekilere kadar) çeşitli tariflere ulaşabilecekleri sitelere yönlendirebilmelisiniz. Tekrar söyleyelim, www.howdoinvegan.com bu bilgileri sağlamaya çalışıyor ama vegan yemek tarifleri için başka birçok kaynak var.

Onuncu bölümde aşırı kaygılı kişilerle başa çıkma konusunu daha ayrıntılı şekilde yeniden ele alacağız.

Tartışma Örneği: “Gereklilik” Konusunun Genel Bir Değerlendirmesi

2014’te New York’ta Andre Robinson diye genç bir adam, bir kediye futbol topuna vurmuşçasına tekmeledi. Orada bulunan biri tarafından olayla ilgili hazırlanan video YouTube’da yayınlandı ve viral oldu. Robinson daha sonra iyi bir yere yuvalandırılan kediye öldürmemiştir. Hayvanlara eziyetle suçlandı ve dava, Robinson’un yaptıklarından dolayı hapse girmesini isteyen “hayvanseverler” tarafından çılgınca bir kampanyaya evrildi.

Gary, Amerika Birleşik Devletleri’ndeki bir haber kanalı olan CNN’e röportaj verdi. Ceza hukuku öğreten bir profesör olarak ona, Robinson hapse atılmalı mı diye soruldu. Gary, beyaz ırktan olmayan Robinson’a karşı yürütülen kampanyanın rahatsız edici derecede ırkçı imalar taşıdığı görüşünü dile getirdi. Ama asıl anlatmak istediği, Robinson’un bir hayvana bundan keyif

aldığı için zarar vermiş olmasıydı, Robinson yaptığı şeyin “eğlenceli” olduğunu düşünüyordu. Gary, Robinson’un cezalandırılmasını isteyen kişilerin, Robinson’un ne kadar kötü bir insan olduğunu oturup hamburgerlerini ve diğer hayvansal yiyecekleri yerken tartıştıklarını söyledi. Yani insan harici hayvanlara verilen zararda doğrudan rol oynuyorlardı ve bunun için sahip oldukları en iyi gerekçe, hayvanların tadının güzel olmasıydı. O insanların gerçekten de Robinson’dan farklı olmadığını savundu.

Söylemeye gerek yok herhâlde bu röportaj kısa olmasına rağmen çok fazla tartışmaya yol açtı.

Meslektaş: “CNN’deki röportajını gördüm. Bazı sorular sorsam yanıtlayabilir misin?”

Gary: “Evet, tabii ki.”

“Şimdi sen gösterilen tepkinin ırkçı olduğunu mu düşünüyorsun?”

“Elbette öyleydi. Robinson’a bu suçlamayı yönelten kişilerin sayfalarında açıkça ırkçı çok sayıda yorum da vardı. Ama ırkçılığın bu tepkiyi tamamen açıkladığını kesinlikle düşünmüyorum.”

“Güzel çünkü Robinson’un yaptığının yanlış olduğunu düşünüyorum ve kendimi ırkçı olarak görmüyorum.”

“Yaptığı şeye neden karşısın?”

“Çünkü kediye tekmelemesi yanlıştı.”

“Ama neden yanlıştı?”

“Çok açık.”

“Tamam, öyleyse nedenini söyle.”

“Çünkü gereği yoktu. Acımasızcaydı. Hiçbir amaca hizmet etmiyordu.”

“Bu doğru değil. Robinson bundan keyif almıştı.”

“Tabii ama bu yeterli değil ki.”

“Neden yeterli olmasın?”

"Çünkü bir hayvana zarar vereceksen iyi bir nedenin olmalı."

"Bir nedeni vardı, bundan zevk aldı."

"Ama bu iyi bir neden değil."

"Neden değil?"

"Sahiden soruyor musun?"

"Evet, sahiden soruyorum. Yaptığı şeyden zevk alması veya eğlenmesi neden yeterli değil?"

"Çünkü bir hayvanı öldürmeyi veya bir hayvana acı çektirmeyi haklı çıkarmak için bunun ötesinde bir ihtiyaç olmasını bekleriz."

"Öyleyse müsaadenle sana bir soru sorayım: vegan mısın?"

"Hayır."

"Peki, Andre Robinson'dan farkın ne?"

"?"

"Yanlış ifade ettim. Neden Robinson'dan daha beter değilsin?"

"?"

"Robinson kediye öldürmedi mesela, sen vegan olmadığın için hayvanların öldürülmesinde doğrudan rol oynuyorsun."

"Tamamen farklı şeyler bunlar."

"Nasıl farklılar ama?"

"Ben fiilen hiçbir hayvanı öldürmüyorum."

"Olabilir ama yine de bunu yapması için bir başkasına para veriyorsun."

"Doğru."

"Birini öldürmenle başkasına onu öldürmesi için para vermen arasında ahlaki veya yasal açıdan hiçbir farkın olmayacağı gibi bunda da hiçbir fark yok."

"Katılıyorum. Ama bir fark var. Benim hayvan kullanımını destekleme sebebim beslenme. Bu, Robinson'un yaptığından farklı."

"Ama ideal sağlıkta olmak için hayvansal ürünler yemek zorunda değilsin."

“Bu tartışmaya açık.”

“Hayır, değil. Hiç kimse hayvansal ürünler yememiz gerektiğini iddia etmiyor; mesele buysa hayvansal ürünleri yemenin bizim için iyi olmadığına dair artmakta olan kanıtlar bile var.”

“Gönderebileceğin kaynaklar var mı?”

“Elbette. İşte bir grup yaratıcı veganla tasarladığımız web sitesi: www.howdoigovegan.com.”

“Teşekkürler. Bir bakayım.”

“Güzel. Herhangi bir sorun olursa geri dönüp sor.”

“Kemik erimesi beni endişelendiriyor. Ailemde var.”

“Web sitesinde de açıklandığı gibi sütü de dâhil ederek hayvansal ürünler tüketiyorsan bu tür bir sorunla karşılaşma olasılığın çok daha yüksektir.”

“Bir bakmam gerekiyor.”

“Yine de insan sağlığı için hayvansal ürünler gerekli değilse ahlaki açıdan Robinson’dan hiçbir farkın olmadığını görüyor musun? Daha kötü olman dışında tabii!”

“Evet, görüyorum. Beslenmeyle ilgili kanıtı gerçekten görmem gerekiyor. Hayvansal proteine ihtiyacım olduğunu sanıyordum.”

“Ben otuz beş yıldır hiç hayvansal protein tüketmedim. Gayet iyi hissediyorum.”

“Gönderdiklerini incelemek ilginç olacak. Daha önce hiç duymadığım ilginç bir görüş ortaya attın. Şimdi CNN’de dediklerini daha iyi anlıyorum.”

Gary bu kişiyle daha sonra da birçok kez fikir alışverişinde bulundu. Kadın şimdi vegan.

Tartışma Örneği: Veganlık Doğaldır

Anna, bir konferansta ikimizin verdiği konuşmaya katılan bir adamla aşağıdaki tartışmayı yaşadı. Tartışma, konuşmamızdan sonra bu kişi bir soru sormak için yanımıza geldiğinde gerçekleşti. Aşağıda yazarlar bu olay yaşandıktan sonra alınan notlara dayanmaktadır.

Kişi: "Veganlık hakkında söylediklerinizi anlıyorum ama bence dışarıda bıraktığınız bir gerçeklik var."

Anna: "Nedir o?"

"Veganlığın doğal olmaması."

"Veganlık 'doğal değil' derken ne kastediyorsun?"

"Hayvanları yemeliyiz."

"Yemeliyiz derken ne demek istiyorsun?"

"Doğamız böyle."

"Bu ne anlama geliyor?"

"Et yemek için tasarlandığımız anlamına geliyor."

"Bedenimizin hangi kısmı sana bunu düşündürüyor?"

"Dişlerimiz."

"Ama dişlerimiz daha çok otçullarınkine benziyor. Dişlerimiz çiğ eti kemikten ayıramaz. Bağırsaklarımız bir etçilinkinden çok daha uzun ve mide asitlerimiz sebze ve meyveleri sindirmeye eti sindirmeye olduğundan daha uygun."

"Ama tarih öncesi çağlardan beri hayvanları yiyoruz."

"Aslında eski diyetler hakkında tartışmalar var ama önemi yok. Birçok şeyi uzun zamandır yapıyoruz, savaşmak, kadınları baskılamak gibi. Önemli olan hayvanlara acı çekirtmeyi ve onları öldürmeyi ahlaki açıdan haklılaştırıp haklılaştıramayacağımız, umarım sizi de haklı bir gerekçe olmadığına ikna etmişizdir."

"Kesinlikle ilginç bir konuşmaydı fakat hayvanları kullanmamız gerçekten de varoluşumuz biçimimizin bir parçası gibi görünüyor."

"Ama aynısı, mesela, cinsiyetçilik için de söylenebilir. Cinsiyetçilik de binlerce yıldır erkeklerin varoluş biçiminin bir parçası."

Üç ay sonra, Anna bu kişiden kendisinin de vegan olduğunu öğrendi.

Hayvan Deneylerine İlişkin Bir Not

Hayvanları kullanmanın *tartışmaya açık* olabileceği tek durum, hayvanların ciddi insan sağlığı problemlerini çözmek için kulla-

nılması bağlamıdır. Hayvan kullanımına bu durumda da karşı-
yız fakat karşı duruşumuz, hak kavramına ilişkin bir tartışmayı
barındırıyor. Bunu bir sonraki bölümde inceleyeceğiz.

7. Bölüm

Veganlık ve Hayvan Hakları

Birçok hayvan hakları aktivisti hayvan haklarını savunmak, özellikle de temel bir abolisyonist kavram olan hayvanların eşya muamelesi görmeme hakkını savunmak üzerine düşündüklerinde çok geriliyorlar.

Gerilmeyin! Haklar hakkında konuşmak için hukuk derecesi-ne veya felsefe eğitimine ihtiyacınız yok.

Abolisyonist veganlık aktivizmi yapmak için iki basit düşünceyi anlamaya ihtiyacınız var:

- Hak kavramı
- Yaklaşımın neden hayvanların eşya muamelesi görmeme hakkı üzerine inşa edildiği

Haydi, birer birer inceleyelim ve bunların ne kadar basit fikir-ler olduğunu görelim.

Haklar

Hak kavramına ilişkin çok fazla şey yazılmıştır. Neyse ki başkalarıyla hayvan haklarını konuşmak için bu yazılanların %99,9999'u hakkında kaygılanmamıza gerek yok.

- Hak, bir çıkarı korumanın yollarından biridir.
- Çıkar; tercih ettiğimiz, arzuladığımız veya istediğimiz bir şeydir.
- Bu çıkarın bir hak tarafından korunması, basitçe, söz konusu çıkara, ona saygı duymamak işimize yarayacak olsa bile saygı duymamızdır.

İşte bu kadar, tüm ihtiyacınız olan bu. Haydi, bunun ne anlama geldiğini basit bir şekilde keşfedelim!

Bir çıkarı korumanın iki yolu vardır: İlki, söz konusu çıkarın ancak onu korumanın arzu edilen sonuçları doğuracağı ölçüde korunmasıdır. İkinci yol, bu çıkarı korumanın sonucu ne olursa olsun çıkarın korunmasıdır. Eğer bir çıkarı bahsettiğimiz ikinci şekilde koruyorsak (onu korumamamız hâlinde iyi sonuçlar ortaya çıksa bile koruyorsak) söz konusu çıkarı bir *hak* ile koruduğumuzu söyleyebiliriz.

Bir örnek: Yaşamdan yana çıkarınız var. Yaşamınızı sürdürmeyi tercih ediyor, arzuluyor veya istiyorsunuz. Bu çıkarınız bir hakla korunuyor. Bu, basitçe diğer insanların hayatta kalmaktan yana çıkarınıza saygı duyduğu ve sizi öldürmek başkalarına fayda sağlayacak olsa bile bunu yapmamaları anlamına geliyor. Yani organlarınız, organ bağıışı yapılmazsa ölecek beş önemli bilim insanını kurtarmak için kullanılacak olsaydı bile sizin zorla organ bağıışı yapmamaktan yana çıkarınızı koruyoruz.

Bir başka örnek: Özgürlüğünüzden -başkalarına zarar vermediğiniz müddetçe istediğinizi yapmaktan- yana çıkarınız var. Neyin başkalarına zarar vereceğini genellikle çok geniş bir çerçevede yorumlasak da özgürlükten yana çıkarınızı örneğin suç işlemek gibi bir şey yapmadığınız müddetçe başkaları özgürlüğünüzü kısıtlamaktan faydalanacak olsa bile koruyoruz. Varsayalım ki vahşi bir cinayet işlendi. İnsanlar çok üzgün ve korkuyor. Kimse işe gitmek için evinden ayrılmıyor. Ekonomi durma noktasına gelmiş. Polis teşkilatı, aslında bakarsanız, katilin bir araba kazasında öldüğünü bilmesine rağmen kimsenin onlara inanmayacağını ve halkın korkusunun süreceğini biliyor. Dolarısıyla yalandan masum birinin katil olduğunu duyuruyor ve o kişi hapse atılıyor. Halk yeniden güvende hissediyor ve hayat normale dönüyor. Hiçbirimiz masum bir insana bunu yapmanın ahlaken kabul edilebilir olduğunu düşünmezdik. Bu kişinin özgürlük hakkı vardır ve bu, özgürlükten yana çıkarının, özgürlüğünün elinden alınması birçok fayda sağlayacak olsaydı bile korunacağı anlamına gelir.

Gördünüz mü? Gayet basit.

Bu basit düşüncenin hayvan etiği bağlamına uygulanması da basittir. Gelelim ikinci düşünceye: mülk kavramı ve eşya mua-melesi görmeme hakkı.

İnsanlar ve Mülk Olarak Hayvanlar

Hepimiz, insanların -her ne kadar insanların hangi ahlaki haklara sahip olduğu konusunda hemfikir olmasak da- menkul köle muamelesi görmeme ahlakî hakkına sahip olduğu konusunda hemfikiriz. Neden peki? Çünkü eğer birisi menkul köleyse bu insan, ahlaken değeri olan bir varlık -bir kişi- olarak değil, yalnızca sahibi tarafından atanan ekonomik değeri olan bir eşya olarak görülecektir.

Hepimiz, bir insanın, ahlaki açıdan değer göreceksse eşya muamelesi görmeme hakkı olması gerektiğini kabul ediyoruz: Eşya muamelesi görmemekten yana çıkarının bir hak tarafından korunması gerekiyor ki eşya muamelesi görmemekten yana çıkarına, başkaları buna saygı duymamaktan faydalananca olsaydı bile saygı duyulsun. Başka şekilde söylemek gerekirse John'a eşya muamelesi yapmaktan ve John'u köleleştirmekten büyük fayda sağlayacak olsaydınız bile bunu yapamazsınız.

Eşya muamelesi görmeme hakkı, ahlaken değerinizin olması için gereken temel düzeydeki korumadır. Böyle bir hakkınız yoksa -öz değeri olmayan bir kaynak muamelesi görmemekten yana çıkarınız başkaları tarafından tanınmıyorsa- insanların bunu yapmaktan fayda sağlayacakları her durumda kaynak olarak *kullanılırsınız*.

Aynı temellendirme insan harici hayvanlar için de geçerlidir. Eğer ahlaki değerleri olacaksa ve yalnızca eşyaymış gibi muamele görmeyeceklerse basit bir mantığı gerçekten uyguladığımızda, kimsenin mülkiyetinde olmamaları gerekir. Eğer birer mülkseler, ahlaken değerleri yoktur. Sahip oldukları değer, başkaları tarafından onlara atanan değerdir.

Eşya muamelesi görmeme hakkını; zekâ seviyesi veya herhangi bir zihinsel özellik, güzellik, güç vb. gibi belirli özelliklerle bakılmaksızın, *bütün* insanlara veriyoruz. Bir insanın dâhi ya da zihinsel engelli olması fark etmez. Kimsenin bir başkasının malı olması gerektiğini düşünmeyiz.

İnsan harici hayvanlara bu hakkı tanımamamızın tek sebebi, insan türüne mensup olmamalarıdır. Ancak bunun ırk, cinsiyet,

cinsel yönelim/ tercih/ kimlik vb.'yi temel alarak başkalarına da bu hakkı tanımamaktan hiçbir farkı yoktur.

Bu sebeple hissedebilen tüm insan harici varlıkların (çünkü her şeyden önce hissedebilirliği olmayan varlıkların çıkarları olamaz) mülk olarak kullanılmama ahlaki hakları olduğunu kabul etmekte kararlılık gösteriyoruz ve bu, hayvanları kaynak olarak kullanmayı bırakmamızı gerektiriyor. Başka bir deyişle hayvanları, insanlar için var olan kaynaklarmışçasına yemeyi, giymeyi veya başka bir şekilde kullanmayı bırakma konusunda ahlaki kararlılık gösteriyoruz.

Hak kavramına ilişkin söyleyebileceğimiz daha çok şey var. Aslında, *Animal Rights: The Abolitionist Approach* (Hayvan Hakları: Abolisyonist Yaklaşım) kitabımızda olduğu gibi başka yerlerde de tam olarak bunu yaptık. Ancak buradaki amaçlarımız doğrultusunda insanları hayvan haklarının veganlık anlamına geldiği konusunda bilgilendirmek için bilmeniz gereken her şeyi ortaya koymuş bulunuyoruz.

Ortaya Çıkan Sorunlar

Hak kavramı üzerine Abolisyonist bir bakış açısıyla yürütülen tartışmalarda neredeyse her zaman gündeme gelen üç mesele vardır.

Birincisi, insanların genellikle “hayvan haklarının” insanların sahip olduğu yasal hakları hayvanlara da vermemiz gerektiği anlamına geldiğini düşünmeleridir.

Hiç kimse hayvanların araba kullanma, oy kullanma veya ev sahibi olma haklarına sahip olması gerektiğini söylemiyor. Söz konusu olan *tek* hak, mal olarak kullanılmama ve dolayısıyla mal sahibinin mutlak kontrolü altında olmama hakkıdır. Eğer bu tek hak tanınsaydı ve ona saygı duyulsaydı bu, gelenekselleşmiş hayvan kullanımlarının *tümünü* kaldırılmasını yani evcilleştirmenin *tamamen* sonlandırılmasını gerektirirdi.

Bu tek hakkın tanınması, insanlarla hayvanlar arasında artık hiçbir çatışma olmayacağı anlamına gelmez. Ormanlarda ve cangıllarda, insanlardan uzakta yaşayan evcilleştirilmemiş hay-

vanların yanı sıra sincaplar, tavşanlar, sıçanlar, fareler, kuşlar gibi bizimle yaşayan başka birçok canlı hâlâ olacaktır. Bu insan harici hayvanlarla ilgili gerekeni yapmak için o zaman da bir yol haritasına ihtiyacımız olacaktır ancak artık evcilleştirilmiş herhangi bir hayvanı sömüremeyeceğimizi kabul edersek sağlam bir yol haritası geliştirme şansımız en üst düzeye çıkacaktır.

Abolisyonistler başkaları tarafından kullanılmama hakkını yasal bir hak olarak mı görüyorlar? Hem evet hem hayır.

Hayır çünkü hayvanların eşya statüsünün reddini ahlaki bir ilke olarak benimseyen insanlar ciddi bir sayıyı bulana kadar kanunlar, insan harici hayvanların sistematik sömürüsünü asla yasaklamayacak. Kanunlarda böyle yasaklar olduğunda bile nadiren bir paradigma değişikliği başlatır. Dolayısıyla hayvan kullanımının -her ne kadar sözde "insani" olsa da- ahlaki açıdan yanlış olduğuna inanan bir sürü insan olana kadar Yüksek Mahkeme'nin hayvanları yasalara göre "kişi" ilan edeceğine veya Kongre'nin gelenekselleşmiş hayvan kullanımını sonlandıracak yasayı çıkaracağına inanmak pek de gerçekçi değildir.

Bununla beraber evet, abolisyonistler ahlaki paradigmanın değişeceği ve hayvanların kişi statülerinin kanunlar tarafından tanınacağı günü dört gözle bekliyorlar.

İkincisi, birçok insanın, hayvanlar insan haklarını tanımadıkları ve bu haklara saygı göstermedikleri için insanların da hayvanların haklarını tanıma yükümlülüğü altında olmadıklarını düşünmeleridir.

Bu en tuhaf argümandır fakat çürütmesi kolay.

Diğer insanların haklarını tanımayan veya bu haklara saygı duymayan, bunu yapma yetisi olmayan birçok insan var: bebekler, küçük çocuklar, birtakım zihinsel engelleri olanlar vb. Bu insanlara araba kullanma, sözleşme yapma veya oy kullanma gibi bazı hakları vermemeyi uygun görsek bile onları eşya muamelesi görmeme haklarından mahrum etmeyi kabul edilebilir buluyor muyuz? Elbette hayır. Neden peki? Çünkü eşya muamelesi görmeme hakkı, yaptıkları veya yapmadıkları herhangi bir şeye bağlı değildir. Bu hak, *kişi statülerine* -ahlaken değerli olmaları-na, sadece eşya olmamalarına- dayanır. Başka bir deyişle ahlaki

açından değerliyseler, onlara eşya muamelesi yapamayız; insan haklarını tanısalar da tanımasalar da bu haklara saygı duysalar da duymasalar da fark etmez.

Üçüncüsü, insanların sıklıkla hakların gerekli olup olmadığını ve hayvanlar mülk olarak kalsalar bile onları daha iyi koruyup koruyamayacağımızı sormalarıdır. Yapabiliriz fakat bunun karşısında büyük ekonomik teşvikler durur. Hayvanların çıkarlarını korumanın maliyeti vardır, bu çıkarları ne kadar çok korusak o kadar masraflı hâle gelir ve birisinin -genellikle de tüketicinin- bu masrafı ödemesi gerekir. Ayrıca kullanımdaki bir hayvana her ne kadar sözde “insani” şekilde muamele edilirse edilsin, hayvan yine de öldürülür; abolisyonistler olarak bunu reddediyoruz. Hayvanların ahlakî kişiliğini tanımanın tek yolu, onlara mülk olmama hakkını vermektir ve bu, evcilleştirmenin sonu anlamına gelir.

Tartışma Örneği

Geçenlerde gerçekleştirdiğimiz konuşmada biriyle aramızda geçen tartışma:

Konuşmadaki kişi: “Hayvanların haklarının olmasının ne anlama geldiği konusunda kafam karıştı. Hayvanların nasıl hakları olabilir?”

Biz: “Tek bir haktan bahsediyoruz, mülk muamelesi görme hakkından.”

“Yani onların da insanlarla aynı haklara sahip olduğunu söylemiyorsunuz?”

“Hayır, tabii ki öyle değil.”

“Ama bu tek hakka sahip olduklarını söylemek bile ne anlama geliyor?”

“Bunu şöyle değerlendir: Her insanın eşya muamelesi görme hakkına sahip olduğunu düşünüyoruz.”

“Evet, köleliği reddediyoruz.”

“Neden peki?”

“Çünkü kölelik yanlış.”

“Ama neden yanlış?”

“Daha önce bunu nasıl kelimelere dökeceğimi hiç düşünmemiştim. Sanırım bunun nedeni, eğer biri köleyse başka birinin onları kontrol edip kullanması. Bu ahlaki değer mefhumunun reddedildiği en ciddi durumdur.”

“Evet bu doğru. Onun değerine sahibi karar verir. Bir insan hem köle olup hem de ahlaken herhangi bir değere sahip olamaz; köleleştirilmiş bir insan sadece bir eşyadır.”

“Evet, katılıyorum buna.”

“Şimdi, kölem olman bana çok fayda sağlayacaksa seni köleleştirmem doğru olur mu?”

“Hayır, elbette olmaz.”

“Peki senin köle olman binlerce insana fayda sağlasaydı o zaman doğru olur muydu?”

“Hayır, kaç kişinin faydalanacağını bir önemi yok ki.”

“Neden bir önemi olmasın?”

“Çünkü benim köle olmama hakkım var.”

“Kesinlikle. Gördün mü, bunu nasıl da düpedüz anladın. Ahlaken değer olacaksa köle olamazsın. Burada senin köleleştirilmenin sonuçlarının ne olacağını bir önemi yoktur. Sonuçlardan bağımsız, köle olmamaktan yana korunması gereken bir çıkarın var.”

“Evet, bu doğru.”

“Ve eşya muamelesi görmeme hakkın olduğunu söylemenin başka bir yolu sadece.”

“Tamam, evet, şimdiye kadar size katılıyorum.”

“Aynı düşünme biçimi hayvanlar için de geçerli. Hayvanlar mülktür. Sadece eşyadırlar. Ahlaki olarak önemli değildir. Ahlaki olarak önemli olacaklarsa mülk olamazlar. Eğer mülk-lerse sadece ekonomik değerleri vardır, başka bir değerleri de yoktur.”

“Evet ama hayvanlar insanlardan farklılar.”

“Ne açıdan farklılar?”

“Şey, en başta, onlar bizim haklarımızı tanımıyorlar.”

“Ama küçük çocuklar, bazı zihinsel engelliler ve bunayan yaşlılar da haklarımızı tanımayabilir. Ne olmuş yani? Bu, onlara köle muamelesi yapmanın, onları zorla organ bağışçısı veya biyomedikal deneylerde denek olarak kullanmanın doğru olduğu anlamına mı geliyor?

“Hayır, gelmiyor.”

“Hayvanların sahip olduğu hiçbir ‘kusur’ yok ki aynı ‘kusur’ bir grup insanda da bulunmasın. Fakat bu insanlara asla eşya muamelesi yapmayız. İnsanlar ve hayvanlar arasındaki tek fark türdür ve tıpkı ırk, cinsiyet, cinsel yönelim/ tercih vb. kriterlerin, tek başına, kimin ahlaki değere sahip olduğunu ve kimin sadece kaynak/eşya muamelesi göreceğini belirlemek söz konusu olduğunda ahlaki açıdan ilintisiz olması gibi tür kriteri de tek başına, bu anlamda ahlaki açıdan ilintisizdir.”

“Sıklıkla ‘insan harici kişi’ ifadesini kullanıyorsunuz. Bu ne demek?”

“Kişi derken, ahlaken değeri olmayan ve yalnızca ona dışarıdan atadığımız değere sahip olan bir şeyin aksine ahlaken değeri olan birini kastediyoruz. Bu dünyada ahlaki statüye dair iki ihtimal var. Ya sadece onlara dışarıdan yüklediğimiz atanmış değere sahip olan eşyalar ya da içkin değeri olan kişiler vardır. Şimdiye kadar sadece insanların kişi olduğunu düşünmüşüzdür. Abolisyonist yaklaşım insan harici hayvanların da kişi olduğunu savunur. Onların da ahlaken değerleri vardır ama ahlaken değerli olabilmeleri için sonuçları bize fayda sağlasa bile onların eşya muamelesi görmemekten yana çıkarlarını korumamız gerekiyor. Bu, insan harici hayvanların eşya muamelesi görmeme -mülk değil, kişi olma- hakkını tanımamız gerektiğini dile getirmenin başka bir yolu.”

“Tamam ama eğer hayvanların haklarının olduğunu kabul edersem bu eylemlerim açısından ne anlama geliyor?”

“Hayvan sömürümüz -onları yiyecek, giyecek vs. olarak kullanmamız- onların mülk statüsüne dayandığına göre hayvanların eşya muamelesi görmeme ahlaki hakkına sahip olduklarını

fark ettiyse artık onları sömürmememiz gerekir. İnsan harici hayvanlar da birer kişiye vegan olmamız gerekir.”

“Bu hak yasal bir hak olana kadar beklessek olmaz mı?”

“Olmaz. Bu hak, sadece toplumun geniş bir kesimi tarafından ahlaki bir prensip olarak kabul edilirse yasalar tarafından tanınacak. Yani birçok insan etik veganlığı benimsemedikçe ya da benimseyinceye kadar bu hakkın kanun kapsamında tanınması gibi bir şey olmayacak.”

Bu konuşma metnini, abolisyonist yaklaşımın temelini oluşturan bu önemli kavramları açıklayabileceğinizi göstermek için ekledik. Bu iskelet sağlamdır çünkü zaten hâkim olduğumuz kavramlara ve anlayışa dayanır, bunlar zaten günlük hayatımızda ve kafamızda işleyen kavramlardır.

Bu tür önemli kavramları tartışmanın basit yolunu öğrenirseniz, aktivizm tartışmalarınıza kavramları dâhil etme öz güveni kazanırsınız. Bunu tekrar tekrar yapın, ta ki bu fikirler üzerine başkalarıyla da etkili bir şekilde akıl yürütebilinceye kadar.

***

Bir sonraki bölümde, abolisyonist olmayan ve veganlığın ahlaki bir temel olduğunu kabul etmeyen diğer “hayvan aktivistleriyle” nasıl veganlık tartışabileceğinizi değerlendireceğiz.

8. Bölüm

Veganlığın Ahlaki Bir Yükümlülük Olduğunu Kabul Etmeyen Diğer “Hayvan Aktivistleriyle” Konuşmak

Birçok hayvan aktivisti bu kitapta tanıtılan abolisyonist görüşü reddediyor. İşin aslı, abolisyonist yaklaşım, bütün büyük kurumsal hayvan dernekleri ve bu dernekleri destekleyen birçok kişi tarafından reddediliyor. Bu “hayvan aktivistlerinin” çoğu, abolisyonist yaklaşıma karşı düşmanca bir tavır almış durumda.

Aslında, hayvanları önemseyen ama bu büyük hayvan dernekleriyle hiçbir alakası olmayan insanlarla veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğunu konuşmak, bu derneklerin öncüleri, çalışanları veya destekçileriyle bunu konuşmaktan daha kolay.

Kritik nokta şu ki abolisyonist olmayan “hayvan aktivistlerinin” tümü, veganlığın ahlaki bir zorunluluk olduğu fikrini reddediyorlar -yani, vegan olmak gibi bir ahlaki yükümlülüğümüz olduğu ve bir kişi vegan değilse o kişinin hayvan sömürüsüne doğrudan katkı sağladığı fikrini kabul etmiyorlar. Birçoğu, biri vegan olursa bunun harika olacağını iddia ediyor ancak hiç kimsenin vegan olmak için ahlaki bir zorunluluk altında olmadığı konusunda çok netler. İnsanlar vegan olmasalar bile “merhametli” olabilir ve “hayvanlara yardım edebilir”.

Bu “hayvan aktivistleri”, sözde daha “insani” sömürüyle sonuçlanacak hayvan refahı reformunu destekler. Örneğin, gelecekte batarya kafes sisteminde üretilen yumurtalar yerine geliştirilmiş kafesler veya kafesiz yumurtalara yönlendirirler. Gebelik kasasına mahkûm edilen hayvanlardan elde edilen

domuz eti yerine kasasız domuz eti satın almaya teşvik ederler. Hayvansal ürün tüketimini azaltmayı öneren “azaltmacı” kampanyaları desteklerler. “Etsiz Pazartesi”ni, “Saat 6’ya Kadar Vegan”ı ve insanlara, aynı sayıda insanı beslemek için daha fazlasının yetiştirilmesi ve öldürülmesi gereken tavuklar yerine inek, domuz ve diğer daha büyük hayvanları yemeyi öneren kampanyaları desteklerler. “Esnek” veganlığı tanıtırlar. Dahası *Hayvan Özgürleşmesi*’nin (*Animal Liberation*) yazarı Peter Singer da seyahat ederken veya başkalarının evindeyken hayvansal ürünler yiyeceği için kendisine “esnek vegan” diyor.

Kürk veya kaz ciğeri üretimi, bazı Asya ülkelerindeki köpek eti tüketimi gibi hayvan kullanımının belirli bir türünü hedef alan tek konulu kampanyaları desteklerler.

Bir Yere Varmayan Üç Gerekçe

Bu “hayvan aktivistleri” veganlığın, hayvanların ahlaken değeri olduğunun kabul edilmesinin tek mantıklı karşılığı olduğu fikrini desteklemek yerine neden bu tür çabalara destek veriyor?

Genellikle üç gerekçe sunuyorlar. Bunların hiçbirisi bir yere varmıyor. *Hepsi* de türcü yaklaşımlar.

“Herkesi bir gecede vegan yapamayız!”

Abolisyonist olmayan “hayvan aktivistleri” abolisyonistlerin gerçekçi olmadığını ve (hiçbir abolisyonist bunu savunmasa da) hayvan sömürsünü “bir gecede” sonlandıramayacağımızı dolayısıyla bunun yerine “şu an için” hayvanların çektiği ızdırabı azaltmaya odaklanmamız gerektiğini iddia ediyor. Kendi refah kampanyalarının, azaltmacı kampanyalarının ve tek konulu kampanyalarının hayvanların çektiği acıyı azalttığını ve bunu hemen yaptığını iddia ediyorlar.

Abolisyonistler bu kampanyalara karşıdır çünkü bu kampanyalar, insanları hayvan sömürsünün bir parçası olmayı sürdürmeye teşvik etmeleri bakımından bariz biçimde türcüdürler. Hayvanları sömürmek yanlışsa sözde “insani” sömürü veya azaltılmış sömürü önermek, rastgele bir şekilde sömürünün belli bir türünü hedef almak yanlıştır. Daha az acı daha çok

acıdan her hâlükârda yeğdir ama temel insan hakkı ihlalleri söz konusu olduğunda bu ihlalleri herhangi bir biçimde içeren yöntemleri savunmayız. Yani hepimiz fiziksel işkence içeren tecavüzün, içermeyenden daha berbat olduğunda hemfikirizdir ama daha az şiddet içeren tecavüzü destekleyen bir kampanyayı hiçbirimiz desteklemeyiz çünkü tecavüzün *bazı* biçimlerinin ahlaki açıdan doğru olacağını desteklemenin yine ahlaki açıdan iğrenç olduğunu düşünürüz.

Fakat “hayvan aktivistleri” “mutlu” sömürüyü desteklediklerinde bunun *tam olarak* aynısı yaşanır. Bu büyük hayvan grupları, örneğin kafessiz yumurtalar veya kasasız domuz eti için kampanya yaptıklarında halka, *kaçınılmaz olarak*, bu ürünleri kullanmanın ahlaken doğru bir şey olduğunu söylemiş bulunurlar. Hayvan sömürüsüne *teşvik ederler*. Şirketler, geleneksel batarya kafesleri sisteminden iyileştirilmiş kafeslere veya kafesiz üretime geçmeyi ya da tavuk üretimini daha “insani” hâle getirmeyi kabul ettiğinde ve hayvan dernekleri de bu dönüşümleri alenen övdüğünde, bu hayvan dernekleri hayvanlarla ilgili başka ne anlatırsa anlatsın, devam eden hayvan sömürüsüne onay vermiş olur. Bahsettiğimiz bu “hayvan aktivistleri” özünde hayvan sömürüsü öneriyorlar. Bunun insanlar söz konusu olduğun uygun olacağını asla düşünmeyiz ancak insan harici hayvanlar söz konusu olduğunda “hayvan aktivistleri” tarafından sürekli olarak yapılıyor.

Bir örneğe bakalım. Endüstriyel boyuttaki bir kümes hayvanı tedarikçisi olan Bells and Evans’ın web sitesinde, People for the Ethical Treat of Animals’dan (Hayvanlara Etik Muamele Topluluğu, PETA) Ingrid Newkirk’in aşağıdaki açıklaması yer almaktadır: “Bell & Evans, hayvan refahı ve kârlı ticaretin birlikte yürütülebileceğini gösteriyor ve Bell & Evans, tüketicilerin isteklerine kulak vererek tavuk tedariki endüstrisi için yeni bir standart belirledi.” (<https://goo.gl/fktZoR>)

Bu, nasıl oluyor da PETA’nın hayvan sömürüsüne onay verdiği anlamına gelmiyor? Gayet açık biçimde bu anlama geliyor. Bunun “yüksek refah” standartlarındaki temel insan hakkı ihlallerini desteklemekten ne farkı var? Gayet açık ve su götürmez biçimde hiçbir farkı yok.

Aynı analiz, “hayvan aktivistleri” tarafından önerilen çeşitli azaltmacı stratejilerin hepsi için geçerli. Kim çocuklara veya kadınlara yönelik hak ihlalleri karşısında şiddeti azaltmayı ahlaken doğru bir şey olarak ciddi ciddi destekler? Kimse “Tecavüz-süz Pazartesi” gibi bir kampanyayı veya ırkçı söylemleri günde bir miktar azaltmayı iyi bir şeymiş gibi destekler mi? Yine aynı yere geliyoruz: John ırkçıysa ve haftada yirmi ırkçı açıklama yapıyorsa John’un ırkçı söylemlerini haftada ona düşürmesi yeğdir ama *herhangi bir* ırkçı açıklama yapması zaten doğru değildir. Hiç kimse ırkçı davranış örneklerini, “hayvan aktivistlerinin” hayvansal ürün tüketimini azaltmayı ahlaken kabul edilebilir bir veganlık alternatifi olarak tanıttığı gibi tanıtmaz. Gayet basit olan “doğru davranış” kolayca sağlanabilecekken “kötünün iyisi” kabul edilebilir değildir.

“Hayvan aktivistleri” kürkü hedef aldıklarında kaçınılmaz olarak (bazen de açıkça), kürk kullanmanın yün veya deri kullanmaktan ahlaken ayrışabileceğini kastetmiş olurlar. “Hayvan aktivistleri” kaz ciğerini hedef aldıklarında kaçınılmaz olarak (bazen de açıkça), kaz ciğeri ve başka herhangi bir hayvansal ürün arasında ahlaken tutarlı bir ayrım olduğunu ima etmiş olurlar. Yoktur.

Abolisyonistler, hayvan kullanımını sözde daha “insani” hâle getirmenin hayvanlara “şu anda” yardım etmeye yarayacağına katılmazlar. Hayvan refahı reformları, ister kanunla dayatılsın ister gönüllü endüstri anlaşmasının sonucu olsun, neredeyse hiçbir zaman hızlı fayda sağlamaz. Genellikle yıllar içinde aşamalı olarak devreye sokulurlar ve neredeyse her zaman birden çok istisnaya tabidirler. Hayvanlara şu an için yardım etmeye de yaramazlar.

Dahası hayvan sömürüsünü sözde daha “insani” hâle getirmek aslında insanları hayvanları sömürmeye devam etmeye teşvik ettiğinden, refah reformları ve tek konulu kampanyalar nihai acıyı belli biçimde artırabilir çünkü bu yaklaşım, insanlara, meseleyi önemseseler de hayvan sömürüsünü sonlandırmak zorunda olmadıklarını söyler; hayvanları daha şefkatli biçimde sömürdükleri müddetçe buna devam edebilirler. İnsanlar kürk

almayı bıraktıklarında daha fazla yün ve deri alırlar. Kaz ciğeri yemeyi bırakan insanlar onun yerine tofu yemezler. Ahlaken -kendilerini daha iyi hissetmeleri dışında- fark yaratmayacak bir başka hayvansal ürüne geçiş yaparlar. “Etsiz Pazartesi” günlerinde et yemeyen insanlar daha fazla yumurta ve süt ürünü tüketir. Et ve diğer hayvansal ürünler arasında ahlaki açıdan tutarlı bir ayrım yoktur. Vejetaryenlik de bu yüzden tutarsız bir pozisyonudur. Bu, kahverengi ineklerin etini yemeyin ama siyah benekli ineklerin etini yiyebilirsiniz demeye benzer.

Abolisyonistler tarafından desteklenen yaratıcı, şiddetsiz veganlık aktivizminin talebi düşürmede doğrudan etkisi vardır. Bir kişinin vegan olması talebi etkilemeyecek olsa da refah reformlarının uygulanması için gereken süre içinde vegan olan bir grup insanın talep üzerinde etkisi olabilir. Dahası, hayvanları yemeyi, giymeyi veya kullanmayı bırakanlar sirkelere, rodeolara, hayvanat bahçelerine, akvaryumlara da gitmez veya hayvan sömürüsünün başka biçimlerine maddi destek sağlamaz. Yani asıl seçim, hayvanlara şu anda yardım etmek ya da etmemek arasında değil, talebi sürdürmek ya da uzun vadede azaltmak arasındadır.

Abolisyonistler ayrıca hayvanlara gösterilen “insani” muamele düzeyinin her zaman düşük olacağına, hayvanların mülk statüsüne ve hâl böyle olunca da hayvanların çıkarlarını korumak için para harcandığına da dikkat çekerler. En “insani” koşullarda üretilen hayvansal ürünler bile hayvanları, insanlara yapılsa yaşamlarının ve ölümlerinin işkenceyle dolu olduğunu düşüneceğimiz biçimde etkiler. Geleneksel bir ahırda yumurtlayan tavuk da kafessiz ahırdaki tavuk da acı ve sefalet dolu hayatlara maruz kalıyor, hepsi günün sonunda aynı mezbahaya gidiyor.

“Ama veganlık ‘aşırılıktır.’”

Abolisyonist olmayan “hayvan aktivistleri”, veganlık fazla “radikal” veya “aşırı” olduğundan insanları veganlık hakkında eğitemeyeceğimizi iddia ediyorlar. Onlara göre daha ziyade insanlara “bebek adımları” attırmalıyız, dolayısıyla onların kafessiz yumurtlar yemelerini, hayvansal ürün tüketimleri-

ni azaltmalarını, vejetaryen olmalarını veya veganlık yolunda adım atmalarını sağlamalıyız. Genellikle kendilerinin de hemen vegan olmadıklarını, kimi zamansa vegan olmadan önce yıllar süren bir “yolculuktan” geçtiklerini söylerler. Dolayısıyla veganlık ahlaki bir zorunluluk olamaz. Daha ziyade olsa olsa hayvan sömürsünde doğrudan rol oynamayı durdurmayı “denemek” gerekiyordur, yine de hayvan sömürsünün bir parçası olmak ahlaken kabul edilebilirdir.

Tekrar söylüyoruz, bu türcüdür ve saçmalıktır. Biri ırkçı olarak yetiştirildiğini ve ırkçılıktan vazgeçmesinin yıllar aldığını söylese insanların, ırkçılığı reddetme zorunluluğu olmadığı ve ırkçılığı reddetmeyi kendi “yolculuklarına” ilişkin bir mesele olarak algılamalarının doğru olduğu düşüncesini yaymanın ahlaken kabul edilebileceğini söyler miydık? Tabii ki hayır. Başkalarının temel haklarını ihlal ederek yanlış yaptığımızı fark etmemizin zaman alabileceği gerçeği, biz kişisel bir “yolculuktayız” diye bu hak ihlallerine devam etmeyi önermenin ahlaken kabul edilebileceği anlamına gelmez. İnsan hakları söz konusu olduğunda bunu asla yapmayız. İnsan harici hayvanlar söz konusu olduğunda da yapmamalıyız.

Çoğu kişinin hemen vegan olmaması şaşırtıcı değil. Ne de olsa çoğu kişi hayvan meselesiyle büyük hayvan dernekleriyle ilişki kurarak tanıştı. Bu derneklerin hiçbiri veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak tanıtmıyor ve insanlara, hayvanlara karşı ahlaki yükümlülüklerini vegan olmadan yerine getirebileceklerini söylüyorlar. Çabucak vegan olanlarsa kendilerine bunu yapmalarının gerekmediğini söyleyen “uzman kişilere” rağmen oluyorlar.

“Bebek adımlarını” savunan görüşe paralel, bir de insanlar bu düşüncüyü anlayacak kadar zeki olmadıkları için onlara veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğundan bahsedemeyeceğimizi savunan görüş var. Hatta Gary, “bekâr annelerin” veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu fikrini anlama ihtimalinin düşük olduğunu -alenen- beyan eden büyük İngiliz hayvan derneklerinden birinin kurucu üyelerinden birisiyle tartışmıştı. Katılmıyoruz ve bu tür görüşleri yakışsız buluyoruz. Gerçek-

ten de deneyimlerimize göre abolisyonist veganlığın mesajını herkes anlayabilir. İronik şekilde, bunda sorun yaşıyor gibi görünenler yalnızca bazı "hayvan aktivistleri".

"Ama aslında kimse vegan olamaz ki!"

Abolisyonist olmayan "hayvan aktivistleri", plastiklerin içinde, yol kaplamalarında vs. hayvansal içerikler bulunduğu için gerçekten vegan olamayacağımızı ve veganlığı ahlaki bir zorunluluk olarak nitelemememiz gerektiğini çünkü bunun kim-senin gerçekleştiremeyeceği bir yükümlülük olduğunu iddia ediyorlar. Bu görüş, veganlığın ahlaki bir yükümlülük olarak ne anlama geldiğine aldırış edilmediğinin bir göstergesi. Giriş bölümünde gördüğümüz gibi veganlık hayvan sömürsünün mümkün mertebede parçası olmamak anlamına gelir. Kişi anlamlı bir tercihte bulunamadığında, hayvansal ürünlerden kaçınmak mümkün değildir. Çok fazla hayvanı öldürdüğümüz ve hayvansal yan ürünler çok ucuz olduğu için bunlar her yerde ve her şeyde varlar. Pratik anlamda kaçınılamazlar. Çözüm: veganlık. Eğer hepimiz hayvanları sömürmeyi bıraksaydık bu yan ürünler de erişilebilir olmazdı.

Bununla alakalı başka bir fikir de mahsullerin üretimi sırasında hayvanların zarar gördüğü dolayısıyla hayvanları yemsek, giymesek veya kullanmasak bile hâlâ hayvanların ölümüne sebep olduğumuz. Ancak bunu söylemek, örneğin insanlar üretim sürecinde istemeden veya tesadüfen yaralandığı için ürettikleri malları satın almakla insan öldürmek arasında hiçbir fark olmadığını söylemekten farksızdır. Kasıtlı (doğrudan ve isteyerek verdiğimiz zarar) ve kasıtsız yani istemeden yol açtığımız zarar arasında fark vardır. Elime silah alıp birini vurduğumda, o kişiye kasten zarar vermiş olurum. Bir yol inşa etseydim ve birisi bu yolda araba kullanırken ölseydi (ki yolu inşa ettiğimde bu yolda bazı insanların ölecek veya yaralanacak olduğunu kesin surette biliyorum), bu ölümle bir insanı vursaydım gerçekleşecek ölüm arasında fark olurdu. Tükettiğimiz ürünlerin üretim süreci boyunca insanlar sürekli zarar görmektedir ama birini vurmakla birinin zarar gördüğü bir endüstriyel kazayla alakası bulunan bir ürünü satın almak arasında apaçık fark vardır. İnsanlar söz konusu olduğunda bunu *asla* söyleme-

yecekken hayvanlara zarar vermekten kaçınamayacağımız için hayvan sömürüsünde doğrudan rol oynamaya devam edebileceğimizi söylemek, türçüdür.

Bitkiler yetiştirilirken hayvanlara kasıtsız ve kazara zarar verilmesiyle hayvanların kasıtlı olarak sömürülmesi, onlara meta muamelesi yapılması ve kaynak olarak kullanılmak için öldürülmeleri arasında fark vardır. Ayrıca şunu belirtmek lazım, yemek için hayvan yetiştirmek yalnızca bu hayvanların öldürülmesini değil, mahsul üretim sürecinin bir parçası olarak ölen tüm hayvanların da öldürülmesini kapsar ve hayvansal ürünler üretmek, bu bitkileri doğrudan tüketseydik gerekeceğinden çok daha fazla bitki gerektirir. Dolayısıyla eğer vegansak, sadece canlıların kasten gördüğü zararda rol oynamamakla kalmıyoruz, aynı zamanda tarımsal sürecin bir sonucu olarak ortaya çıkan daha az sayıda kasıtsız ve kazara gerçekleşen ölümden sorumlu oluyoruz.

Abolisyonist Olmayan “Hayvan Aktivizmi”: Asıl Sebep

Kurumsal hayvan derneklerinin veya bu derneklerle birlikte çalışanların veganlığı ahlaki bir temel olarak tanıtmamasının gerçek sebebi, genellikle -en azından alenen- beyan edilmez ama muhtemelen bütün sebeplerin en önemlisidir. Basitçe söylemek gerekirse: Hayvan dernekleri bağışa ihtiyaç duyar ve kimseyi değişime zorlamayıp veganlığın temel ahlaki bir yükümlülük olduğu görüşünü benimsemezseniz, bağış toplamak ve bu bağışı daha büyük bir kesimden toplamak daha kolaydır. Hayvanları yiyen insanlara, hayvan sömürüsünü sözde daha “insani” hâle getiren veya “istismarı” durduran bir kampanyayı imzalatmak daha kolaydır. Et, süt ürünleri ve yumurta yiyen insanlardan bağış toplamak, köpekleri yiyen Çinlilerden/Korelilerden ya da balinaları ve yunusları öldüren Japonlardan nefret etmelerini sağladığınızda daha kolaydır. Yün giyen insanlardan bağış toplamak, kürk giyen insanlardan nefret etmelerini sağladığınızda daha kolaydır.

Hayvan refahı derneklerine ilişkin problemi *Animal Rights: The Abolitionist Approach* kitabında ve web sitemizde (www.abolitionistapproach.com) uzun uzun tartışıyoruz. Buradaki tartışmanın amaçları doğrultusunda, size “insani” sömürü, azaltmacılık vb. kampanyaları destekleyen hayvan aktivistleriyle konuşurken basit bir soru sormanızı öneriyoruz: *Bir temel insan hakkı ihlali söz konusu olsaydı böyle bir kampanyayı destekler miydin?* Abolisyona karşı çıkan çoğu hayvan aktivistinin bu soruya iyi bir yanıtı yok çünkü görüşlerindeki türcülüğü ifşa etmeyen bir yanıt yok.

Tartışma Örneği: Etsiz Pazartesi

Aşağıda “etsiz pazartesi”ye odaklanan bir tartışma örneği var. Refahçı aktivistlerle bu türden tartışmaları sıklıkla yaşıyoruz.

Refahçı: “Etsiz pazartesi kampanyasını neden desteklemiyorsunuz?”

Abolisyonist: “Türcü de o yüzden.”

“Nasıl yani?”

“Her şeyden önce, etin ahlaki açıdan süt ve yumurtadan farklı olduğu fikrini devam ettiriyorsunuz.”

“Evet ama insanlar pazartesi günleri etten vazgeçerse bu çekilen acıyı azaltır.”

“Gerçekten mi? Bu kampanyaya katılan çoğu insan, et yemeyi telafi etmek için daha fazla süt ürünü veya yumurta yer. Etsiz pazartesi günleri balık yiyen insanlar tanıyorum.”

“Evet ama insanların hayvansal ürünleri yememe meselesi üzerine düşünmelerine yardımcı oluyor.”

“Hayır, sadece diğer hayvansal ürünleri yemeye odaklanmalarını sağlıyor. Yine de sana bir soru sormama izin ver: Etsiz pazartesi nasıl oluyor da türcü olmuyor?”

“Ne demek istiyorsun?”

“İrkçılığın hedef almak için bir ‘İrkçi Şakasız Gün’ düzenler miydiniz?”

“Hayır.”

“Güzel. ‘Dayaksız Tecavüzlü Pazartesi’ düzenler miydiniz?”

“Hayır. Ama tecavüz zaten yasalara aykırı.”

“Doğru ama illegal olmasına rağmen çok sık yaşandığı için yine de ciddi bir problem. Belki de aşamalı bir yaklaşım benimsememiz gerekiyor.”

“Hayır. Bu doğru olmaz, dayak içeren tecavüzlerin salı günleri sorun olmadığını gösterir.”

“Kesinlikle. Bu, desteklediğiniz mesajın tam bir analogisi.”

Tartışma Örneği: Kafessiz Yumurtalar

Birçok refahçı, hayvanlara yardım etmek için bir “bebek adımı” olarak kafessiz yumurtaları destekliyor. İşte bu konuyu kapsayan tipik bir tartışma örneği. Bu yaklaşım, herhangi bir refahçı “bebek adımı” söz konusuken kullanılabilir.

Refahçı: “X şirketinin tüm yumurtalarını kafessiz üreticilerden almasını sağlamaya yönelik kampanyayı destekliyorum.”

Abolisyonist: “Neden doğrudan veganlık anlatmıyorsun?”

“Çünkü hayvanlara şu anda yardım etmek için bir şey yapmamız gerekiyor.”

“Kafessiz yumurtaların geleneksel batarya kafes sistemine nazaran bir gelişme olduğunu düşünsen *bile* bunun zaman çizelgesinin ne olacağına baktın mı?”

“Hayır.”

“Bu tür ‘iyileştirmeler’ her zaman uzun yıllar boyunca aşamalı olarak gerçekleştirilir ve her türlü istisnayı içerir. Hayvanlara şu anda yardım etmeye hiçbir şekilde yaramıyorlar. Ama bir sorun daha var.”

“O nedir?”

“Bu kampanya tamamen türcüdür.”

“Nasıl yani?”

“Bu yumurtaları tüketmenin ahlaki açıdan iyi bir şey olduğu fikrini savunuyorsunuz.”

“Ama daha az acı, daha çok acıdan iyidir, öyle değil mi?”

“Evet ama bu, daha az acı içeren ürünü tüketmeyi iyi bir şey olarak tanıtmamız gerektiği anlamına gelmez.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Pekâlâ, seni öldürecek olsaydım, bunu sana işkence etmeden yapmam daha iyi olurdu değil mi?”

“Evet.”

“Ama işkence içermeyen cinayeti iyi bir şey gibi destekler miydik?”

“Hayır.”

“Kafessiz kümesler geleneksel kafeslerden daha iyi olsa bile kuşlara yine de işkence yapılıyor, sence de öyle değil mi?”

“Evet.”

“Ve yine de ölüyorlar.”

“Evet.”

“Öyleyse, hayvanların ahlaken değeri olduğuna inanıyorsak insanları yumurtanın herhangi bir türünü yemeye; kafessizine, serbest gezinen tavuğunkine, geleneksel kafeslere, ‘iyileştirilmiş’ kafeslere vb. yönlendirmesek iyi olur.”

Tartışma Örneği: “İnsanlar Bir Gecede Vegan Olmayacak”

Abolisyonist görüşe karşı en sık kullanılan refahçı argüman, insanların hemen vegan olmayacakları, dolayısıyla veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak savunmamamız gerektiği iddiasıdır. İşte bu konunun ele alındığı bir tartışma örneği.

Refahçı: “Siz Abolisyonistlerin sorunu, insanların bir gecede vegan olmayacağını anlamamanız.”

Abolisyonist: “Bazı insanlar, birisi veganlığın neden ahlaki bir yükümlülük olduğu argümanını açıkladığı anda vegan olur.”

“Ama bazıları olmaz.”

“Evet, doğru. Bazıları olmaz.”

“İşte, bunlar, hayvansal ürün tüketimini azaltmak veya geleneksel yumurta yerine kafessiz yumurta yemek gibi adımlar atmaya gerçekten teşvik edilmesi gereken insanlar.”

“Bir Abolisyonist olarak bu yaklaşıma katılmıyorum.”

“Neden? Madem mesele seninle değil de hayvanlarla ilgili, öyleyse insanların bazı adımlar atmalarını desteklemen gerekmez mi?”

“Mesele hayvanlarla oldukça ilgili, benimleyse hiçbir ilgisi yok. Ama insanlara, herhangi bir hayvansal ürünü, herhangi bir miktarda yemelerinin ahlaken iyi bir şey olduğunu asla söylemezdim.”

“Ama daha az acı, daha çok acıdan yeğ değil midir?”

“Kesinlikle öyledir ama insanların başkalarına zarar vermeye kalkışmasını asla desteklemezdik. Bunu bir de insanlar bağlamında düşün. Bir kişinin kurbanına daha çok şiddet içeren bir şekilde tecavüz etmesindense daha az şiddet içeren bir şekilde tecavüz etmesi yeğdir ancak daha az şiddet içeren tecavüzü asla iyi bir şey -insanların yapması gereken bir şey- olarak desteklemeyiz.”

“Tabii ki desteklemeyiz.”

“Peki, o zaman neden hayvanlar bağlamında bunu yapalım? Bunu yapmak sahiden de türçülük olur. İnsanlara ‘mutlu’ sömürü ürünü yumurtalar yemelerini veya daha az hayvansal ürün tüketmeleri gerektiğini söylemek, onları hayvanları sömürmeye devam etmeye teşvik etmekle eş değerdir.”

“Peki senin çözüm önerin ne?”

“Benim çözüm önerim, hayvan sömürüsünü neden haklı çıkaramayacağımız ve neden vegan olmamız gerektiğine dair net olmak. Konuştuğum kişi hayvanları ahlaki olarak önemsemi-yorsa ve onların birer eşya olduğunu düşünüyorsa o kişi vegan olmaz. Ama o kişi zaten ne hayvansal ürün tüketimini azaltacak ne de kafessiz yumurta alacaktır. Kişi hayvanları ahlaken önemsiyorsa ve argümanı kabul ediyorsa fakat vegan olmaya veya bunu hemen yapmaya hazır değilse o zaman istediği ‘bebek adımlarını’ atmayı seçebilir. Ancak bu, hayvan sömürüsünün ahlaken meşrulaştırılamayacağını kabul eden birinin kendi tercihi olmalı ve hayvan hakları aktivistleri olarak bizim onları yapmaya teşvik ettiğimiz şey asla bu olmamalı.”

Unutmayın, insanların büyük çoğunluğu için vegan yaşama geçişi kolaylaştıracak basit değişiklikleri hayatlarında nasıl yapacaklarına dair mümkün olduğu kadar çok bilgiyi ücretsiz ve kolay ulaşılabilir bir formatta verelim. Web sitemiz www.how-

doigovegan.com başlangıç için harika bir yer. İnsanlara “bebek adımlarına” ihtiyaçları olmadığını gösterin.

Tartışma Örneği: “Bunların Tümü Bir Yolculuk”

Refahçılar sıklıkla vegan olmayı bir “yolculuk” olarak tanımlar. Aşağıdaki tartışma örneği bu görüşün ne kadar bariz bir şekilde türcü olduğunu gösteriyor.

Refahçı: “Siz Abolisyonistlerin sorunu, veganlığın kişisel yolculukla ilgili bir mesele olduğunu anlamamıyorsunuz. Vegan olmak, kimsenin, ahlaki açıdan hemen yapmak zorunda olduğu bir şey değil.”

Abolisyonist: “Ama bu bariz biçimde türcü.”

“Nasıl yani?”

“İnsanların ırkçılığı bırakmak zorunda olmadığını ve ırkçılığı reddetmenin kişisel bir ‘yolculuk’ meselesi olduğunu söyler miydin hiç?”

“Hayır, söylemezdim.”

“Güzel, öyleyse neden hayvan sömürsünden bahsederken kişisel ‘yolculuklardan’ söz ediyoruz?”

“Doğuştan mı vegansın?”

“Hayır, altı yıl önce vegan oldum. Bundan önceki beş yıl boyunca da vejetaryendim.”

“Tam olarak bunu demeye çalışıyorum! Gördün mü, bir ‘yolculuktan’ geçmişsin işte.”

“Ben hemen vegan olmadım. Bu doğru. Ama hemen vegan olmalıydım. Veganlıktan yana argümanları anlamamıştım. Kimse meseleyi benimle tartışmamıştı.”

“Tamam da eğer kendin hemen vegan olmadıysan başkalarının hemen vegan olma yükümlülüğü olduğunu nasıl söyleyebiliyorsun?”

“Dur sana bir örnek vereyim. Irkçı bir çevrede büyüdüğümü ve hayatımın ilk yirmi yılı boyunca ırkçı olduğumu varsayalım. Sonra nihayet ırkçılığın yanlış olduğunu fark ediyorum. Bu zamana kadar ırkçı olmam yanlış mı sence?”

“Evet.”

“Sırf bir zamanlar ırkçı olduğum için insanları, ırkçı olmamaya giden ‘yolculukta’ oldukları müddetçe ırkçı olmaya devam etmeleri konusunda desteklemeli miyim?”

“Hayır. Irkçılığın yanlış olduğunda net olmalısın.”

“Kesinlikle. Öyleyse aynısı hayvan sömürüsü için neden geçerli olmasın? Hayvanları sömürmenin, ahlaken yanlış olduğunu ve temel haklarını ihlal ettiğini düşünüyorsak önceleri hayvanların haklarını ihlal etmiş bile olsak hepimizin hayvan haklarını ihlal etmeme ve vegan olma yükümlülüğümüz olduğu konusunda net olmamız gerekmiyor mu?”

Tartışma Örneği: Tek Konulu Kampanyalar- Köpek Yemek

Refahçılar; ırkçı, seksist, etnomerkezci ve zenofobik oluşları dâhil daha birçok açıdan problemli olan tek konulu kampanyaları desteklerler. Bu tartışma örneğinde, Asya’daki köpek yiyen insanları hedef almaktaki problemler tartışılıyor.

Refahçı: “Çin ve Kore’de köpek yemeyi durdurmak için düzenlediğimiz kampanyayı destekler misiniz?”

Abolisyonist: “Ben veganım. Kimsenin hayvanları yememesi, giymemesi veya kullanmaması gerektiğine inanıyorum. Ama bu tür kampanyaları desteklemiyorum.”

“Neden ama? Köpekleri yemenin de yanlış olduğunu düşünüyorsun, değil mi?”

“Elbette öyle düşünüyorum.”

“Öyleyse neden kampanyayı desteklemiyorsun?”

“Her şeyden önce kampanyanız türcü.”

“Ne? Bu nasıl olabilir?”

“Kampanyanızın tamamı, köpekleri yemenin başka herhangi bir hayvanı yemekten ahlaken daha kötü olduğu fikrine dayanıyor. Köpek yemekle inek, domuz, balık ya da başka herhangi bir hayvanı yemek, süt ürünleri yemek veya yumurta yemek arasındaki fark nedir?”

“Fark yok. Ama insanlar köpekleri seviyor ve onların başına ne geldiğini önemsiyor.”

“Problem de tam olarak bu ya. İnekleri, tavukları, domuzları, balıkları veya diğer hayvanları yiyenler, et yemeyip süt ürünleri veya yumurta tüketenler kampanyanızı destekliyor, doğru mu?”

“Evet.”

“Peki bunu neden yapıyorlar? Bunu yapıyorlar çünkü köpek yemenin ahlaken diğer hayvanları yemekten daha kötü olduğunu -diğer hayvanları yedikleri için daha iyi insanlar olduklarını- düşünüyorlar. Et yemeyip süt ürünleri veya yumurta yiyenler, süt ürünleri ve yumurtanın, genel olarak ete ama özellikle de köpek etine nazaran ahlaki açıdan daha tercih edilebilir olduğunu düşünüyorlar. Bunu, böyle dolaylı bir yoldan yapsa da süregelen hayvan sömürüsüne teşvik eden böyle bir kampanyayı desteklemekle ilgilenmiyorum.”

“İyi de birçoğumuz veganız.”

“Evet ama veganlık anlatmıyorsunuz, değil mi? Bir tür istisnai davranış olarak köpek yemenin yanlış olduğu görüşünü tanıtmıyorsunuz.”

“Yani bu şekilde daha çok destek alıyoruz.”

“İşte problem tam olarak bu. Kampanyanızın tamamı, sömürünün bu biçiminin -yabancılar tarafından gerçekleştirilen biçiminin- kendimiz veya sevdiğimiz insanlar tarafından gerçekleştirilen diğer sömürü biçimlerinden daha kötü olduğu fikrine dayanıyor. Bizim hayvan kullanımlarımız ahlaki açıdan daha iyiymiş ve köpek eti tüketmeye karşı çıkıldığı gibi karşı çıkılamayacak bir şeymiş gibi algılanıyor.”

“Evet. Ama Çinliler ve Koreliler gerçekten zalim ve barbarlar. Köpeklerin çoğu uzun acı çekerek ölüme maruz kalıyor. Hatta hâlâ hayattayken parçalanıyorlar.”

“Bu da beni bu kampanyalara karşı ikinci itirazıma getiriyor. Etnomerkezci ve zenofobikler. Çinlilerin ve Korelilerin diğerlerinden hiçbir farkı yok. Tüm hayvan katliamları korkunçtur. Batıdaki mezbahalarda da öldürülen hayvanların hepsi korkunç bir şekilde ölüyor ve bazıları hâlâ hayattayken parçalanıyor. Pek

çok tavuk, tüylerinin alınmasını kolaylaştırmak için daha canlıyken kaynar suya atılıyor. Bu tür kampanyalar bize, savunmasız durumdakilerin mağdur edilmesi gibi ahlaken iğrenç bir davranışta bulunanın bir başkası olduğu yanılsamasını yaşıyor. Başkaları ahlaken *bizden* aşağıdaymış gibi. Üzgünüm. Bu iğrençlik kimsenin tekelinde değil. Hepimiz kabahatliyiz. Başkaları (yabancı toplumlar) tarafından yapılan davranışlar hedef alındığında bağış toplamayı daha kolay bulduğunuz belli ama benim bunda payım olmayacak.”

Tartışma Örneği: Kürk Karşıtı Kampanya

Bu tartışma örneğinde, kürk karşıtı kampanyaların neden ırkçı ve cinsiyetçi olduğunu göreceğiz.

Refahçı: “Cumartesi günkü kürk karşıtı gösteriye geliyor musun?”

Abolisyonist: “Kesinlikle hayır.”

“Neden? Kürkün kötü bir şey olduğunu düşünmüyor musun?”

“Elbette düşünüyorum.”

“O zaman neden gelmiyorsun?”

“Çünkü kürkü yünden, deriden ya da herhangi bir hayvan giysisinden farklı görmüyorum. Ayrıca hayvanları giymeyi, onları yemekten veya başka bağlamlarda kullanmaktan da farklı görmüyorum.”

“Katılıyorum ama bir yerden başlamak iyi değil mi?”

“Veganlıktan başlıyorum.”

“Pekâlâ. Bu senin yaklaşımın. Ama başlangıç olarak kürke odaklanmanın nesi yanlış?”

“Meseleyle ilgilenmeye yeni başlayanların, kürkün deriden ya da yünden daha kötü olduğunu ve hayvanlar kullanılarak yapılan diğer giysilerin ahlaki açıdan kürkten daha iyi olduğunu düşünmelerine neden olur. Bu, insanları kürk dışındaki hayvan kıyafetlerini tüketmeye teşvik eder ve türcüdür. Hayvanlar kullanılarak üretilen kıyafetlerin tümü acı ve ölüm içerir. Deriyle kürk arasındaki tek fark birinin üstündeki kılların alınmış, diğerinin alınmamış olmasıdır. Yünse koyunlar için korunç ızdırıp ve günün sonunda ölüm anlamına gelir.”

“Peki neden kürkle başlayıp ardından diğer şeylere geçmeyelim ki?”

“Çünkü bu şekilde işlemiyor. İnsanlara kürke karşı çıkmaları gerektiğini söylerseniz açıkça ya da dolaylı olarak kürkün hayvanlardan üretilen diğer giysilerden ve başka hayvan kullanımlarından daha beter olduğu fikrini iletmiş olursunuz. Hedef sürekli değişiyorsa güvenilirliğinizi kaybedersiniz. Hayvan kullanımlarının herhangi bir biçiminin ahlaken mazur görülmez olduğu konusunda net olmalıyız. Birini veganlığın yapılması gereken doğru şey olduğuna ikna edebilirsiniz, hayvanları giymezler. Birini kürk giymemeye ikna etseniz bile o kişi sadece, bunların yerine deri veya yün alır, hayvanları yemeye ve başka şekillerde kullanmaya devam eder. Dahası, ahlaken daha doğru bir şekilde hareket ettiklerini düşünürler çünkü kürk karşıtı kampanyanın tüm önermesi, kürkün hayvanlardan üretilen diğer kıyafetlerden ve başka hayvan sömürü biçimlerinden daha kötü olduğudur. Hiçbir şeyi değiştirmemiş olursun. Bu kampanyalar hiçbir durumda işe yaramıyor. Kürk karşıtı kampanya en az elli yıldır sürse de kürk hiç olmadığı kadar popüler. Fakat bu tür kampanyalara katılmamak için bir sebep daha var.”

“Nedir?”

“Bu tek konulu kampanya cinsiyetçi.”

“Nasıl cinsiyetçi?”

“Kürk giyenlerin çoğu kadındır. Kürk karşıtı kampanyalarda her zaman cinsiyetçilik ve kadın düşmanlığı çeşitli şekillerde ifade edilmiştir. Hiç deri ceketli bir adamın yanına gidip ona, hayvan aktivistlerinin düzenli olarak kürk giyen kadınlara taktığı türden isimler takan birini gördünüz mü?”

Tartışma Örneği: İnsanlar ve İnsan Harici Hayvanlar Bağlamında Tek Konulu Kampanyalar

Birçok hayvan aktivisti, tek konulu kampanyaların hayvanlar söz konusu olduğunda kabul edilebileceğini çünkü onlarla insanlar söz konusuyken de sıklıkla karşılaştığımızı söylüyor. İşte

abolisyonist olmayan birçok "hayvan aktivisti" ile defalarca gerçekleştirdiğimiz tartışmaların bir örneği.

Abolisyonist olmayan hayvan savuncusu: "Tek konulu kampanyalara neden karşısınız?"

Abolisyonist: "Çünkü kampanya tarafından hedeflenmeyen bazı hayvan sömürüsü biçimlerinin, tek konulu kampanyanın hedeflediği sömürü biçiminden daha iyi olduğu fikrini aktarıyorlar. Yani kaz ciğeri veya buzağı etini hedeflediğinizde, kaz ciğeri veya buzağı eti dışındaki hayvansal ürünlerin ahlaki açıdan daha iyi olduğu mesajını vermiş olursunuz."

"Ama biz bunu söylemiyoruz."

"Söylemenize gerek yok ki. Kampanyanız pek çok naveganı dâhil ediyor, değil mi? Kampanyanız için navegan insanlardan maddi ve başka türlü destekler alıyorsunuz, doğru mu?"

"Evet."

"Kendi yaptıkları şeyin tam olarak kampanyanızın hedeflediği davranış kadar kötü olduğuna dair görüşünüzü anlasaydılar kampanyanızı desteklerler miydi sanıyorsunuz?"

"Ama bir dakika. Aynı şeyi insan hakları konularını içeren herhangi bir tek konulu kampanya için de söyleyebilirsin. Haiti'deki insanların çektiği acıları azaltmaya dair çabaları desteklemememiz gerektiğini çünkü başka bir ülkedeki insanların çektiği acıları azaltmaya çalışmadığımızı söyleyebilirsin."

"Hayır, durum bu değil. Haiti'deki yardım çabalarını desteklediğimizde, başka bir yerdeki acıların doğru olduğuna dair herhangi bir beyanda bulunmuyoruz. Nerede olursa olsun, masum insanların acı çekmesinin kötü bir şey olduğunun hepimiz farkındayız. Haiti'dekilere yardım etmeyi seçmemiz, örneğin Darfur'daki insanların acı çekmesinin iyi olduğunu veya Darfur'dakilerin daha az önemli olduğunu düşündüğümüz anlamına gelmez. Benzer şekilde, çocuk istismarı konusu üzerinde çalışmayı seçmemiz, tecavüzün kabul edilebilir olduğunu veya ahlaki olarak daha az sakıncalı olduğunu düşündüğümüz anlamına gelmez. Özetle; X, Y ve Z'nin tümü ahlaki açıdan yanlış görülüyorsa X üzerinde çalışma tercihi Y ve Z'nin ahlaki açıdan

kabul edilebilir olduğu mesajını taşımaz. X'e karşı bir kampanya, Y ve Z'nin doğru veya ahlaki açıdan daha iyi olduğunu düşünen insanların desteğini almayacaktır."

"Peki bu neden hayvanlar bağlamında geçerli değil?"

"Hayvanlar söz konusu olduğunda algı farklıdır. Çoğu insan et, süt ürünleri ve diğer tüm hayvansal ürünleri yemenin, hayvansal ürünler giymenin veya kullanmanın su içmek, nefes almak kadar doğal olduğunu düşünür. Bu nedenle bir hayvan sömürüsü biçimini ayrı tuttuğumuzda, onu, kaçınılmaz biçimde ahlaki amaçlarla diğerlerinden farklılaştırmış oluyoruz. Yani kaz ciğeri veya buzağı etini ayrı tutarsak bu hayvansal ürünlerin ahlaken kötü, diğer hayvansal ürünlerin ise ahlaken daha iyi olduğu fikrini aktarmış oluyoruz. Eğer X, Y ve Z'nin tümü ahlaki açıdan kabul edilebilir görülüyorsa ve X'i ahlaki açıdan sorunlu bir şey olarak diğerlerinden ayırıyorsanız insanlara üstü kapalı biçimde Y ve Z'nin X'ten farklı olduğunu, ahlaki açıdan kabul edilemez olmadıklarını veya hiç olmazsa aralarında ahlaki bir fark olduğunu söylemiş bulunuyorsunuz. Bu problemle her gün karşılaşyoruz; insanlar, kürkün ahlaki açıdan deriden, yünden veya ipekten farkı olduğunu düşünüyorlar; etin, ahlaki açıdan diğer hayvansal ürünlerden farkı olduğunu düşünüyorlar."

"Ama insanların kaz ciğeri veya buzağı etini reddetmesini sağlarsan onları daha ileriye taşıyabileceğini düşünmüyor musun?"

"Hayır, bence ters yöne gider. Birine önce kaz ciğeri veya buzağı etinin yasaklanmasına yardım etmesini istediğinizi ve açıkça veya üstü kapalı biçimde, yediklerinin ahlaki açıdan kaz ciğeri veya buzağı etindenden daha iyi olduğunu söylerseniz; sonra da dönüp onlara kendi yediklerinin de kaz ciğeri veya buzağı eti kadar kötü olduğunu söylerseniz, devamlı kale direğini hareket ettiriyor olursunuz ve görüşünüzü açıkça ifade etmek konusunda dürüst davranmadığınız izlenimini yaratırsınız. Hayvan sömürüsü bağlamında tek konulu kampanyaların sorunu budur. İnsan meseleleri söz konusu olduğunda böyle bir prolem yoktur. Haiti'deki acı çeken insanlara yardım etmek için kampanya yürütürsek ve ardından Darfur'daki acı çeken insan-

lara geçerse hiçbir şekilde kale direğinin yerini değiştirmiş olmayız. Aşamalı aktivizm yapmak için tek konulu kampanyalara ihtiyacımız yok. Hepimizin her gün yapabileceği bir şey var: vegan olmak ve kendini yaratıcı, şiddetsiz veganlık bilgilendirmesine vermek.”

Tartışma Örneği: Veganlığın “İmkânsızlığı”

Refahçılar sürekli “kusursuz” anlamda vegan olamayacağımızı dolayısıyla veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak savunmamız gerektiğini iddia eder. Aşağıdaki tartışma, bu görüşün neden saçma olduğunu ortaya koyuyor.

Refahçı: “Veganların hayvanlara zarar vermediğini söylüyorsunuz ancak hayvanlara zarar vermekten kaçınamazsınız. Ekinlerin hasat edilmesi sürecinde de hayvanlar öldürülüyor.”

Abolisyonist: “Veganlar, hayvanların insan kaynağı olarak kullanılmasında doğrudan ve kasıtlı biçimde rol oynamaz.”

“Ancak hasat sürecinde bazı hayvanların öldürülmesi gibi dolaylı ve kasıtsız zararlardan kaçınamazsınız.”

“Bu, insanlara ilişkin durumdan farklı değil.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Başkaları tarafından üretilen ürünleri satın alıyorum. Bu ürünlerin üretim sürecinde bazı insanlar yaralanıyor ve ölüyor. Bu, o insanları doğrudan ve kasten öldürmekle aynı anlama mı gelir?”

“Hayır.”

“Aynı tespit hayvanlar söz konusuysen de geçerli. Ekin yetiştirmek, istenmeyen ve kazara gerçekleşen hayvan ölümlerini içerir. İnsanların da yanlışlıkla tarım makineleri tarafından öldürüldüğünü unutmayın. Ekinleri, her hâlükârda, olabildiğince dikkatli bir şekilde yetiştirmeli ve hasat etmeliyiz ancak bu süreçte bazı hayvanlar ölecektir. Hayvanları yemeseydik ve doğrudan bitkileri tüketseydik aslında daha az ekili alan olacaktı; böylelikle hayvancılığı sonlandırmanın yanı sıra dolaylı şekilde ve kazara öldürülen hayvan sayısını da azaltmış olacaktık. Ama

asıl mesele, insan harici hayvanları dolaylı şekilde ve kazara öldürmekten kaçınmadığımız için doğrudan ve kasıtlı olarak öldürülmelerinde rol oynamamız uygunsa açıkça türcü bir noktada durmadığınız müddetçe insanları öldürmenin de ahlaki açıdan kabul edilebilir olduğunu söylemelisiniz çünkü insanlar da hepimizin tükettiği ürünlerin üretim sürecinde dolaylı biçimde ve kazara ölüyorlar.”

“Ama hayvansal içerikler ve yan ürünler her şeyde var. Bilgisayarınının plastiğinde bulunuyor. Onlardan kaçamazsın.”

“Farkındayım. Ama bu sürpriz değil ki. Her yıl altmış milyar kara hayvanını öldürüyoruz. Bu kıyımın yan ürünleri ucuz ve kolayca ulaşılabilir. Eğer hayvansal ürünleri tüketmeyi durdursaydık bu yan ürünler için de alternatifler geliştirilirdi.”

“Evet ama bir vegan olarak nasıl bilgisayarın olabiliyor?”

“Veganlar hayvan sömürsününün parçası olmaktan mümkün mertebede kaçınır. İnsanın bilgisayar olmaması pek mümkün değil. Ben ırkçılığa da karşıyım ama Amerika Birleşik Devletleri’nin güneyinde yaşarken kölelerin döşemiş olduğu yollarda seyahat ediyordum. Başka bir seçeneğim yoktu. Bu, köleliği kabul ettiğim anlamına gelmiyor.”

“İyi de plastiğinde hayvansal yan ürünler bulunan bir bilgisayarın varsa bunun içinde hayvansal yan ürünler bulunan bir şekerleme yemekten ne farkı var?”

“Farklılar çünkü modern toplumda insan, hayvansal yan ürünler içeren plastiklerden yapılmış bilgisayar ve telefon gibi cihazlar olmadan işlevlerini yerine getiremez. Okula gitmek, bir iş sahibi olmak vs. istiyorsanız, bunlardan kaçınamazsınız. Şekerlemeden kaçınmaksa tamamen mümkün. Acıktıysanız onun yerine biraz meyve yiyin veya yemek yemek için eve varmayı bekleyin.”

“Bölücülük” Üzerine Bir Not

Birçok Abolisyonist olmayan hayvan aktivisti, abolisyonistleri “bölücü” olmakla suçluyor.

Bu iddianın hiçbir anlamı yok. Ancak birlik içinde olanı bölebiliriz. Abolisyonistlerin bölücü olduğu iddiası, tek bir hayvan

hareketi olduğunu ve abolisyonistlerin onun birliğini tehdit ettiğini varsayar.

Ama tek bir hareket yok. Bütün mesele bu. Veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğunu reddeden reformcu hareket ve veganlığı bir adalet meselesi olarak merkezine alan abolisyonist hareket var. Veganlık, ahlaki bir yükümlülüktür, hayvanların eşya olmadığı ve ahlaken değerli oldukları görüşüne verilebilecek tek rasyonel karşılıktır.

Abolisyonist olmayanlar ayrıca abolisyonistlerin ve abolisyonist olmayanların birlikte çalışması gerektiğini öne sürer. Kendinize bir sorun: "hafif" ırkçılığı savunan biriyle ırkçılığa karşı çıkan biri beraber çalışabilir mi?

***

Bir sonraki bölümde, aile ve arkadaşlarla konuşmak üzerine birtakım kısa ve öz görüşler paylaşacağız.

9. Bölüm

Aile ve Arkadaşlarla Konuşmak Üzerine Bazı Görüşler

Aile

Bazen en yakın olduğumuz kişiler, ahlaki fikirler konusunda eğitmesi en zor kişilerdir. Aileyle birlikteyken yaptığınız herhangi bir tartışma aile ilişkileri bağlamında gerçekleşir, bu da konu ne olursa olsun, tartışmayı mevcut konunun kendisinden daha çok bu ilişkilerle ilgili hâle getirir! Dolayısıyla ebeveynlerinizle veganlık hakkında konuşurken gerçekte yaşanan şey, sizin yani çocuklarınızın, kendilerine davranışlarının ahlaken yanlış olduğunu söylemesidir. Çünkü çoğunlukla kendilerini ahlaki öğretmen rolünde gören anne babalardır, tersi değil. Burada öncelikli öneme sahip olan konu değildir; durumdur. Nineler ve dedeler bazen daha anlayışlı olabilirler ancak yine de toplumun çoğu yerdeki yapılanma biçimine göre başta ahlak olmak üzere çeşitli meselelerde gençlere nasihat verenler yaşlılardır.

Benzer şekilde, yaşça daha büyük olan kardeşler küçük kardeşlerinden, sanki kendilerinden “daha iyisini” biliyormuşçasına herhangi bir şey duymak istemezler. Bu yüzden de büyük kardeşler küçük kardeşler tarafından kendilerine “akıl verilmesine” içerlerler.

Sonuç olarak, ailenizle ve özellikle sizden daha yaşlı biriyle ahlaki meseleler üzerine konuşmak, ahlakın eğitimle değil, nesilden nesile olduğu gibi aktarılacağı şeklindeki sosyal normla ters düşer. Bu, ailelerimizden vazgeçmemiz gerektiği anlamına mı geliyor?

Elbette hayır.

Ancak bu, ailelerimizle veganlık hakkında konuşurken aile yapısını, genel olarak ailenin dinamiklerini ve belirli ilişkilerin dinamiklerini dikkate almamız gerektiği anlamına geliyor. Gözetilmesi gereken iyi bir ilke: Ailenize ahlaki açıdan kötü olduklarını söylemediğinizi, eylemlerden bahsettiğinizi en başından açıkça belirtin. Veganlığı *birlikte* tartışmak isteyeceğiniz bir fikir olarak sunun. Tartışmayı karşılık bulacağı bir bağlama oturtmaya çalışın; ortak bir ahlaki zemin arayın. Ayrıca, muhtemelen hayvan yemenin ideal insan sağlığı için gerekli olduğunu düşünen insanlarla konuştuğunuzu unutmayın. Bu tavsiye hemen hemen her fikir alışverişi için geçerlidir ancak aileler söz konusu olduğunda özellikle önemlidir.

İşte bir örnek:

Siz: "Veganlığımın kafana yatmadığını biliyorum ve sana açıklamaya çalışmak istiyorum. Seni tanıdığımdan, bunun senin de ilgini çekeceğini düşünüyorum. Sözlerime bir uyarı yaparak başlayayım: Vegan olmadığın için kötü bir insan olduğunu söylemeye çalışmadığımı açıkça belirtmek istiyorum."

Aile üyesi: "Ne demeye çalışıyorsun?"

"Hayvanları bu şekilde kullanmayı gerekçelendiremeyeceğimi düşündüğüm için vegan olduğumu söylemeye çalışıyorum. Neden böyle düşündüğümü açıklamak istiyorum. Fakat farklı görüşlerin olduğu için kötü birisi olduğunu söylemeye çalışmıyorum."

"Peki."

"Şimdi, geçen hafta, Afrika'ya gidip o aslanı vuran adamla ilgili haberi gördüğünü ve adamın yaptığının yanlış olduğunu düşündüğünü söylemiştin, hatırlıyor musun?"

"Evet."

"Neden yanlıştı? Neden üzüldün?"

"Çünkü spor için hayvanı öldürdü."

"Ama bu onun hoşuna gitmişti."

"Yani?"

“Bundan aldığı keyif ya da zevk onu haklı çıkarmaya yetmez mi?”

“Hayır, tabii ki yetmez.”

“Pekâlâ, şimdi neden vegan olduğumu büyük bir oranda anlıyorsun.”

“Ne demek istiyorsun?”

“Hayvanları öldürmeyi veya onlara acı çektirmeyi, bundan aldığımız bir miktar zevk ya da keyifle gerekçelendirebileceğimizi düşünmüyorum.”

“Sana katılıyorum ama bu benim hayvansal ürünler yemem için nasıl geçerli? Hayatta kalmak, beslenmek için et, süt ürünleri ve yumurta yiyorum.”

“Ama buna ihtiyacın yok. Dengeli bir vegan beslenmeyle daha az sağlıklı olacağına dair hiçbir kanıt yok. Hiçbir kanıt. Aslına bakarsan, çoğu devlet kurumu ve profesyonel oluşum bunu kabul ediyor. Seninle alıntılar paylaşabilirim ve bunları kendin okuyabilirsin. Ayrıca, sağlıklı bir vegan beslenmeyle daha sağlıklı olacağına dair ana akım tıp otoritelerinin paylaştığı epeyce bilgi var.”

“Bundan emin değilim.”

“Tamam, sana okuman için bazı kaynaklar bulsam ve kendin baksan nasıl olur?”

“Bakayım tabii.”

“Anlayacağın, şu sonuca vardım: Sağlığımız için hayvanları yememiz gerekmiyorsa ama tadını sevdiğim için yiyorsam o zaman aslanı zevk aldığı için vuran avcıdan pek bir farkım yok.”

Ailenize tartışmayı açmanın bir başka yolu da evde yaşayan ve anne babanızın, kardeşlerinizin vs. çok sevdiği bir hayvana odaklanmak olabilir. Ana fikir sevdikleri ve yedikleri hayvanlar arasında hiçbir fark olmadığını görmelerini sağlamaktır. Bu yaklaşım, yine, herhangi bir durumda kullanılabilir.

Arkadaşlar

Aynı düşünme şekli büyük oranda uygundur. Arkadaşlık ilişkileri geçmişleriyle birlikte gelir. Bu geçmişleri hesaba katma-

nız gerekiyor. Ama aynı zamanda, arkadaşlarınıza karşı, vegan oluşunuzun sizin için önemli bir değeri yansıttığı konusunda net olmalısınız. Bu konuda net olmayı asla ihmal etmemelisiniz. Eğer biri gerçekten arkadaşınızsa o kişi sizin ahlaki kaygılarınızı ciddiye almakla yükümlüdür, bu endişeleri paylaşırsalar da paylaşmasalar da... Birisi, örneğin ölüm cezasının ahlaken kabul edilebilir olduğuna dair içten bir inanca sahipse buna katılmamalıyız ve bu görüşe şiddetle karşı çıksak bile neden katılmadığımızı saygılı, medeni bir şekilde tartışmalıyız.

Sıklıkla aldığımız üç soru var:

İlk soru, hayvansal ürünlerin sunulduğu etkinliklere katılmanın ahlaki açıdan kabul edilebilir olup olmadığıdır.

Herhangi birinin hayvan sömürüsünün varlığından nasıl kaçınılabileceğini anlayamıyoruz. Etkinlikteki kişiler herhangi bir hayvansal ürün yemeseler bile büyük olasılıkla yün veya deri giyiyor olurlar. Hayvanları yemekle giymek arasında fark yoktur. Yün veya deri giyen biriyle bir etkinliğe katılacaksanız veya yanında bulunacaksanız, bunun hayvansal ürünlerin servis edildiği bir etkinlikte bulunmanızdan ne farkı var? Bir abolisyonist, bu tür etkinliklere katılarak ahlaki inançlarından taviz vermiş olmaz. Gerçekten de bu tür şeylerden nasıl kaçınılabileceğini bilmiyoruz! Ancak insanları veganlık hakkında bilgilendirmek için her fırsatı değerlendirmeniz gerektiğini düşünüyoruz. İnsanların navegan davranışlarda bulunduğu yerler, bilgilendirecek potansiyel veganlar bulmak için iyi yerlerdir!

İkinci soru, arkadaşlarınızla dışarıdayken sipariş ettiğiniz yemeğin vegan olduğundan emin olmak için garsona veya şefe soru sormanın iyi olup olmayacağıdır. Cevabımız, "Elbette sormalısınız." dır.

Bize bunun sorulmasının nedeni, bazı "hayvan aktivistlerinin" veganlığı çok zor gösterirseniz hayvanlara zarar vereceğinizi savunmalarıdır. Bu görüşü paylaşan kişiler, restoranlardaki personele içerik sorulmaması ve hayvansal içerikle gelen bir şeyin geri gönderilmemesi gerektiğini savunurlar.

Daha yanlış bulamazdık. Hayvansal ürünler sunan bir restorandaysanız ve siparişinizin vegan olup olmadığı belirsiz du-

rumlarda sormadıysanız veya üzerine peynir ya da et parçaları serpilmiş makarnayı geri göndermediyseniz, o zaman arkadaşlarınıza çok net bir şey ifade ettiniz demektir: Veganlığı ciddiye almıyorsunuz. Davranışlarınızla onlara, umursadığınız kadarıyla veganlığın sizin için ahlaki bir yükümlülük olmadığını söylediniz.

Üçüncü soru, vegan olmayan insanlarla yakın ilişkiler (cinsel ilişkiler dâhil) kurmanın ahlaki açıdan kabul edilebilir olup olmadığıdır.

Biz ilişki danışmanları değiliz. Buradaki görüşümüz, *herkesi* bilgilendirmeye çabalamamız gerektiğidir. Bilgilenmesi için düzenli bir çaba göstermenizden sonra kendi hayvan sömürüsünü savunmak için söyleyecek hiçbir şeyi olmayan ve hayvan sömürüsünde doğrudan rol almaya devam eden biriyle yakın bir arkadaşlığınız veya cinsel ilişkiniz varsa bu ilişkiyi sürdürmek isteyip istemediğinize dair bir karar vermeniz gerekir. Daha fazlasını söylemeyeceğiz çünkü her durum farklılık gösterecektir ve bir ilişkide, çocukların varlığı gibi durumları benzersiz kılan ve geçerli çözümlere ulaşılmasını zorlaştıracabilecek karmaşık nitelikler olabilir.

Ancak bir şeyi açıklığa kavuşturmak istiyoruz: vegan olmayan birini sevmekten asla utanmamalısınız. Bir naveganı sevmek veya onunla yaşamak ahlaka aykırı değildir. Ahlaka aykırı olan; bir başkasını memnun etmek veya ona uyum sağlamak için (gerek insanların gerek hayvanların) temel haklarına ilişkin ahlaki duruşunuzdan taviz vermektir. Mesela, bir partneri, ebeveyni veya arkadaşı memnun etmek için hayvansal ürünler tüketmenin, o kişiyi memnun etmek için temel insan hakları ihlalinde bulunmaktan hiçbir farkı yoktur.

Çocuklar ve Akranlarına İlişkin Bir Not

Oldukça fazla aldığımız bir soru da vegan çocukların, genellikle veganlıkla alay ederken acımasızlaşabilen akranlarıyla başa çıkamalarına nasıl yardım edebileceğimize dairdir.

Ne yazık ki çocuklar, inançları da dâhil olmak üzere çeşitli nedenlerle diğer çocuklarla alay ederler. Çocuklar sıklıkla inançlarına bağlı kalmak ya da uyum sağlamak için inançlarını terk etmek arasında bir karar vermek zorunda kalırlar. Bu, abolisyonist veganlığı bir adalet ilkesi olarak algılamalarını ve sağlam bir şekilde, temel inançlarından biri olarak edinmelerini daha da önemli kılıyor. Bu, onların her türlü sataşma veya zorbalık dönemini atlattıklarına yardımcı olacaktır, tıpkı sivil hakların açık bir şekilde anlaşılması ve kabul edilmesinin ırkçı davranışlara katılmalarına engel olacağı gibi.

Vegan çocuğunuzun inançlarına uygun davranıldığından emin olmak için öğretmenleriyle konuşmayı unutmamalısınız, böylece tüm okul gezilerine ve merasimlerine katılabilir ve keyfini çıkarabilir.

***

Bir sonraki bölümde, vegan olmak isteyen ama çok endişeli biriyle nasıl iletişim kurabileceğimiz hakkında konuşacağız.

10. Bölüm

Veganlıkla İlgili Endişeleri Yatıştırmak

Gerçekten vegan olmak isteyen ama bu fikri *korkutucu* bulan insanlar var.

Hiç şaşırtıcı değil.

İşe gitmek için farklı bir yol kullanmak veya hayatlarında önemsiz olan başka değişiklikler yapmak zorunda kalma düşüncesi pek çok insanı endişelendirir. Bu nedenle artık hayvansal ürünleri yememe, giymeme veya kullanmama fikri bazı insanlar için bariz bir endişe yaratabilir.

Çoğu kişi için hayvanları sömürmek hayatları boyunca yapmış ve üzerine pek düşünmemiş oldukları bir şeydir. Vegan olmalarını teklif ederken onlardan, bugüne dek nefes almak veya su içmek kadar normal kabul ettikleri bir şeyi artık yapmalarını istiyorsunuz.

Dahası, kişi geçmişte hayvan dernekleriyle ilişkilendiyse o kişinin vegan olmanın ne kadar zor olduğuna dair tüm propagandalara maruz kaldığına emin olabilirsiniz.

Bu nedenle vegan olmanın ne kadar kolay olduğunu düşünürseniz düşünün ve sizin veganlığa geçişiniz ne kadar kolay gerçekleşmiş olursa olsun, bu bağlamdaki kaygı veya endişe ifadelerini ciddiye almanız şarttır.

İşte bazı öneriler:

Öncelikle, vegan olmanın kolay olduğunu her zaman vurgulayın. Neredeyse herkes için kolaydır. Büyük hayvan gruplarının vegan olmanın ne kadar zor olduğuna dair tüm geveledikleri, saçmalıklardan ibarettir.

İkincisi, vegan olmanın, en azından yiyecekler söz konusu olduğunda, gerçekten niteliksel bir değişiklik gerektirmediği gerçeğine odaklanın; daha çok nicelikle ilgili bir değişiklik gerektirir. Kişi zaten meyve, sebze, tahıl, fasulye ve tohum/ yemiş yer. Sorun şu ki aynı zamanda et, balık, süt ürünleri, yumurta ve bal da yer. Buradaki fikir, onun zaten neredeyse vegan olduğunu vurgulamak; sadece hâlihazırda yediği bitkisel gıdaların miktarını artırması ve hayvansal ürünleri elemesi gerekiyor. Bu, meseleyi çok daha az göz korkutucu şekilde tanıtır. Veganlığın pahalı yiyecekler yemeyi, bütün gün yemek pişirmeyi, kendi ununu öğütmeyi vs. gerektirdiği fikrinden tek seferde ve tamamen kurtulalım. Vegan beslenmek tam zamanlı bir iş değil!

Üçüncüsü, kişileri beslenmeye dair bilgi edinebilecekleri, hükûmet ve sağlık yetkililerinin vegan beslenme hakkında söylediklerini okuyabilecekleri kaynaklara yönlendirmek için hazırlıklı olun: Bu kaynaklardan dengeli bir vegan beslenmenin ideal sağlığı sağlayabileceği ve hayvansal ürünler içeren bir beslenmeye göre sağlık açısından çeşitli faydaları olduğu bilgisini bu kaynaklardan alsınlar. Vegan B12, demir, çinko, kalsiyum ve protein kaynakları hakkında öğrenmeleri gereken her şeyi yaklaşık bir saat içinde öğrenebileceklerinin altını çizizin. Web sitemiz www.howdoigovegan.com'u tam olarak bu amaca hizmet etmek için oluşturduk.

Dördüncüsü, kolay bazı tarifler vermek veya kişiyi kolay ve ucuz vegan tarifler bulunan web sitelerine yönlendirmek için hazırlıklı olun. Yine web sitemizde yemek tarifleri yer alıyor ancak her türden olası yemek seçeneği hakkında bilgilere yer veren sonsuz sayıda site mevcuttur: çığ, pişmiş, az yağlı, glütensiz; Hint, İspanyol, İtalyan, Türk, vb. ihtiyacınız olan tarif bilgilerine ulaşmak, internete veya yerel bir kütüphaneye erişmek kadar kolaydır.

Endişeleri Hafifletmek: Tartışma Örneği

Yakın zamandaki bir konuşma etkinliğinden sonra bir kadınla gerçekleştirdiğimiz sohbet örneği:

Kadın: "Müthiş bir konuşmaydı. Çok teşekkür ederim. Beni ikna ettiniz! Vegan olmak istiyorum."

Biz: "Bu harika."

"Bilgilerin bana biraz fazla geldiğini söylemeliyim. Birden yapamam."

"Tabii ki yapabilirsin. Neden yapamayacağını düşünüyorsun?"

"Nereden başlayacağımı bilmiyorum. Zor bir şey."

"Pekâlâ. Neden böyle söylüyorsun?"

"Yani, bir yerden başlamak gerekirse ne yiyeceğimi bilmiyorum."

"Şimdi nasıl besleniyorsun?"

"Kırmızı et yemiyorum. Ara sıra tavuk yerim. En çok balık yerim. Azıcık peynir yerim. Süt içerim. Pek yumurta yemem ama kek gibi başka yiyeceklerin yapımında kullanılıyorsa tüketiyorum."

"Sebze yer misin?"

"Elbette. Pek de severim."

"Peki ya meyve?"

"Evet. Meyve de seviyorum."

"Tahılları sever misin?"

"Elbette. Genelde buzdolabımda kısa taneli kahverengi pirinç olur. Birkaç günde bir büyük bir ölçek pişiriyorum."

"Bu mükemmel. Baklagiller hakkında ne düşünüyorsun?"

"Çok fazla beyaz fasulye yerim."

"Yemişleri ve tohumları sever misin?"

"Evet, dün kabak çekirdeği aldım."

"Bu harika. Kabakçekirdeği gerçekten çok iyi. Çinko yüklüler."

"Evet biliyorum."

"Güzel. Zaten %80'ini halletmişsin. Yapman gereken tek şey hâlihazırda yediğin gıdalardan daha fazla yemek ve hayvanların haklarını ihlal eden her şeyi yemeyi bırakmak."

Burada ne yaptığımıza dikkat edin: hem vegan beslenmenin kolaylığına hem de hâlihazırda bulunduğu yerden ciddi bir yol kat etmeyi gerektirmeyeceği gerçeğine odaklanıyoruz. Ana fikir

veganlığı hem daha kolay hem de daha tanıdık göstermektir, amaç endişeyi azaltmaya çalışmaktır. Bu nedenle veganlığı, en azından beslenme söz konusu olduğunda, sarsıcı boyuttaki bir değişimi gerektirmeyecek bir şey olarak tanıtıyoruz: Mesele insanların sadece hâlihazırda yedikleri şeylerin miktarını artırması ve yedikleri diğer bazı şeyleri elemesidir.

Haydi, tartışmaya geri dönelim:

Kadın: "Peki ya besinler?"

Biz: "Gerçekten öğrenecek çok şey yok. B12 vitamini, demir, çinko, kalsiyum, protein vb. hakkında bilgi veren www.howdorigovegan.com diye bir web sitemiz var. Öğrenmen gereken her şeyi yaklaşık bir saat içinde öğrenebilirsin, endişelenme. Doktor değiliz ama seni yönlendireceğimiz siteleri okursan sağlıklı olmak için ihtiyacın olan *her şeyi* bitkilerden alabileceğini göreceksin. Bu web sitesi aynı zamanda vegan beslenmenin yeterliliğini destekleyen tüm resmî ve profesyonel sitelere de yer veriyor."

"Harika bir aşçı sayılmam!"

"Olmak zorunda değilsin. Herkesin yapabileceği gerçekten kolay tonlarca tarif var. Ne istersen, hangi milletin mutfağı olursa olsun, glütensiz, çiğ, pişmiş, az yağlı, her neyse."

"Bu kadar kolay mı?"

"Daha bile kolay!"

"Başlamam için benimle birkaç site paylaşabilir misin?"

"Web sitemizde tonlarca bilgi var. Onu her şeye ulaşabileceğin asıl kaynak olarak kullan. Soruların varsa web sitesinde bu soruları yanıtlayabilecek ve rehberlik edebilecek veganlar var."

"Harikaymış. Vegan olmak pahalı mı?"

"Lüks marketlerden alacağın hazır vegan yiyecekler pahalı olabilir. Zaten tuzla dolular ve besin değerleri çok az. Ama meyveler, sebzeler, tahıllar, fasulyeler, tohumlar hiç de pahalı değil. Vegan beslenmek çok daha ucuz. Web sitemizde, porsiyon başına yalnızca birkaç sente mal olan birçok tarif var."

"Organik ürünler pahalı, değil mi?"

“Organik ürünler genellikle daha pahalıdır ve yiyebileceğin organik olmayan hayvansal ürünlerden de daha pahalı olabilir ancak yaptığımız karşılaştırma organik ürünlerle organik olmayan etler arasında değil. Organik olmayan et ve neredeyse her zaman daha ucuza satılan organik olmayan sebze meyveler arasında.”

“Çok teşekkürler. Web sitesine bir göz atacağım!”

Birkaç hafta sonra bu kişiden bir e-posta aldık. Tüm hayvansal ürünleri yemeyi bırakmış ve nereden vegan giysi ve ayakkabı alabileceğini sormuştu!

Gerçekten Zorlu Vakalar

Bazı durumlarda, uzun tartışmalardan sonra, hemen vegan olmak konusunda çok endişe duyduklarını söyleyen insanlarla karşılaştık. Kendilerini yavaşça veganlığa alıştırmak için geçici olarak neler yapabileceklerini bilmek istiyorlar.

Cevabımız her zaman aynı: Hayvan sömürüsünün yanlış olduğuna ve hayvanların temel haklarını ihlal ettiğine katılıyorlarsa özünde, bu tanıma göre hareket etme ve vegan olma yükümlülükleri olduğunu kabul etmiş bulunurlar.

Bu kadar basittir. Bunun yanlış olduğunu ve ahlaken değeri olan varlıkların temel haklarını ihlal ettiğini kabul ettiklerinde gerçekten de söylenecek fazla bir şey yoktur. Ama ya dönüp de “Evet, anlıyorum, ama ben bunu yapamam. Beni çok kaygılandıran dramatik bir değişiklik yapmaktansa kendimi veganlığa yavaş yavaş nasıl alıştırabilirim.” derslerse ne olacak? Bu tür durumlarda, son çare olarak “üç adımlı strateji” dediğimiz şeyi kullanmaktayız: Bir hafta boyunca kahvaltından tüm hayvansal ürünleri çıkar. Ardından bir hafta boyunca tüm hayvansal ürünleri öğle yemeğinden çıkar. En son aynısını akşam yemeği için de yap.

Yıllardır bununla muazzam başarı elde ettik ancak şu konuda her zaman netiz: Hayvan sömürüsü ahlaken gerekçelendirilemez ve bu, bir kişi hayvan sömürüsünün hayvanların temel haklarının ihlali anlamına geldiğini kabul ettiğinde daha da

ciddi bir hâl alır. Hayvansal ürünleri tüketmeye devam etmenin yanlış olduğunu ve bu davranışa hiçbir şekilde onay vermediğinizi açıkça belirtmeniz gerekir.

İşte bir öğrenciyle gerçekleştirdiğimiz sohbete dayanan tartışma örneği:

Öğrenci: "Ortaya koyduğunuz argümanlara tamamen katılıyorum. Vegan olmak istiyorum. Evet, istiyorum."

Biz: "Harika."

"Ama biraz endişeliyim."

"Ne konuda?"

"Büyük bir değişiklik."

"Hiç öyle değil. Vegan olmak hâlihazırda yediğin ve aşına olduğun şeylerden daha fazla yemek ve diğer bazı şeyleri elemektir."

"Evet, anlıyorum. Ama yine de bu fikir beni boğuyor."

"Hayvanları sömürmenin yanlış olduğunu kabul ediyorsun, değil mi?"

"Kesinlikle. Argümanlara tamamen ikna oldum."

"Pekâlâ, o zaman ahlaki bir yükümlülüğün olduğunu anlıyorsun."

"Evet anlıyorum."

"Öyleyse neden harekete geçmiyorsun?"

"Çünkü bu fikir ödümü koparıyor. Yavaşça geçiş yapmanın herhangi bir yolu yok mu?"

"Başka herhangi bir temel hak ihlali için var mı? Bir şeyin başkalarının temel haklarını ihlal ettiğini fark ettiğin anda onu yapmayı bırakırsın. Bu kadar."

"Evet ama tüm hayatımı hayvansal gıdalar yiyerek geçirdim."

"Çoğu insan da öyle..."

"Bakın, bunu öyle birdenbire yapamam."

"Tabii ki yapabilirsin."

"Gerçekten, yapamam. Önerebileceğiniz bir şey var mı?"

“Pekâlâ, bir hafta boyunca kahvaltıda hayvansal ürünleri tamamen çıkarabilirsin. Ölmediğini, kolunun bacağına düşmediğini göreceksin. Daha sonra bir hafta boyunca öğle yemeğini tamamen bitkisel hâle getirirsin ve ardından akşam yemeği için de aynısını yaparsın. Bir bakmışsın artık vegan besleniyorsun.”

“Kulağa olur gibi geliyor. Bunu deneyeceğim. Çok teşekkürler.”

“Bir konuda net olalım. Bunu yapmanın, senin veya başka herhangi biri için sorunlu olmadığını söylemiyoruz. Onay vermiyoruz yani. Bu tamamen veganlığın ahlaki bir yükümlülük olmasıyla ilgili. Veganlık ahlaki bir zorunluluktur. Yediğin her hayvansal ürün, bu yükümlülüğün ihlal edilmesi demektir. Ahlaki açıdan sorunlu olmadığını söylemiyoruz. Uygun düşmüyor. Yanlış olduğunu *kendin* kabul ettiğin şeyi yapmayı bırakman gerektiğini düşünüyoruz. Ama hani, yapabileceğini hissettiğin tek şey buysa o zaman bunu ahlaki algıların açık bir şekilde yap!”

“Anladım.”

Bu öğrenci birkaç hafta sonra sınıfa geldi ve tamamen bitki bazlı bir diyetle geçtiğini ve bunun şimdiye kadar yaptığı en kolay şey olduğunu söyledi. İkimiz de -tam olarak aynı anda- “Sana söylemiştik!” dedik.

Bu “üç adımlı” yaklaşımının, abolisyonist olmayan “hayvan aktivistleri” tarafından teşvik edilen “kişisel yolculuk” veya “bebek adımları”na benzediğini iddia edenler var. Bu, söylediklerimizin kasten yanlış yorumlanmasını ya da derin bir yanlış anlaşılmayı barındırır. Abolisyonist olmayanlar kafessiz yumurta, sandıksız domuz eti, “mutlu inek sütü”, etsiz pazartesi, azaltmacılık vs. gibi “bebek adımlarını” iyi şeylermiş gibi teşvik ederler. Veganlığı ahlaki bir yükümlülük olarak tanıtmazlar. Olur da veganlıktan bahsedecekleri tutarsa onu da acıyı azaltmanın bir yolu olarak tanıtırlar. Abolisyonist olmayanlar, hayvan kullanımının kendisini hayvanların temel haklarını ihlal ediyormuş gibi sunmaz, sorun yalnızca acı çekmeleridir. “Bebek adımlarını” iyi şeyler, insanların yapması gereken şeylermiş gibi tanıtırlar. Bu “üç adımlı” stratejiyi ahlaki açıdan doğru veya yapılmaz-

sı iyi bir şey olarak tanıtıyoruz. Bunu yalnızca bazı insanların vegan olmaya dair yersiz korkularına pratik bir yanıt olarak sunuyoruz. Herhangi bir hayvan sömürüsüne asla onay vermiyoruz ve bir abolisyonistseniz siz de yapmamalısınız.

***

Bir sonraki bölümde, abolisyon fikrini kabul etmeyen “hayvan aktivistleri” tarafından ortaya konan abolisyonist veganlık karşıtı itirazlarla nasıl yüzleşeceğinizi inceleyeceğiz.

11. Bölüm

Veganlığa Yönelik Yedi Yaygın İtiraz: Örnek Tartışmalar

İnsan Neden Vegan Olur? Hayvan Kullanımı Tartışmasına Bir Giriş (Eat Like You Care: An Examination of the Morality of Eating Animals) kitabımızda otuz altı sık karşılaşılan itirazı inceledik. Burada ele almadığımız daha pek çok yaygın itiraz olduğunu bildiğimiz için sizi o kitaba yönlendiriyoruz.

Bu bölümde, bu karşı argümanların altısını seçeceğiz ancak daha önceki kitabımızda söylediklerimizi tekrarlamak yerine bu itirazların somut olarak nasıl ele alınabileceğini görebilmemiz için onları gerçek tartışmalar bağlamına oturtacağız. Yaşayacağınız her tartışma farklı olacaktır ama en azından bu konulara nasıl yaklaşacağınıza dair fikir edineceksiniz. Ek olarak, *İnsan Neden Vegan Olur? Hayvan Kullanımı Tartışmasına Bir Giriş*'te ele almadığımız bir itirazı daha ele alacağız: Ahlak sadece bir görüş meselesidir.

Bitkiler

Veganlık aktivizmi yapıyorsanız ve çevrenizde neden hayvanların yemenin ahlaken kabul edilemez ama bitkileri yemenin kabul edilebilir olduğunu soran biri olmadıysa kendinizi çok şanslı sayın. Veganlık aktivizmi yaptığımız otuz yılı aşkın süredir, kelimenin tam anlamıyla binlerce kez “bitkiler” sorusunu aldık. Bu konuya ilişkin tartışmalar çoğu zaman benzer bir yapı izler. Bitkilere ilişkin soru soran kişi, size bitki yemekle hayvan yemek arasında ahlaki açıdan önemli bir fark olmadığını çünkü her

iki durumda da bir canlının öldürüldüğünü göstermeye çalışır. Sizin göreviniz, canlılığın hissedebilirlikle aynı şey olmadığını açıklamaktır. İşte geliyor:

Bitki savunucusu: "Hayvanları yemeyelim diyorsun ama bitkileri yiyorsun."

Abolisyonist: "Evet, ikisi de doğru. Hayvan yemenin yanlış olduğunu söylüyorum ve bitki yiyorum."

"Bu ikiyüzlülük değil mi?"

"Nasıl yani?"

"Eh, bitkiler de canlıdır."

"Doğru. Ama hissedemezler."

"Hissedemezler derken neyi kastediyorsun?"

"Hissedebilmek, öznel açıdan farkındalığının olmasıdır. Yani -ne kadar basit olursa olsun- ortada şeylerin farkında olan bir tür bilinç vardır. Çıkarları; yani bir şekilde tercihleri, arzuları veya istekleri olan bir tür bilinç vardır."

"Bitkilerin hissedemediğini nereden biliyorsun?"

"Bitkilerin herhangi bir anlamda öznel farkındalıkları olduğunu mu düşünüyorsun?"

"Yani, onlar da canlı."

"Elbette. Mesele bu değil ki. Mesele hissedebilir olup olmaları."

"Komplike davranışlarda bulunuyorlar."

"Evet, öyle ama vücudundaki hücreler de öyle. Hücrelerin hissedebiliyor mu?"

"Bitkiler tehdit altında olduklarında savunma tepkileri veriyorlar."

"Bazıları bunu yapıyor olabilir ama kanser tümörleri de öyle. Onlar da mı hissediyor? Sorulması gereken; bitkilerin, hücrelerin, tümörlerin ve benzerlerinin çıkarları olup olmadığıdır. Yani tercihleri, arzuları veya istekleri var mı? Bence cevap net bir şekilde 'hayır'."

"Bitkilerin sulanmaktan yana bir çıkarları vardır."

“Bu, ‘çıkâr’ kavramının mecazi bir kullanımı. Bunun bir araba motorunun yağlanmaktan yana ‘çıkârı’ olduğunu söylemekten hiçbir farkı yok. Araba motorunun herhangi bir şeyi tercih eden, isteyen veya arzulayan bir bilinci olmadığı gibi bitkinin de herhangi bir şeyi tercih eden, isteyen veya arzulayan bir bilinci yoktur. Bitkilerin çıkarları olamaz.”

“Ama tam olarak başkalarını yapmakla suçladığın şeyi yapmıyor musun? Bilişsel farklılıkların önemli olmadığını ve bir fil ile bir tavuğun ahlaki değer açısından eşit olduğunu söylersin. Şimdiyse bir bitkinin ahlaki açıdan bir hayvandan daha az değerli olduğunu söylüyorsun gibi geliyor.”

“Ben bitkilerin bilişsel açıdan daha az karmaşık oldukları için hayvanlardan daha az önemli olduklarını söylemiyorum. Bitkilerin, hissedemedikleri için ahlaken *hiçbir* değerlerinin olmadığını söylüyorum. Bir bitkiye yapabileceğim hiçbir şey onu olumsuz yönde etkileyemez. Yani, bir bitkiye hiçbir şekilde endişe veya acı veremem. Ortada mâni olabileceğim çıkarlara sahip kimse yok.”

“Fakat bitkilerin hissedebildiğine dair bilimsel kanıtlar var.”

“Hayır, bu doğru değil. Bitkilerin hissedebildiğine dair hiçbir bilimsel kanıt yok. Hiçbir kanıt. Bitkilerin çeşitli karmaşık biçimlerde davrandığına dair çok sayıda kanıt var. Buna itiraz etmiyorum. Sana daha önce söylediğim gibi tek başlarına hücreler ve tümörler de her türden karmaşık şeyi yapar. Bitkilerin herhangi bir şekilde bilinçleri olduğuna dair hiçbir bilimsel kanıt yok. Gazeteler bitkilerin ‘hisleri’ olduğuyla ilgili sansasyonel hikâyeler yayımladıklarında, haberi dayandırdıkları asıl araştırmaya bakarsan bitkilerin herhangi bir şeyi tercih eden, isteyen veya arzulayan bir bilince sahip olduklarına dair hiçbir iddia olmadığını görürsün.”

“Bitkiler hissediyor olabilirler.”

“Bunun ne anlama gelmesini bekliyoruz? Şu anda bilmediğimiz her türden şey bir gün ortaya çıkabilir. Mesele şu ki bitkilerin herhangi bir şeyi tercih eden, isteyen veya arzulayan bir zihne sahip olduklarına dair hiçbir kanıt yok. Dahası, bitkiler neden sahip oldukları reaksiyonların ötesinde bir şey geliştir-

sinler? Hissedebilir olmalarının hayatta kalmalarına hiçbir şekilde yardımcı olmayacağı düşünülürse neden öznel farkındalık sahibi bir bilinç geliştirsinler ki?”

“Hissedebilenler ve hissedemeyenler arasındaki ayrımı nasıl çiziyorsun?”

“Sömürüğümüz hayvanların %99.99’una gelince bu zor değil. İnekler, hindiler, balıklar, domuzlar ve tavuklar hissedebiliyor. İstiridye ve benzeri çift kabuklular hakkında bazı şüpheler olabilir. Hissedebiliyor olduklarını varsayıyor ve onları da yemiyoruz. Benzer şekilde, böceklerin hissedebilir olup olmadığı konusunda da şüpheler var. Bazı işaretler hissedebildiklerini gösterirken bazıları tersini gösterir. Bu yüzden onları da kasten öldürmemekten yana tavır alıyoruz.”

“Öyleyse izinle sana varsayımsal bir soru sorayım. Bitkilerin hissedebildiği ortaya çıksaydı ne yapardın?”

“Ortada iki seçenek olurdu. İlki, bitkileri yemeyi de bırakmak ve açlıktan ölmek. İkinci seçenekse bitkileri yiyerek yaşamayı seçmek olurdu. Eğer bitkiler hissedebiliyorsa ve onları doğrudan tüketiyorsak *tonlarca* bitkiyi büyütüp de yiyeceğimiz her hayvanı bu bitkilerle beslediğimiz senaryoda yapacağımızdan daha az bitkiyi öldürmüş oluyoruz. Başka bir deyişle bitkiler hissedebiliyorsa bile -hissedemiyor- intihar etme kararı vermediğimiz müddetçe bitkileri yemeye devam etmeliyiz.”

“Yani sen bitkilerin onları topladığında ya da yediğinde çığlık attığını düşünmüyorsun?”

“Hayır, sen de öyle düşünmüyorsun! Önünde marul doğrarken canlı bir tavuğu kestiğimde vereceğin tepkiden çok farklı tepki verirsin! Görünüşe bakılırsa hiç kimse hissedebilen hayvanları sömürme konusu gündeme gelene kadar bitkilerin hissedebileceğini düşünmüyor.”

Gelenek

İnsanların hayvanları ve hayvansal ürünleri yemenin -genel bir mesele olarak veya belirli kültürler çerçevesinde- bir gelenek olduğu gerekçesiyle veganlığa karşı çıkmaları yaygındır. Bu çürütülmesi kolay bir düşünce.

Gelenekçi: “Vegan olalım diyorsunuz ama hayvan yemek bir gelenektir; bunu ezelden beri yapıyoruz.”

Abolisyonist: “Ne olmuş yani? Uzun zamandır bir şeyler yapıyor olmamızın ahlaki açıdan önemi nedir? Uzun zamandır cinsiyetçiyiz. Uzun zamandır ırkçıyız. Uzun süre savaştık. Uzun zamandır çocuklara her türlü zararı veriyoruz. Bir şeyleri uzun süredir yapmamız onları hiçbir şekilde ahlaki birer değere dönüştürmüyor.”

“Peki ya hayvansal gıdaları yemenin belirli kültürlerin bir parçası olduğu gerçeğine ne diyorsun?”

“Beslenme ve diğer hayvan kullanımları, hemen hemen tüm kültürlerin merkezinde yer alır. Aynı analiz geçerli. Dünyada yanlış olan her şey, birilerinin kültürünün parçasıdır. Bir şeyin kültürel bir geleneğin parçası olması, onun ahlaken doğruluğu hakkında *hiçbir şey* söylemez. Şöyle düşün, kadın sünneti bazı kültürlerde gelenektir. Bu onu ahlaki açıdan kabul edilebilir kılıyor mu?”

“Ama başkalarının kültürlerini eleştirmek yanlış değil mi?”

“Hayır, doğru ve yanlışın kültürel değerler tarafından belirlendiğini düşünen bir kültürel rölativist değilseniz, hayır. Ben kültürel rölativist değilim. Adaletsizlik birilerinin kültürünün parçası olduğu için adaletsizliğe karşı sesimizi yükseltmeyeceğimize inanmıyorum.”

Besin Zinciri

Veganlığa yönelik standart bir itiraz da insanlar “besin zincirinin” tepesinde olduğu için hayvanları sömürmelerinin ahlaken kabul edilebilir olduğudur. Bu, insanların hayvanlardan “üstün” olduklarını, bu durumda da diğer tüm türleri sömürme ve onlara zulmetme yeteneğine sahip üst düzey avcılar olduklarını söylemenin kestirme yoludur. Bu doğru olabilir ama tıpkı “gelenek” argümanında olduğu gibi ahlaki açıdan *hiçbir* ehemmiyeti yoktur.

Besin zinciri savunucusu: “Hayvanları yiyorum çünkü biz insanlar besin zincirinin tepesindeyiz.”

Abolisyonist: "Hangi zincirden bahsediyorsun? Bizi zirvede konumlandıran gerçek bir zincir olduğunu mu söylüyorsun?"

"Hayır, gerçek bir zincirden bahsetmiyorum ama biz dünyadaki en güçlü avcılarız."

"Ve bu, diğer hayvanları sömürme ve onlara zulmetme hakkımız olduğu anlamına mı geliyor?"

"Bu bir doğa yasası."

"Yani ABD diğer uluslardan daha güçlüyse o zaman ABD'nin başkalarını sömürmesi ve onlara zulmetmesi 'doğal', dolayısıyla da doğru mu?"

"Hayır, onu demiyorum."

"Ancak besin zinciri argümanı, ahlaken doğru olanın, güçlünün çıkarlarını karşılayan şey olduğunu söylüyor gibi görünüyor."

"Daha çok doğanın biz tepede olacak şekilde biçimlenmiş olduğunu söylüyorum."

"Ama hayvanları sömürmenin sorun olmadığını sadece *varsaydığını* görmüyor musun? Gerçekte 'üst' veya 'alt' yoktur çünkü herhangi bir 'zincir' yoktur. Öne sürdüğün argüman, hayvanları sömürmemizin onları sömürebildiğimiz için ahlaki açıdan kabul edilebilir olması. Bunun, daha güçlü insanların sırf becerebildikleri için daha zayıf insanları sömürmelerinin ahlaken kabul edilebilir olduğunu söylemekten hiçbir farkı yok."

Tercih

Tercih yapmanın iyi bir şey olduğunu düşünme eğilimindeyiz. Bir şeyleri tercih edebiliyor olmayı severiz. Fakat bir şeyi yapmayı tercih edebiliyor olmamız, onu doğru yapmaz. Sıklıkla aşağıdakine benzer şeyler duyuyoruz:

Tercih savunucusu: "Siz veganların görüşlerinizi dayatmanızdan bıktım."

Abolisyonist: "Görüşlerimi nasıl dayatıyorum? Bir konuyu tartışıyoruz ve seninle görüşümü paylaştım. Ben de seninkini duyduğuma sevindim."

“Hayvansal yiyecekler yemek, deri veya yün giymek ya da her neyse; bunlar benim tercihim.”

“Hayvanları sömürmeyi seçebileceğine hiçbir şekilde itiraz etmiyorum. Bunu yapmak yasa dışı değil. Mesele, bu konuda nasıl bir seçim yapman gerektiği. Sana duygusuz, kaba veya vicdansız bir şekilde davranmayı seçebilirim. Yapmalı mıyım?”

“Hayır.”

“Pekâlâ, o hâlde asıl mesele et yemeyi, süt içmeyi ya da deri giymeyi seçebilmen -kanunların bunları yapmanı yasaklamaması- değil. Mesele, bunlardan herhangi birini yapmayı seçip seçmemen gerektiği.”

Bu durumda, ahlaken kabul edilebilir seçenekler arasında tercihlerimiz olduğunu ortaya koymak önemlidir. Ahlaken kabul edilebilir bir dizi seçenek arasından bize zevk veren, bizi besleyen veya uygun olan seçenekleri tercih ederiz. Ama ahlaki bir mesele olarak, yalnızca bu kabul edilebilir seçenekler arasında tercihte bulunabiliriz. Başka hissedebilir varlıkları fiziksel ya da duygusal anlamda acıya veya ölüme maruz bırakmayı tercih etme hakkımız yok, dolayısıyla hayvansal yiyecekler kabul edilebilir seçenekler arasında değildir. *Ne yiyeceğimizi seçebiliriz, kimi yiyeceğimizi değil.*

İssız Ada

Veganlık savunusuna başlayana kadar kaç kişinin ıssız adalarda mahsur kalması gerektiğini asla fark etmemiştik!

Her vegana ıssız bir adada mahsur kalsaydı ne yapacağı sorulmuştur. Hayvanları yer miydi? Buradaki fikir şu: Veganlar yaşamlarının hayvan yemeye bağlı olduğu bir durumda vegan olmayı sürdürmeyeceklerse o zaman veganlık gerçekten ahlaki bir yükümlülük olamaz. Bakalım tartışma nasıl gelişecek:

İssız ada savunucusu: “Yani veganlığın ahlaki bir zorunluluk olduğunu düşünüyorsun, bu hepimizin yapması gereken bir şey, öyle mi?”

Abolisyonist: “Evet.”

“Tamam, ıssız bir adada olsaydın ve bir hayvanlardan başka yiyecek hiçbir şey olmasaydı, açlıktan ölecek miydin yani?”

“Öncelikle, neden ıssız adalardan bahsediyoruz? Hiç ıssız bir adada ya da bir cankurtaran botunda aç kaldın mı ya da tanıdığın birinin başına böyle bir şey geldi mi?”

“Hayır ama senin görüşünün ne olduğunu daha iyi anlamaya çalışmak istiyorum, bu yüzden lütfen söyler misin, böyle bir durumda açlıktan ölür müydün?”

“Muhtemelen hayır.”

“Ne? O zaman hayvanların hakları olduğuna inanıyor olamazsın.”

“Bu hiç doğru değil.”

“Bunu açıklayabilir misin? Çünkü bence böyle bir durumda hayvan yiyecek olman, hayvanları yememenin ahlaki bir yükümlülük olamayacağı anlamına geliyor.”

“*Ahlaki gerekçelendirme ve ahlaki mazeret* arasında ayrım yapmalıyız. Bir eylemin ahlaki açıdan gerekçelendirilebileceğini düşünürsek bu onun ahlaken kabul edilebilir -iyi bir şey- olduğu anlamına gelir. Eğer bir davranışın *mazur görülebilir* olduğunu söylersek bu onun ahlaken yanlış olduğu ama yanlışlığının, kişiyi tercihte bulunmaktan etkili bir biçimde alıkoyan koşullar tarafından hafifletildiği veya azaltıldığı anlamına gelir.”

“Örnek verebilir misin?”

“Tabii. Eğer birisi hiçbir sebep yokken beni öldürmeye kalkışır ve ben de kendimi savunmak için bu kişiyi öldürürsem ahlaken gerekçelendirilebilir bir biçimde davranmış olurum. Yaptığım şey ahlaken doğru olur. Yaptığım şey için ortada bir *gerekçe* vardır. Yanlış bir şey yapmamış olurum.”

“Tamam, anlıyorum.”

“Ama diyelim ki çocuğumun kafasına silah dayayıp bir dükkânı soymazsam çocuğumu öldüreceğini söylüyorsun. Çocuğumun hayatını kurtarmak için dükkânı soymaktan başka yapabileceğim hiçbir şey olmadığını varsayalım. Yani çocuğumu kurtarmak için polise gidemem veya dükkânı soymak haricinde bir şey yapamam. Dükkân soymak yine de yanlıştır. Dükkâ-

nın sahibi masumdur. Dolayısıyla dükkânı soyarsam yanlış bir şey yapmış olurum ama gerçekten başka seçeneğimin olmadığı gerçeği, eylemimin yanlışlığını hafifletir veya azaltır. Eylemim tamamen meşrulaştırılmaz ama *mazur görülebilir*. Bahsettiğim ayrımı anlıyor musun?”

“Evet.”

“Pekâlâ. Eğer ıssız bir adadaysam ve açlıktan ölüyorsam o zaman ortada ahlaki bir seçim yapmama engel olan bir zorunluluk var, değil mi?”

“Evet.”

“Bu gibi durumlarda, insanların *başka insanları* öldürdüğü ve yediği de biliniyor. Ve yasalar tam da bu tür durumlarda bazen bağışlayıcı olmuştur çünkü birini öldürmenin ve yemenin yanlış olduğu kabul edilse de böyle bir durumdaki zorunluluk hâli suçluluğu azaltır. Yine de kimse, böyle durumlarda bile birini öldürüp yemenin ahlaken doğru bir şey olduğunu söylemez. Yanlıştır. Ancak bu yanlış, zorunluluk bulunan bir bağlamda yapılmıştır, bu nedenle bir seçimin sonucunda ortaya çıkan yanlıştan çok daha az yanlıştır. Aynısı hayvanlar söz konusu olduğunda da geçerlidir. ıssız bir adadaysam, yiyebileceğim bitkiler yoksa ve bir hayvanı öldürüp yersem bu ahlaken yanlıştır ancak ahlaki yanlışlığı zorunluk durumu bağlamında değerlendirilmelidir. Seçenekler sadece yaşamak ve ölmek olduğunda, ahlaki bir tercihte bulunmak oldukça zordur. Yani hayvanları sömürmeme ahlaki yükümlülüğüm olduğu için bir hayvanı yemem elbette yanlıştır ama bu yanlış eylemim mazur görülebilir çünkü gerçekten başka seçeneğim yoktur.”

“Yani insanların ve insan harici hayvanların söz konusu olduğu durumlarda farklı davranmazdın?”

“Evet çünkü iki durumda da bir başkasını kendi amaçlarımız için araç olarak kullanıyoruz. İkisi de aynı derecede yanlıştır çünkü insanlar ve insan harici hayvanlar, araç muamelesi görmeme hakkı açısından eşittir. Fakat bu noktada bir şeyi kesinlikle aklımızda tutmalıyız: Bu akşam ne yiyeceğinize veya ne tür ayakkabılar alacağınıza karar verirken ortada hiçbir zorunluluk hâli yoktur. ıssız ada senaryosuna uzaktan yakından benzeyen

hiçbir şey yoktur. Hiçbir çıkar çatışması yoktur. Bu da beni başlangıç noktasına geri getiriyor: Issız bir adada açlıktan ölmüyorsunuz. Şu anda buradasın ve hayvansal ürünleri tüketme tercihin hiçbir şekilde meşru veya mazur görülemez.”

Tanrı

Birisinin hayvan sömürüsüne Tanrı tarafından izin verildiğini söylediği durumlarla hepimiz karşılaşmışızdır. Yani, hayvanları sömürmenin ahlaken yanlış olduğu konusunda haklı olamayacağınız görüşündedirler çünkü onlara göre kendi dinleri, Tanrı'nın hayvan sömürüsünden gayet iyi bir şey olarak bahsettiğini öne sürmektedir. Herhangi bir mantık tartışmasına girmek istemiyorlarsa dindar insanları bilgilendirmenin çok zor olabileceğini akılda tutalım, yine de kişi sizinle ilişki kurmaya *istekliyse* verebileceğiniz en az iki yanıt vardır.

İlki, onlara kendilerinin de aslında kutsal metinlerin dediği her şeyin ahlaki tanımladığını düşünmediklerini göstermektir. Hemen hemen tüm dinlerde, türlü beyanlarda bulunan ve kimsenin kabul etmeyeceği şeylere izin veren bir Tanrı vardır, bu nedenle bu yaklaşım neredeyse tüm konuşmalarda geçerli olacaktır. Örneğin, Hristiyan ve Yahudi geleneklerinin temeli olan *Eski Ahit*'te Tanrı, görünüşe göre, bir kökten dincinin bile kabul etmeyeceği kölelik ve tecavüz gibi şeyleri onaylıyor. Hem Eski Ahit hem de Yeni Ahit, kadınların dinî bir törende konuşmaması gerektiğini söylüyor. Çoğu dindar insan, köleliğin ve tecavüzün ahlaken yanlış olduğunu ve kadınların dinî bir törende konuşmasının yasaklanması gerektiğini benimsemenin de ahlaki açıdan yanlış olduğunu düşünür. Eğer dinî metinler ahlaki tanımlıyorsa bu nasıl olabilir?

Cevap basit: Hristiyan veya dindar bir Yahudi olduğunu; köleliği, tecavüzü ve kadınların dinî törenlerde konuşmasını yasaklamaya karşı çıktığını söyleyen birisi, *kaçınılmaz olarak* Tanrı'nın veya İncil'in öngördüğünden farklı bir doğru-yanlış standardı kullanıyor. Yani, bir yandan ahlaken doğru veya yanlış olanın Tanrı'nın Kutsal Kitap'ta söylediklerinde yattığını iddia ederken bir yandan da bu söylenenlerin bir kısmını, neye katılıp katılmadıklarına karar vermek için kullandıkları Tanrı'dan *başka* bir ahlaki standart olmadan reddettiklerini söyleyemezler.

Odaklanılacak ilk şey şudur: Eski Ahit'te hiç kimsenin ahlaken kabul edilebilir olduğunu düşünmeyeceği türlü şeyler bulunduğu hesaba katıldığında, herhangi birisi neden Tanrı'nın hayvanlar hakkında söylediği şeyin ahlaki açıdan analiz edilemeyeceğini varsayıyor? İncil'deki iyi adamlardan birisi olan Lut, komşularına, cinsel dürtülerini tatmin etmek üzere kendi (Lut'un) kızlarına tecavüz etmelerini teklif ediyor (Yaratılış 19:1-8). Bu gerçeğe rağmen, ahlaki açıdan yanlış bir şey olduğu için tecavüze karşı çıkacaksanız, neden Tanrı olarak gördüğünüz şeyin hayvanları sömürmenin ahlaki olarak kabul edilebilir olduğunu söylemesine itiraz etmeyesiniz?

Kişinin, dinin ahlakı tanımladığını söylemesine rağmen Tanrı'nın söylediklerinden başka bir ahlak standardı kullandığını görmesini sağlamaya çalışın. Eğer kişi ahlakı Tanrı'nın belirlediğine gerçekten inanıyorsa Lut'un yaptığıнын gayet iyi olduğu ve bizim de kadınları sömürmekte ve yeri geldiğinde onlara şiddet uygulamakta özgür hissetmemiz gerektiği sonucuna varmanın hiçbir sakıncası yoktur. Mesele, onların bunu görmelerini sağlayıp sağlayamayacağınız ve benzer şekilde, dinî bir metin veya geleneğin hayvan sömürüsü hakkında söylediklerine dair eleştirel düşünceleri gerekip gerekmediğidir.

İkincisi, hayvan sömürüsünü meşrulaştırmak için sıklıkla kullanılan dinî metinlerin, çoğu zaman söylediği düşünülen şeyi söylemediklerini veya çeşitli yorumlara açık olduklarını belirtebilirsiniz. Yine Eski Ahit'i ele alalım. İlk kitap olan Yaratılış'ta, Tanrı'nın insanlara hayvanlar üzerinde "egemenlik" verdiği anlatılır. Bu birçok kişi tarafından Tanrı'nın hayvan sömürüsünün gayet uygun olduğunu söylediği şeklinde yorumlanır. Fakat mesele bundan daha karmaşıktır. *İnsan Neden Vegan Olur?*'da açıkladığımız gibi, Yaratılış Kitabı'nın ilk bölümünde, Tanrı içinde insanların ve hayvanların bulunduğu dünyayı yaratmıştır ve herkese otları ve tohumları yemeleri gerektiğini söyler (Yaratılış 1:29-30). İnsanların insanlar tarafından, insanların hayvanlar tarafından, hayvanların insanlar tarafından veya hayvanların diğer hayvanlar tarafından öldürülmesi diye bir şey yoktur. Öldürme, ancak insanlar Tanrı'ya itaatsizlik edip yasak ağacın meyvesini yiyerek Tanrı'yla aralarındaki akti boz-

duktan sonra başlar. İnsanlar ölümün mümkün olduğu “günahkâr” vaziyete düşer ve birbirlerini öldürmeye başlarlar. Ancak o zaman Tanrı insanların hayvanları yemek için öldürmelerine izin verir, muhtemelen insanların günahkâr vaziyetleriyle uyum sağlaması için. Ancak Eski Ahit’in ilerleyen kısımlarında, aktin geri getirilmesinden sonra ortaya çıkacak ideal durumun; artık öldürmediğimiz, “kılıçlarını döverek saban demirine, mızraklarınıysa budama makasına dönüştürecek” insanlar arasında barışın olduğu bir duruma dönüşeceği açıktır: “Ulus ulusa kılıç kaldırmayacak, savaş öğrenilmeyecek artık.” (Yeşaya 2:4) Ve barış insan harici varlıklara kadar yayılacaktır: “Kurtla kuzu birlikte beslenecek, aslan sığır gibi saman yiyecek; yılanın beslenmek için yediği şey toprak olacak. Kutsal dağımın hiçbir yerinde kimse incitmeyecek veya zarar vermeyecek, diye buyurdu Tanrı.” (Yeşaya 65:25)

Dolayısıyla dindar insanların peşine düşmeleri gereken şeyin hayvanları sömürmemek olduğuna dair gayet iyi bir argüman da ortaya konabilir.

Bir nebze dindar bir Hristiyan olan tanıdığımızla yaşadığımız gerçek bir sohbetinde bunun nasıl ortaya çıktığını görelim:

Dindar kişi: “Ne demek istediğini anlıyorum ama senin ahlaki pencerenle benimki aynı değil. Benim için ahlak, Tanrı kelamı meselesidir.”

Abolisyonist: “Pekâlâ, Tanrı’nın vegan olman gerekmediğini söylediğini, bu yüzden vegan olmanın ahlaki yükümlülüğümüz olduğu argümanının iyi bir argüman olamayacağını mı düşünüyorsun?”

“Tam olarak.”

“Öyleyse ahlaken gerekli olan şey, Tanrı’nın yapman gerektiğini söylediği şey mi?”

“Evet, İncil’de tartışılan bir konu veya meseleyse...”

“Öyleyse ahlaki açıdan doğru ya da yanlış olan şeyler, Tanrı’nın emrettiği ya da izin verdiği şeyler midir?”

“Evet.”

“Öyleyse bu, Tanrı sana görünüp tıpkı İbrahim Peygamber’e yaptığı gibi çocuğunu öldürmeni söylerse onu öldürmenin ahlaka

ken kabul edilebilir olduğu hatta bunu yapmak zorunda olduğu anlamına geliyor.”

“Tanrı, İbrahim’in oğlunu öldürmesini engelledi.”

“Evet ama Tanrı onu durdurmasaydı İbrahim oğlunu öldürmeye hazırđı.”

“Tanrı’nın bizden yanlış bir şey yapmamızı istemeyeceğine inanıyorum.”

“Ama bu Tanrı’dan bağımsız bir doğru ve yanlış standardı olduğunu göstermiyor mu? Çocuğunu öldürmenin yanlış olduğunu ve bu yüzden de Tanrı’nın senden böyle bir şey istemeyeceğini söylüyorsan bu, doğru veya yanlışın illaki Tanrı tarafından tanımlanmadığı anlamına gelir.”

“Evet, sanırım öyle. Bunu düşünmem gerek.”

“Yine de sana genel bir şey sorayım, İncil’de türlü türlü şey var. Mesela Eski Ahit’te, Tanrı’nın emrettiği veya müsaade ettiği çok fazla şiddet olayı var. Örneğin Lut’un, komşularına, kendisinin kızlarına tecavüz edebileceklerini söylemesinin ahlaki açıdan kabul edilebileceğini düşünüyor musun?”

“Elbette hayır.”

“İncil, dinî bir törende kadınların konuşmaması gerektiğini söylüyor. Buna katılıyor musun?”

“Hayır.”

“Ama İncil, Tanrı’nın vahiylerle dayanan sözüyse o zaman nasıl titizlikle seçim yapabilirsin? Tecavüz veya kölelik gibi konularda neyin zorunlu olup neyin zorunlu olmadığını hatta belki de ahlaki açıdan çok yanlış olabileceğini belirlemene nasıl yardımcı olacak? Tanrı’dan başka ve bağımsız bir standarda sahip olmalısın.”

“Ne söylediğini anlıyorum. Ancak Yaratılış’ta Tanrı’nın insanlara hayvanlar üzerinde egemenlik tanıdığı çok açık. Bunun nasıl daha açık olabileceğini anlayamıyorum.”

“Açık olan şey, başlangıçta herkesin vegan olduğudur.”

“Neden bahsediyorsun?”

“Eh, İncil senin İncil’in, okumalısın!”

“Okudum.”

“Pekâlâ, Yaratılış’ta Tanrı insanlara şöyle söylüyor: ‘İşte size yeryüzünde tohum veren bütün otları, tohumunu meyvesinde bulunduran bütün meyve ağaçlarını bahşediyorum; bunlar size aş olacak.’ Ve Tanrı tüm hayvanlar ve kuşlar için ‘Size yiyecek olarak yeşil bitkileri bahşediyorum; öyle de oldu.” diye buyuruyor. Bu Yaratılış’ın 1. Bölümü’nde, 29-30. ayetlerde yazıyor. Öldürme, Âdem ve Havva yasak ağacın meyvesini yiyip Tanrı’nın bahçesinden kovulana kadar başlamıyor.”

“Fakat başta ne olursa olsun, Tanrı kesin olarak insanların hayvanları yemesine izin veriyor.”

“Evet Tanrı buna izin veriyor ama görünüşe bakılırsa insanların günahkâr vaziyetlerine uygun düşmesi için. Yine de ideal durum başlangıçtaki olmaya devam ediyor. Yeşaya Peygamber, Mesih’in gelişinden ve Tanrı’nın krallığının yeryüzünde yerinden kurulacağından bahsettiğinde, onu nasıl betimliyor? İlk olarak, ‘Kılıçlarını döverek saban demirine, mızraklarınıysa budama makasına dönüştürecek’ insanlar arasında barışın olacağını söylüyor. ‘Ulus ulusa kılıç kaldırmayacak, savaş öğrenilmeyecek artık.’ Bu Yeşaya’da geçiyor, 2. Bölüm, 4. Ayet’te. İkincisi, barışın insan harici varlıklara kadar yayılacağını söylüyor: ‘Kurtla kuzu birlikte beslenecek, aslan sığır gibi saman yiyecek; yılanın beslenmek için yediği şey toprak olacak. Kutsal dağımın hiçbir yerinde kimse incitmeyecek veya zarar vermeyecek, diye buyurdu Tanrı.” Bu da Yeşaya, 65. Bölüm, 25. Ayet’ten.”

“Tüm bunlara ilginç bir bakış açısı getiriyorsun. Gerçekten hiç bu şekilde düşünmemiştim.”

“Eğer maneviyatı önemsiyorsan manevi açıdan daha ferahlanmış bir hâli arzulaman iyi olmaz mı, ne diyorsun?”

“Evet ama ya İsa’nın ekmek ve balık paylaştırmasına ne diyorsun, vegan olacak hâli yok ya?”

“Her şeyden önce, Yeni Ahit de İsa’nın yaşamını konu alan dört kitap da tarihsel figür olan İsa’nın yaşadığı dönemden uzun süre sonra yazıldı, dolayısıyla tarihsel açıdan ne kadar doğru oldukları belli değil. İkincisi, Ölü Deniz Yazmaları’na dayanarak,

İsa'nın aslında Esseni olduğuna inananlar var. Esseniler hayvansal ürün tüketmezlerdi. Ama bunu reddetsen ve İsa'nın balık yediğine inansan bile Tanrı'nın sana hayvansal ürünler tüketmeyi *buyurduğunu* mu söylüyorsun?"

"Hayır ama vegan olmam gerekmiyor. Ayrıca İsa veganlığı seçmezken ben neden seçeyim?"

"İsa'nın kutsallığına olan inancını takdir ediyorum ama onun yaşamının İncil'deki anlatısının tüm ahlaki meseleleri ele aldığını kesin olarak düşünemezsin. Ne de olsa belirli bir zamanda yaşadı. Bu açıklama, Orta Doğu'da gelişen tüm sorunları ele alıyor mu? İsa, kadının toplumdaki rolüyle ilgili ahlaki meseleleri şu anda yaptığımız biçimde ele alıyor mu? Eğer gerçekte yediyse bile balık yemesinden ne çıkarabileceğimizden emin değilim."

"Evet, neden bahsettiğini anlıyorum."

"Öyleyse, -tıpkı Eski Ahit'teki neye riayet edip neye etmeyeceğini belirlerken yaptığın gibi- hayvan sömürüsüne dair de ahlaki bir analiz yapmaya girişirsen ve hayvanları sömürmenin ahlaken yanlış olduğu sonucuna varırsan, ortada hayvanları sömürmeni gerektiren bir şey kalmaz, değil mi?"

"Hayır, yok elbette."

"Madem öyle belki de ahlaki analiz üstüne düşünmeli ve hayvanları sömürmenin meşrulaştırılabileceğini düşünüp düşünmediğini görmelisin."

"Bunu yapacağım."

Bu kişinin, konuşmamızdan iki ay sonra vegan olduğunu belirtebiliriz. Bize, kendisini gerçekten etkileyen şeyin, tüm ahlakın Tanrı'nın buyruklarından geldiğini düşündüğünü söylemesine rağmen neyin zorunlu olduğunu ve neyin olmadığını belirlemek için Tanrı'dan ayrı ve bağımsız bir ahlaki standart kullandığını aramızda geçen konuşmaya kadar fark etmemiş olması olduğunu söyledi.

Biz teolog değiliz ve çoğu dinde insanlara hayvanları tüketmeleri için bir tür ilahî "izin" verildiği fikrini destekleyen türlü türlü ifadenin bulunduğunu inkâr edemeyiz. Ancak hiç kimse-

nin -en kökten dincilerin bile- dininin kutsal kitaplarını harfi harfine takip etmediği şeklindeki basit ve su götürmez gerçeğe geri dönelim. Herkes, ne yapılıp yapılmayacağını belirlemek için -dini metinlerde yazanlardan ayrı- *başka* bir ahlaki standarda başvurur.

Dahası, dinî metinlerin çoğunun tarihte, insanların -çeşitli nedenlerle- hayvanları yememeyi veya kendi ihtiyaçları için kullanmamayı gerçekten akıl edemedikleri bir zamanda yazıldığına dikkat çekiyoruz. Hayvansal gıdaları yemenin yaşamak için gerekli olduğunu veya giyecek sağlamak için hayvanların öldürülmesi gerektiğini düşünmüş olabilirler. Ama bu artık bir mesele değil.

Dünyadaki dinlerin çoğu, hayvanların ahlaken şu ya da bu şekilde değerli olduğu fikrini açıkça onaylıyor. Damak zevki veya moda anlayışı dışında hiçbir sebep yokken hayvanları eziyete ve ölüme maruz bırakmak, dinî geleneklerle tutarlı olamaz.

Ahlak

Bir önceki bölümde, ahlakın Tanrı'nın ya da dinin buyruklarına ilişkin bir mesele olduğunu düşünen birini ele aldık. Peki ya ahlakın bir görüş meselesi olduğunu söyleyen kişiler?

Böyle bir insanla karşılaştığımızda ilk sorduğumuz soru şu oluyor: "Yani Holokost'u gerçekleştiren ahlaki anlayışın bir görüş meselesi olduğunu söylüyorsun. Senin görüşün Holokost'ta yanlış bir şey olmadığı yönündeyse o zaman mesele orada kapanır mı? Söyleyecek başka bir şey yok mu?"

Kimse "Evet, Polonyalılar ve Çingeneler da dâhil milyonlarca masum insanı; dünyayı ari ırktan olmayanlardan arındırmak için hastalıklı bir arzudan başka hiçbir sebep olmaksızın öldüren ahlaki anlayış, sadece bir görüş meselesidir." demiyor. Kimse böyle bir şey *söylemez*, kimse böyle bir şeye *inanmaz*.

İşin aslı şu ki siz onlara vegan olma yükümlülüklerinden bahsedene kadar neredeyse hiç kimse ahlakın sadece bir görüş meselesi olduğuna gerçekten inanmıyor! Bahsettiğinizdeyse birdenbire ahlak bir görüş meselesi olmanın ötesine geçemi-

yor. İnsanların ahlakın yalnızca bir görüş meselesi olmadığını düşünmek için farklı sebepleri olabilir, bazı durumlardaysa en azından ortada açıklayabildikleri bir sebep olmayabilir. Çoğu insanın Holokost ahlakının bir görüş meselesi olmadığını düşünmesinin nedeni, Holokost'un, çoğu kişinin *apaçık bir şekilde doğru* bulduğu bir ahlaki ilkeyi ihlal etmesidir: Masum insanlara işkence etmek ve onları öldürmek ahlaken yanlıştır.

Ancak çoğumuz, hayvanlara acı çektirmenin veya ortada iyi bir sebep yokken onları öldürmenin yanlış olduğu ilkesini de *apaçık bir şekilde doğru* kabul ediyoruz. Şimdiye kadar, hayvanlara gereksiz yere acı çektirmenin yanlış olduğu görüşüne katılmayan kimseyle (buna hayvanları şu ya da bu şekilde sömüren insanlar da dâhil) tanışmadık. Yine, çoğu insanın bu ahlaki ilkeyi neden doğru olarak kabul ettiğine dair açıklayabileceği bir nedeni olmayabilir ancak onu *apaçık şekilde doğru* olarak görürler.

Belirli görüşlerdeki ayrımlar, insanların neyin "gerekli" olduğuna dair farklı fikirlerinden kaynaklanır. Bugüne kadar tanışmış olduğumuz, hayvanları sömüren herkes yaptıkları veya destekledikleri şeyin, o şey her ne olursa olsun, gerekli olduğunu düşünüyordu. Örneğin, hayvanları veya hayvansal ürünleri yiyen çoğu insan, ideal sağlık için hayvansal ürünler tüketmenin gerekli olduğunu düşünür. Avcılık yapan çoğu insan, hayvan yemenin insan sağlığı için gerekli olduğu kadar, avlanmanın da ekolojik dengeyi sağlamak için gerekli olduğuna inanır. Biyomedikal araştırmalarda hayvanları kullananlar, ihtiyaç duyulan verileri elde etmek için hayvanları kullanmanın gerekli olduğuna inanırlar. Eğlence bağlamında hayvan sömürsünü destekleyenler bile işin içinde bazı gereklilik unsurları olduğunu düşünür. Mesela, boğa güreşini destekleyenler, İspanyol kültürünü korumanın bir yolu olarak bunun gerekli olduğunu iddia ederken rodeoları destekleyenler, Amerikan kültürünü korumak için rodeoların gerekli olduğunu iddia eder.

Hayvan kullanımıyla ilgili tartışmalar büyük oranda, sözde "gereklilik" iddialarının geçerli olup olmadığına odaklanıyor. Fakat tüm bu tartışmaların başlangıç noktası, hayvanlara ge-

reksiz yere acı çektirmek için *bir çeşit* gerekçelendirmeye ihtiyaç olduğu ilkesidir.

Dolayısıyla veganlık hakkında konuştuğunuz biri bunun bir görüş meselesi olduğunu söylediğinde, ona basit bir soru sorun: Hayvanlara gereksiz yere acı çektirmenin ahlaki açıdan yanlış olduğuna katılıyor musunuz? Eğer kişi size katılmadığını ve hayvanlara gereksiz yere acı çektirmenin gayet kabul edilebilir olduğunu söylerse o zaman yolunuza bakın ve başka biriyle konuşun çünkü böyle bir şeye gerçekten inanan biriyle hiçbir yere varamazsınız. Fakat daha önce söylediğimiz gibi böyle bir görüşe sahip olanlar bir elin parmağını geçmez. İnsanların büyük çoğunluğu hayvanlara gereksiz yere acı çektirmememiz gerektiğinde hemfikirdir. Size düşen onları hayvanları yemenin, giymenin ve başka şekillerde kullanmanın hiçbir şekilde gerekli olmadığı konusunda bilgilendirmektir.

Bu tarz fikirleri içeren tipik bir tartışmayı gözden geçirelim:

Rölativist: “Yani, vegan olmak istiyorsan bu senin tercihin. Benim tercihimse vegan olmamak.”

Abolisyonist: “Tabii, vegan olmamayı seçebilirsin. Mesele bunun ahlaken yanlış olup olmadığıdır.”

“Evet ama neyin ahlaken doğru olduğuna kim karar veriyor? Bu kişisel görüş meselesidir.”

“Yani ahlakın bir görüş meselesi olduğunu mu düşünüyorsun?”

“Evet, yle düşünüyorum.”

“Yani Holokost’a ilişkin ahlaki durum bir görüş meselesi mi? Birimiz bunun ahlaken doğru olduğunu düşünürken diğerimiz olmadığını düşünebilir ve ortada bir doğru yok, öyle mi?”

“Bunu demek istememiştim. Hepimiz Holokost’un yanlış olduğunda hemfikiriz.”

“Evet, hemfikiriz, en azından çoğumuz yle. Peki neden böyle düşünüyoruz?”

“nk kurbanlar masum insanlardı.”

“Yani?”

“Masum insanları öldürmek yanlıştır.”

“Bu doğru, öyle mi?”

“Evet.”

“Bunun doğru olduğunu nereden çıkarıyorsun?”

“Üstüne gerçekten düşünmedim. Apaçık olarak masum insanları öldürmemen gerekir.”

“Öyleyse ahlak sadece bir görüş meselesi değil?”

“Bu seviyede değil.”

“Pekâlâ, sence hayvanlara karşı veya onları kullanarak yaptığımız herhangi bir şey ahlaki bir sorun doğuruyor mu? Birisi bir köpeğe bundan zevk alması dışında hiçbir sebep olmaksızın işkence etse bu ahlaki bir sorun doğurur mu?”

“Elbette.”

“Neden?”

“Çünkü köpeğe işkence etmesi için ortada hiçbir sebep yok.”

“Yani bir sebep *var* aslında, bundan zevk alıyor.”

“Berbat bir şey bu.”

“Neden berbat olsun?”

“Masum insanları öldürmek neden berbatsa o yüzden. Gayet açık. Sadece bir ruh hastası aksini düşünür.”

“O zaman bir hayvana haksız ve gereksiz yere acı çektirmenin yanlış olduğu ilkesinin, masum insanları öldürmenin yanlış olduğu ilkesine benzediğini mi söylüyorsun?”

“Evet.”

“Öyleyse neden vegan olma ahlaki yükümlülüğümüz olduğunu düşünmüyorsun? Mesela, hayvanları yememiz neden tıpkı köpeğe işkence edildiğinde olduğu gibi haksız yere acı çekirmek anlamına gelmiyor?”

“Çünkü beslenme söz konusu olduğunda arada devasa bir fark var, ne de olsa hayvanlardan sağladığımız besinlere ihtiyacımız var.”

Bu noktada, kişiyle insanların beslenmesi için hayvansal ürünlerin gerekli olmadığını konuşun. Tartışma her zaman var-

sayımsal bir gereklilik temeline odaklanacak ve aslında ortada anlamlı bir temel yok. 'İnsan Neden Vegan Olur?'da akla gelebilecek hemen hemen her türlü temeli inceledik. Sıklıkla *sabırlı bir şekilde*, kişinin basit bulduğu cevapların aslında gerçek birer cevap olmadığını fark etmelerini sağlayana kadar bir dizi itirazla uğraşmanız gerekir. Tartışmanız bu fikirlerden birkaçına temas ettiyse devam edin! Bu, kendi görüşünü irdelemeye hevesli biriyle konuştuğunuz anlamına gelir ve sıklıkla harika sonuçlara varabilir.

***

Bir sonraki bölümde abolisyonist yaklaşımı oluşturan diğer prensipleri nasıl tartışabileceğinizi inceleyeceğiz.

12. Bölüm

Abolisyonist Yaklaşımın Diğer Yönlerini Savunmak Üzerine Düşünceler

Bu kitapta veganlığa, temel bir adalet ilkesi, hayvanların eşya muamelesi görmeme hakkı ve genel olarak refahçı yaklaşıma ilişkin sorunlar çerçevesinde odaklandık. Bu, abolisyonist yaklaşımın ilk üç ilkesini kapsıyor.

Şimdi diğer üç ilke ve bunları göz önünde bulundurarak aktivizm yapmak üzerine bazı fikirlere bakalım. Bu üç ilkenin -ve altı ilkenin tamamının- kapsamlı bir analizi için önceki kitabımız *Animal Rights: The Abolitionist Approach*'u okumalısınız.

Dördüncü İlke: Hissedebilirlik

Dördüncü İlke: Abolisyonist yaklaşım insan harici hayvanların ahlaki statüsünü yalnızca hissedebilirlikle bağlantılı görür ve herhangi bir başka bilişsel özellikle bağlantılandırmaz, tüm hissedebilir varlıklar kaynak olarak kullanılmama hakkına eşit olarak sahiptir.

Dördüncü ilke bize, kaynak muamelesi görmeme hakkı için gerekli olan tek özelliğin hissedebilirlik olduğunu söyler. Bu ilke neden önemlidir?

Çünkü insanlar "bize daha çok benzeyen" hayvanların daha değerli olduğunu düşünme eğilimindedir. Aslında bu fikir, insan harici yunuslar, filler ve büyük insansı maymunların insanlarınkine benzer bir zihne sahip oldukları için daha önemli olduğu fikrini destekleyen birçok "hayvan aktivisti" tarafından tanıtılır. Dahası, sözde "hayvan hakları hareketinin babası" olan Peter Singer, hayvanları öldürmenin onlara zarar vermediğini çünkü hayvanların insanların sahip olduğu türden bir öznel farkındalıklarının olmadığı görüşünü savunuyor. Yine de büyük insansı maymunların, fillerin ve bazı deniz memelilerinin öznel farkındalıklarının olduğunu düşünüyor ve en azından büyük insansı maymunlarla ilgili, bu maymunların kullanılmasına

karşı eşya muamelesi görmeme hakkına benzeyen (yine de bu hakla eş olmayan) bir varsayıma sahip gibi görünüyor.

Abolisyonistler bunu reddeder çünkü eşya muamelesi görmekten yana çıkarları açısından tüm hissedebilir varlıkların eşit olduğuna inanır. Bu abolisyonistlerin bütün hayvanların aynı olduğuna inandığı anlamına gelmiyor. Elbette değil. Bir fille bir tavuk birbirinden farklıdır. Bir filin, tavuktan farklı olarak, insanlarınkine daha benzer bir bilişselliği vardır. Yine de bu, fillerin ahlaken daha değerli olduğu anlamına gelmez. Ahlaki amaçlar açısından bir fili ya da tavuğu kullanıp kullanamayacağımız söz konusuysa ikisi de *tamamen* eşittir. Abolisyonistler, hissedebilen *hiçbir* varlığa -diğer tüm bilişsel veya zihinsel özelliklerinden bağımsız olarak- eşya veya kaynak muamelesi yapamayacağımızı savunur. Bir hayvanın "bize daha çok benzemesinin", o hayvanın eşya muamelesi görüp görmemesiyle ahlaki açıdan bir ilintisi yoktur, tıpkı birinin beyaz tenli olmasının bu kişinin köle olup olmaması gerektiğiyle ahlaki açıdan ilintisi olmaması gibi.

Aşağıdaki fikir alışverişi, Gary ve bir öğrenci arasında Gary'nin verdiği bir konferans sırasında yaşandı.

Öğrenci: "Onlara kişi statüsü kazandırmak üzere büyük maymunlara odaklanma çabalarını doğru buluyor musunuz?"

Gary: "Hayır, bulmuyorum."

"Ama 1993'teki *The Great Ape Project*'te (Büyük İnsansı Maymunlar Projesi) size ait bir bölüm vardı."

"Bu doğru. Ama o zaman bile ahlaki toplumun bir üyesi olmak için hissedebilirlikten ötesinin gerekli olduğu fikrinden rahatsız olduğumu belirtmiştim. Hissedebilirliğin tek başına yeterli olduğunu belirttim."

"Ama bir şempanzeyle bir sıçan arasında fark olduğunu düşünmüyor musunuz?"

"Elbette düşünüyorum. Çok fazla fark vardır. İki ayrı türe mensuplar. Farklı çıkarları var."

"Yine de bir şempanzenin ahlaken daha değerli olduğunu düşünmüyorsunuz, öyle mi?"

"Evet, düşünmüyorum, tıpkı çok zeki bir insanın ahlaken o kadar zeki olmayan hatta zihinsel engelli bir insandan daha değerli olduğunu düşünmediğim gibi."

“Ama insanlara farklı davranıyoruz. Mesela bir beyin cerrahına kapıcıdan daha fazla maaş veriyoruz.”

“Gerçekten de öyle ve bu, kaynakların dağılımına dair ne düşündüğüne bağlı olarak doğru veya yanlış olabilir. Ancak bu konuda ne düşünürsen düşün, bir kapıcıyı köleleştirip beyin cerrahının yanında çalıştırmanın ya da beyin cerrahının hayatını kurtarmak için kapıcıyı öldürerek organlarını almanın uygun olmadığı konusunda hepimiz hemfikiriz. Kaynak muamelesi görmemekten yana çıkarları söz konusuysa beyin cerrahıyla kapıcı eşittir.”

“O zaman Einstein’ı kurtarmak için bir hayvanı feda etmezsiniz, öyle mi?”

“Eğer Einstein’ı ya da bir başkasını kurtarmak için bir domuzu öldürüp kalp kapakçığını çıkarmayı ahlaken haklı bulup bulmayacağımı soruyorsan, cevabım hayır, hayvanı feda etmezdim.”

“Bu kadarı aşırı.”

“Öyle mi dersin? Öyleyse sana şunu sorayım: Einstein’ı kurtarmak için bilişsel yetilerinin zayıf olduğunu düşündüğün birini feda eder miydin? Einstein’ı kurtarmak için zihinsel engelli bir kişinin kalp kapakçığını çıkarır mıydın?”

“Hayır.”

“Neden hayır?”

“Çünkü hiçbir insanı böyle kullanmamalıyız.”

“Aynen öyle. Türçülüğü reddetmem ve bu akıl yürütmeyi insan olmayan hayvanlara da uygulamam dışında ben de tam olarak böyle düşünüyorum. Einstein’ın da aynı şekilde düşündüğüne inanmak beni mutlu ediyor!”

Beşinci İlke: İnsan Hakları ve Hayvan Hakları

Beşinci İlke: Abolisyonistler ırkçılık, cinsiyetçilik, heteroseksizm, engellilere yönelik ayrımcılık, yaşa dayalı ayrımcılık ve sınıfsal ayrımcılık dâhil olmak üzere insanlara yönelik tüm ayrımcılık biçimlerini -türçülüğü reddettikleri gibi- reddederler.

Beşinci ilke abolisyonistlerin insanlara yönelik her türlü ayrımcılığı reddettiğini söyler. Nedeni basittir. Türçülük de dâhil olmak üzere, her türlü ayrımcılık aynı şekilde işler: Bir kişi veya

bir grup ahlaki açıdan ilintisiz bir kritere dayanarak "ötekileştirilir". Yani bir grup, kaynak olarak görülmek veya çıkarları dikkate alınmamak suretiyle "öteki" olarak konumlandırılır.

Abolisyonistler, hayvan hakları aktivistlerinin, -insan veya insan harici- herhangi bir hissedebilen varlığın metalaştırılmasını reddetmesi gerektiğini savunur. Birçok "hayvan aktivisti" abolisyonistlerin bu konuda neden kaygılı olduğunu anlamıyor.

İşte Anna'nın vegan beslenen biriyle yaşadığı tartışma. Bu kişi yıllardır vegandı ve veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu görüşüne tamamen katılıyordu.

Vegan: "Hayvan haklarına ilişkin görüşünüze katılıyorum. Fakat feminizmi desteklemek veya ırkçılığa karşı tavır almak gibi bir yükümlülüğümüz olduğu görüşünüze katılmıyorum."

Anna: "Konuya bir de şöyle yaklaş. Türcülüğe karşısın, değil mi?"

"Elbette."

"Tamam. Peki türcülüğe neden karşısın?"

"Çünkü mesele hayvanlara eşya muamelesi yapmamızın kabul edilebilir olup olmadığıysa tür ahlaken ilintisiz bir özelliktir."

"Buna göre, türcülük sakıncalıdır çünkü ırkçılık ve cinsiyetçiliğe benziyor; bunlar da aynı şekilde, başka insanlara kabul edilemez bir biçimde davranmayı meşrulaştırmak için ilintisiz bir özelliğe başvurulmasına dayanıyor, doğru mu?"

"Evet."

"Tamam, öyleyse bunun nereye çıktığını görmüyor musun? Eğer türcülük ırkçılık ve cinsiyetçiliğe benzediğinden yanlırsa bizim gibi türcülüğü reddedenlerin diğer ayrımcılık türlerine dair bir tutumu da zaten benimsemiş olması gerekiyor."

"Peki ama bu feminizm veya ırksal adalet için mücadele vermem gerektiği anlamına mı geliyor?"

"Bu, cinsiyetçiliğe, ırkçılığa ve diğer ayrımcılık biçimlerine karşı çıktığın konusunda her zaman net olman gerektiği anlamına geliyor. Yani tıpkı diğer sosyal adalet hareketleri içinde mücadele verenlerin hayvanlar için mücadele vermek amacıyla çalışmalarını durdurmak zorunda olmadıkları gibi, senin de hayvan aktivisti olmayı bırakıp diğer sosyal adalet hareketlerinde aktif

olman gerekmiyor. Hayvanları yemeyi, giymeyi ve kullanmayı bıraktıkları ve başkalarıyla veganlık hakkında konuştukları sürece, insan hakları meseleleri üzerinde çalışmaya devam edebilirler ve etmeliler de... Kimse, aktivizminde herhangi bir ayrımcılık biçimine başvurmadığın ve bir abolisyonist olarak her türlü ayrımcılığa karşı olduğunu açıkça belirttiğin sürece, birincil olarak hayvan hakları ve veganlık aktivisti olamayacağını söylemiyor.”

Altıncı İlke: Şiddetsizlik

Altıncı İlke: Abolisyonistler şiddetsizlik ilkesini hayvan hakları hareketinin merkezindeki ilke olarak kabul ederler.

Abolisyonistler şiddete üç sebepten karşıdırlar:

Öncelikle bize göre hayvan hakları görüşü şiddetin en güçlü reddidir. Barışın en iyi biçimde olumlanmasıdır. Hayvan hakları hareketini, insanlar arasındaki çatışmayı sona erdirmeyi amaçlayan barış hareketinin mantıksal ilerlemesi olarak görüyoruz. Hayvan hakları hareketi, ideal olarak, bunu bir adım daha ileri götürmeyi ve insanlarla hayvanlar arasındaki çatışmayı sona erdirmeyi amaçlıyor.

Şu anda böyle bir küresel karmaşanın içinde bulunmamızın nedeni, tarih boyunca arzuladığımız bir amaca ulaşmak için haklı göstermeye çalıştığımız şiddeti içeren eylemlere girişmemiz ve bu eylemlere devam etmemizdir. Şimdiye kadar şiddet kullanmış olan herkes, ona başvurmak zorunda kaldığı için pişmanlık duyduğunu iddia eder fakat makul bir amacın, şiddet kullanımını sözde haklı çıkardığını savunur. Sorun, bir konuda güçlü duygular hisseden herkesin, daha büyük bir iyiliğe ulaşmanın bir yolu olarak başkalarına karşı şiddet uygulayabileceği ve bu şiddetin hedefi olanların da şiddet içeren karşılıklarını gerektirebilecekleri sonsuz bir şiddet döngüsünü kolaylaştırmasıdır. Bu böyle sürüp gider.

Şiddet, başkalarını, kendi başlarına birer amaç değil de amaca götüren birer araç olarak konumlandırır. İnsan ya da hayvan olsun, başkalarına karşı şiddet uyguladığımızda, onların içkin değerlerini görmezden geliriz. Onlara, bizim onlara atamayı tercih ettiğimiz değer dışında hiçbir değeri olmayan bir eşya muamelesi yaparız. İnsanların, dezavantajlı etnik gruplara, kadınlara, geylere ve lezbiyenlere karşı şiddet suçu işlemelerine sebep

olan şey budur. Hayvanları metalaştırmaya ve onlara yalnızca bizim onları kullanmamız için var olan kaynaklar gibi muamele etmemize sebep olan şey budur.

İkincisi, şiddeti savunanlar açısından, bu şiddet tam olarak kime yöneliktir? Çiftçi, hayvanları yetiştirir çünkü çok fazla insan et ve hayvansal ürünler tüketmeyi talep eder. Çiftçi bu hayvanları yoğun hayvancılık koşullarında yetiştirir çünkü tüketiciler et ve hayvansal ürünlerin olabildiğince ucuz olmasını ister. Şimdi burada tek suçlu çiftçi mi? Yoksa sorumluluğun tümü; vicdan sahibi hayvan yiyiciler, “kafessiz yumurta” ve “mutlu” hayvan eti tüketen navegan “hayvanseverler”, çiftçinin hayatını hayvancılıktan kazanabilmesini sağlayan talebi yaratırlar yani hayvansal ürünleri yiyen bizler tarafından mı paylaşıyor?

Peki ya şiddeti savunanların yaygın bir hedefi olan hayvan deneyleri? Hayvan deneylerinin gerçekten insan sağlığı sorunlarını ele almak için yararlı veriler sağlayıp sağlamadığına dair tartışmayı bir kenara bırakırsak hayvan deneyi yapanların hayvanları kullandığı hastalıkların çoğu tamamen önlenebilecek veya insanlar hayvansal gıdaları yemeyi ve sigara içmek, aşırı alkol, uyuşturucu kullanmak, yeterince hareket etmemek gibi davranışları bırakırsa büyük ölçüde hafifleyebilecek durumlarıdır. Tekrar soruyoruz, asıl suçlu kim? Hayvan deneylerinin herhangi bir sebepten haklı olduğunu kesinlikle düşünmüyoruz ancak şiddeti savunanların, hayvan deneyi yapanları, hayvan deneylerine yol açan sosyal koşullardan bağımsız olarak görmelerini tuhaf buluyoruz, bu koşulların oluşmasında hepimizin payı var.

Üçüncüsü, şiddeti destekleyenlerin pratik anlamda neyi başarmayı umdukları bizim için net değil. Toplumun, insan olmayan hayvanların içinde bulundukları kötü vaziyeti daha iyi anlamalarını kesinlikle sağlamıyorlar. Aksine bunun tam tersi geçerlidir. Bu tür şiddet içeren eylemler toplum algısı bakımından en olumsuz etkiye sahip eylemlerdir. Hayvansal ürünleri tüketmeye gücü yeten herkesin bunu yaptığı bir dünyada yaşıyoruz. Yani ortada şiddetin olumsuz biçimde yorumlanmayacağı bir bağlam yok.

Başka bir deyişle hayvansal ürünler tüketmek çoğu insan tarafından su içmek veya nefes almak kadar “doğal” bir şeyken

şiddetin bir cinnet eyleminden fazlası olarak algılanmaması oldukça muhtemeldir ve hayvan sömürüsüne dair düşünceleri ile riye taşımak konusunda hiçbir fayda sağlamayacaktır. Toplumumuzda hayvan sömürüsü yaygındır. Bunun nedeni, amaçların (hayvan kullanımından elde ettiğimiz sözde faydaların) araçları (her yıl milyarlarca insan harici hayvanı acı ve ölüme maruz bırakmayı) meşrulaştırdığını düşünmemiz ve hayvanlara yalnızca metalmış gibi davranıp onların içkin değerlerini göz ardı etmemizdir. İnsanlara yönelik şiddeti haklı çıkarmak için bu kavramlara başvurarak durumu anlamlı bir şekilde ele alamayız.

Şiddet yanlısı “hayvan aktivistlerinin” bir kısmının vegan bile olmaması gerçekten şaşırtıcı. Bu insanlar hayvanları o kadar çok önemsiyorlar ki hayvanları sömüren insanlara zarar vermeyi savunuyorlar ama hayvanları sömürmekten kendileri de vazgeçemiyorlar.

Sözün özü, sorun üzerinde kayda değer bir etkiye sahip olmanın tek yolu şiddetsiz veganlık bilgilendirmesidir. Bu, vegan olmamız ve hayvanlara yönelik şiddeti kendi hayatlarımızdan çıkarmamızla başlayıp yaratıcı şiddetsiz veganlık bilgilendirmeyle yayılır.

Herhangi bir durumda “hayvan aktivistleri”, “hayvanları sömürenlere” karşı şiddete başvurmanın ahlaken kabul edilebilir olduğu fikrini benimserse kimin haklı sebeplerle zarar gördüğüne ve kimin haksız yere zarar gördüğüne karar vermenin ilkelere dayanan bir yolu olmaz.

İşte Gary’nin, yıllar önce Kanada Üniversitesinde verdiği konferansa katılan biriyle arasında geçen tartışma:

Şiddet yanlısı: “Hayvan deneyleri yapan birisi korkunç bir deney için yılda altı köpek kullanıyorsa bu kişiyi öldürmenin veya fiziksel olarak yaralanmanın yanlış olduğunu düşünmüyorsun, öyle mi?”

Gary: “Evet. Hayvan deneyi yapan kişinin yaptığı şeyin ahlaken yanlış olduğunu düşünüyorum ama hayır, o kişiye karşı şiddete başvurmanın doğru olduğunu düşünmüyorum.”

“Neden değil?”

“Sana bir soru sorayım: Vegan mısın?”

“Evet.”

"Annen vegan mı peki?"

"Bunun benim sorduğum soruyla ne ilgisi var?"

"Doğrudan ilgisi var, güven bana. Annen vegan mı?"

"Hayır ama kırmızı et yemiyor."

"Pekâlâ, hangi hayvansal ürünleri tüketiyor annen?"

"Tavuk yiyor."

"Tamam. Bir saniyeliğine buna odaklanalım. Haftada birkaç kez tavuk yiyor mu?"

"Evet."

"Annene fiziksel şiddet uygulamak doğru olur muydu? Sadece tavuk yemesine odaklanıp diğer hayvansal ürünleri göz ardı etsek bile her yıl hayvan deneyi yapan birinin sebep olduğundan daha fazla hayvanın ölümünden sorumlu?"

"Ama bu farklı bir şey."

"Nasıl farklı? Annen hayvanı sömürmesi için bir başkasına para veriyor olabilir ama ahlaki açıdan, hayvan deneyi yapan kişinin sorumlu olduğu kadar sorumlu."

"Şey, aynı şey değil."

"Açıkçası ben gayet bağlantılı bir yerden benzeştiklerini düşünüyorum ve senin neden farklı olduklarını düşündüğünü anlamıyorum."

Kişi bu noktada tartışmayı terk etti, dolayısıyla Gary asla yanıt alamadı. Ama samimi olmak gerekirse bu soruya verilebilecek iyi bir cevap yok. Bu soruya verilebilecek mantıklı tek cevap vegan olmayan herhangi birine karşı şiddete başvurmamanın ahlaken kabul edilebilir olduğudur. Bu cevapsa mantıklı olmasına rağmen başka sorunlar doğurur.

Abolisyonist yaklaşım, her koşulda, şiddetin problemin kendisi olduğunu, bir çözüm olmadığını ve "hayvanları sömürenlere" (ki bu vegan olmayan herkes demek) karşı şiddetin, hayvanlara uygulanan şiddet problemine bir cevap olmayacağını savunur.

Sonuç

Bu kitapta, abolisyonist veganlık aktivizmi yapmak için ihtiyacınız olan temel araçları tanıttık. Son iki görüş daha paylaşmak istiyoruz.

Öncelikle giriş bölümündeki fikre dönmek istiyoruz: Dünyayı değiştirecek ve hayvan sömürüsünü sonlandıracaksak *her birimiz* bunda rol oynamalıyız. *Bu girişim seninle başlıyor.*

İkincisi, bize sıklıkla gelen bir soruyu ele almak istiyoruz. İnsanlar “Otuz beş yıldır aktivizm yapıyorsunuz, bu süreçte nasıl tükenmişlik yaşamadınız? Hayvan hakları meselesiyle uğraşmayı stresli ve iç karartıcı bulmuyor musunuz?” diye soruyor.

Karmaşık ve zor bir soru ama çok da önemli. Cevap, evet, hemen durdurulamayan herhangi bir adaletsizliğe odaklanmanın uzun vadeli bir üzüntüye sebebiyet vermesi gibi bunu da elbette stresli ve iç karartıcı buluyoruz. Birçok insanın hayvanları sömürmeyi uygun bulduğu bir dünyada sorunu çözmeye çalışmak stresli. Ama hayvanlar için yaptığımız şeyi her zaman bir şeref olarak gördük. “Tükenmişlik yaşamayı” hiçbir zaman seçenekten saymadık.

Yarın sabah katledilmek üzere ağılda bekletilenler biz değiliz.

Endüstriyel bir çiftlikte veya bunun sözde daha “insani” bir alternatifinde hapsedilenler biz değiliz.

Doğumdan saatler sonra yavrusu kendisinden alınan inek biz değiliz; annesinden ayrı düşmüş, korku içindeki buzağı biz değiliz.

Batarya tipi kafeslere, daha büyük “iyileştirilmiş” kafeslere veya “kafessiz” diye isimlendirilen kümeslere kapatılan, gagası kesilmiş tavuklar biz değiliz.

Laboratuvarlarda sömürülen hayvanlar biz değiliz.

Yünü için sömürülen koyun, derisi veya kürkü için sömürülen hayvanlar biz değiliz.

Avcıların hedefi olan hayvanlar biz değiliz.

Tükenmişlik yaşama hakkımız yok.

Tükenmişlik yaşayamayız.

Her gün kalkıp yeniden başlamak, adaletin yerini bulması ve savunmasızların mağduriyetinin sona ermesi için yola konulmak gibi bir yükümlülüğümüz var. Tanıştığımız her insanı, sahip olduğumuz vizyonu paylaşabilecek kabiliyetteki biri olarak görüyoruz. Her insanı, ahlaki kaygılar duyabilecek ve hayatını bu kaygıların ışığında dönüştürebilecek biri olarak görüyoruz. Her insanı tutuşturmamız gereken bir kıvılcım olarak görüyoruz. Denemekten başka şansımız yok. Şu anda risk altında olan milyarlarcası ve gelecekte hayal bile edemeyeceğimiz sayıdaki hayvan için, başarısızlığı -veya eylemsizliği- asla bir seçenek olarak göremeyiz.

Şimdi, lütfen, günün her dakikasının her saniyesi sömürülen hayvanların hatrına; çıkın ve aktivizm yapın.

Dünya vegandır! Yeter ki siz isteyin!

Ek 1

Abolisyonist Yaklaşımın Altı Temel İlkesi

Birinci İlke: *Abolisyonistler insan ya da insan harici tüm hissedebilir varlıklar için bir tane temel hakkı kabul ederler: Başkaları tarafından mülk muamelesi görmeme temel hakkı.*

Hayvanlar mülk olarak sınıflandırılır ve insanlar tarafından kaynak olarak kullanılır. Her ne kadar hayvanların ahlaki değere sahip olduklarını ve sadece birer eşya olmadıklarını öne sürsek de taşımakta oldukları mülk statüsünün anlamı ahlaken hiçbir değerlerinin olmamasıdır; hayvanların yalnızca ekonomik anlamda değeri vardır. İnsanlara mülk muamelesi yapmanın onları ahlaki topluluğun bir üyesi olarak tanımamızla çelişeceğini kabul ederiz. Temel bir ahlaki ilke olarak, tüm insanların, sahip oldukları belli başlı özelliklere bakılmaksızın, mülk olmama temel hakkına sahip olduğunu kabul ederiz. İnsan köleliğinin evrensel olarak reddediliyor olması bu ahlaki ilkeye dayanır. Hayvanların mülk statüsü, aksi yöndeki beyanlarımızdan bağımsız olarak, onlara birer eşya gözüyle bakıldığı anlamına gelir. İnsan harici hayvanları, tüm insanlara tanıdığımız bu haktan mahrum bırakmayı haklı çıkarabileceğimiz hiçbir ayırt edici özellik yoktur. Tüm hissedebilir varlıkların, insanlar tarafından kaynak olarak kullanılmama hakları konusunda eşit olduklarını kabul etmemiz gerekir. Abolisyonist yaklaşım hayvan kullanımının -sözde her ne kadar "insani" olursa olsun- ahlaken meşru görülemeyeceğini savunur.

İkinci İlke: *Abolisyonistler, bu tek temel hakkı tanıyan olmamızın, gelenekselleşmiş hayvan sömürüsünün -düzenlenmesini değil- tamamıyla ortadan kaldırılmasını gerektirdiğini savunur ve bu sebeple hayvan refahı kampanyalarını ya da tek konulu kampanyaları desteklemezler.*

Hayvanların mülk muamelesi görmeme temel hakkını tanımamız, gelenekselleşmiş hayvan sömürüsünü sadece düzenlemekle yetinemeyeceğimiz, bu sömürüyü tamamen ortadan kaldırmamız gerektiği anlamına gelir. Abolisyonistler, hayvan refahı

kampanyalarını reddederler. Abolisyonistler aynı zamanda tek konulu kampanyaları da reddeder; bu kampanyalar bazı hayvan sömürüsü biçimlerini diğerlerinden farklı ve daha kötü gösteren, böylece diğer sömürü biçimlerinin kabul edilebilir olduğunu ima eden, hayvan kullanım şartlarını düzenlemeye yönelik kampanyalardır. Hem refah reformu kampanyaları hem de tek konulu kampanyalar aslında hayvan sömürüsüne teşvik eder ve sözde hayvan aktivistleriyle sistematik sömürücüler arasında kurulan ortaklıklarla sonuçlanır.

Üçüncü İlke: *Abolisyonistler veganlığın temel ahlaki bir yükümlülük olduğunu ve yaratıcı, şiddetsiz veganlık bilgilendirmesinin rasyonel bir hayvan hakları aktivizminin temel yapı taşı olması gerektiğini savunurlar.*

Abolisyonistler veganlık ve hayvan sömürüsü arasında başka bir konum bulunmadığı fikrini savunurlar; yani üçüncü bir seçenek yoktur. Vegan olmamak hayvan sömürüsüne doğrudan katılmaktır. Abolisyonistler veganlığı temel bir ahlaki yükümlülük ve hayvanların ahlaken değere sahip oldukları fikrinin tek akla yatkın karşılığı olarak savunurlar. Eğer hayvanlar ahlaki açıdan değerliyse o hâlde onlara meta muamelesi yapamaz, onları yiyemez, giyemez ya da kullanamayız. İnsan köleliğinin kalkmasını savunan bir kişinin köle sahibi olamayacağı gibi hayvan sömürüsünü ortadan kaldırmayı amaçlayan bir abolisyonist de hayvansal ürünler tüketemez. Bir abolisyonist için veganlık temel bir adalet meseledir. Abolisyonist yaklaşım bir taban hareketi olduğundan, veganlığı temel bir adalet ilkesi olarak savunmak için büyük ve varlıklı derneklere ya da "liderlere" ihtiyaç yoktur. Bu hepimizin yapabileceği ve bir taban hareketi olarak yapması gereken bir şeydir. Her birimizin birer lider olması gerekir.

Dördüncü İlke: *Abolisyonist yaklaşım insan harici hayvanların ahlaki statüsünü yalnızca hissedebilirlikle bağlantılı görür ve başka herhangi bir bilişsel özellikle ilişkilendirmez; tüm hissedebilir varlıklar kaynak olarak kullanılmama hakkına eşit olarak sahiptir.*

Hissedebilirlik öznel farkındalıktır; dünyayı algılayan ve deneyimleyen birinin varlığı anlamına gelir. Hissedebilir bir varlık çıkarlara sahiptir, yani tercihlere, isteklere ve arzulara sahiptir. Bir varlığın hissedebilir olması, onun insan amaçları için bir araç olarak kullanılmama hakkına sahip olması için gerekli ve yeterli koşuldur. Bu hakkın tanınması, insanları ahlaken bu varlıkla-

ra kaynak muamelesi yapmamakla yükümlü kılar. Hissedebilir varlıkların mülk muamelesi görmeme hakkına sahip olmaları için insanlarınkine benzer bilişsel özelliklere sahip olmaları gibi bir gereklilik yoktur.

Beşinci İlke: *Abolisyonistler; ırkçılık, cinsiyetçilik, heteroseksizm, engellilere yönelik ayrımcılık, yaşa dayalı ayrımcılık ve sınıfsal ayrımcılık dâhil olmak üzere insanlara yönelik tüm ayrımcılık biçimlerini -tıpkı türçülüğü reddettikleri gibi- reddederler.*

Hayvan Haklarına Abolisyonist Yaklaşım, türçülüğü reddeder çünkü tıpkı ırkçılık, cinsiyetçilik, heteroseksizm ve insanlara yönelik ayrımcılığın diğer biçimleri gibi türçülük de ahlaki anlamda ilintisiz bir kriteri (türü) hissedebilir varlıkların çıkarlarını yok saymak ve değersizleştirmek için kullanır. Türçülüğe yönelik karşı çıkış ancak ve ancak ayrımcılığın tüm biçimlerine yönelik genel bir karşı çıkışın parçası olduğunda anlam taşır. Bu yüzden, biz hayvan aktivistleri, ayrımcılığın diğer biçimleri hakkında bir görüşümüz olmadığını ileri sürerken türçülüğe karşı çıkamayız. Türün insan harici hayvanların çıkarlarını yok saymak ya da değersizleştirmek için bir kriter olarak kullanılmasını ahlaken sakıncalı bulup reddettiğimizi ancak ırkın, cinsiyetin, cinsel yönelim ya da tercihin insanların çıkarlarını yok saymak ya da değersizleştirmek için birer kriter olarak kullanılmasının ahlaki sakıncası hakkında bir fikrimizin olmadığını beyan edemeyiz. Türçülüğe karşı çıkmamız, tüm ayrımcılıklara karşı çıkmamızı gerektirir.

Altıncı İlke: *Abolisyonistler şiddetsizlik ilkesini hayvan hakları hareketinin merkezinde yer alan ilke olarak kabul ederler.*

Abolisyonist yaklaşım şiddetsizliği savunur çünkü hayvan hakları hareketini, barış hareketinin insan harici hayvanları da kapsayacak şekilde genişletilmesi olarak görmektedir. Dahası, çoğu insanın hayvan sömürüsüne karıştığı göz önünde bulundurulduğunda, sömürücülerin birini diğerinden ayırıp şiddeti meşrulaştırmanın ilkeli bir yolu olamaz. Son olarak, tüm alanlara nüfuz etmiş bir sömürünün varlığı sebebiyle şiddet kullanımı, normal olarak kabul edilene yönelik hastalıklı bir tepkiden başka bir şey olarak anlaşılmayacaktır. Tek gerçek seçenek, kişisel düzeyde veganlığı ahlaki bir temel olarak benimsemek ve sosyal düzeyde, abolisyonist bakış açısıyla yaratıcı ve şiddetsiz veganlık bilgilendirmesine katılmaktır.

Ek 2

On Mantık Safsatası

Mantıksal akıl yürütme hakkında, mantıksal akıl yürütmenin kendisiyle günümüz tartışmalarında pek karşılaşmadığımız gözlem de dâhil söylenebilecek çok şey vardır! Sahiden de tek bir haber yayınında, bir siyasetçinin konuşmasında ya da herhangi bir büyük gazetenin başmakalesinde bulunan mantık hatalarına dayanarak koca bir mantık dersi verilebilir. Abolisyonist veganlık aktivizmi yaparken karşılaşacağınız birçok argüman türlü türlü mantıksal problemler ortaya koyacaktır. Mantığı anlamak, herhangi bir konuda etkili aktivizm yapmak için çok önemlidir.

- Bu ekte, konunun oldukça küçük bir kısmını ele alacağız: “Serbest safsatalar” şeklinde isimlendirilen safsatalardan onunu inceleyeceğiz¹⁴.

Bunlar yalnızca argümanın içeriği tahlil edilerek tespit edilebilen mantık hatalarını kapsayan ve hatalı bir akıl yürütme biçiminden ibaret olmayan safsatlardır.

1. Acındırma

Acıma duygusuna başvurma safsatası, birisi bir sonuca varmayı sağlamak için dinleyicinin acıma duygusunu kullanmaya çalıştığı anda ortaya çıkar.

Örnek: “Vegan olmadığım için hayvan haklarını ihlal etmekle suçlanamam çünkü hayvanları gerçekten seviyorum, kurtarılmış birkaç köpeğim ve kedim var. Bu hayvanlara çok iyi bakıyorum ve sırf geçen yıl veteriner masrafları için on bin dolardan fazla harcadım, bu benim için büyük fedakârlık gerektirdi ve onların bakımı için kendi tıbbi bakımımdan taviz vermek zorunda kaldım.”

¹⁴ Daha detaylı bir inceleme için Oğuzhan Kaya tarafından yazılmış “Veganlık Karşıtı Diye Sunulan Mantık Safsataları” yazısına internet üzerinden ulaşabilirsiniz. (ç.n.)

Bunun birkaç farklı versiyonunu defalarca duyduk. Söz konusu çıkarım (bu kişinin hayvan haklarını ihlal etmiyor olduğu), konuşan kişinin durumuyla ilgili öne sürdüğü savlar tarafından söyledikleri doğru da olsa mantıklı bir şekilde desteklenmiyor. Kişinin köpekleri için fedakârlık yapıyor olup olmaması, vegan olmayarak hayvan haklarını ihlal ediyor olup olmamasıyla mantıksal açıdan ilintisizdir. Bu safsata psikolojik anlamda bir cazibe içerir; dinleyicinin konuşmacıya acıması durumunda sonucu kabul etme olasılığı daha yüksek olacaktır.

Örnek: “Vegan olmasam da sorun değil çünkü vegan olsaydım ailem artık bana sahip çıkmazdı, ailemi gerçekten seviyorum ve onların desteği olmadan mahvolurum.”

Vegan olmamanın ahlaken kabul edilebilir olduğu çıkarımına, mantıksal açıdan, aileyle ilgili savlar üzerinden varılamaz. Konuşan kişi, dinleyiciye, kendisinin içinde bulunduğu koşullara acımasının bir sonucu olarak çıkarımını kabul ettirmeye çalışıyor.

2. Ortak Tutuma Başvurma

Bu safsatanın farklı türleri vardır ama bizim odaklanmak istediğimiz “bando arabası argümanını” içeriyor. Bu argüman, konuşmacının, diğer herkes belli bir sonuca vardığı için dinleyicinin de bu sonuca varması gerektiğini savunmasıdır.

Örnek: “Veganlığa ilişkin görüşün belli ki yanlış. Neredeyse herkes hayvansal ürünler yer, giyer ve kullanır.” Ne olmuş yani? Çoğu kişi bir çeşit cinsiyetçiliği benimsiyor. Başka birçok insan öyle yaptığı için eşitliğe karşı mı çıkalım? Birçok kişi hâlâ ırkçı. Bu, başka birçok kişi öyle yaptığı için ırkçılığı benimsememiz gerektiği anlamına mı geliyor? Bir şeye “herkesin” inanıyor olması onu doğru yapmıyor.”

Örnek: “Abolisyonistler refahçı ve tek konulu kampanyalara karşı çıkıyor. Ama bütün büyük hayvan dernekleri bu kampanyaları destekliyor, bu yüzden abolisyonistler yanılıyor olmalı.”

Aynı şekilde, bütün büyük hayvan derneklerinin refahçı ve tek konulu kampanyaları benimsiyor olması, hayvan aktivistlerinin bu kampanyaları desteklemesi gerektiği görüşünü mantıksal açıdan desteklemez. Abolisyonist yaklaşımın temel argümanı, bu şirketleşmiş derneklerin, bağış getiren kampanyaları mümkün olduğunca büyütme için bu tür kampanyaları desteklediği çünkü bu kampanyaların hayvanları sömürmeye devam etmek konusunda insanların içini rahatlatmasıdır.

Bu safsatanın bir diğ er t  r   de birinin, belli bir uygulamayı gelenekselleş miş bir biçiminde uygulandığı temeline dayandırarak haklı  ıkarırmaya çalıştığı "gelenek arg umanıdır".

 rnek: "Hayvanları   ld rmekte ve yemekte yanlış bir şey yok. Bunu binlerce yıldır yapıyoruz." Bir şeyin uzun s uredir devam ediyor olması onun ahlaken iyi bir şey olduğu anlamına gelmez. Cinsiyetçilik ve ırkçılık da uzun zamandır çeşitli biçimlerde varlığını s  rd r yor.

 rnek: "şükran G n  nde masaya hindi koymak bir gelenektir. Bu y  zden, ahlaki açıdan gayet kabul edilebilir."

Aynı şekilde, şükran G n  nde hindi yemenin bir gelenek olması, şükran G n  nde (veya başka bir vakitte) hayvanları s  m rmeye devam etmemizin gerekip gerekmediğine dair hiçbir şey s  ylemez.

Bu safsatanın     nc   bir t  r  , birinin belli bir uygulamanın bir k  lt r n parçası olduğu için kabul edilebilir olduğunu iddia ettiği "k  lt r arg umanı"dır.

 rnek: "Veganlık ahlaki bir yükümlülük değildir   nk   et veya başka hayvansal yiyecekler yemek, k  lt r m n önemli bir parçasıdır."

Kadın sünneti bazı yerlerde kabul gören bir k  lt rel uygulama. Bu kadın sünnetini doğru bir şey yapıyor mu?

3. Kişiliği Hedef Alma (Ad hominem)

Bu argümanın da birçok farklı t  r   var. Hepsinin ortak özelliği, belli bir argümanı ortaya koyan kişinin, dinleyicinin dikkatini esas düşünceden uzaklaştırması ve esas düşünceyi  ne süren kişinin kişisel bir özelliğine çekmesidir.

 rnek: "Vegan olmayı düşünüyordum ama insanlara bağırıp durdukları için veganlara katlanamıyorum."

Bugünlerde birçok insan kendileriyle aynı fikirde olmayan herkesin yaptığı şeyi "bağırıp çağırmak" olarak görüyor. Fakat bunu bir kenara koyarsak bazı veganların medeniyetsiz tartışmalar gerçekleştirdiğine şüphe yok, bu abolisyonist yaklaşımın karşı olduğu bir şey. Yine de bazı veganlar kaba ve saldırgan olsa bile bunun benimsedikleri görüşün doğruluğuyla hiçbir ilintisi yok.

 rnek: "Veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu abolisyonist argümanı yanlıştır   nk   abolisyonistler tutucudurlar."

Bu (veya başka herhangi bir) konuda abolisyonist argüman geçersizse bir karşı argüman sunulmalıdır. Abolisyonistlere bir isim takmak yetmez.

Örnek: “Siz abolisyonistler kurumsal derneklerin görüşlerine karşı çıkıyorsunuz çünkü abolisyonizm bir kültür; siz insanların yalnızca sizin fikirlerinizi kabul etmesini ve diğer fikirleri keşfetmemelerini sağlamaya çalışıyorsunuz.”

Argümanın sahibi büyük kurumsal derneklere ilişkin abolisyonist görüşün yanlış olduğunu çünkü abolisyonist yaklaşımın bir kült olduğunu iddia ediyor. Bu, abolisyonistlerin derneklere karşı ortaya koyduğu argümanları hedef almaz ve dinleyiciden, abolisyonistlerin “kötü” insanlar oldukları (bir “kulte” mensup oldukları) için hatalı oldukları çıkarımına varmasını bekler.

Bu argüman, yanıltıcı olmasının yanı sıra ironiktir çünkü kültürlerin ayırt edici özelliği akıl yürütmeyi reddetmeleridir. Büyük kurumsal dernekler kendi yaklaşımlarının sorgulanmasına müsamaha göstermezler. Onlara göre, sorgulamak “bölücü” olmak ve hayvanlara “zarar verecek” biçimde hareket etmektir. İnsan yalnızca sorgulamadan kabul etmelidir. Abolisyonist yaklaşımsa mantık çerçevesindeki tartışmaları memnuniyetle karşılar. Biri kurumsal derneklere ilişkin abolisyonist görüşe katılmıyorsa bu görüşe karşı bir argüman ortaya koymalı, abolisyonistlere karşı sözlü tacizlerde bulunmakla yetinmemelidir.

4. Saman Adam

Bu safsata, karşı görüşteki birinin argümanının, saldırması daha kolay bir hâle getirmek için çarpıtılmasıdır.

Örnek: “Veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu abolisyonist argümanını reddediyorum çünkü herkes bir gecede vegan olmayacak.”

Kimse herkesin -hatta birçok kişinin- “bir gecede” vegan olacağını iddia etmiyor. Bu argüman, abolisyonist yaklaşım güya herkesin “bir gecede” vegan olacağına inanmayı gerektirdiği için insanların abolisyonist yaklaşımı reddetmesini sağlamaya çalışıyor. Bazı insanlar hemen vegan olacak; bir çoğuysa bunu hemen yapmayacak. Mesele bu değil. Abolisyonist yaklaşım, insanlar hayvanların ahlaki değeri olduğunda hemfikirse vegan olmanın ahlaki zorunluluk olduğu konusunda net olunması gerektiğini savunur. Bunun, birçok insanın ırkçı veya cinsiyetçi olmaya devam edecek olmasına rağmen bizim ahlaki bir yü-

kümlülük olarak eşitliği desteklememiz gerektiğini söylemekten farkı yoktur. Ama bu durumların hiçbirinde, ahlaki yükümlülüğe yönlendirmenin, herkesin bir gecede vegan olup olmayacağına (veya ırkçı/ cinsiyetçi olmayı bırakıp bırakmayacağına) bağlı olduğunu iddia eden kimse yok.

Örnek: “Abolisyonist yaklaşımı reddetmeliyiz çünkü abolisyonistler, evcilleştirmeye karşıdır, bütün evcil hayvanları salıp ortalıkta dolaşmalarına izin veremeyiz.”

Abolisyonist görüş, evcilleştirmenin ahlaken gerekçelendirilemeyeceğidir. Bkz. <https://goo.gl/4oTC6c>. Ama bu bütün evcil hayvanları serbest bırakmamız gerektiği anlamına gelmez. Hâlihazırda varolan hayvanlara sahip çıkmalıyız fakat daha fazla evcilleştirilmiş hayvanın üretilmesine ön ayak olmamalıyız. Evcilleştirilmiş hayvanların tamamının serbestçe dolaşmasına izin veremeyiz. Onlar evcilleştirilmiş hayvanlar ve bize bağımlı olacak şekilde yetiştirildiler.

5. Kırmızı Ringa Balığı

Bu safsata, argümanı öne süren kişinin asıl konuyu sürekli değiştirmesi ve dinleyicinin değişimi fark etmemesini ummasıdır.

Örnek: “Abolisyonistler veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğunu iddia ediyor. Ama mevcut siyasi manzaraya bakarsak tutuculuğun yükselişte olduğunu ve bunun yıldırma politikalarıyla sonuçlandığını görüyoruz. Tutuculuğu reddetmemiz gerekiyor.”

Burada çıkış noktası, abolisyonistlerin veganlığın ahlaki bir yükümlülük olduğu yönündeki iddiasıdır. Bu kişi argümanını öne sürüyor, ardından konuyu değiştiriyor ve tutuculuk hakkında konuşmaya başlıyor; asıl konu hakkında, ahlaki ilke savıyla hiçbir alakası olmayan bir çıkarıma varıyor. Argümanı ortaya koyan kişinin, buradaki safsatayı ortadan kaldırmak için bu ahlaki ilke savının dinî tutuculukla anlamlı bir benzerliğini savunması gerekir. Bu argümanı ortaya atan taraf, saçma olacağından, bu görüşten kaçınmak ister. Yani argümanı ortaya atan kişi “Kırmızı Ringa Balığı” safsatasını kullanıyor.

6. Yetkin Olmayan Otoriteye Başvurma

Bu safsata, bir çıkarımı; uzmanlık eksikliği, kabiliyet eksikliği, belirgin ön yargı veya belirgin yalan söyleme motivasyonu sebebiyle güvenilirlikten yoksun bir otoriteye dayandırarak kabul ettirmeye çalışmayı içerir, bu yüzden güvenilir değildir.

Örnek: Kesilmeleri için hayvan yetiştiren Nicolette, hayvanların yemenin gayet kabul edilebilir olduğunu, aslında hayvanların öldürülüp yenmeyi dert etmediğini söylüyor. Bu sebeple ona inanmalı ve hayvanların öldürülüp yenmeyi dert etmediği çıkarımına varmalıyız. Nicolette bariz biçimde peşin hükümlü davranıyor ve ifadelerine güvenilemez. Dahası, bu durumda, yalan söylemeye teşvik ediyor.

Örnek: Yüz binlerce kuşla yoğun bir tavuk işletmesi yürüten Bill, işletmenin olumsuz çevresel sonuçları olmadığını söylüyor. Bu sebeple Bill'in tavuk çiftliğinin olumsuz çevresel sonuçları olmadığı çıkarımına varmalıyız.

Bu durumda Bill yalana teşvik ediyor. Olumsuz sonuçların olmadığı konusunda haklı olabilir (değil ama neyse). Ancak bu, bağımsız bir inceleme gerektirir. Durumun böyle olduğunu göstermek için yalnızca Bill'in görüşüne başvuramayız.

7. Aceleci Genelleme

Bu safsata, çıkarımı gerekçelendirmek için sunulan örnek bütün grubu temsil etmediğinde ortaya çıkar.

Örnek: "Veganlık sağlıksızdır. Tanıdığım bir vegan çok sağlıksızdı."

Bu kişinin nasıl bir vegan olduğunu (bu kişi yalnızca marul ve su tüketiyor olabilir mi?) bilmediğimizi bir kenara koyarsak tek bir örnek üzerinden hiçbir çıkarıma varamayız.

8. Felaket Tellallığı/ Kaygan Yokuş

Bu safsata, zincirleme bir reaksiyonun gerçekten yaşanacağına inanmak için yeterli sebep olmamasına rağmen, argüman zincirleme bir reaksiyon yaratacakmış gibi yapıldığında ortaya çıkar.

Örnek: "Abolisyonist yaklaşımı reddetmeliyiz çünkü hayvanların kaynak muamelesi görmeme temel hakkı olduğunu kabul edersek bu insanların değerinin azalmasına yol açar."

Bu türden argümanları inançlı insanlardan sıklıkla duyuyoruz. Hayvanların ahlaki değerini tanımanın insanların değerinin azalmasına yol açacağını iddia ediyorlar. Gelin görün ki böyle bir iddiaya inanmak için ortada hiçbir sebep yoktur.

Örnek: "Abolisyonist yaklaşımı reddetmeliyiz çünkü hayvanların kaynak muamelesi görmeme temel hakkı olduğunu kabul edersek bu, hayvanların her türlü hakka sahip olmasıyla sonuç-

lanacak ve sosyal bir kargaşa yol açacaktır, planlanan şey uygulanamaz olacaktır.”

Aynı şekilde, mülk muamelesi görmeme temel hakkını tanımanın, hayvanlara oy kullanma veya araba kullanma hakkı verilmesine yol açacağına inanmak için hiçbir sebep yoktur.

9. Kısır Döngü

Bu safsatanın da diğer birçok safsata gibi birkaç türü vardır. Hayvan meselesi bağlamında sıklıkla karşılaşılan bir tanesi, bir argümana ait çıkarımının sadece, yanlış veya tartışmaya açık bir önermenin farklı şekillerde sürekli olarak tekrarlanmasını kapsar; argüman, kararlı bir biçimde çıkarımın doğruluğunu varsayar.

Örnek: “Hayvanları sömürmek ahlaken kabul edilebilir çünkü hayvanlar insanlardan daha az değerlidir.”

Bu argüman, hayvanları sömürmenin ahlaki açıdan kabul edilebilir olduğu çıkarımını barındırıyor. Bunun dayanağı nedir? Dayanak, hayvanların bizden daha az değerli olduğu önermesidir. Yani çıkarım, onu desteklediği varsayılan önermenin tekrarlanmasından ibarettir.

10. Hatalı İkilem

Bu safsata, başarı olasılığı olmayan iki alternatifin eldeki tek alternatifler olarak sunulması, ardından da argümanı sunan kişinin tercih ettiği alternatifin seçilmesidir.

Örnek: “Ya hayvanlara ‘insani’ muamele yapılması için mücadele verimiz ya da hayvanlar korkunç bir şekilde ızdırap çeker. Hayvanların korkunç bir şekilde ızdırap çekmesini istemiyoruz, bu sebeple hayvanlara ‘insani’ muamele yapılması için mücadele etmeliyiz.”

Bu iki açıdan sorunludur. İlk olarak, hayvanlara “insani” muamele yapılması için kampanya yürüterek korkunç ızdırabı durdurabileceğimizi varsayar. Hayvanlar insanların çıkarları için kaynak olarak kullanıldığı müddetçe, muamelemiz ne kadar “insani” olursa olsun, korkunç şekilde acı çekmeye devam edecekler. İkincisi, seçeneklerin sunulanla sınırlı olmadığını göz ardı eder. Veganlık için mücadele edeceğimiz ve insanları hayvanları yememeye, giymemeye veya kullanmamaya ikna edeceğimiz başka -ve çok daha iyi- bir seçenek vardır.

Diğer Kaynaklar

Kitaplar

Animal Rights: The Abolitionist Approach (2015)

www.abolitionistapproachbook.com

Eat Like You Care: An Examination of the Morality of Eating Animals (2013) (İnsan Neden Vegan Olur? Hayvan Kullanımı Tartışmasına Bir Giriş)

www.eatlikeyoucarebook.com

Websiteler:

www.abolitionistapproach.com

www.howdoigovegan.com

Türkiye’de:

www.abolisyonistveganhareket.com

www.veganoluyorum.com

medium.com/veganabolisyon

Abolisyonist görüşü tanıtan diğer websiteler (İngilizce):

www.ecorazzi.com www.internationalvegan.org

Facebook:

www.facebook.com/abolitionistapproach

www.facebook.com/howdoigovegan

www.facebook.com/eatlikeyoucare

www.facebook.com/abolitionistapproachbook
www.facebook.com/abolitionistapproachtranslated
<http://www.facebook.com/advocateforanimalsBook>

Twitter:

www.twitter.com/garylfrancione
www.twitter.com/howdoigovegan

Instagram:

www.instagram.com/gary.francione
www.instagram.com/howdoigovegandotcom

Türkiye'de:

www.instagram.com/abolitionistapproachtranslated
<https://www.instagram.com/abolisyonistvegan>
<https://www.instagram.com/vegan.atolye>
<https://www.instagram.com/veganpiknik>
<https://www.instagram.com/vegan.atolye>
<https://www.instagram.com/veganstant>

Videolar:

Giriş videoları:

Introduction to the Abolitionist Approach to Animal Rights:

www.youtube.com/watch?v=Ym-jWBYQxeI

The Abolitionist Approach to Animal Rights and Veganism as a Moral Imperative:

www.youtube.com/watch?v=NN7xfVJom98

The Animal Rights "Movement": Moving Backwards:

www.youtube.com/watch?v=Q9M0Ms3YLaE

Resmi video siteleri:

www.vimeo.com/garylfrancione

www.youtube.com/garylfrancionevegan

Many videos also available at www.abolitionistapproach.com

Podcastler:

www.blubrry.com/abolitionistapproachcommentary

<http://itunes.apple.com/WebObjects/MZStore.woa/wa/viewPodcast?id=327041563>

Podcasts are also available at www.abolitionistapproach.com

Vegan Tarifler:

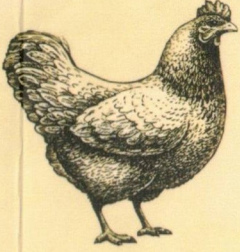
www.howdoigovegan.com/vegan-recipes/

Hayvan Haklarını Savunmak

Gary L. Francione - Anna Charlton

YENİİNSAN

HAYVAN HAKLARINI SAYUNMAK

ABOLİSYONİST VEGANIN EL KİTABI

Gary L. Francione

Anna Charlton

Türkçesi: Eda Çivaş

YENİİNSAN

Şiddetin her türlüşünün hüküm sürmeye devam ettiğı bir çağda yaşıyoruz. Bu şiddetin en büyük mağdurları da hayvanlar. Her yıl milyonlarca hayvan; yiyecek, giyecek, ilaç, eğlence gibi amaçlarla öldürölüyor. Ancak hayvanların ahlaken bir değeri olduğunu ve onların da hissedebildiğini düşünüyorsak hayvan sömürüsünü sona erdirmek zorundayız. Abolisyon, insanların köleliğini ve insan sömürüsünü nasıl reddediyorsak hayvanların da sömürölmesini reddetmemiz gerektiğini ifade eder.

Abolistyonistler, hayvan hakları hareketini bir sosyal adalet hareketi olarak görür; hayvan sömürüsünü daha insani hâle getirmeye değil, onu sonlandırmaya çalışır. Veganlığa da adaletle ilişkili bir mesele olarak yaklaşır. Onlar için veganlık, ahlaki bir gerekliliktir. Şiddeti reddederler ve veganlığı şiddetsiz bir yaşamın vazgeçilmez bir parçası sayarlar.

Bu kitap, Abolistyonist yaklaşımı sadece bir kuram olarak incelemek yerine aktivizm pratiklerine odaklanıyor; temel birtakım kavramları ele alarak hayvan hakları meselesine ilişkin kaygılarımızın pratik bir alanda nasıl karşılık bulabileceğini gösteriyor.

YENİİNSAN

www.yeniinsanyayinevi.com

hayvan haklarını savunmak

abolisyonist veganın el kitabı

ekoloji serisi

gray l. francion - anna charlton

yeninsanyayinevi

yeninsanyayinevi

yeninsanyayin